

GODIŠNJE IZVJEŠĆE
O REZULTATIMA AKTIVNOSTI
INSTITUCIJE OMBUDSMANA ZA LJUDSKA PRAVA
BOSNE I HERCEGOVINE ZA 2016. GODINU

Tisak:
TMP Društvo za zapošljavanje slijepih i slabovidih lica doo, Sarajevo
Naklada:
80

KAZALO

I PREDGOVOR	5
II SAŽETAK.....	7
III PODACI O POSTUPANJU INSTITUCIJE OMBUDSMANA ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE U 2016. GODINI	15
IV GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA	17
4.1. Pravosudni sistem i pravna pomoć	17
4.1.1. Sudovi	17
4.1.2. Specijalno izvješće o sudskim pristojbama u Bosni i Hercegovini	21
4.1.3. Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće	22
4.1.4. Ustavni sud Bosne i Hercegovine	22
4.1.5. Tužiteljstva	25
4.1.6. Žalbe na rad odvjetnika/odvjetničke komore	25
4.1.7. Besplatna pravna pomoć	26
4.2. Sloboda izražavanja, okupljanja i udruživanja	27
4.2.1. Pravo na pristup informacijama	27
4.2.2. Sloboda izražavanja	30
4.3. Pravo na imovinu	32
4.4. Uprava	34
4.5. Inspekcije	36
4.6. Statusna pitanja građana	37
4.7. Policija	40
4.8. Vladina i ministarska imenovanja	42
V EKONOMSKO-SOCIJALNA PRAVA	44
5.1. Pravo na rad	44
5.2. Pitanje otpremnina u Republici Srpskoj, odnosno Federaciji Bosne i Hercegovine	48
5.3. Komunalne usluge	50
5.4. Pravo na mirovinu	52
5.5. Pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu	55
VI POJAM TORTURE I USPOSTAVLJANJE PREVENTIVNOG MEHANIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI.....	59
6.1. Praćenje prava zatvorenika/pritvorenika	59
6.1.1. Zdravstvena zaštita	61
6.1.2. Korištenje izvanzavodskih pogodnosti	62
6.1.3. Uvjeti smještaja	63
6.1.4. Radni angažman	66
6.1.5. Pitanje premještaja	67
6.1.6. Sigurnost osoba lišenih slobode	68
6.1.7. Komunikacija s vanjskim svijetom	70
6.2. Stanje u ustanovama za smještaj osoba s intelektualnim poteškoćama	71
VII PRAVA DJECE.....	72
7.1. Najbolji interes djeteta	72
7.2. Zdravstvena zaštita i obrazovanje djece	75
7.3. Participacija djece	78
7.4. Vršnjačko nasilje	78
7.5. Djeca i internet	80
7.6. Maloljetnici u sukobu sa zakonom	81

VIII POSEBNO UGROŽENE KATEGORIJE GRAĐANA	82
8.1. Osobe s invaliditetom.....	82
8.1.1. Profesionalna rehabilitacija osoba s invaliditetom	88
8.2. Prava manjina.....	89
8.3. Povratnici	89
8.4. Prava žena	91
IX DISKRIMINACIJA.....	93
9.1. Ocjena stanja po žalbama, izrada podzakonskih akata, specijalno izvješće	95
9.2. Pregled stanja – poređenje u odnosu na prethodno razdoblje	95
9.3. Specijalno izvješće o pravima LGBT osoba u Bosni i Hercegovini.....	96
9.4. Priručnik za postupanje Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u predmetima diskriminacije.....	98
9.5. Pojedinačni primjeri od generalnog značaja	99
9.5.1. Utvrđivanje nacionalne pripadnosti kandidata na natječajima	99
9.5.2. Nazivi ulica i ustanova	99
9.5.3. Uporaba jezika u procesu obrazovanja.....	100
9.5.4. Boksit Milići	100
9.5.5. Mobing	102
9.5.6. Korištenje neplaćenog dopusta radi odlaska u inozemstvo	102
X PREPORUKE OMBUDSMANA.....	103
XI SURADNJA S MEDIJIMA	104
XII SURADNJA S TIJELIMA I INSTITUCIJAMA	109
12.1. Suradnja s tijelima i institucijama u Bosne i Hercegovine	109
12.2. Suradnja s međunarodnim institucijama i organizacijama	111
12.3. Regionalna suradnja	114
XIII SURADNJA S NEVLADINIM I CIVILNIM SEKTOROM.....	117
XIV OSTALI VAŽNI DOGAĐAJI.....	120
XV TABLIČNI PRIKAZ PREPORUKA	123
ANEKS I PREGLED PRORAČUNA ZA 2016. GODINU	144
ANEKS II PREGLED OBVEZA PO ZAKONU O SLOBODI PRISTUPA INFORMACIJAMA	145
ANEKS III TABLIČNI PRIKAZ STATISTIČKIH POKAZATELJA.....	148

I PREDGOVOR

S ciljem praćenja stanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ombudsmeni) u skladu s odredbama članaka 34 i 35 Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine obvezni su početkom svake godine dostaviti rezultate svojih aktivnosti u prethodnoj godini Predsjedništvu Bosne i Hercegovine, Zastupničkom domu i Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine i Narodnoj skupštini Republike Srpske.

Godišnje izvješće o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmana za 2016. godinu sadrži sve relevantne pokazatelje djelovanja Ombudsmana u prethodnoj godini, uključujući statističke pokazatelje o broju i prirodi primljenih žalbi, rezultatima njihovog razmatranja, te preporukama čijom realizacijom bi se utvrđena kršenja ljudskih prava trebala otkloniti i prevenirati njihovo ponavljanje. U Izvješću su prezentirani i pokazatelji koji se odnose na izradu specijalnih izvješća, podnesenih zakonodavnih inicijativa, sačinjenih analiza stanja ljudskih prava u određenim oblastima, kao i informacije o suradnji s institucijama, nevladinim organizacijama i medijima.

Ombudsmeni su u okviru ovog Godišnjeg izvješća, kao poseban dio, prezentirali i podatke o pojavama diskriminacije, a u skladu s odredbama Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, te podatke o provedenim aktivnostima koje se odnose na mandat koji je utvrđen zakonima kojima se uređuje sloboda pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini.

Struktura ovog izvješća sačinjena je tako da on sadrži Sažetak u kojem su prezentirane najvažnije činjenice vezane za stanje ljudskih prava u određenim oblastima i postupanje Ombudsmana, dok pojedina poglavlja sadrže detaljne informacije po oblastima ljudskih prava, kao i opće informacije o djelovanju Ombudsmana u prevenciji i promociji ljudskih prava. Na kraju, Izvješće sadrži anekse s relevantnim statističkim podacima.

Ombudsman u smislu ovog izvješća i Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine označava tri osobe koje čine Instituciju. Ovu dužnost u razdoblju izvještavanja obavljali su: dr. Jasminka Džumhur, Nives Jukić i dr. Ljubinko Mitrović.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine

dr. Jasminka Džumhur

Nives Jukić

dr. Ljubinko Mitrović

II SAŽETAK

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine osnovana je Aneksom 6 Okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini - Sporazum o ljudskim pravima i predstavlja glavni jamac ostvarivanja vladavine prava i zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda u Bosni i Hercegovini. Institucija ima i posebne nadležnosti utvrđene Zakonom o zabrani diskriminacije, Zakonom o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine, Zakonom o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine i Zakonom o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, te Zakonom o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, Zakonom o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine i Zakonom o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima Republike Srpske.

Raznolikost mandata Institucije, ograničenost njenih resursa, ali prije svega stanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, kao i obveze koje proistječu iz Pariških načela kojima se određuje djelovanje nacionalnih institucija ljudskih prava, usvojenih Rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda 48/134, nametnuli su potrebu donošenja akta o sveobuhvatnom strateškom djelovanju Ombudsmana. Tako su u veljači 2016. godine Ombudsmani za ljudska prava Bosne i Hercegovine usvojili Strategiju djelovanja Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine za razdoblje od 2016. do 2021. godine (u daljnjem tekstu: Strategija). Ovaj dokument je rezultat širokih konzultacija koje su Ombudsmani obavili s drugim institucijama, nevladinim organizacijama, predstavnicima medija i međunarodnim organizacijama. Strategijom su definirani ciljevi i prioriteti koje je potrebno ostvariti kako bi se unaprijedilo stanje ljudskih prava i temeljnih sloboda u Bosni i Hercegovini kroz djelovanje Ombudsmana, a koji uključuju: jačanje kapaciteta Institucije ombudsmana, efikasnu zaštitu i promociju ljudskih prava, suradnju s institucijama i tijelima svih razina vlasti u Bosni i Hercegovini, međunarodnu i institucionalnu suradnju, suradnju s nevladinim organizacijama i građanima, suradnju s medijima i suradnju s akademskom zajednicom. Izvršenje ciljeva utvrđenih Strategijom moguće je pratiti kroz ostvarivanja rezultata aktivnosti Ombudsmana, a što je značajno s obzirom na to da su Ombudsmani obvezni svake godine dostaviti Godišnje izvješće o rezultatima aktivnosti Institucije: Predsjedništvu Bosne i Hercegovine, Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine i Narodnoj skupštini Republike Srpske. Sam naziv Izvješća upravo fokus stavlja na aktivnosti Institucije ombudsmana i njene rezultate, što je i logično s obzirom na to da je mandat Ombudsmana da štite i promoviraju ljudska prava u Bosni i Hercegovini.

U okviru svog mandata, Ombudsmani djeluju reaktivno tako da postupaju prema žalbama građana ili po službenoj dužnosti, u slučajevima kršenja ljudskih prava, ali i proaktivno kroz zagovaranje primjene međunarodnih standarda ljudskih prava, prvenstveno onih kojima je Bosna i Hercegovina ratifikacijom pristupila. Reaktivno djelovanje zahtijeva strukturiranje Institucije tako da je njeno djelovanje vidljivo, da je dostupna građanima i da je postupanje učinkovito. Kada se govori o učinkovitosti postupanja, važno je napraviti distinkciju između učinkovitosti postupanja Institucije po samoj žalbi, od učinkovitosti u ostvarivanju prava građana, u slučaju kada su Ombudsmani utvrdili povredu prava i uputili preporuku nadležnom tijelu da kršenje prava otkloni. U prvom slučaju učinkovitost zahtijeva maksimalnu otvorenost Institucije prema građanima, djelovanje u što kraćem razdoblju, mogućnost podnošenja žalbi pismenim,

elektroničkim putem ili izravnim kontaktima s građanima, a što je moguće ostvariti kroz djelovanje na terenu. Zakon o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine definirao je da je sjedište Institucije u Banjoj Luci, a da funkcioniraju i područni uredi u Sarajevu, Mostaru i Brčkom. Prepoznavši važnost svog djelovanja na terenu, Ombudsmani su otvorili i Terenski ured u Livnu, te uspostavili uredovne dane, uz podršku lokalne zajednice u Tuzli, a uz podršku Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: OSCE) i u Glamoču, Drvaru i Grahovu. Tijekom 2016. godine uredovni dani su, uz podršku gradonačelnika Bijeljine i OSCE-a, uspostavljeni i u Bijeljini. Namjera Ombudsmana je da se ovakva praksa djelovanja i približavanja Institucije građanima uspostavi i u Bihaću i Doboju, ali zbog ograničenosti resursa, ova aktivnost je prolongirana.

Reaktivno postupanje Ombudsmana je, prije svega, postupanje po obraćanjima građana ili pokretanje istraga po službenoj dužnosti. U 2016. godini registrirano je 11 981 obraćanje građana Ombudsmanima putem izravnih kontakata, telefonskih poziva, elektroničke pošte i žalbi. U proteklih nekoliko godina postoji određena konstanta u odnosu na broj registriranih žalbi u Instituciji, tako da je 2016. godine zaprimljeno 2977 žalbi, a u 2015. godini 2966. Najveći broj žalbi odnosi se na povrede građanskih i političkih prava (1718 ili 57,7%); kršenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava (738), prava pritvorenika i zatvorenika (168), diskriminaciju (152), kršenja prava djece (139), povrede prava osoba s invaliditetom (53) i povrede prava nacionalnih i vjerskih manjina (9). Žalbe koje ukazuju na povredu građanskih i političkih prava odnose se na pravo na život, slobodu vjeroispovijesti, slobodu govora, slobodu okupljanja, izborna prava i pravo na pravično suđenje, efikasnost postupanja uprave, tužiteljstvo, policiju itd. Analizom žalbi zaprimljenih u Instituciji može se zaključiti da se građani obraćaju zbog neprimjerene duljine trajanja sudskih postupaka pred sudovima (144), nedjelotvornog provođenja sudskih odluka (58) i žalbe na rad sudaca zbog povreda odredbi procesnih zakona (27). Ukupno 340 žalbi odnosi se na ostale povrede prava vezanih za postupanje sudova (povrede načela nepristranosti, nedonošenje sudskih odluka na zakonom propisan način i u roku, neujednačenost sudske prakse). Primjetno je povećanje broja obraćanja građana gdje je kao odgovorna strana navedeno tužiteljstvo (57), a u pet slučajeva je izdana i preporuka. Žalbe se odnose na nepoduzimanje aktivnosti u vezi s podnesenim kaznenim prijavama i na duljinu trajanja postupka do donošenja tužiteljske odluke, te neobavješćavanje osumnjičenog, ali i oštećenog o tužiteljskoj odluci.

Tijekom 2016. godine Ombudsmani su zaprimili 358 žalbi na rad uprave, a izdana je 31 preporuka. U najvećem broju žalbi građani ukazuju na povredu načela upravnog postupka propisanih Zakonom o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine i Zakonom o općem upravnom postupku Republike Srpske, čija primjena je obvezna od strane nadležnih tijela uprave prilikom postupanja i odlučivanja o upravnim stvarima. Najčešće je u pitanju povreda sljedećih načela: zakonitosti, zaštite prava stranaka, saslušanja stranaka, efikasnosti i ekonomičnosti postupka, istine i pružanja pomoći neukoj stranci. Žalbe koje su se odnosile na ostvarivanje prava u upravnom postupku i upravnom sporu u najvećem broju su se odnosile na duljinu trajanja prvostupanjskog upravnog postupka, zatim postupak odlučivanja po žalbi, nekorištenje zakonske mogućnosti drugostupanjskog tijela za odlučivanje u meritumu o predmetnoj upravnoj stvari već stalno vraćanje prvostupanjskom tijelu na ponovni postupak i odlučivanje (ping-pong loptica) i šutnju administracije.

Inspekcijski nadzor, kao oblik nadzora, ima izuzetnu važnost pri provođenju zakona i jamac je osiguranja prava fizičkih i pravnih osoba. Kroz inspekcijski nadzor tijela vlasti nadziru provođenje propisa, otklanjaju eventualna kršenja i sankcioniraju odgovorne osobe. Navodi žalbi u odnosu na inspekcijska tijela odnose se na nepostupanje istih po prijavama građana, neblagovremeno vršenje inspekcijskog nadzora, nepoduzimanje zakonskih radnji, izostanak pravovaljanog djelovanja zbog manjka kadrova, itd. Ombudsmani Bosne i Hercegovine ukazuju, da ako vlasti nisu u stanju osigurati nadzor nad provođenjem propisa, samo reguliranje bilo koje oblasti je suštinski bez efekta.

Tijekom 2016. godine u Instituciji ombudsmana registrirano je 738 žalbi koje se odnose na kršenja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava i u odnosu na 2015. godinu došlo je do povećanja broja obraćanja građana po ovoj osnovi za 5,73%. Najveći broj obraćanja je zbog povrede prava iz radnog odnosa (328 žalbi) i veći je za 13,89% u odnosu na 2015. godinu. Razlozi obraćanja su natječajne procedure, posebno u obrazovanju, nepoštivanje radnog vremena, mobing, neprijavlivanje radnika na zavode/fondove za mirovinsko i invalidsko osiguranje, uključujući i neuplaćivanje doprinosa za mirovinsko, socijalno, zdravstveno osiguranje i osiguranje za slučaj nezaposlenosti. Upravo potreba da se pitanje zapošljavanja u institucijama koje se financiraju iz proračuna uredi tako da je obvezno raspisivanje natječaja bila je razlog da su Ombudsmani još 2014. godine uputili Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine inicijativu za detaljnije uređivanje ovog pitanja. Pitanje diskriminacije u oblasti zapošljavanja je osnova za žalbe, no nedostatak statističkih pokazatelja, neuspostavljanje registra zaposlenika, posebno u institucijama koje se financiraju iz javnih sredstava otežava utvrđivanje diskriminacije po nacionalnoj ili spolnoj osnovi.

Vezano za pravo na mirovinu građani se žale na duljinu postupaka nakon podnošenja zahtjeva za ostvarivanje prava na mirovinu, postupanje drugostupanjskog tijela, odnosno neodlučivanje u rokovima o žalbama na rješenja prvostupanjskog tijela, kao i na nepravilnosti prilikom obračuna visine mirovine, kao i poteškoće prilikom utvrđivanja staža ostvarenog u drugim državama. S obzirom na to da je obiteljskim zakonima izvanbračna zajednica izjednačena s bračnom, Ombudsmani ukazuju na nejednak tretman bračnih i izvanbračnih partnera kad je u pitanju ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu u skladu s odredbama Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine i Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske, zbog čega su nadležnim tijelima podnijeli inicijativu za izmjene i dopune navedenih zakona.

Tijekom 2016. godine registrirane su 44 žalbe koje se tiču kršenja prava na zdravstvenu zaštitu, te 86 žalbi na povredu socijalnih prava. Zaprimiteljne žalbe odnosile su se na ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu djece, osoba s mentalnim poteškoćama, plaćanje participacije, listu lijekova i kvalitetu ostvarivanja zdravstvene zaštite, uopće. Ombudsmani posebno naglašavaju da sve radnje nadležnih institucija poduzetih s ciljem zaštite integriteta osoba, uključujući i smještaj u ustanove, moraju biti poduzete isključivo uz uvjet da su iste u skladu s procedurama propisanim zakonima. Nepoštivanje procedura može učiniti upitnim ostvarenje cilja koji se samom mjerom želio postići.

Žalbe u odnosu na prava djece odnosile su se na položaj djece u konfliktnim razvodima, zdravstvenu zaštitu djece, ostvarivanje socijalnih prava, vršnjačko nasilje, zlouporabu djece

putem interneta, obrazovanje, korištenje materinskog jezika i dobivanje diploma u kojima je naveden materinski jezik prema određenju djeteta itd.

U odnosu na povratnike, Ombudsmeni konstatiraju da je i danas, dvadeset godina nakon završetka rata, još uvijek aktualno pitanje provođenja Aneksa VII Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini kojim je propisano da sve izbjeglice i raseljene osobe imaju pravo slobodno se vratiti svojim kućama, pravo na povrat imovine koja im je oduzeta tijekom neprijateljstva od 1991. godine, kao i nadoknadu imovine koja im se ne može vratiti. Odredbe Aneksa VII tijesno se vezuju s pitanjem zaštite privatnog vlasništva na način na koji to predviđa Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, ali i ostvarivanja reparativnih prava.

Ombudsmeni su u 2016. godini, registrirali 150 predmeta diskriminacije od kojih je značajan broj riješen tijekom istrage i prije izdavanja preporuke, posredovanjem, poticanjem prijateljskog rješenja ili poduzimanjem medijacije između strana u sporu, bilo na način da odgovorno javno tijelo samo korigira svoje postupanje nakon prvog obraćanja Institucije ombudsmana. U razdoblju izvješćavanja izdano je 27 preporuka, najčešće u slučajevima mobinga, diskriminacije na osnovu pripadnosti nacionalnoj manjini, na osnovu obrazovanja kao i po ostalim osnovama. Slučajevi diskriminacije ukazuju na postojanje niza faktora koji dovode do sustavnog kršenja prava od naziva ulica, škola, nemogućnosti korištenja materinskog jezika, izdavanja dokumenata na jezicima i pismima jamčenim Ustavom itd. Po zahtjevu Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Ombudsmeni planiraju u 2017. godini uraditi specijalno izvješće o državnim, odnosno službenim simbolima u uporabi u Bosni i Hercegovini koji dovode do diskriminacije građana.

U slučaju kada Ombudsmeni utvrde povredu prava građana upućuju preporuku nadležnom tijelu. Efikasnost ostvarivanja prava građanina ovisi o spremnosti tijela da surađuje s Ombudsmanima. Statistika pokazuje da je i dalje prisutna nespremnost označenih tijela za suradnju s Ombudsmanima, čak i u postupku istrage, zbog čega Ombudsmeni u ovakvim slučajevima izdaju preporuku da tijelo uspostavi suradnju, a o nesuradnji obavještavaju neposredno više tijelo. Ovakav vid ponašanja odgovornih tijela indikator je odnosa vlasti prema ljudskim pravima, vladavini prava, ali prije svega, prema građanima. Drugi vid nesuradnje postoji kada Ombudsmeni utvrde povredu prava, te preporukom nalože nadležnom tijelu da poduzme mjere s ciljem otklanjanja utvrđene povrede prava. U 2016. godini Ombudsmeni su izdali ukupno 267 preporuka. Određen broj tijela ispoštovao je preporuku u cijelosti (84), djelomično (14), ili je ostvarena suradnja s Ombudsmanima (48), dok jedan dio tijela uopće nije uspostavio komunikaciju s Ombudsmanima vezano za izdanu preporuku (59) ili je odgovorio da preporuku neće ispoštovati (62). Znatno broj preporuka izdan je zbog nesuradnje tijela s Ombudsmanima.

Ovakvo ponašanje tijela ukazuje na nisku razinu demokratičnosti institucija kojima su preporuke upućene i predstavlja izazov, ne samo za Ombudsmane, već za društvo u cjelini, a posebno za vlade entiteta, kantona i Distrikta Brčko koje su i najodgovornije za postupanje institucija, da kroz dijalog pronađu rješenje za efikasniju implementaciju preporuka Ombudsmana, uključujući i uspostavu mehanizma odgovornosti za pojedince u institucijama koji propuštaju postupiti prema preporukama Ombudsmana. Upravo 2017. godina bi trebala biti godina dijaloga

Ombudsmana i navedenih vlada, posebno na iznalaženju modaliteta efikasnijeg zajedničkog djelovanja na otklanjanju i preveniranju kršenja ljudskih prava.

Proaktivno djelovanje zahtijeva uspostavljanje kontinuirane, dugoročne suradnje s ključnim partnerima, prije svega, zakonodavnim tijelima, resornim ministarstvima, nevladinim organizacijama (u daljnjem tekstu: NVO), medijima i akademskom zajednicom. Tijekom 2016. godine Ombudsmani su obavili niz sastanaka s predstavnicima resornih ministarstava, posebno u oblasti ekonomsko-socijalnih prava, jer se njihovo djelovanje najviše reflektira na prava građana, a obavljani su i redoviti posjeti ustanovama za: smještaj osoba s intelektualnim teškoćama, izvršenje kaznenih sankcija, izvršenje mjera prema maloljetnicima, centrima za socijalni rad, te je monitoriran određen broj postupaka pred sudovima.

Suradnji s nevladinim organizacijama, Ombudsmani posvećuju posebnu pozornost jer ovaj oblik društvenog organiziranja predstavlja izraz građanskog djelovanja, a nevladine organizacije Ombudsmani smatraju važnim izvorom informacija o stanju ljudskih prava. Zajedničke aktivnosti s NVO-ima odvijaju se u skladu s Platformom za suradnju Institucije ombudsmana za ljudska prava s nevladinim organizacijama, te Smjernicama i kriterijima za suradnju s Institucijom ombudsmana. Zajedničko djelovanje odvija se na načelu održavanja redovitih konzultativnih sastanaka s NVO-ima, ali i sudjelovanjem u svim aktivnostima koje realiziraju NVO. Posebno je izražena suradnja s NVO-ima i međunarodnim organizacijama koje se bave pitanjem transparentnosti, slobodom pristupa informacijama, pravima osoba s invaliditetom, pravima žena, djece i manjina. U 2016. godini, realiziran je i određeni broj aktivnosti koje su izravni rezultat inicijativa NVO, među kojima su svakako najvažnije izrada Specijalnog izvješća o pristupačnosti radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama s invaliditetom, Specijalnog izvješća o pravima LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini, te inicijative za izmjene zakona glede izjednačavanja bračnih i izvanbračnih partnera u ostvarivanju prava na mirovinu i inicijative za osiguranje korištenja povlastice kod upravljanja motornim vozilom u slučaju kada se radi o djeci s invaliditetom i dr.

Smatrajući suradnju s akademskom zajednicom ključnom za strateško jačanje ljudskih kapaciteta, osposobljenih da odgovore izazovima zaštite i promocije ljudskih prava, Ombudsmani su u 2016. godini potpisali Memorandum o suradnji sa svim javnim i privatnim sveučilištima u Bosni i Hercegovini. Ovaj dokument predstavlja temelj za rad na zajedničkim projektima od interesa za društvo, obavljanje studentske prakse i istraživanja u Instituciji ombudsmana, organiziranje zajedničkih tematskih skupova i konferencija i dr.

Mediji se globalno smatraju prirodnim partnerom nacionalnih institucija ljudskih prava zato što građani, putem medija, iznose svoje probleme koji zahtijevaju reakciju Ombudsmana. Istovremeno i Ombudsmani promociju ljudskih prava obavljaju putem medija. U 2016. godini Ombudsmani su odgovorili na 140 zahtjeva medija, što je 12 zahtjeva više nego 2015. godine. Najviše interesiranja medija bilo je za aktivnosti i pitanja iz opće nadležnosti Institucije, točnije saznanja do kojih su Ombudsmani došli postupajući prema žalbama građana i mjera koje su poduzeli na otklanjanju utvrđenih kršenja njihovih prava, te oblast zaštite prava djeteta (27), oblasti građanskih i političkih prava (21), od kojih se najveći broj odnosio na funkcioniranje pravosuđa i slobodu pristupa informacijama, ekonomsko-socijalna prava građana (17) itd. Promatrano prema vrsti medija, Ombudsmani i njihovi pomoćnici najviše izjava dali su za elektroničke medije, prije svega televiziju (60), dok je duplo manje izjava realizirano po

zahtjevima printanih medija (31), portali (20), radiostanice (18), te novinske agencije (11). Od medijskih kuća, najveći interes za rad Ombudsmana pokazao je BHRT, a zapažena gostovanja Ombudsmana ostvarena su i u programu RTV Federacije Bosne i Hercegovine i RTRS-a. Interes za rad Ombudsmana pokazale su i televizije Al Jazeera, N1, TV1, kao i „Glas Srpske“, Radio Slobodna Europa i brojne druge medijske kuće. Ombudsmani u sve većem broju odgovaraju i na zahtjeve portala, kao što su Diskriminacija.ba, portal Buka i dr. Značajan doprinos u informiranju javnosti u lokalnim zajednicama o stanju ljudskih prava i djelovanju Ombudsmana dali su RTVUSK, Semberske novine, TV City i dr.

Informiranje javnosti o ljudskim pravima Ombudsmani obavljaju i putem svoje web stranice na kojoj je u 2016. godini objavljeno 176 pojedinačnih informacija, a stranica je posjećena 39.418 puta i ukupno je pogledano 121.394 stranice sa sadržajima. Te posjete ostvarilo je 24.717 različitih posjetitelja iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Hrvatske, a značajan broj posjeta zabilježen je iz Rusije, SAD-a, Njemačke, Velike Britanije, Kenije, Južne Afrike, itd.

Zbog sve češćih napada na novinare, a postupajući prema preporuci Vijeća ministara usvojenoj zaključkom na 43. sjednici, održanoj dana 26.1.2016. godine, a u okviru Akcijskog plana za realizaciju prioriteta iz Izvješća Europskog povjerenstva o Bosni i Hercegovini za 2015. godinu, Ombudsmani pripremaju Specijalno izvješće o položaju novinara i slučajevima prijetnji novinarima koji će biti dostavljeni nadležnim tijelima na daljnje postupanje.

Imajući u vidu da Ombudsmani predstavljaju kanal komunikacije između građana i vlasti, ali i između građana, vlasti i međunarodnih tijela, značajno je ukazati na to da su tijekom 2016. godine, Ombudsmani posebnu pozornost posvetili suradnji s međunarodnim i regionalnim tijelima ljudskih prava, ali i suradnji s međunarodnim organizacijama u zemlji, prije svega, OSCE, Vijeće Europe, UN agencije, Save the Children, te veleposlanstvima Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije, Švicarske i dr.

Konačno, nakon višegodišnjih pregovora, Ombudsmani su 2016. godine primljeni u punopravno članstvo Europske mreže tijela za ravnopravnost, EQUINET, sa sjedištem u Bruxellesu, što otvara velike mogućnosti za obuku i stručno usavršavanje osoblja Institucije, kao i razmjenu iskustava i financijsku podršku od strane Europskog povjerenstva.

U 2016. godini Ombudsmani su obilježili 20. godišnjicu djelovanja Institucije ombudsmana. To je bila prilika da se sagleda efikasnost ovog mehanizma u zaštiti i promociji ljudskih prava, posebno s obzirom na činjenicu da je Ombudsman Bosne i Hercegovine uspostavljen tri godine nakon usvajanja Pariskih načela, a koji predstavljaju opće standarde za sve nacionalne institucije ljudskih prava. Dodatna dimenzija u djelovanju Ombudsmana Bosne i Hercegovine je u činjenici da se radi o instituciji uspostavljenoj mirovnim sporazumom i to kroz zaseban aneks sporazuma, koja je svoje djelovanje započela u postkonfliktnom i tranzicijskom društvu. Koliki je značaj ovog pitanja pokazuje i činjenica da je Europska skupina nacionalnih institucija ljudskih prava, uz podršku Europskog povjerenstva odlučila posebno istražiti pitanje uloge nacionalnih institucija ljudskih prava u postkonfliktnim društvima, a s ciljem kreiranja dobrih praksi.

Tijekom cijele godine nizom aktivnosti obilježavana je 20. godišnjica Institucije, a uz podršku Misije OSCE-a organizirana su i dva posebna događaja. Kako Ombudsmani poseban značaj daju

regionalnoj suradnji i podržavaju zajedničko djelovanje srodnih institucija iz regije, cijeneći da to predstavlja dobru osnovu za daljnju promociju EU integracija u zemljama Zapadnog Balkana, te slijedeći Izjavu o suradnji potpisanoj u svibnju 2010. godine u Sarajevu organizirana je Regionalna konferencija Ombudsmana i tijela za jednakost (Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Albanije, Slovenije i Makedonije) o postupanjima u slučajevima diskriminacije. Cilj ove konferencije bio je kreiranje prostora za razmjenu iskustava između tijela za jednakost i Ombudsmana o postupanju u slučajevima diskriminacije, te mogućnostima budućeg zajedničkog djelovanja, s obzirom na to da je primjena antidiskriminacijskog zakonodavstva otvorila niz pitanja pred praktičare. Drugi događaj bila je Međunarodna konferencija pod nazivom „Jednaki u različitosti.“ Ovoj konferenciji nazočili su predstavnici zakonodavne i izvršne vlasti u Bosni i Hercegovini, predstavnici diplomatskog kora, Europske unije u Bosni i Hercegovini i međunarodnih organizacija, predstavnici tijela za zaštitu ljudskih prava i ravnopravnosti iz država regije, kao i prethodni Ombudsmeni Bosne i Hercegovine, uključujući i prvu imenovanu Ombudsmanku, Gret Haller iz Švicarske. Konferencija je bila prilika da se sagleda, kroz primjer Ombudsmana Bosne i Hercegovine, važnost nacionalnih institucija za ljudska prava u ostvarivanju vladavine prava, mira, sigurnosti i tolerancije, gdje je posebno naglašena uloga u zaštiti ranjivih kategorija društva, kao što su djeca, osobe s invaliditetom, stare osobe, povratnici, manjine (Romi, LGBT). Zaključci Konferencije predstavljaju i vodilju kako dalje, kroz unaprjeđenje djelovanja Ombudsmana, unaprijediti i ljudska prava.

U 2016. godini, Ombudsmeni su Pododboru za akreditaciju Generalne alijanse nacionalnih institucija ljudskih prava (GANHRI), ranije Međunarodni koordinacijski odbor (ICC) podnijeli zahtjev za reakreditaciju Institucije, koja je 2010. godine odlukom ovog tijela akreditirana u statusu „A“, uz obvezu, da se do sljedećeg akreditacijskog ciklusa (2015.) izvrši nekoliko preporuka koje se odnose na osiguranje financijske neovisnosti, suradnje s civilnim društvom i izbora Ombudsmana. Akreditiranje u statusu „A“ pokazatelj je da Institucija u potpunosti djeluje u skladu s Pariškim načelima, a koji se koriste kao osnova u procesu akreditacije. Kako je 2015. godina bila tranzicijska godina, zbog neimenovanja Ombudsmana, podnesen je zahtjev da se proces reakreditacije prolongira, a istovremeno je Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine podnesena inicijativa za izmjenu i dopunu Zakona o ombudsmanu za ljudska prava, koja je zadužila Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, (u daljnjem tekstu: Ministarstvo) da pripremi izmjene i dopune navedenog zakona. Ministarstvo je slijedeći preporuke ICC, te UN-ovog tijela za ljudska prava pripremlilo Nacrt Zakona o ombudsmanu za ljudska prava i uputilo ga u parlamentarnu proceduru u kojoj predloženi tekst zakona nije dobio podršku Doma naroda, o čemu je izviješten Pododbor GANHRI-a, koji je na svom zasjedanju održanom u studenom 2016. godine odgodio razmatranje reakreditacije Ombudsmana Bosne i Hercegovine i zatražio od vlasti poduzimanje aktivnosti s ciljem izvršenja ranije izdanih preporuka. Neusvajanje predloženog Zakona o ombudsmanu negativno se odrazilo i na izvršavanje međunarodne obveze koja se odnosi na uspostavu preventivnog mehanizma (PM). Bez obzira na značaj uspostave preventivnog mehanizma i činjenicu da su tijela u Bosni i Hercegovini u zadnjih šest godina poduzimala određene mjere i aktivnosti radi njegovog formiranja, on do danas nije uspostavljen čime nije izvršena obveza utvrđena opcijskim protokolom uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka.

Pitanje reakreditacije Ombudsmana značajno je i u kontekstu pridruživanja Bosne i Hercegovine Europskoj uniji (EU), s obzirom na to da je 2016. godine od strane Bosne i Hercegovine

podnesena aplikacija za članstvo u EU, nakon čega je Bosni i Hercegovini dostavljen upitnik za pripremu mišljenja o zahtjevu za članstvo. Upitnik sadrži detaljnu listu pitanja koja svojom strukturom prati strukturu kriterija za članstvo u EU, a cilj je da se kroz odgovore napravi sveobuhvatan uvid u politički, pravni, društveni, ekonomski i administrativni sustav države koja je podnijela zahtjev za članstvo u EU, te ocijeni njegova kompatibilnost sa sustavom i vrijednostima koje egzistiraju u EU i državama članicama EU. Upitnik sadrži značajan broj pitanja koja se odnose na stupanj zaštite ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, gdje je ključna uloga u procjeni stanja i sačinjavanju odgovora povjerena Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Istovremeno, u Izvješću Europskog povjerenstva o napretku Bosne i Hercegovine za 2016. godinu konstatirano je: *„Ured ombudsmana i dalje nema adekvatne kadrovske kapacitete i suočava se s ozbiljnim finansijskim ograničenjima, koja negativno utječu na rezultate rada u cjelini. Ovo otežava obavljanje funkcija, uključujući provedbu propisa o zabrani diskriminacije. Sustavna suradnja između Ureda ombudsmana i civilnog sektora i dalje je ograničena. U studenom su imenovani novi Ombudsmani nakon transparentnog i pravičnog procesa parlamentarnog izbora u koji su bili uključeni predstavnici civilnog društva i koji je bio u skladu s europskim standardima i Pariškim načelima.“*

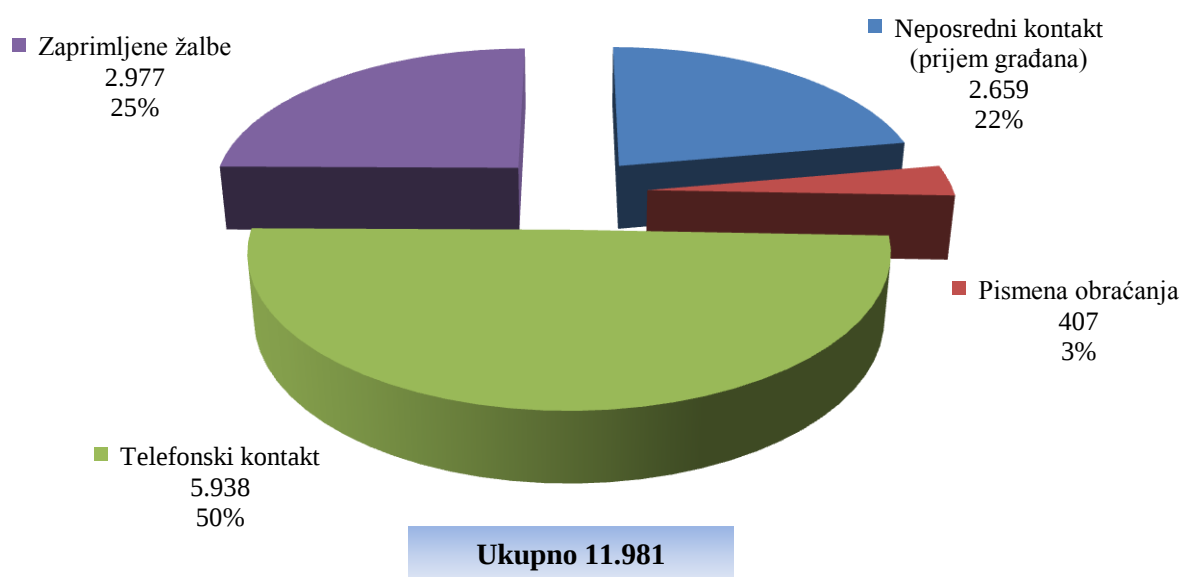
Da bi Ombudsmani Bosne i Hercegovine mogli odgovoriti svim zadacima koji se pred Instituciju postavljaju, s fokusom na zaštiti svakog obespravljenog pojedinca pod nadležnošću tijela svih razina vlasti ove države, što je ambiciozan i veoma zahtjevan cilj, neophodno je dati mu potrebnu snagu, kapacitete i podršku. Vođeno istom idejom, Europsko povjerenstvo za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) sa sjedištem u Strasbourgu, uputilo je prioritarnu preporuku da se osnaži Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u domenu borbe protiv diskriminacije, koju bi naša zemlja trebala provesti u iduće dvije godine.

Iz svega navedenog, evidentno je da je stupanj ostvarivanja ljudskih prava i djelotvornost Ombudsmana za ljudska prava od suštinskog značaja za uspješno okončanje procesa europskih integracija, ali prije svega za ostvarivanje prava građana, te dostizanje vladavine prava u stupnju kojim se jamči jednakost svih građana.

III PODACI O POSTUPANJU INSTITUCIJE OMBUDSMANA ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE U 2016. GODINI

Tijekom 2016. godine Institucija je zaprimila ukupno 2.977 žalbi. U poređenju s 2015. godinom registrirano je 11 žalbi više. Tijekom izvještajnog razdoblja Instituciji ombudsmena obratilo se ukupno 11.981 građanin (izravni kontakti, telefonski pozivi, elektronička pošta i pismene žalbe).

Zajedno s predmetima prenesenim iz prethodnih godina, u radu je evidentirano ukupno 4.611 žalbi. U 2016. godini okončano je 2.816 predmeta. Najveći broj žalbi odnosio se na povrede građanskih i političkih prava i iznosi 1.718 predmeta. Zatim slijede žalbe koje su se odnosile na: kršenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava (738), prava pritvorenika i zatvorenika (168), sve oblike diskriminacije (152), kršenja prava djece (139), povrede prava osoba s invaliditetom (53) i povrede prava nacionalnih i vjerskih manjina (9).

Grafikon 1

U izvještajnom razdoblju Ombudsmani su izdali 250 preporuka u 267 predmeta. Stupanj realizacije preporuka prikazan je u tablici 1.

Način realizacije preporuka u predmetima	Broj predmeta s izdanom preporukom
Realizirana	84
Ostvarena suradnja	48
Djelomično realizirana	14
Nema odgovora	59
Nije realizirana	62
Ukupan broj predmeta s izdanom preporukom	267

Tablica 1

U izvještajnom razdoblju Ombudsmeni su sačinili:

- Specijalno izvješće pod nazivom: Pristupačnost radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama s invaliditetom¹;
- Specijalno izvješće o (ne)poštovanju ljudskih prava i prava iz oblasti rada u Kompaniji „Boksit“ Milići²;
- Ex-officio specijalno izvješće - sudske pristojbe³;
- Specijalno izvješće o pravima LGBT osoba u Bosni i Hercegovini⁴;
- Specijalno izvješće o kršenju ljudskih prava osuđenih osoba u Kazneno-popravnom zavodu zatvorenog tipa Zenica⁵ i
- Ex-officio Specijalno izvješće/Preporuka u vezi s diskriminacijom djece dijabetičara u Bosni i Hercegovini⁶.

Sačinjena je i „Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini“⁷.

Osim naprijed navedenog upućene su inicijative za izmjenu sljedećih zakonskih propisa:

- Ex officio – inicijativa/prijedlog za usklađivanje pristojbi za stjecanje državljanstva⁸;
- Inicijativa za izmjene i dopune Zakona o izvršenju kaznenih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine⁹ i Zakona o izvršenju kaznenih sankcija Republike Srpske¹⁰;
- Ex-officio – inicijativa za izmjene Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju Tuzlanskog kantona¹¹;
- Ex-officio – inicijativa za izmjene Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske¹²;
- Ex-officio – inicijativa za izmjene i dopune Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske¹³.

¹Ž-BL-02-620/15, P-12/16, vidi http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016.021011073606bos.pdf

² Ž-BL-06-711/15,800/15 I 761/15, P-18/16, vidi

http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016.030415144708bos.pdf

³Ž-SA-05-324/16, P-60/16

⁴ Ž-SA-06-337/16, P-197/16, vidi http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016.110413333704bos.pdf

⁵ Ž-SA-07-513/16

⁶ Ž-MO-04-35/16, P-109/16, vidi http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016.062712004500bos.pdf

⁷ Ž-BL-01-589/16, vidi http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016.100610154998bos.pdf

⁸ Ž-SA-05-761/16)

⁹ “Službene novine Federacije BiH”, broj: 44/98, 42/99, 12/09 i 42/11

¹⁰ Ž-SA-07-107/16

¹¹ Ž-BL-05-622/16

¹² Ž-BL-05-697/16

¹³ Ž-BL-04-761/16

IV GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima¹⁴ obvezuje Bosnu i Hercegovinu da poštuje građanska i politička prava pojedinaca, uključujući pravo na život, slobodu vjeroispovijesti, slobodu govora, slobodu okupljanja, izborna prava i pravo na pravično suđenje.

Od ukupnog broja žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmana Bosne i Hercegovine u 2016. godini, najveći broj se odnosi upravo na povredu građanskih i političkih prava što ukupno iznosi 1.718 ili 57,7%.

Ombudsmeni ukazuju na široko polje djelovanja prilikom postupanja po žalbama građana zbog povrede građanskih i političkih prava, što se može vidjeti i iz tablice 2.

Povrede	Broj povreda u 2016. godini
Sudovi	569
Uprava	358
Pristup informacijama	291
Imovinsko-pravni odnosi	178
Policija	138
Tužiteljstva	57
Vladina i ministarska imenovanja	47
Javne isprave	23
Ostalo	58
Ukupno	1.718

Tablica 2

4.1. Pravosudni sistem i pravna pomoć

4.1.1. Sudovi

Međunarodni standardi ljudskih prava u postupcima utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve kaznene optužbe jamče pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom.

U izvještajnom razdoblju 569 žalbi izjavljeno je na rad sudova.

Analizom žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmana Bosne i Hercegovine može se zaključiti da se građani obraćaju upravo zbog povrede ovih zajamčenih prava, odnosno zbog neprimjerene duljine trajanja sudskih postupaka pred sudovima (144), nedjelotvornog provođenja sudskih odluka (58), žalbe na rad sudaca zbog povreda odredbi procesnih zakona (27) i 340 žalbi koje se odnose na ostale povrede prava vezanih za postupanje sudova (povrede načela nepristranosti, nedonošenje sudskih odluka na zakonom propisan način i u roku, neujednačenost sudske prakse).

¹⁴ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima je multilateralni sporazum koji je 16. prosinca 1966. godine usvojila Generalna skupština UN-a, a stupio na snagu 23. ožujka 1976. godine.

Najviše žalbi zaprimljeno je na rad sljedećih sudova: Općinski sud Livno (odjeljenje Drvar 1 i Tomislavgrad 12 (86), Kantonalni sud Livno (58), Općinski sud Sarajevo (51), Osnovni sud Banja Luka (48), Kantonalni sud Sarajevu (36), Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine (25), Općinski sud Tuzla (25), Kantonalni sud Tuzla (20), Okružni sud Banja Luka (17), Vrhovni sud Republike Srpske (15), Općinski sud Mostar (15), Ustavni sud Bosne i Hercegovine (15) i Kantonalni sud Mostar (15). Na postupanje ostalih sudova u Bosni i Hercegovini zaprimljen je manji broj žalbi u odnosu na navedene podatke, a cjelovit pregled dan je u dijelu Izvješća koji sadržava statističke pokazatelje.

Prvostupanjski sudovi u najvećem broju slučajeva nakon obraćanja Ombudsmana poduzimaju zakonom propisane procesne radnje, međutim, drugostupanjski sudovi i dalje dostavljaju tipske odgovore kojima potvrđuju da rad po konkretnoj žalbi nije okončan i da se predmeti rješavaju prema Planu rješavanja predmeta za tekuću godinu, po starosti podnesenog inicijalnog akta, a prema Naputku Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine.

Pravilnikom o orijentacijskim mjerilima za rad sudaca i stručnih suradnika u sudovima u Bosni i Hercegovini¹⁵ propisuju se orijentacijska mjerila za praćenje i mjerenje rada i radnih rezultata sudaca, stručnih suradnika, predsjednika sudova, predsjednika sudskih odjeljenja, predsjednika vijeća, općinskih/osnovnih sudova, kantonalnih/okružnih sudova, okružnih gospodarskih sudova, vrhovnih sudova entiteta, Osnovnog suda Brčko distrikta, Apelacijskog suda Brčko distrikta, Višeg gospodarskog suda u Banjoj Luci i Suda Bosne i Hercegovine, kao i druga pitanja od značaja za praćenje i mjerenje rada sudova u Bosni i Hercegovini. Ova mjerila određena su načelima rada sudova u Bosni i Hercegovini, vrstama sudskih predmeta i načinom završetka sudskog predmeta, u okviru određene vrste predmeta, pri čemu se polazi od zakonitog, pravilnog i blagovremenog rješavanja predmeta tijekom jedne kalendarske godine.

Evidentno je da čak i postupanje u skladu s propisanim mjerilima ne osigurava apsolutnu ažurnost u radu zbog čega Ombudsmani imaju veliki broj predmeta koji se odnose na duljinu trajanja postupka pred sudovima.

Primjer: Žaliteljica M.T. u svojstvu ovlaštenog opunomoćenika obratila se Ombudsmanima ukazujući na veliki broj predmeta Općinskog suda u Lukavcu u kojima određeno razdoblje nisu poduzete potrebne procesne radnje, posebno naglašavajući da su neki od njih sporovi iz radnog odnosa. U odgovoru Suda¹⁶ se navodi: *“Dostavljamo Vam izvješće o fazama rada u navedenim predmetima kako slijedi:*

1. 126 0 P 117563 12 P- neuredna adresa tužene- dostava tužbe na odgovor nije izvršena, sud tražio uređenje adrese, pa nakon dostave 20.5.2016. godine dostava pokušana na navedenu adresu.
2. 126 0 112289 12 P- parnica teče, spis presigniran od postupajuće sutkinje E.O. dana 23.5.2016. godine, te će se nastaviti postupak sukladno odredbama ZPP-a.

¹⁵Pravilniko o orijentacijskim mjerilima za rad sudaca i stručnih suradnika u sudovima u Bosni i Hercegovini, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 43/12, 38/13 i 2/14.

¹⁶ Akt Općinskog suda u Lukavcu, broj: 126-0-Su-16-000 266 od 19.8.2016. godine.

3. 126 0 P 147359 12 P- *započeta parnica tužba dostavljena na odgovor, dostavljen odgovor dana 3.12.2012. godine, predmet će se staviti u rad sukladno inicijalnom aktu.*
4. 126 0 Rs 145668 12 Rs- *započeta parnica tužba dostavljena na odgovor, dostavljen odgovor dana 17.12.2012. godine, predmet će se staviti u rad sukladno inicijalnom aktu.*
5. 126 0 Rs 145670 12 Rs- *započeta parnica tužba dostavljena na odgovor, dostavljen odgovor dana 7.5.2013. godine, predmet će se staviti u rad sukladno inicijalnom aktu.*
6. 126 0 Rs 145671 12 Rs- *započeta parnica tužba dostavljena na odgovor, dostavljen odgovor dana 9.5.2013. godine, predmet će se staviti u rad sukladno inicijalnom aktu.*
7. 126 0 P 148425 13 P- *započeta parnica tužba dostavljena na odgovor- 8.2.2013. godine- dostavljen odgovor dana 12.3.2013. godine.*
8. 126 0 P 109465 12 P- *otežano dostavljanje tužbe na odgovor, a o čemu je obaviješten punomoćnik- predmet će se staviti u rad sukladno inicijalnom aktu.*
9. 126 0 P 111193 12 P- *započeta parnica tužba dostavljena na odgovor, podnesen odgovor dana 15.2.2012. godine, predmet će se staviti u rad sukladno inicijalnom aktu.*

...

*Predmetni sudac će predmetne spise staviti u rad sukladno inicijalnom aktu, a sukladno i činjenici da niti jedan od P predmeta nije predmet hitne prirode koji bi imali prednost u stavljanju u rad, dok u Rs predmetima sud će poduzeti radnje sukladno redosljedu kako su zaprimljeni u sudu i mogućnosti u skladu s kriterijima Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća za ocjenu rada sudaca sukladno planu rješavanja starih predmeta.*¹⁷

Iz navedenog primjera može se vidjeti sva suština ove problematike: nepostupanje u skladu s odredbama procesnog zakona, odnosno neprimjerena duljina trajanja sudskog postupka što predstavlja poseban problem kada su u pitanju sporovi iz radnog odnosa.

Uz pozivanje na odredbe članka 6. Europske konvencije, uvažavajući kriterije utvrđene praksom Europskog suda za ljudska prava¹⁸, Ombudsmani su svjesni činjenice da se razumnost trajanja postupaka može cjelovito i pravilno sagledati ukoliko su uzete u obzir sveukupne karakteristike konkretnih predmeta: složenost problematike, posebno ponašanje strana u postupku, odnos suda i svakako značaj oštećenog da spor, za koji je životno zainteresiran, bude okončan na učinkovit i zakonit način.

Ombudsmani već niz godina ukazuju na obvezu države da sudski sustav organizira tako što će omogućiti da se odgovori navedenim standardima. Prema praksi Europskog suda za ljudska prava¹⁹, usprkos određenim teškoćama u vođenju postupka, sudski postupak nije svrha sam za sebe nego je proceduralno jamstvo za ostvarivanje niza prava građana.

¹⁷ Ž-BR-05-18/16

¹⁸ Europski sud za ljudska prava, Vernillo protiv Francuske, presuda od 20.2.1981. godine, serija A br.198.

¹⁹ Presuda od 7.10.2004. godine u predmetu Baumann protiv Austrije, B 45.

Kao i u ranijim godinama neizvršenje sudskih odluka i dalje predstavlja razlog obraćanja građana Instituciji naročito zbog:

- nemogućnosti izvršenja presuda kada je izvršenik općina, kanton ili entitet. Naime, izvršenje je moguće provesti samo na sredstvima predviđenim za tu namjenu, a ista su podložna zakonskim umanjenjima;
- žalbe građana koji su, u sudskom postupku, ostvarili pravo na isplatu novčanog potraživanja, protiv Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine, a način isplate obveza reguliran je Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutarnjih obveza Federacije Bosne i Hercegovine i Zakonom o utvrđivanju i načinu izmirenja unutarnjeg duga Republike Srpske;
- sprovođenje izvršenja nakon prava utvrđenih tijekom radnog spora, u situaciji kada je izvršenik nelikvidni gospodarski subjekt.

Neizvršenje sudskih odluka, također, rezultira kršenjem članka 6 Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, kojim se pojedincima jamči pravo na pravično suđenje, a takav stav je zauzeo i Europski sud za ljudska prava u svojoj odluci: *„Bilo bi iluzorno ako bi domaći pravni sustav države potpisnice dopuštao da konačna i obvezujuća odluka ostane neprovedena na štetu stranke.”*²⁰

Primjer: Podnositeljica žalbe²¹ nije naplatila potraživanja utvrđena rješenjem o izvršenju Općinskog suda u Bosanskoj Krupi, kojim je određeno izvršenje protiv izvršenika JU Mješovita srednja škola „Safet Krupić“ Bosanska Krupa, u iznosu od 53.907,04 KM sa zakonskom zateznom kamatom od dana donošenja presude do konačne isplate. Ombudsmani su uputili preporuku vladi Unsko-sanskog kantona da odmah po primitku preporuke poduzme sve mjere kako bi se razmotrila mogućnost izmjene ekonomskog koda, odnosno povećanja novčanog potraživanja predviđenog za isplate sredstava po osnovi sudskih izvršenja za 2016. godinu. Preporuka je ispoštovana.

Primjer: Navodi žalbe se odnose²² na postupanje Općinskog suda u Bihaću zbog neprovođenja rješenja o izvršenju navedenog suda donesenog 2010. godine. Ombudsmani su istaknuli da je trajanje izvršnog postupka šest godina, koji još nije okončan, a za čije nepostupanje Općinski sud nema nikakvo opravdanje, nedopustivo i ukazali na stav Ustavnog suda Bosne i Hercegovine²³ da se „razdoblje odlučivanja u izvršnom postupku, koji traje duže od četiri godine, ne može smatrati razumnim u smislu članka 6 stavak 1 Europske konvencije.“ Sudu je upućena preporuka da odmah poduzme sve mjere iz svoje nadležnosti kako bi se okončao predmetni postupak, na što je zaprimljen odgovor da je postupajući sudac poduzeo potrebne procesne radnje.

Primjer: Zaprimljena je žalba²⁴ Centra za zaštitu životne sredine u kojoj je navedeno da bi prijedlog za izmjenu Zakona o sudskim pristojbama s ciljem oslobađanja od plaćanja sudske pristojbe u upravnom sporu za udruge na svim razinama unutar Bosne i Hercegovine pogodio zaštitu prava i sloboda svih građana Bosne i Hercegovine. Ombudsmani su uputili preporuku

²⁰ Europski sud za ljudska prava, Jeličić protiv Bosne i Hercegovine, §38, (2006.)

²¹ Ž-BL-05-206/16, preporuka broj: P-64/16

²² Ž-BL-05-127/16, preporuka broj: P-223/16 od 28.11.2016. godine.

²³ Presuda Ustavnog suda Bosne i Hercegovine AP- 2473/07

²⁴ Ž-BL-05-193/16, preporuka broj: P-78/16 od 26.4.2016. godine.

Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine da poduzme sve mjere iz svoje nadležnosti radi razmatranja navedene inicijative, tako da se inicijativa uputi na razmatranje kako bi se izvršile navedene izmjene u svih 14 zakona o sudskim pristojbama koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine²⁵ je dana 9.6.2016. godine dostavilo odgovor u kojem se navodi da je preporuka Ombudsmana Bosne i Hercegovine: *“...prosljeđena svim nadležnim ministarstvima na razmatranje te je predloženo da svaka institucija odredi predstavnika koji će sudjelovati na sastanku, koji će organizirati ovo ministarstvo, radi usuglašavanja i iznalaženja rješenja za realizaciju dane preporuke.”*

4.1.2. Specijalno izvješće o sudskim pristojbama u Bosni i Hercegovini

U Izvještajnom razdoblju Ombudsmani su sačinili Specijalno izvješće o sudskim pristojbama u Bosni i Hercegovini.

Na važnost ove problematike ukazivali su mediji na teritoriju Bosne i Hercegovine, nevladine organizacije i mreža centara besplatne pravne pomoći, te su isticali da je Bosna i Hercegovina država s najvećim pristojbama u regiji, da građani često nisu u mogućnosti platiti sudske pristojbe, na koji način su uskraćeni u ostvarivanju svojih prava pred sudovima.

Imajući u vidu činjenicu da je znatan dio radno sposobne populacije građana Bosne i Hercegovine nezaposlen, a da zaposleni, u pojedinim slučajevima ne ostvaruju zaradu, dovoljnu za minimum životnih potreba, postavlja se pitanje prilagodljivosti visine sudskih pristojbi stvarnom standardu građana. S obzirom na navedeno, Ombudsmani su proveli istražni postupak, s ciljem sveobuhvatnog sagledavanja domaćeg relevantnog zakonodavstva kojim je uređena oblast sudskih pristojbi i tarifa, njegove usuglašenosti s međunarodnim standardima i realnom, stvarnom standardu građana Bosne i Hercegovine.

Ombudsmani su zauzeli stav da ekonomski pokazatelji u vezi s visinom primanja (plaće, mirovine, nezaposleni), dostavljeni prilikom provođenja istražnog postupka od strane nadležnih institucija, predočavaju stvarnu sliku standarda građana Bosne i Hercegovine. Zaključili su da se građani Bosne i Hercegovine nalaze u približno jednakoj ekonomsko-socijalnoj situaciji, da visina sudskih pristojbi i tarifa na teritoriju Bosne i Hercegovine nije ujednačena, kao i da postoji različitost u propisanim visinama sudskih pristojbi i tarifa.

U Specijalnom izvješću upućene su preporuke:

- Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine i Ministarstvima pravde u Bosni i Hercegovini da u skladu s člankom 6 Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, ujednače visinu sudskih pristojbi i tarifa na teritoriju Bosne i Hercegovine imajući u vidu činjenice iznesene u ovom Specijalnom izvješću;
- Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine da osigura da svi sudovi na području Bosne i Hercegovine na javan i transparentan način objave vodič

²⁵ Akt Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine od 3.6.2016. godine, pod brojem 06-07-14-5392/16

za primjenu Zakona o sudskim pristojbama i tarifama (npr. Zeničko-dobojski kanton Općinski sud u Zenici).

U tijeku je praćenje implementacije izdanih preporuka.

4.1.3. Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće

Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, osnovana Zakonom o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine²⁶ (u daljnjem tekstu: Vijeće) čiji je osnovni mandat uspostavljanje i očuvanje neovisnog, efikasnog i odgovornog pravosuđa u Bosni i Hercegovini.

Zakonom su propisane sljedeće nadležnosti Vijeća: imenovanje sudaca, tužitelja i stručnih suradnika, disciplinska odgovornost, pravosudna uprava i statistika, proračuni pravosudnih institucija, nadzor nad stručnim usavršavanjem, uvođenje IKT-a, kao i vodeća uloga u provođenju i koordiniranju reformskih aktivnosti u pravosudnom sektoru Bosne i Hercegovine.

Dana 5.4.2016. godine Ombudsmani Bosne i Hercegovine održali su radni sastanak s predsjednikom Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine²⁷. Tema sastanka bila su pitanja koja se odnose na rad pravosudnih institucija Bosne i Hercegovine, prije svega razgovarano je o duljini trajanja sudskih postupaka pred sudovima u Bosni i Hercegovini, nedjelotvornom provođenju sudskih odluka, posebno u svjetlu donesenih odluka Europskog suda za ljudska prava kojima se potvrđuje da je neizvršenje sudskih odluka kršenje ljudskih prava. Posebna pozornost posvećena je razgovoru na temu tretiranja predmeta diskriminacije, kao i neophodnost provođenja hitnih postupaka u predmetima radnih odnosa, obiteljskog prava i diskriminacije.

Tijekom sastanka razmijenjena su mišljenja o različitim pitanjima iz oblasti funkcioniranja pravosuđa te su dogovoreni daljnji modaliteti suradnje između Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine i Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

4.1.4. Ustavni sud Bosne i Hercegovine

Ustavni sud Bosne i Hercegovine utemeljen je člankom IV Ustava Bosne i Hercegovine kao neovisni čuvar Ustava Bosne i Hercegovine i institucionalno jamstvo za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ustanovljenih Ustavom Bosne i Hercegovine i instrumentima Aneksa I i, kao takav, nije dio redovnog sudskog sustava, sukladno tome niti predmet preispitivanja

²⁶ Integralni tekst sadrži tekst Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 25/04), koji je stupio na snagu 1.6.2004. godine, Zakona o izmjenama Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 93/05), koji je stupio na snagu 7.1.2006. godine i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 15/08) proglašenog Odlukom Visokog predstavnika od 15.6.2007. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 48/07), koji je stupio na snagu 3.7.2007. godine.

Integralni tekst se koristi samo za internu uporabu i na isti se prilikom službene uporabe ne može pozivati.

²⁷ Sastanku su nazočili Ombudsmani Bosne i Hercegovine: dr. Jasminka Džumhur, gđa. Nives Jukić i dr. Ljubinko Mitrović, predsjednik Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine g. Milan Tegeltija, zamjenik šefa Kabineta Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine, Admir Katica, i šefica Odjela za pravna pitanja pri Tajništvu Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća, Tatjana Petrović-Jovanović.

Ombudsmana po pritužbama građana na njegov rad, iako je tijekom 2016. godine zaprimljeno 15 žalbi u kojima je označen kao odgovorna strana.

Međutim, suradnja između ovih dviju institucija u procesu zaštite ljudskih prava i sloboda je neophodan uvjet za zaštitu ljudskih prava svakog pojedinca u Bosni i Hercegovini.

Odredbom članka 6 Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine propisano je da Ombudsman može proslijediti predmete o navodnim povredama ljudskih prava najvišim sudskim tijelima Bosne i Hercegovine koja su nadležni za pitanja ljudskih prava, u skladu s pravilima koja reguliraju ulaganje žalbe tim tijelima, kad god ustanovi da je to neophodno za efikasno provođenje svojih dužnosti.

*Pariška načela*²⁸ u vezi sa statusom nacionalnih/državnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (u daljnjem tekstu: *Pariška načela*), koje je 1993. godine usvojila Generalna skupština Ujedinjenih naroda, predstavljaju minimalne međunarodne standarde za uspostavljanje državnih institucija za ljudska prava. Oni zahtijevaju da institucije za ljudska prava imaju „što je moguće širi mandat“, koji treba biti „utvrđen u ustavnom ili zakonskom tekstu“ i osigurati „kako promociju, tako i zaštitu ljudskih prava“, uz navođenje specifičnih odgovornosti koje Institucija treba imati.

Sukladno članku 16 Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine²⁹

(1) *Sudionici u postupku su:*

a) *pokretači sporova iz članka VI/3.a) Ustava i Amandmana I i donositelji akata koji su predmet spora;*

b) *stranke u postupku u kojem je donesena odluka koja se osporava apelacijom i sud, odnosno tijelo čija je presuda, odnosno odluka, predmet apelacije, članak VI/3.b) Ustava;*

c) *predsjedatelj Doma naroda, kada je pokrenut spor iz članka IV/3.f) Ustava;*

d) *sud koji je proslijedio pitanje Ustavnom sudu i donositelj zakona o čijem važenju ovisi odluka suda, članak VI/3.c) Ustava.*

(2) *Ustavni sud može u konkretnom predmetu odrediti druge sudionike u postupku na koje će se primjenjivati načelo kontradiktornosti.*

(3) *Ustavni sud, odnosno sudac izvjestitelj, može zatražiti i od drugih tijela i organizacija stručno pisano mišljenje, a registrar može zatražiti druge podatke bitne za odluku Ustavnog suda u konkretnom predmetu.*

Ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine kao središnja institucija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u Bosni i Hercegovini nema mogućnost podnijeti apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine ukoliko to Ombudsmani Bosne i Hercegovine smatraju neophodnim.

U ovom Izvješću iznijet ćemo i neke suprotne stavove. Tako je Europsko povjerenstvo za demokraciju putem prava, odnosno Venecijansko povjerenstvo (koje predstavlja savjetodavno

²⁸ *Pariška načela* sekcija A.1 i A.2., te A.3, http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2014012212054704bos.pdf preuzeto dana 11.1.2017. godine.

²⁹ *Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine*, <http://www.ccbh.ba/osnovni-akti/pravila-suda/uvod/?title=uvod&second=true>, preuzeto dana 3.2.2017. godine.

tijelo Vijeća Europe za ustavna pitanja³⁰), u nekoliko navrata razmatralo pitanje funkcioniranja nacionalnih institucija za ljudska prava, te je donijelo i određeni broj preporuka. S obzirom na prepoznati značaj ovih institucija u zaštiti i promociji ljudskih prava, Venecijansko povjerenstvo je uradilo Kompilaciju svojih preporuka vezanih za nacionalne institucije za zaštitu ljudskih prava. Preporuke Venecijanskog povjerenstva ukazuju na potrebu davanja ovlasti institucijama za zaštitu ljudskih prava da iniciraju apstraktnu ocjenu ustavnosti zakona i drugih propisa onda kada oni pokreću pitanja koja se tiču ljudskih prava i temeljnih sloboda³¹. Stav Venecijanskog povjerenstva je da Ombudsmanu treba biti pružena mogućnost pokretanja ocjene ustavnosti na vlastitu inicijativu ili u odgovoru na pojedinačnu žalbu podnesenu Instituciji ombudsmana.

Tijekom postupanja po žalbi³² Ombudsmani su zaprimili akt Ustavnog suda³³ sljedećeg sadržaja:

„Povodom obraćanja Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine sa zahtjevima za izjašnjenje o pojedinim predmetima, što pokreće pitanje odnosa Ustavnog suda i Institucije ombudsmana, tj. nadležnosti Institucije ombudsmana da od Ustavnog suda zahtijeva izjašnjenje u vezi s postupanjem u određenom predmetu, odnosno obveze Ustavnog suda da se izjasni o navodima iz priziva, Ustavni sud je ovo pitanje razmotrio na sjednici održanoj 10. travnja 2013. godine.

Ustavni sud je ovo pitanje razmotrio u vezi s relevantnim odredbama članaka II i VI Ustava Bosne i Hercegovine, odredbama Aneksa VI Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovine, te u vezi sa svojim stavom iz Odluke broj U 7/98 od 26. veljače 1999. godine u kojoj je razmatran odnos Ustavnog suda i Doma za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu.

Naime, u ovoj odluci Ustavni sud je zaključio:

„Vrlo je važno imati na umu određene odredbe Ustava Bosne i Hercegovine i Sporazuma o ljudskim pravima koje reguliraju pravne efekte odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Doma za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu. U skladu s člankom Vi/4 Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine bit će konačne i obvezujuće. Kako su ove dvije odluke bile prihvaćene istovremeno, ispravno tumačenje mora biti da autori nisu namjeravali dati nijednoj od ovih institucija ovlast revidiranja odluke one druge već, štoviše smatraju da glede pitanja ljudskih prava Ustavni sud Bosne i Hercegovine i Dom za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu trebaju funkcionirati kao paralelne institucije, te da nijedna od njih nije mjerodavna miješati se u rad one druge, a da je u pojedinim slučajevima ostavljeno na raspolaganje podnositeljima zahtjeva da naprave izbor između alternativnih pravnih lijekova.“

S obzirom na to da je Institucija ombudsmana navedena u Aneksu VI, dok su Ustavom Bosne i Hercegovine utvrđeni položaj i nadležnosti Ustavnog suda, te da Ustav Bosne i Hercegovine ne sadrži odredbe o Instituciji ombudsmana, Ustavni sud je zaključio da stav iz navedene odluke treba primijeniti i na odnos Ustavnog suda i Institucije ombudsmana.

Dakle, Ustavni sud je zaključio da nije mjerodavan niti obvezan dostaviti izjašnjenje koje od njega zatraži Institucija ombudsmana u smislu članka 4 Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, jer Ustavni sud i Institucija ombudsmana trebaju funkcionirati kao paralelne institucije, te nijedna od njih nije mjerodavna miješati se u rad one druge, a u

³⁰ Kompilacija preporuka UN tijela izdanih Bosni i Hercegovini, UN-ov Ured rezidentnog koordinatora u Bosni i Hercegovini, juni 2007. godine;

³¹ CDL-AD(2010)039rev – Study on individual access to constitutional justice adopted by the Venice Commission at its 85th Plenary Session (Venice, 17-18 December 2010), par. 64.

³² Ž-SA-05-707/16

³³ Akt Ustavnog suda broj: AP-4553/15 od 26. 7. 2016. godine;

pojedinin slučajevima ostavljeno je na raspolaganje podnositeljima zahtjeva da naprave izbor između alternativnih pravnih lijekova.

Ovo ne isključuje razmjenu informacija među ovim dvjema institucijama kada je to u interesu zaštite ljudskih prava i sloboda.“

Ovom prilikom ukazujemo da bi bilo izuzetno značajno Ombudsmanima Bosne i Hercegovine dati ovlasti za podnošenje zahtjeva za ocjenu ustavnosti pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, a u skladu s mišljenjem Venecijanskog povjerenstva i stavom iz Pariških načela da institucije za zaštitu ljudskih prava trebaju imati što šire ovlasti.

4.1.5. Tužiteljstva

Tužiteljstva su samostalna državna tijela koja u okviru propisanih nadležnosti poduzimaju zakonom određene mjere glede istražnih radnji i gonjenja osoba za koje se sumnja da su počinile kaznena djela, te vrši druge poslove određene zakonom. U pravnom sustavu Bosne i Hercegovine organizirana su za razinu Bosne i Hercegovine Zakonom o tužiteljstvu Bosne i Hercegovine, te na razini entiteta i Brčko distrikta entitetskim zakonima, odnosno Zakonom o tužiteljstvu u Brčko distriktu.

U izvještajnom razdoblju na rad tužiteljstva izneseno je 57 žalbi, a izdano je ukupno pet preporuka. Žalbe se kao i u prethodnim godinama odnose na nepoduzimanje aktivnosti u vezi s podnesenim kaznenim prijavama i na duljinu trajanja postupka do donošenja tužiteljske odluke.

Ombudsmani smatraju da nepropisivanjem roka u kojem tužitelj mora postupiti po kaznenoj prijavi dovodi građane u pravnu neizvjesnost zbog čega podnose žalbe.

U najvećem broju slučajeva nakon intervencije Ombudsmana, tužiteljstva donose zakonom predviđenu tužiteljsku odluku.

Primjer: Žaliteljica³⁴ se obratila Ombudsmanima navodeći da se pred Kantonalnim tužiteljstvom Kantona Sarajevo protiv nje vodi postupak po kaznenoj prijavi podnesenoj dana 22.3.2010. godine po kojoj konačna tužiteljska odluka nije donesena. Ombudsmani su uputili Kantonalnom tužiteljstvu Kantona Sarajevo preporuku da u skladu s pozitivnim zakonskim propisima poduzme radnje s ciljem donošenja tužiteljske odluke u predmetu žaliteljice. Preporuka je ispoštovana.

4.1.6. Žalbe na rad odvjetnika/odvjetničke komore

U izvještajnom razdoblju zaprimljene su žalbe koje se odnose na rad i postupanje odvjetnika, kako onih koje građani angažiraju po vlastitom izboru, tako i onih koji su građanima dodijeljeni po službenoj dužnosti, ali i odvjetnika besplatne pravne pomoći. U žalbama građani izražavaju nezadovoljstvo načinom zastupanja, zalaganjem tijekom postupka pred nadležnim tijelima, ističu lošu komunikaciju u smislu nedovoljne informiranosti o radnjama poduzetim u postupku, kao i propuštanjem rokova za poduzimanje pravnih radnji u postupcima.

³⁴Ž-SA-05-113/15, Preporuka broj P-139/16.

Žalbeni navodi odnose se i na rad odvjetničkih komora. Evidentirana su obraćanja građana zato što predmetna komora nije niti pokrenula postupak po prijavama na odvjetnike. Osim navedenog, žalitelji smatraju da upućivanje pritužbi istima ne rezultira provođenjem objektivnog i nepristranog postupka nego prije svega zadovoljenjem propisane forme.

Uzevši u obzir široko polje nadležnosti odvjetničkih komora, pravnu regulaciju i utemeljenost istih, a poštujući visok stupanj neovisnosti i autonomije ove strukovne udruge, Ombudsmeni iskazuju zabrinutost zbog sve izražajnijeg nezadovoljstva građana i smatraju neophodnim preispitivanje načina rada i profesionalne etike članova i tijela odvjetničkih komora.

Primjer: Žaliteljica³⁵ je dana 20.10.2015. godine Regionalnoj advokatskoj/odvjetničkoj komori Mostar podnijela prijavu za pokretanje disciplinskog postupka protiv odvjetnika iz Mostara, po kojoj do dana obraćanja Ombudsmanima nije zaprimila povratnu informaciju. Tijekom istražnog postupka zaprimljeno je izjašnjenje Regionalne odvjetničke/advokatske komore Mostar³⁶ i rješenje³⁷ kojim se odbacuje prijava za pokretanje disciplinskog postupka i obustava disciplinskog postupka protiv odvjetnika. Navedeno rješenje dostavljeno je Advokatskoj/odvjetničkoj komori Federacije Bosne i Hercegovine. Ombudsmeni su zatražili pismeno očitovanje Federalne advokatske/odvjetničke komore je li u skladu s Pravilnikom o disciplinskoj odgovornosti, članak 8, federalni tužitelj nakon dostavljanja predmetnog rješenja razmatrao predmet žaliteljice. Kako nije zaprimljen odgovor, Ombudsmeni su izdali Preporuku³⁸ Advokatskoj/regionalnoj komori Federacije Bosne i Hercegovine da uspostavi suradnju s Institucijom ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i dostavi traženo izjašnjenje na način propisan Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Preporuka nije ispoštovana.

4.1.7. Besplatna pravna pomoć

Sustav pravne pomoći u Bosni i Hercegovini organiziran je na sljedeći način: u Federaciji Bosne i Hercegovine zavodi za besplatnu pravnu pomoć uspostavljeni su u osam kantona (Kanton 10 i Srednjobosanski kanton nemaju uspostavljene zavode), dok u Republici Srpskoj usluge besplatne pravne pomoći osigurava Centar za pružanje besplatne pravne pomoći, sa sjedištem u Banjoj Luci, i uredima u Doboju, Bijeljini, Trebinju i Istočnom Sarajevu. U Brčko distriktu Bosne i Hercegovine djeluje Ured za pravnu pomoć Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Dom naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine dana 27.10.2016. godine usvojio je Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći³⁹, koji je sačinilo i predložilo Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine. Usvajanje Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći od velikog je značaja za građane Bosne i Hercegovine jer je na ovaj način omogućen jednak pristup pravdi pred Sudom Bosne i Hercegovine, tijelima uprave i drugim tijelima Bosne i Hercegovine, svim građanima, bez obzira na njihovo imovinsko stanje.

³⁵ Ž-MO-05-179/15, P-4/16

³⁶ Akt Regionalne odvjetničke/advokatske komore Mostar broj 56/15 od 20.10.2015. godine.

³⁷ Rješenje Regionalne odvjetničke/advokatske komore Mostar 37/14 od 30. 9. 2015. godine.

³⁸ P-4/16 od 28.12.2015. godine.

³⁹ Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 83/16.

Usluge koje građanima pružaju zavodi i centri za besplatnu pravnu pomoć ogledaju se u popunjavanju obrazaca, pisanju podnesaka (tužbe, žalbe), te u zastupanju pred sudovima.

4.2. Sloboda izražavanja, okupljanja i udruživanja

4.2.1. Pravo na pristup informacijama

Sloboda pristupa informacijama predstavlja dio prava na slobodno izražavanje utvrđeno člankom 10 Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama.

Pitanje slobode pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini uređeno je zakonima usvojenim na državnoj i entitetskoj razini⁴⁰.

Sukladno odredbama zakona svaka fizička i pravna osoba ima pravo pristupa informacijama koje su pod kontrolom javnog tijela, a svako javno tijelo ima odgovarajuću obvezu da te informacije saopći. Pravo pristupa informacijama može biti ograničeno samo na način i pod uvjetima utvrđenim zakonom.

Ombudsmani su u 2016. godini zaprimili 291 žalbu što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja povećanje za 30,49% .

Analiza zaprimljenih žalbi ukazuje na to da su prilikom primjene Zakona o slobodi pristupa informacija od strane javnih tijela i dalje prisutne slabosti na koje su Ombudsmani i ranije ukazivali, a riječ je o odugovlačenju postupka donošenja odluke u prvostupanjskom i drugostupanjskom postupku, donošenju rješenja koja ne sadržavaju sve zakonom propisane elemente (obrazloženje, pouka o pravnom lijeku), formalnom udovoljavanju zahtjevu uz izostanak suštinskog pristupa informaciji, kao i sve prisutnijoj praksi javnih tijela, koji uz pozivanje na zaštitu osobnih podataka, odnosno komercijalnih interesa trećih strana, odbijaju zahtjeve bez provođenja testa javnog interesa.

Ombudsmani sa zabrinutošću konstatiraju da nadležna javna tijela rješenjima odbijaju zahtjeve uz obrazloženje da isti sadrže povjerljive komercijalne interese trećih strana, a da se iz obrazloženja rješenja ne može utvrditi da je postupljeno u skladu s odredbama Zakona o slobodi pristupa informacijama koje propisuju da, kada nadležno javno tijelo osnovano utvrdi da zahtjev za pristup informaciji uključuje povjerljive komercijalne interese treće strane, dužno je, bez odlaganja, pismeno obavijestiti treću stranu o pojedinostima zahtjeva ili upozoriti je da će se tražena informacija saopćiti, ako u roku od 15 dana od dana primitka obavijesti pismeno ne odgovori da smatra da je informacija povjerljiva i navede razloge zbog kojih bi njenim saopćavanjem mogla nastupiti šteta.

⁴⁰ Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini „Sl. glasnik Bosne i Hercegovine“, br: 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13; Zakon o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine, „Sl. novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br: 32/01 i 48/11, Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, „Sl. glasnik Republike Srpske“, broj:20/2001, Naputak za provođenje Zakona o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, „Sl. glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 36/04

Primjer: Žalitelj⁴¹ navodi da se obratio Ministarstvu prostornog uređenja, građevinarstva i ekologije Republike Srpske sa zahtjevom za pristup informacijama kojim je tražio dostavu građevinske i uporabne dozvole za poslovni objekt u Banjoj Luci. S obzirom na to da mu nije dostavljena tražena informacija, podnio je novi zahtjev za pristup informacijama. Postupajući po ponovljenom zahtjevu Ministarstvo prostornog uređenja, građevinarstva i ekologije Republike Srpske dostavilo je žalitelju odgovor⁴² u kojem se navodi: „*Postupak izdavanja građevinskih i uporabnih dozvola vrši se u skladu sa Zakonom o uređenju prostora i građenju („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 40/13) i Zakonom o općem upravnom postupku. Odredbama navedenih propisa jasno je utvrđeno tko ima svojstvo stranke u postupku, a tko svojstvo zainteresirane osobe koja može sudjelovati u određenim fazama postupka. Kada ovo ministarstvo odlučuje o zahtjevu stranke za izdavanje građevinske dozvole u svojstvu prvostupanjskog tijela, strogo vodi računa da u ovaj postupak budu uključene sve osobe koje na to imaju pravo u skladu s iznesenim propisima...*“ Ombudsmeni su uputili preporuku Ministarstvu da odmah postupi po zahtjevu žalitelja u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske. Preporuka nije ispoštovana.

Primjer: Žalitelj⁴³ navodi da se obratio Općini Novi Grad Sarajevo sa zahtjevom za pristup informacijama, kojim je zatražen uvid u spis i dokumentaciju na temelju koje je izdana urbanistička suglasnost za određene lokacije u Sarajevu. Postupajući po zahtjevu doneseno je rješenje od 11.1.2016. godine kojim je odbijen pristup informacijama. U obrazloženju Rješenja navedeno je sljedeće: „...*Služba za urbanizam, imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina u čijoj nadležnosti je predmetni spis dostavila je informaciju/izjašnjenje po predmetnom zahtjevu kojom je utvrđeno da je iz zahtjeva za pristup nemoguće utvrditi o kojim predmetima i spisima je riječ, s obzirom na to da Služba.....evidenciju vodi po broju predmeta i nazivu odnosno podnositelju zahtjeva. Također je utvrđeno da tražena informacija sadrži povjerljive komercijalne interese treće strane, te je kao takvu valja smatrati izuzetom u skladu s člankom 7 Zakona o slobodi pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine.*“ Na spomenuto rješenje uložen je prigovor koji je načelnik Općine Novi Grad Sarajevo Rješenjem odbio kao neutemeljen, te su Ombudsmeni uputili preporuku da se poništi Rješenje od 18.1.2016. godine i donese novo u skladu s odredbama Zakona o slobodi pristupa informacijama Federacije Bosne i Hercegovine, a imajući u vidu činjenicu da se iz prvostupanjskog rješenja, koje je potvrđeno odlukom drugostupanjskog tijela nije moglo utvrditi u čemu se ogledaju povjerljivi komercijalni interesi treće strane, niti je prilikom donošenja rješenja proveden test javnog interesa. Zaprimljen je odgovor⁴⁴ Općine Novi Grad Sarajevo u kojem je navedeno: „...*postupajući po zahtjevu Kantonalnog suda u Sarajevu ovo tijelo je prosljedilo spis predmeta navedenom sudu...iz kog razloga nismo u mogućnosti postupiti u skladu s preporukom...*“ Preporuka nije ispoštovana.

Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine otvorilo je proces javnih konzultacija o novom Zakonu o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine⁴⁵.

⁴¹ Ž-BL-05-140/16, Preporuka broj P-3/16 od 26.4.2016. godine.

⁴² Akt Ministarstva prostornog uređenja, građevinarstva i ekologije Republike Srpske, broj 15.3-053-649/15 od 5.8.2015. godine.

⁴³ Ž-SA-05-130/16, Preporuka broj P-89/16 od 13.5.2016. godine.

⁴⁴ Akt Općine Novi Grad Sarajevo broj 02/05-13-13367/16 od 30.5.2016. godine.

⁴⁵ <http://www.mpr.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/default.aspx?id=5605&langTag=bs-BA>

Proces javnih konzultacija bio je otvoren u razdoblju od 24.11. do 12.12.2016. godine, a u skladu s Pravilima za konzultacije u izradi pravnih propisa u institucijama Bosne i Hercegovine. Početkom 2017. godine Ombudsmeni su zaprimili poziv na sudjelovanje u dodatnim konzultacijama vezanim za ovaj Zakon.⁴⁶

Ombudsmeni su utvrdili da se predloženim zakonom stavlja izvan snage dosadašnji Zakon o slobodi pristupa informacijama donesen 2000. godine sa svim izmjenama, sačinjen uz sudjelovanje pravnih eksperata međunarodne zajednice i iz Bosne i Hercegovine, i u koji su ugrađeni međunarodni standardi vezani za uživanje temeljnih prava i sloboda, slobodu izražavanja, pristup informacijama i pristup službenim dokumentima. Važeći Zakon sadržava odredbe zasnovane na najvišem međunarodnom standardu “testu javnog interesa”, a koji je sredstvo za utvrđivanje proporcionalnosti između javnog interesa u odnosu na štetu po zaštićene interese. Taj test je predloženim Zakonom izostavljen, što je potencijalna opasnost za moguće zloporabe i uskraćivanje objavljivanja informacija u javnom interesu. Nadalje, u istom nema niti naznake da je pristup informacijama zajamčeno ljudsko pravo, zaštićeno nizom međunarodnih dokumenata, počevši od Europske konvencije o ljudskim pravima, koja sukladno Ustavu Bosne i Hercegovine, ima izravnu primjenu, a izostavljen je i dio nadležnosti Institucije ombudsmana.

Potrebno je napomenuti da su Ombudsmeni u Godišnjem izvješću o rezultatima aktivnosti za 2015. godinu uputili preporuku nadležnim tijelima da zajedničkim djelovanjem urede pitanje o dva stupnja odlučivanja u postupku ostvarivanja prava na pristup informacijama. Predloženim Zakonom o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine predviđeno je da je za postupanje po zahtjevu za pristup informaciji u prvistupanjskom postupku nadležno javno tijelo u čijem posjedu se nalazi tražena informacija, dok značajnu izmjenu predstavlja odredba da protiv rješenja javnog tijela donesenog u prvistupanjskom postupku po zahtjevu za pristup informaciji, podnositelj zahtjeva može izjaviti žalbu Žalbenom vijeću pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, u roku od 15 dana od dana primitka rješenja.

Izmjenama i dopunama entitetskih zakona tijekom prošle godine nije se pristupalo. Neophodno je ukazati na nedostatke ovih zakona, a prije svega na nepostojanje kaznenih odredbi. Nadalje, Zakon o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske ne propisuje obvezu javnog tijela da o zahtjevu za pristup informacijama odlučuje rješenjem, već se stranka obavještava dopisom koji nema karakter upravnog akta. Ombudsmeni su još tijekom 2011. godine uputili Inicijativu za izmjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske⁴⁷ tako da se propiše obveza nadležnog javnog tijela da o zahtjevu za pristup informacijama odlučuje rješenjem, a ne dopisom, kako je propisano važećim Zakonom. Inicijativa nije uvažena, ali primjetna je praksa javnih tijela u Republici Srpskoj da prilikom postupanja po zahtjevima za pristup informacijama, uz pozivanje na Zakon o općem upravnom postupku Republike Srpske, odlučuju u formi rješenja, no riječ je o izoliranim slučajevima.

⁴⁶ Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, Poziv na sudjelovanje u dodatnim konzultacijama za Zakon o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine od 9.2.2017. godine.

⁴⁷ Ž-BL-03-196/11

Primjer: U predmetu⁴⁸ koji je vođen pred Ombudsmanima zaprimljen je akt Agencije za bankarstvo Republike Srpske⁴⁹: „U skladu s Vašom preporukom, broj P-152/16, od 23.8.2016. godine obavještavamo Vas da smo po istoj postupili, te je "odgovor na žalbu" broj 03-101-6/15, od 30.9.2015. godine upućen Fondu zdravstvenog osiguranja Brčko distrikta Bosne i Hercegovine od strane Agencije za bankarstvo Republike Srpske, u dijelu koji se odnosi na pouku o pravnom lijeku izmijenili, i istog dana 19.9.2016. godine proslijedili Fondu zdravstvenog osiguranja. Izmijenjeni dio koji se odnosi na pouku o pravnom lijeku sada glasi: Na temelju članka 12 stavak 4 Zakona o općem upravnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 13/02, 17/07 i 50/10), ovo rješenje je konačno u upravnom postupku i protiv istog nije dozvoljena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom kod Okružnog suda u Banjoj Luci, Ulica Petra I Karađorđevića broj 12, 78 000 Banja Luka, u roku od 30 dana od dana dostavljanja ovog akta. Troškovi podnošenja tužbe propisani su Zakonom o sudskim pristojbama.“

Sve naprijed navedeno ukazuje na potrebu za izmjenom Zakona o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske, a s ciljem osiguranja pravne sigurnosti i osiguranja jednakih prava svim građanima Bosne i Hercegovine, bez obzira gdje se isti nalaze.

Preporuka: Narodnoj skupštini Republike Srpske

- **da razmotri mogućnost izmjene Zakona o slobodi pristupa informacijama Republike Srpske u dijelu odredbi koje se odnose na obavještavanje stranke o odobravanju/odbijanju pristupa informacijama, tako da se propiše obveza javnih tijela da o zahtjevu za pristup informacijama odlučuju rješenjem, a ne dopisom.**

4.2.2. Sloboda izražavanja

U izvještajnom razdoblju Ombudsmanima su se obraćali građani sa žalbama na istupe javnih osoba u medijima, uz isticanje da isti imaju elemente govora mržnje, diskriminacije, kao i da se spomenutim izjavama određenim kategorijama građana nanosi duševna bol.

Ombudsmani naglašavaju da je pravo na slobodu izražavanja zajamčeno člankom II stavak 3, točka h) Ustava Bosne i Hercegovine, te člankom 10 Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, i predstavlja temelj za razvoj demokratskog društva.

Pravo na slobodu izražavanja nije aposlutno, te može podlijegati ograničenjima koja su potrebna zbog: poštivanja prava ili ugleda drugih osoba, zaštite državne sigurnosti, javnog reda, javnog zdravlja i morala. Pravo na slobodu izražavanja, također, može biti ograničeno ukoliko ugrožava neko od prava i sloboda zajamčenih Europskom konvencijom o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, a to su: pravo na život, zabrana mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja, zabrana ropstva i prinudnog rada, pravo na slobodu i sigurnost, pravo na pravično suđenje, kažnjavanje samo na temelju zakona, pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života, sloboda misli, savjesti i vjeroispovijesti, sloboda izražavanja, sloboda okupljanja i udruživanja, pravo na sklapanje braka, pravo na djelotvorni pravni lijek, zabrana diskriminacije, te u slučaju kršenja

⁴⁸ Ž-BR-05-214/15, Preporuka broj P-152/16 od 23.8.2016. godine.

⁴⁹ Akt Agencije za bankarstvo Republike Srpske, broj: 03-1538-4/15 od 20.9.2016. godine.

članka 17 Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama⁵⁰, odnosno zlouporabe prava na zaštitu, te ne smije biti opravdanje za bilo koji oblik diskriminacije ili govora mržnje.

U ovom dijelu Izvješća Ombudsmani će se osvrnuti na govor mržnje, kao jedan od oblika kršenja ljudskih prava.

Pod terminom “govor mržnje” podrazumijevaju se: “... svi oblici izražavanja, koji šire, potiču, promoviraju ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam i druge oblike mržnje na temelju netolerancije, uključujući: netoleranciju izraženog agresivnog nacionalizma i etnocentrizma, diskriminaciju i neprijateljstvo prema manjinama, migrantima i ljudima imigrantskog podrijetla⁵¹”.

Prilikom govora mržnje izražavanje ideja, stavova i mišljenja mora biti uvijek javno, u negativnom kontekstu i podrazumijeva izazivanje i širenje mržnje i nasilja prema određenoj skupini bazirano na nekim stvarima ili pretpostavljenim osobnim karakteristikama skupine ili pojedinca na koje se odnosi (rasa, boja kože, jezik, vjera, etnička pripadnost, invalidnost, starosna dob, nacionalno ili socijalno podrijetlo, veze s nacionalnom manjinom, političko ili drugo uvjerenje, imovno stanje, članstvo u sindikatu ili drugoj udrugi, obrazovanje, društveni položaj i spol, seksualna orijentacija, rodni identitet, spolne karakteristike, kao i svaka druga okolnost), a kojeg se osoba ne može, odnosno ne želi odreći.

Primjeri: Podnositelji žalbi u dva predmeta⁵² po kojima je postupano zahtijevaju od nositelja izvršne vlasti javnu ispriku zbog izjava na konferenciji za tisak kojom prilikom je rečeno: „Voljeli bi da igara na sreću nema nikako, usprkos tome zapošljavaju više od 4.000 radnika. Mislimo da je to šteta za jedno društvo. Po broju kladionica najveći smo u Europi. A kladionice su pošast isto kao droga i prostitucija.“ Zahtjev za javnom isprikom upućen je istog dana odgovornoj osobi, navodeći kako spomenuta izjava degradira, vrijeđa, kleveće i nanosi duševnu bol za više od 850 zaposlenih u poslovnom subjektu, ima elemente govora mržnje i krši pravo na rad. Iz žalbenih navoda, kako s aspekta zaštite od diskriminacije, tako i s aspekta zabrane širenja govora mržnje, Ombudsmani su utvrdili da nedostaje preduvjet za postojanje diskriminacije i govora mržnje, a to je osobno svojstvo osobe ili skupine koja je bila izložena diskriminaciji, ili na koje se odnosio govor mržnje. U konkretnom slučaju činjenica, da se određena pravna osoba bavi određenom djelatnošću ne može se smatrati njegovim/njenim osobnim svojstvom, jer se potencijalno odnosi na sve fizičke i pravne osobe u određenoj situaciji. Iz tog razloga Ombudsmani nisu utvrdili da spomenuta izjava ima elemente diskriminacije i govora mržnje zbog čega su predmeti zatvoreni, ali je odgovornoj strani skrenuta pozornost da se prilikom javnih istupa suzdržava od korištenja izraza koji mogu biti uvredljivi za bilo koju osobu ili skupinu osoba u Bosni i Hercegovini.

⁵⁰ Član 17 Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama glasi: “Ništa u ovoj konvenciji ne može se tumačiti tako da podrazumijeva pravo bilo koje države, skupine ili osoba da se upuste u neku djelatnost ili izvrše neki čin koji je usmjeren na poništavanje bilo kog od navedenih prava i sloboda ili na njihovo ograničavanje u većoj mjeri od one koja je predviđena Konvencijom.”

⁵¹ Odbor ministara Vijeća Europske unije, Preporuka 97/20.

⁵² Ž-SA-05-920/16, Ž-SA-06-1045/16

Primjer: Žalitelj⁵³, novinar, obratio se Ombudsmanima ističući da mu je predstavnik političke stranke uputio verbalne prijetnje i kazao kako će objaviti kompromitirajuće fotografije o uredništvu medijske kuće u kojoj je zaposlen. Dva dana ranije, tijekom uzimanja izjave za prilog, novinaru je *poručio* da zna „*gdje stanuje i s kim se druži*.“ S obzirom na to da su Ombudsmani cijenili prijetnje u svjetlu odredbi kaznenog zakonodavstva, žalitelj je upućen da se za eventualnu zaštitu svojih prava obrati nadležnom tužiteljstvu.

Ombudsmani podvlače da nositelji javnih funkcija prilikom javnih istupa utječu na formiranje mišljenja javnosti o svim bitnim društvenim pitanjima. Potpuno uvažavajući slobodu izražavanja i opredjeljenja glede iznošenja osobnih stavova o pojedinim društvenim pojavama, Ombudsmani su stava da je potrebno poduzeti sve mjere kojima će se odgovorne osobe nadležnih institucija u najvećoj mogućoj mjeri suzdržati od korištenja izraza u javnoj komunikaciji, koji mogu biti uvredljivi za bilo koju osobu ili skupinu osoba u Bosni i Hercegovini, ili mogu prerasti u govor mržnje.

Ombudsmani su u više navrata tijekom 2016. godine osudili verbalne napade na novinare izdavanjem saopćenja za javnost kojima je ukazivano na štetnost ograničavanja slobode tiska kao stuba demokratskog i pluralističkog društva⁵⁴. Zbog činjenice da etiketiranje novinara može otežati njihov zadatak informiranja javnosti i zbog sve učestalijih incidenata ove vrste Ombudsmani pripremaju Specijalno izvješće o položaju novinara i slučajevima prijetnji novinarima, koje će biti finalizirano tijekom 2017. godine.

Preporuka nositeljima javnih funkcija

- **da u svojim istupima koriste primjereniji jezik, jer njihove izjave imaju daleko veći efekt kada su iznesene putem sredstava javnog informiranja.**

4.3. Pravo na imovinu

Pravo na imovinu zajamčeno je Europskom konvencijom o ljudskim pravima, odnosno člankom 1 Protokola 1 koji glasi: „*Svaka fizička i pravna osoba ima pravo na neometano uživanje svoga posjeda. Nitko ne može biti lišen svoga posjeda osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.*” Prema mišljenju Europskog suda za ljudska prava, koje je izneseno u predmetu *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*⁵⁵, članak 1 sadrži tri odvojena pravila. Prvo pravilo, opće je prirode i sadrži načelo mirnog uživanja imovine. Drugo pravilo, odnosi se na oduzimanje imovine i postavlja izvjesne uvjete za oduzimanje iste dok treće, priznaje državama ugovornicama pravo da, između ostalog, kontroliraju uporabu imovine u skladu s općim interesom. Drugo i treće pravilo, koja se odnose na određene prilike miješanja u pravo na mirno uživanje imovine, moraju biti tumačeni u svjetlu općeg načela predstavljenog u prvom pravilu.⁵⁶

⁵³ Ž-SA-05-1264/16

⁵⁴ Posljednje saopćenje za javnost objavljeno je 3.1.2017. godine.

⁵⁵ *Sporrong and Lönnroth v. Sweden* (23. rujan 1982.) Serija A broj 52

⁵⁶ *S.A. Dangeville v. France* (16. kolovoz 2002.)

Miješanje države mora postići pravednu ravnotežu između potreba generalnog interesa društva i potrebe za zaštitom individualnih fundamentalnih prava. Interes ostvarivanja ove ravnoteže je reflektiran u strukturi članka 1 kao cjelini, uključujući i drugi stav stoga mora postojati razumna veza proporcionalnosti između poduzetih mjera i cilja koji se ostvaruje.⁵⁷ Ombudsmeni napominju da je miješanje u pravo na mirno uživanje imovine dozvoljeno samo ako je propisano zakonom, u javnom interesu i neophodno u demokratskom društvu. U izvještajnom razdoblju Ombudsmeni su zaprimili 178 žalbi zbog povrede imovinskih prava građana.

Primjer: Žalitelj⁵⁸ navodi da je njegova tetka vlasnica stana u Sarajevu, 2006. godine doživjela moždani udar, nakon čega ju je na njezin zahtjev Služba socijalne zaštite Općine Novi Grad smjestila u Javnu ustanovu „Gerontološki centar“ Sarajevo počevši s 18.12.2006. godine. Troškove smještaja snosila je svojom mirovinom i ustupanjem stana na korištenje o čemu je sklopljen ugovor sa Službom socijalne zaštite Općine Novi Grad. Preminula je 2014. godine, a rješenjem Općinskog suda u Sarajevu zakonskim nasljednikom drugog nasljednog reda proglašen je žalitelj. Služba socijalne zaštite Općine Novi Grad duže razdoblje nije mu predala ključeve nekretnine koju je naslijedio jer je u stanu boravila njihova štićenica, a nakon predaje stana u posjed, utvrđeno je da su ostali neizmireni režijski troškovi grijanja, struje, vode i ostalih komunalija i to u iznosu cca 4.000,00 KM. Žalitelj je smatrao opravdanim da nastala dugovanja izmiri Služba socijalne zaštite Općine Novi Grad jer je stan bio dan njima na raspolaganje, ali isto nije učinjeno. Ombudsmeni su, po provedenom istražnom postupku uputili preporuku Javnoj ustanovi „Kantonalni centar za socijalni rad“ Sarajevo, Službi socijalne zaštite Općine Novi Grad da otkloni štetu nastalu na imovini žalitelja, za vrijeme trajanja ugovora o zakupu stana u Sarajevu, a koji je sklopila u svojstvu staratelja štićenice preminule. Odgovor na preporuku nije zaprimljen do dana izrade ovog Izvješća.

Ombudsmeni smatraju posebno bitnim naglasiti da postupci koje građani pokreću u svrhu ostvarivanja zaštite svojih imovinskih prava moraju biti provedeni u skladu s relevantnim zakonodavstvom i međunarodnim standardima zaštite prava na imovinu.

Primjer: Žalitelj⁵⁹ je pokrenuo postupak otkupa stana. Tijekom postupka istraživanja Ombudsmeni su utvrdili, da je *Općina Centar Sarajevo, Služba za upravu za stambene poslove* povrijedila odredbe Zakona o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine kada donošenjem Obavijesti broj: 03-23-2703/11 od 11.5.2015. godine žalitelju kao stranci u postupku nije omogućila pravo žalbe na prvostupanjsku odluku ili eventualno korištenje pravnih lijekova. Na ovaj način nedvosmisleno je povrijeđeno pravo na dva stupnja odlučivanja u upravnim postupcima što implicira pravnu nesigurnost i onemogućavanje žalitelju korištenja pravnih lijekova, s obzirom na to da se u navedenom zahtjevu radi o imovinsko-pravnim odnosima. Prema preporuci Vijeća Europe, dobra uprava podrazumijeva vršenje diskrecijskih ovlasti od strane upravnih tijela s ciljem postizanja rezultata koji ispunjavaju potrebe građana, imajući u vidu da institucije odgovaraju onima kojima su te mjere ili odluke namijenjene.⁶⁰ Ombudsmeni su izdali preporuku Općini Centar Sarajevo Službi za upravu za stambene poslove da u skladu sa Zakonom o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine žalitelju dostavi rješenje o ishodu postupka pred ovim tijelom s poukom o pravnom lijeku. Preporuka nije ispoštovana.

⁵⁷ Gasus Dossier und Fördertechnik GmbH v. The Netherlands (23. veljače 1995.) Serija A broj 306-B; stav 62

⁵⁸ Ž-SA-05-478/16, P-239/16

⁵⁹ Ž-BR-05-148/16, Preporuka broj P-250/16 od 17.10.2016. godine.

⁶⁰ Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe br. R(80)2 od 11. ožujka 1980. godine.

4.4. Uprava

Ombudsmeni smatraju neophodnim unaprjeđenje usluga vlasti posredstvom reformiranja javne uprave, kako bi ista u većoj mjeri postala efikasna, pristupačna i transparentna u svom radu.

Još 2006. godine donesena je Strategija reforme javne uprave i Akcijski plan 1 za njenu provedbu koji su usvojile Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine te Vijeće ministara Bosne i Hercegovine. Vlade su usvojile i Zajedničku platformu o načelima i načinu implementacije Akcijskog plana 1 Strategije reforme javne uprave u Bosni i Hercegovini, a koja je trebala osigurati politički i pravni okvir te osnovu za suradnju tijela uprave svih razina vlasti i rad njihovih predstavnika u zajedničkim radnim tijelima za nadzor i implementaciju Akcijskog plana 1.

Tijekom 2016. godine u Instituciji ombudsmana zaprimljeno je 358 žalbi na rad uprave, a izdana je 31 preporuka. Kao i ranijih godina u najvećem broju žalbi iz ove oblasti građani su ukazivali na povredu načela upravnog postupka propisanih Zakonom o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine⁶¹ i Zakonom o općem upravnom postupku Republike Srpske⁶², čija primjena je obavezna od strane nadležnih upravnih tijela prilikom postupanja i odlučivanja o upravnim stvarima. Najčešće je u pitanju povreda sljedećih načela: zakonitosti, zaštite prava stranaka, saslušanja stranaka, efikasnosti i ekonomičnosti postupka, istine i pružanja pomoći neukoj stranci.

U vezi s tim, žalbe koje su registrirane u Instituciji glede ostvarivanja prava u upravnom postupku i upravnom sporu u najvećem broju odnosile su se na duljinu trajanja prvostupanjskog upravnog postupka, zatim trajanja postupka odlučivanja po žalbi, nekorištenja zakonske mogućnosti drugostupanjskog tijela za odlučivanje u meritumu o predmetnoj upravnoj stvari već stalno vraćanje prvostupanjskom tijelu na ponovni postupak i odlučivanje (ping-pong loptica) i šutnju administracije. Također, i ove godine je potvrđena ustaljena praksa postupanja sudova u upravnim sporovima koji, istina, uvažavaju tužbeni zahtjev građanina, poništavaju upravni akt i predmet vraćaju tijelu na ponovno odlučivanje. U takvim situacijama tijelo najčešće ne postupi po odluci suda, već donese upravni akt suprotno pravnom shvaćanju i primjedbama iz presude suda, pa građani zaštitu svojih prava mogu ostvariti isključivo i jedino ponovnim pokretanjem upravnog spora što za posljedicu ima da niz godina čekaju na konačno rješenje predmetne upravne stvari. Primjetno je da takvo neefikasno i neekonomično postupanje nadležnih tijela i sudova, stalnim prebacivanjem odgovornosti i konačnim neodlučivanjem već vraćanjem predmeta na ponovni postupak, dovodi do toga da je pravna sigurnost i zaštita prava građana svedena na najnižu razinu. Samim tim nije ni čudo što građani i dalje u žalbama upućenim Instituciji navode da tijela uprave u svom radu nisu dovoljno efikasna već svojim radom uzrokuju povrede ili uskraćivanja njihovih prava, odnosno dovode do stalnog ponavljanja istih ili sličnih predmeta u radu. Iz tog razloga Ombudsmeni su u predmetu broj Ž-BL-05-213/16 od 13.10.2016. godine⁶³ izdali preporuku Okružnom sudu u Banjoj Luci *tražeći da ovaj sud odluči o*

⁶¹ Zakon o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 2/98 i 48/99

⁶² Zakon o općem upravnom postupku Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/02, 50/10 i 87/07

⁶³ Ž-BL-05-2013/16 Preporuka broj P-182/16 od 13. 10. 2016. godine.

meritumu i u predmetnoj upravnoj stvari i donese presudu bez vraćanja predmeta na ponovno odlučivanje upravnom tijelu. Preporuka je ispoštovana.

Analiza izjavljenih žalbi pokazuje da, u značajnom broju predmeta, nadležno tijelo upravni postupak okončava tek nakon intervencije Ombudsmana. Ponekad je potrebno uputiti i veći broj pismenih urgencija označenim odgovornim tijelima kako bi donijeli odluku u skladu sa svojim zakonskim ovlastima. Upravo takvo postupanje navodi nas na razmišljanje koliko bi ti postupci još vremenski trajali da građani nisu tražili pomoć i intervenciju Ombudsmana. U tim predmetima se, također, postavlja pitanje odgovornosti zaposlenih i ovlaštenih osoba, koji vrlo često svojim pasivnim stavom prouzrokuju donošenje nezakonitih i nepravilnih odluka, odnosno postupaju na štetu građana, a za to ne snose nikakvu odgovornost niti posljedice, što je naročito vidljivo u postupcima pokrenutim po zahtjevima građana za legalizaciju bespravno izgrađenih objekata.

Primjer: Žalba⁶⁴ se odnosila na ostvarivanje zaštite imovinskih prava i duljinu trajanja postupka legalizacije objekta koji se vodio kod Odjeljenja za prostorno uređenje Grada Banje Luke. Postupak za legalizaciju objekta pokrenut je još 2013. godine. Nakon intervencije Ombudsmana, točnije tek nakon treće urgencije upućene tijelu postupak je okončan i odlučeno je o zahtjevu za legalizaciju objekta.

Nažalost, znatan broj registriranih predmeta⁶⁵ pokazuje da u nekim slučajevima nije dovoljna ni intervencija Ombudsmana da bi postupak bio okončan. Naime, pojedina tijela uprave izražavaju upornost u nepoštivanju ljudskih prava i kršenju ljudskih prava tako da po zahtjevima građana ne odlučuju ni nakon većeg broja intervencija Ombudsmana, odnosno ni nakon izdane preporuke Ombudsmana, a takvo postupanje predstavlja kršenje odredbi Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Primjer: Općina Velika Kladuša nije okončala upravni postupak i donijela upravni akt, iako je postupak pokrenut 2006. godine⁶⁶. S obzirom na to da ni nakon intervencije Ombudsmana to nije učinjeno, izdana je preporuka kojom se odgovornoj strani nalaže da po prijemu preporuke bez odlaganja, iz okvira svoje nadležnosti i ovlasti, odluči u predmetnoj upravnoj stvari, donese odgovarajući upravni akt i da po ponovno podnesenom prijedlogu za obnovu postupka, isti okonča u zakonom propisanim rokovima. Na preporuku nije dostavljen odgovor.

Primjer: Podnositelj žalbe⁶⁷ obratio se Ombudsmanu, tražeći zaštitu identiteta u postupku, a u vezi netransparentnog načina raspodjele novčanih sredstava pomoći iz Fonda solidarnosti za obnovu Republike Srpske gospodarskim subjektima u Gradu Doboju. Kao odgovorne strane označeni su Fond solidarnosti Republike Srpske i Grad Doboje. Tijekom postupka istraživanja, Ombudsmani su uputili preporuku kojom se Fondu, kao odgovornoj strani, nalaže da bez odlaganja, sa sadržajem preporuke upozna članove Upravnog odbora Fonda kako bi se na odgovarajući način izvršila procjena štete koju su pretrpjeli gospodarski subjekti s područja

⁶⁴ Ž-BL-04-308/16.

⁶⁵ Ž-BL-05-290/15, Ž-BL-05-545/15.

⁶⁶ Ž-BL-05-290/15, Preporuka broj P-284/15 od 31.12.2015. godine.

⁶⁷ Ž-BL-05-545/15, Preporuka broj: P-249/15 od 9. 11. 2015. godine.

Grada Doboja i da prilikom raspodjele sredstava u svim budućim slučajevima svakako uvaži nalaz i mišljenje Ombudsmana. Na preporuku nije dostavljen odgovor.

4.5. Inspekcije

Inspekcijski nadzor ima izuzetnu važnost pri provođenju cijelog niza propisa na kojima se zasniva zaštita prava fizičkih i pravnih osoba. Kroz inspekcijski nadzor tijela vlasti nadziru provođenje propisa, otklanjaju eventualna kršenja i sankcioniraju odgovorne osobe. Bez inspekcijskog nadzora ne postoji ni sigurnost poštovanja propisa, a u tom slučaju je nemoguće govoriti o dobroj upravi, vladavini prava i zaštiti prava pojedinca. Stoga je izuzetno važno da postupanje inspekcijskih službi bude efikasno, blagovremeno i u skladu s pozitivnim zakonskim propisima.

U izvještajnom razdoblju Ombudsmani su zaprimili 56 žalbi koje su se odnosile na nepostupanje inspekcijskih tijela po prijavama građana, neblagovremeno vršenje inspekcijskog nadzora, nepoduzimanje zakonskih radnji, izostanak pravovaljanog djelovanja zbog manjka kadrova itd.

Ombudsmani ukazuju na to da ukoliko vlasti nisu u stanju osigurati nadzor nad provođenjem propisa, samo reguliranje bilo koje oblasti je suštinski bez efekta. Bez obzira na eventualni ishod inspekcijskog postupka po prijavi, odnosno činjenicu hoće li se nakon provedenog inspekcijskog nadzora utvrditi kršenje propisa, sama činjenica da se inspekcijski nadzor ne vrši, predstavlja kršenje prava i neizvršavanje pozitivnih obveza koje za vlasti proizilaze kako na temelju zakona i ustava, tako i na temelju niza međunarodnih dokumenata.

Primjer: Žalitelj⁶⁸ se Općini Gračanica obraćao vezano za bespravno ukopavanje umrlih od strane fizičke osobe H.E. na privatnoj parceli. Od Službe za poduzetništvo, lokalni razvoj i financije Općine Gračanica dobio je odgovor⁶⁹ u kojem se navodi da: „*Općina Gračanica već duže razdoblje nema Sanitarnog inspektora.... Obratit ćemo se zahtjevom općinama koje imaju sanitarnog inspektora ako su u mogućnosti da nam dozvole izlazak nadležnog inspektora kako bi riješili slučaj.*“ Ombudsmani su uputili preporuku Općini Gračanica da u roku od 30 dana od dana primitka ove preporuke pokrene postupak popunjavanja radnog mjesta sanitarnog inspektora. Do dana sačinjavanja ovog izvješća odgovor na preporuku nije zaprimljen.

Razmatrajući izjašnjenja odgovornih osoba Ombudsmani su došli do zaključka da bi bilo potrebno sačiniti sveobuhvatnu analizu stanja u oblasti inspekcijskog nadzora, preispitati kadrovsku osposobljenost inspekcijskih tijela te organizirati dodatne edukacije istih s ciljem zakonitog i efikasnog djelovanja.

Primjer: Žaliteljica⁷⁰ navodi da je Kantonalnoj upravi za inspekcijske poslove Tuzla podnijela prijavu protiv gospodarskog subjekta koji se bavi prijevozom putnika i zaprimila je odgovor⁷¹ u kojem navode da nisu tijelo nadležno za postupanje po prijavi, ali ne daju naputak o nadležnom

⁶⁸ Ž-BR-05-40/16, P-204/16 od 8.11.2016. godine.

⁶⁹ Akt Službe za poduzetništvo, lokalni razvoj i financije Općine Gradačac broj 05-27-03281/15 od 6.11.2015. godine.

⁷⁰ Ž-BR-05-271/15, P-249/16 od 20.12.2016. godine.

⁷¹ Akt Kantonalne uprave za inspekcijske poslove Tuzla br. 17/4-III-27-003514/15.

tijelu niti donose odluku o ustupanju predmeta istom. Ombudsmeni su ukazali da je sukladno pozitivnim zakonskim propisima kantonalni inspektor dužan surađivati s drugim državnim tijelima, pravnim osobama, udrugama, sredstvima javnog informiranja, građanima i drugim subjektima u pitanjima od značaja za efikasno provođenje propisa nad kojima vrše inspekcijski nadzor, kao i radi sprječavanja i otklanjanja štetnih posljedica te obavijestiti nadležno tijelo ukoliko prilikom vršenja inspekcijskog nadzora uoči određene nejasnoće i nedostatke u primjeni kantonalnih zakona i drugih propisa. Upućena je preporuka Kantonalnoj upravi za inspekcijske poslove Tuzla da osigura postupanje kantonalnih inspektora u skladu s odredbama Zakona o inspekcijama Tuzlanskog kantona⁷² i po potrebi poduzme dodatne mjere edukacije istih s ciljem zakonitog i efikasnog djelovanja. Do dana sačinjavanja ovog Izvješća nije zaprimljen odgovor na preporuku.

Ombudsmeni upozoravaju da neblagovremeno i nedjelotvorno postupanje inspekcijskih tijela može proizvesti nesagledive posljedice ne samo u smislu povrede prava na pravnu zaštitu nego i povredu imovinskih prava građana. Takav je slučaj kod nepostupanja po prijavama zbog nelegalne gradnje stambenih i poslovnih objekata. Istekom vremena u kojem nisu poduzete zakonite radnje okončavaju se izvođački radovi na objektima, njihovi vlasnici pokreću postupke legalizacije istih, koji mogu trajati i više godina zbog slabosti administrativnog aparata, no bez obzira na ishod, načelo zakonitosti i efikasnosti u radu tijela uprave dovedeno je u pitanje.

Primjer: Žaliteljica⁷³ iskazuje nezadovoljstvo radom Službe za inspekcijske poslove Grada Tuzle radi nedjelotvornog postupanja po njenoj prijavi zbog bespravne gradnje stambeno-poslovnog objekta u neposrednoj blizini njene obiteljske kuće. Imenovana navodi da je bespravna gradnja nastavljena, iako je zahtjev za legalizaciju spornog objekta odbijen od strane nadležne službe. Služba za inspekcijske poslove Grada Tuzle o tom pitanju nije poduzela odgovarajuće mjere zbog čega je u Instituciji ombudsmana poduzeta istraga.

4.6. Statusna pitanja građana

Identitet predstavlja individualnu karakteristiku i osobinu po kojoj je građanin kao subjekt prava u pravnom sustavu prepoznatljiv. Upravo zbog tog razloga pitanje ostvarivanja i osiguranja zaštite identiteta građana je od posebnog značaja.

Skup osobnih podataka (ime, prezime, jedinstveni matični broj, itd.) jednog građanina određuje njegov identitet. U Bosni i Hercegovini zakonskim propisima definirana su opća pravila za obradu i zaštitu osobnih podataka kojih su se dužni pridržavati svi subjekti prava. Samim tim zaštita osobnih podataka dobiva na značaju, ali sada ne samo kao pravo pojedinca već i kao javni interes.

⁷² Članak 190 Zakona o inspekcijama Tuzlanskog kantona (Službene novine TK, br. 10/12, 13/15 i 09/16) glasi: *Kantonalne inspekcije dužne su surađivati s drugim državnim tijelima, pravnim osobama, udrugama, sredstvima javnog informiranja, građanima i drugim subjektima u pitanjima od značaja za efikasno sprovođenje propisa nad kojima vrše inspekcijski nadzor, kao i radi sprječavanja i otklanjanja štetnih posljedica. Kantonalni inspektor dužan je obavijestiti nadležno tijelo ukoliko prilikom vršenja inspekcijskog nadzora uoči određene nejasnoće i nedostatke u primjeni kantonalnih zakona i drugih propisa.*

⁷³ Ž-BR-05-287/16.

Ombudsmeni napominju da su moguće različite zlouporabe osobnih podataka i da su se i u svom radu susretali s tim na način da jedan građanin u ime drugog, a bez njegovog znanja i suglasnosti izjavi žalbu tražeći pomoć i intervenciju Institucije.

Također, Ombudsmeni skreću pozornost da Zakon o zaštiti osobnih podataka⁷⁴ ima za cilj da svim osobama na teritoriju Bosne i Hercegovine osigura zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, a naročito prava na zaštitu obrade osobnih podataka koji se na njih odnose. Člankom 6 Zakona propisano je da kontrolor (obrađivač podataka) može obrađivati podatke, bez suglasnosti nositelja podataka, *uz postojanje određenih uvjeta*. Kada nositelj podataka ustanovi ili posumnja da su kontrolor ili obrađivač podataka povrijedili njegovo pravo ili da postoji izravna opasnost za povredu prava, može podnijeti prigovor Agenciji radi zaštite svojih prava, koja je samostalna upravna organizacija uspostavljena s ciljem zaštite osobnih podataka. Agencija donosi rješenje koje se dostavlja podnositelju prigovora i kontroloru. Sukladno odredbama Zakona o zaštiti osobnih podataka, Agencija za zaštitu osobnih podataka dužna je osigurati nadgledanje provođenja zakona o obradi osobnih podataka i postupati po podnesenim prigovorima nositelja podataka.

Primjer: Od Ombudsmana je zatraženo⁷⁵, da utječu na inspekcijsko tijelo da obavi nadzor u što kraćem roku. Nakon prijema i registracije žalbe, podnositelj žalbe telefonski je kontaktirao Instituciju navodeći, da on nije uputio žalbu, da ne zna tko je to učinio i da iz tog razloga ne želi da Ombudsmeni dalje postupaju po žalbi. U skladu s traženim, rad na predmetu je okončan.

I ove godine, kao i ranijih, Ombudsmeni su postupali po žalbama u vezi sa statusnim pitanjima građana koja se najčešće odnose na probleme prilikom upisa osobnih stanja građana u odgovarajuće matične knjige, a vezano za činjenice o rođenju, državljanstvu, sklapanju braka, smrti, itd.

Primjer: Ombudsmeni su upoznati s problemom⁷⁶ upisa činjenica rođenja i smrti u matične knjige, a u vezi s rješavanjem pitanja negativnog sukoba nadležnosti. U aktu Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine⁷⁷ navodi se „... da je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o matičnim knjigama Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 80/14), propisano između ostalog, da se činjenice upisa rođenja djeteta vrše po mjestu upisa prebivališta, odnosno boravišta majke, a da se upis činjenica smrti vrši po mjestu prebivališta odnosno boravišta umrle osobe, umjesto da se upisi činjenica umrlog vrše prema mjestu gdje su se činjenice dogodile.“ Dalje, Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ističe „...da do sada imaju pet slučajeva negativnog sukoba nadležnosti za pet osoba, s prebivalištem na području Brčko distrikta Bosne i Hercegovine koje su umrle u Tuzli, a koje se ne mogu upisati u matičnu knjigu umrlih Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da je Zakonom o matičnim knjigama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine propisano da se upis činjenica vrši prema mjestu gdje je smrt nastala.“ U žalbi Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ističe se, da se ovakvo zakonsko rješenje na području Federacije Bosne i Hercegovine, moralo ograničiti samo na osobe s prebivalištem na području Federacije Bosne i

⁷⁴ Zakon o zaštiti osobnih podataka, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 49/06 i 76/11.

⁷⁵ Ž-BL-05-277/16

⁷⁶ Ž-SA-05-1136/14

⁷⁷ Akt Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj predmeta: 12-017119/14, broj: 10-1084SM-004/13 od 24.10.2014. godine.

Hercegovine, a da se trebala ostaviti zakonska mogućnost upisa činjenice smrti za osobe koje su umrle na području Federacije Bosne i Hercegovine, koje se prema zakonskim rješenjima ne mogu upisati na području Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Prema navodima podnositelja žalbe, Federacija Bosne i Hercegovine na ovaj način izravno zadire u zakonska rješenja Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Postupajući po navedenoj žalbi Ombudsmani su poduzeli niz aktivnosti i uputili veći broj akata nadležnim tijelima ukazujući na navedenu problematiku i potrebu rješavanja iste. U svibnju 2016. godine Ombudsmanima je od Odjeljenja-Odjela za javni registar Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine dostavljen akt broj: 10-0211MI-008/16, broj predmeta 12-017119/14, u kojem se navodi: „...obavještavamo Vas da je problem negativnog pitanja nadležnosti prevaziđen tako što je Tuzla počela upisivati u matične knjige umrlih osobe koje umru u Tuzli, a imaju prebivalište na području Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.“ Predmet je uspješno okončan.

Ombudsmani napominju da su postupajuća tijela u svom radu dužna da, u skladu s pozitivnim zakonskim propisima, poduzmu sve neophodne mjere kako bi građani mogli, ne samo ostvariti zajamčeno pravo nego i ispoštovati dužnost posjedovanja osobnih dokumenata.

Ukoliko građani ne ispunjavaju uvjete propisane pozitivnim zakonodavstvom Bosne i Hercegovine za ostvarivanje nekog prava odnosno dobivanje javne isprave potrebno je, da ih ovlaštena službena osoba adekvatno i pravilno upute, mogu li i na koji način pojedino pravo ostvariti. O upućenom zahtjevu građana obvezno je da donesu odluku u pisanom obliku u zakonom propisanim rokovima kako bi ukoliko su nezadovoljni ovom odlukom građani imali mogućnost korištenja pravnih lijekova kroz zakonite postupke.

Primjer: Ombudsmani⁷⁸ su utvrdili da je povrijeđeno pravo podnositelja žalbe na posjedovanje osobnih dokumenata (osobne iskaznice i putne isprave). Iako je posjedovao isprave izdane od strane nadležnih tijela u Bosni i Hercegovini i očigledno se nalazi u evidenciji nadležnih službi, onemogućeno mu je izdavanje novih važećih isprava. Ombudsmani su izdali preporuku u kojoj su podsjetili da teret nedostataka koordinacije unutar nadležnih tijela i administrativnih službi ne može i ne treba snositi podnositelj žalbe, odnosno drugi građani koji imaju istovjetan problem kod izdavanja osobnih dokumenata. Preporuka je upućena Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine – Sektor za državljanstvo i putne isprave, Federalnom ministarstvu unutarnjih poslova Tuzlanskog kantona, Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Srpske, Policijskoj stanici Zvornik, Općini Zvornik, Administrativnoj službi, Odjelu za opću upravu; Gradu Tuzli, Službi za opću upravu i zajedničke poslove da bez odlaganja, u skladu s pozitivnim zakonskim propisima, u koordiniranoj suradnji poduzmu efektivne mjere s ciljem ostvarivanja prava na osobne dokumente podnositelja žalbe. Preporuka je tijekom 2016. godine realizirana u cijelosti. Ombudsmani naglašavaju da je obveza svih tijela koja vode različite evidencije na temelju kojih građanima izdaju javne isprave (uvjerenja i izvratke), da iste izdaju s točnim i potpunim podacima, kako bi ih građani kao subjekti prava mogli koristiti u pravnom sustavu. U slučaju da javne isprave sadrže bilo kakve greške potrebno je, da iste otklone samoinicijativno, efikasno, ažurno i bez nametanja dodatnih novčanih troškova. Naime, postupanja po žalbama pokazuju da se u određenom broju predmeta ove greške otklanjaju tek nakon obraćanja građana Instituciji i intervenciji Ombudsmana.

⁷⁸ Ž-BR-05-9/14, Preporuka broj: P-93/165 od 26.4.2016. godine.

Primjer: Majka djeteta se obratila⁷⁹ zbog kršenja prava djeteta na osobno ime od strane srednje škole koju pohađa. Suština žalbe odnosi se na činjenicu da ime djeteta sadrži slovo „x“, a da škola koju dijete pohađa isključivo svjedodžbu izdaje na ćiriličnom pismu i samoinicijativno mijenja ime djeteta na način da umjesto „x“ stavlja slovo „h“, s obzirom na to da ćirilično pismo ne poznaje slovo „x“. Nakon postupka istraživanja, Ombudsmeni su školi preporučili da uvažava zahtjev djeteta, odnosno njegove majke, kao zakonske zastupnice i da izvrše upis djeteta u srednju školu u potpunosti u skladu s podacima (o imenu) iz izvatka iz matične knjige rođenih i iz svjedodžbe iz osnovne škole. Nadalje je preporučeno, da u budućnosti izdaju i svjedodžbe i/ili druga uvjerenja o ocjenama na latiničnom pismu i to na način da u imenu djeteta bude slovo/slovni znak x. Preporuka je ispoštovana.

4.7. Policija

Policija je tijelo vlasti u Bosni i Hercegovini koje treba biti jamstvo javne sigurnosti. Brojne su zadaće koje u tom smislu policija ima: zaštita ljudi i imovine, osiguranje poštivanja važećih zakona i propisa, zaštita i poštivanje temeljnih prava i sloboda građana, sprječavanje i borba protiv kriminala, održavanje javnog reda i mira te pružanje pomoći i usluga građanima.

Postupanje policijskih službenika utemeljeno je prvenstveno na odredbama Zakona o graničnoj policiji Bosne i Hercegovine, Zakona o policijskim službenicima Bosne i Hercegovine, zakonima o unutarnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine (i zakonima o unutarnjim poslovima kantona) i Republike Srpske, Zakonom o policiji Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, zakonima o policijskim službenicima Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, te kantonalnim zakonima o policijskim službenicima.

Tijekom 2016. godine zaprimljeno je 138 žalbi na rad policije, a izdano je pet preporuka koje ukazuju na to da pripadnici policije izlaze iz okvira zakonskih ovlasti, da sustav unutarnje kontrole postupanja policijskih službenika najčešće ima formalnu ulogu, te da ne postoji adekvatan i neovisan mehanizam kontrole rada policijskih tijela.

Međutim, zaprimljen je i značajan broj žalbi u kojima su policijski službenici žalitelji i oni se Instituciji ombudsmana obraćaju zbog povrede prava iz radnog odnosa, neosnovanog vođenja disciplinskih postupaka⁸⁰, oduzimanja čina⁸¹, diskriminacije, odnosno, mobinga, načina obračunavanja posebnog staža, korištenja neplaćenog dopusta itd.

Tijekom izvještajnog razdoblja zaprimljeno je više žalbi policijskih službenika zbog mobinga.⁸²

Primjer: U žalbi⁸³ se navodi da su policijski službenici Jedinice prometne policije nejednako tretirani za razliku od ostalih pripadnika Policije Brčko distrikta jer su u službenim vozilima Jedinice prometne policije postavljeni aparati za audio i videonadzor, te su izloženi stalnim

⁷⁹ Ž-BL-01-754/15, Preporuka broj P-74/16 od 28.4.2016. godine.

⁸⁰ Ž-BR-04-60/16

⁸¹ Ž-BR-04-61/16

⁸² Ž-BL-06-69/16, Ž-BL-06-79/16 i Ž-BR-06-42/16

⁸³ Ž-BR-06-42/16

snimanjima u obavljanju svojih dužnosti. Od strane Jedinice za profesionalne standarde, također, su izloženi stalnim preispitivanjima zbog navodno loše snimljenog *tona, nesnimljenog materijala ili vozila*. U vozilima ostalih organizacijskih jedinica Policije Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ne nalaze se instalirani sustavi audio i videonadzora, iako obavljaju iste ili slične poslove kao i službenici Jedinice prometne policije. Nakon analize navoda žalbe, dokumentacije u spisu, primjenom međunarodnih mehanizama zaštite ljudskih prava i odredbi domaćeg zakonodavstva, Ombudsmani su ocijenili da su navodi žalbe kojima se žalitelj poziva na diskriminaciju i nejednako postupanje u odnosu na druge policijske službenike Policije Brčko distrikta, neutemeljeni. Ukazali su da su razlozi zbog kojih se vrši audio i videonadzor u vozilima Policije Brčko distrikta Bosne i Hercegovine: *osiguranje zakonitosti, pravilnosti, profesionalnosti, sigurnosti, olakšanog rada policijskih službenika pri dokumentovanju službenih radnji i smanjenja mogućnosti koruptivnog djelovanja* i da imaju zakonito i objektivno opravdanje, kao i da su u interesu društvene zajednice. Najzad, nadzorne kamere su zbog sigurnosti postavljene u većini prodajnih centara, javnih i obrazovnih ustanova i institucija. Osnovni i Apelacijski sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine tehnički su opremljeni i koriste sustav audio i videosnimanja u svojim sudnicama s ciljem osiguranja transparentnosti i zakonitosti postupaka. Sjednice Skupštine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine kao i državnog, entitetskih i kantonalnih skupštinskih zasjedanja se izravno, nerijetko cjelodnevno prenose putem radio-televizijskih i elektroničkih medija. Stoga su navodi o negativnom utjecaju sustava audio i videonadzora na zdravlje policijskih službenika ocijenjeni neprihvatljivim.

Organizacijske jedinice/uredi/službe pri ministarstvima unutarnjih poslova⁸⁴ prate i vrše kontrolu zakonitosti u radu pripadnika policije u vezi sa zlouporabama službenog položaja, prate prekoračenja službenih ovlasti i eventualnu umiješanost pripadnika policije u kriminalne aktivnosti, provode istrage i unutarnje postupke radi sprječavanja i otkrivanja počinitelja nezakonitih radnji, predlažu mjere i radnje kao rezultate provedenih unutarnjih postupaka i ispitivanja točnosti navoda iz predstavljeni i žalbi građana u vezi s postupanjem pripadnika policije, brinu se o postupanju policijskih službenika u skladu s relevantnim propisima, a u interesu zakonitog i profesionalnog postupanja, jačanja povjerenja i suradnje policije i društvene zajednice.

U obraćanjima građana iskazano je nepovjerenje u ove mehanizme unutarnje kontrole koji se odnose na postupanja policijskih službenika. Provedene postupke građani smatraju neobjektivnim i neučinkovitim. U najvećem broju slučajeva pritužbe su ocijenjene neutemeljenima, a podnositelji su obaviješteni o provedenoj unutarnjoj istrazi aktom na koji nije moguće uložiti pravni lijek.

Primjer odgovora zaprimljenog tijekom postupka po žalbi⁸⁵:

„Obavještavamo vas da je Jedinica za profesionalne standarde, Odjel za unutarnju kontrolu Ministarstva unutarnjih poslova Kantona Sarajevo provelo unutarnju istragu po navodima iz predstavljeni ... kojom prilikom se nisu mogli sa sigurnošću potvrditi navodi iz predmetne predstavljeni, nakon čega je unutarnja istraga u skladu s člankom 35 Pravilnika o radu Jedinice za

⁸⁴ Jedinica za profesionalne standarde pri kantonalnim ministarstvima unutarnjih poslova; Jedinica za profesionalne standarde pri Federalnom ministarstvu unutarnjih poslova; Ured za pritužbe javnosti pri Federalnoj upravi policije; Služba za zaštitu integriteta i zakonitosti u radu Ministarstva unutarnjih poslova Republike Srpske.

⁸⁵ Ž-SA-06-1072/16

profesionalne standarde Ministarstva unutarnjih poslova Kantona Sarajevo, zaključena ocjenom - Bez dovoljno dokaza⁸⁶. “

Preporuka Ministarstvu unutarnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine, Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Srpske, Policiji Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i ministarstvima unutarnjih poslova kantona da:

- porade i unaprijede stvarnu neovisnost unutarnje kontrole rada policijskih službenika, te preispitaju postojanje stvarne neovisnosti tijela kontrole policijskih službenika;
- osiguraju dva stupnja u postupcima vodenim po pritužbama građana na postupanje policijskih službenika;
- osiguraju sustavnu i kontinuiranu edukaciju policijskih službenika o ljudskim pravima.

4.8. Vladina i ministarska imenovanja

Ombudsmani imaju ovlasti za preispitivanje procesa imenovanja koja se provode sukladno odredbama Zakona o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine i Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske.

U izvještajnom razdoblju Ombudsmani su zaprimili 47 žalbi radi povrede odredbi navedenih zakona, a izdano je 19 preporuka. Žalbeni navodi odnose se na povredu osnovnih načela prilikom provođenja postupaka imenovanja i razrješenja članova upravnih i nadzornih odbora u gospodarskim društvima i javnim poduzećima⁸⁷.

Primjer: Žalitelj⁸⁸ se obratio Ombudsmanima žaleći se na proceduru izbora i imenovanja direktora JU Narodno kazalište Sarajevo, a po Javnom natječaju objavljenom u Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine, broj 43/16 od 03.06.2016. godine, osporavajući stav Upravnog odbora JU Narodno kazalište Sarajevo da imenovana kandidatkinja ispunjava sve uvjete za izbor i imenovanje na poziciju. Ombudsmani Bosne i Hercegovine postupajući po žalbi aktom od 20.7.2016. godine, od Upravnog odbora JU Narodno kazalište Sarajevo, zatražili su izjašnjenje povodom žalbenih navoda, propise na temelju kojih je imenovanje direktora JU Narodno kazalište Sarajevo izvršeno i relevantnu dokumentaciju vezanu za postupak imenovanja. Odgovor nije zaprimljen, te je upućena preporuka Upravnom odboru JU Narodno kazalište Sarajevo da odmah uspostavi suradnju s Ombudsmanima. Postupajući po preporuci predsjednica Upravnog odbora JU Narodno kazalište Sarajevo dostavila je izjašnjenje od 2.11.2016. godine, u kojem ističe da je Upravni odbor, od strane Vlade Kantona Sarajevo, imenovan dana 20.10.2016. godine, zbog čega izjašnjenje na žalbene navode nije moglo biti

⁸⁶ Akt Ministarstva unutarnjih poslova Kantona Sarajevo, Uprava policije, Jedinica za profesionalne standarde broj 02/4-1-99/16 od 3.2.2017. godine.

⁸⁷ Ž-MO-05-10/15, Preporuka broj P-29/16 od 18.2.2016. godine, Ž-LI-05-3/16, Preporuka broj P-50/16 od 26.2.2016. godine.

⁸⁸ Ž-SA-05-733/16, Preporuka broj P-187/16 od 5.10.2016. godine.

dostavljeno ranije. Po uvidu u dostavljenu dokumentaciju Ombudsmani su utvrdili da su navodi podnositelja žalbe neutemeljeni, te da imenovana kandidatkinja ispunjava sve tražene uvjete.

Primjer: Žalitelj⁸⁹ je podnio prigovor koji se odnosio na konačno imenovanje predsjednika i člana Upravnog odbora iz reda osnivača Javne ustanove „Centar za socijalni rad“ Tuzla. Tijekom istrage utvrđeno je da je u javnom oglasu objavljenom u Dnevnom listu “Oslobođenje” i Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine, broj 20/16 od 16.3.2016. godine, pod točkom IV navedeno da će se: *„Prilikom procjene kvalifikacija i iskustva svih kandidata u obzir uzeti sljedeći kriteriji: 1. Radno iskustvo u oblasti djelatnosti društva, 2. Usavršavanje u struci u oblasti djelatnosti društva, 3. Ostvareni rezultati rada tijekom poslovne karijere, 4. Minimum znanja o organizaciji i djelatnosti društva i 5. Sposobnost savjesnog i odgovornog obavljanja poslova i zadataka upražnjene pozicije i naklonjenost timskom radu.“* Tijekom izbornog postupka ni na koji način kandidatima za predmetni Upravni odbor nije utvrđeno, odnosno ocijenjeno, radno iskustvo u oblasti djelatnosti društva i usavršavanje u struci u oblasti djelatnosti društva. Ombudsmani su uputili nalaz, zaključak i preporuku Gradu Tuzla, Gradskom vijeću i Službi za ekonomski razvoj i društvene djelatnosti da poništi rješenje o imenovanju predsjednika i članova Upravnog odbora JU „Centar za socijalni rad“ Tuzla i poduzme sve neophodne mjere kako bi se osiguralo imenovanje predsjednika i članova Upravnog odbora Javne ustanove „Centar za socijalni rad“ Tuzla, uz puno poštivanje postupka i načela utvrđenih Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine. Predsjedatelj Gradskog vijeća Grada Tuzla dostavio je odgovor⁹⁰: *„.....kao predsjedatelj Gradskog vijeća Tuzla uputio sam inicijativu, zahtjev gradonačelniku Grada Tuzle, da poduzme sve potrebne mjere da se ispoštuje citirana preporuka Institucije ombudsmana broj P-192/16, odnosno da tijelo koje je donijelo rješenje o konačnom imenovanju navedeno rješenje poništi, te da se Gradskom vijeću dostave prijedlozi akata o obnavljanju procedure i time osigura imenovanje predsjednika i članova upravnog odbora Centra za socijalni rad Tuzla, sve u skladu sa Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije Bosne i Hercegovine...“*

Ombudsmani skreću pozornost da ispunjavanje općih i posebnih uvjeta svakog javnog natječaja predstavlja kako pristupni tako i eliminacijski faktor prilikom izbornih postupaka. Uvjeti se i utvrđuju upravo zato da bi se prilikom ocjene, selekcije i izbora za određenu poziciju na objektivna način utvrdila kvalificiranost prijavljenih kandidata. Odstupanje od propisanih uvjeta predstavlja povredu izbornog postupka i prava kandidata na zakonit, nepristran i transparentan izbor.

⁸⁹ Ž-BR-05-138/16, Nalaz, zaključak i preporuka broj P-192 /16 od 17.10.2016.

⁹⁰ Akt Predsjedatelj Gradskog vijeća Grada Tuzla akt broj 01-0-8073-2016./MN od 30.11.2016. godine.

V EKONOMSKO-SOCIJALNA PRAVA

Postupajući po žalbama zbog kršenja ekonomsko-socijalnih prava građana, Ombudsmeni su se kretali u okvirima pozitivnog zakonodavstva, standarda zaštite ljudskih prava sadržanih u Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima⁹¹ i Revidiranoj Europskoj socijalnoj povelji⁹².

Ombudsmeni imaju široko polje djelovanja s ciljem zaštite prava koja spadaju u ovu kategoriju: pravo na rad, pravo djece i mladih na zaštitu, pravo zaposlenih žena na porodijsku zaštitu, pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na socijalnu zaštitu, pravo na socijalnu i medicinsku pomoć, pravo na korištenje usluga službi socijalne zaštite, pravo osoba s onesposobljenjima na neovisnost, socijalnu integraciju i sudjelovanje u životu zajednice, pravo starih osoba na socijalnu zaštitu, pravo na zaštitu u slučaju prestanka radnog odnosa, pravo na stanovanje...

Tijekom 2016. godine u Instituciji je registrirano 738 žalbi koje se odnose na kršenja ekonomskih, te prava iz domena socijalne i kulturne zaštite. Ako ovaj podatak usporedimo s 2015. godinom, kada je zaprimljeno 698 žalbi, evidentno je da je povećan broj obraćanja građana zbog povrede ovih prava za 5,73%.

5.1. Pravo na rad

U 2016. godini zaprimljeno je 328 žalbi zbog povreda prava iz radnog odnosa. Ukoliko ovaj broj usporedimo s brojem žalbi iz 2015. godine, evidentno je da se broj obraćanja povećao za 13,89%.

Najčešći razlozi obraćanja građana Ombudsmanima u 2016. godini su: nepravilnosti prilikom provođenja natječajne procedure⁹³, neprijavlivanje radnika na zavode/fondove za mirovinsko i invalidsko osiguranje, uključujući i neuplaćivanje doprinosa za mirovinsko, socijalno, zdravstveno osiguranje i osiguranje za slučaj nezaposlenosti⁹⁴.

Pravo na rad je u izravnoj vezi s ljudskim dostojanstvom i potrebom pojedinca da putem rada sudjeluje u društvenom životu, ali bitno je naglasiti da pravna formulacija „prava na rad“ ne podrazumijeva i jamstvo prava na rad. Nezaposlenost je pojava s kojom se u manjoj ili većoj mjeri susreće svaka država pa tako i Bosna i Hercegovina, i gotovo je nemoguće postići apsolutnu zaposlenost na teritoriju jedne države. Samim tim pravo na rad podrazumijeva pravo na jednak pristup radu, a obveza države je da poduzme konkretne korake kako bi građanima omogućila ostvarivanje ovog prava.

Ombudsmeni podsjećaju na definiciju diskriminacije iz Konvencije Međunarodne organizacije rada br. 111 koja se odnosi na diskriminaciju glede zapošljavanja i zanimanja: „*izraz "diskriminacija" obuhvaća svako pravljenje razlike, isključenje ili davanje prvenstva na temelju*

⁹¹ Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, od 1976. godine.

⁹² Europska socijalna povelja (revidirana) koju je Bosna i Hercegovina potpisala dana 11.5.2004., a ratificirala je 7.11.2008. godine, Bosna i Hercegovina ne smatra se obvezanom po 12 članaka (članci 3., 10., 15., 18., 19., 24., 25., 26., 27., 29. i 31.)

⁹³ Ž-BL-04-17/16, Ž-BL-04-43/16, Ž-BL-04-57/16, Ž-BL-04-88/16, Ž-SA-04-123/16 (P-85/16)

⁹⁴ Ž-BL-04-45/15

rase, boje kože, spola, vjere, političkog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, koje ima za posljedicu ukidanje ili narušavanje jednakosti mogućnosti ili tretmana u zaposlenju ili zanimanju; svako drugo pravljenje razlike, isključenje ili davanje prvenstva koje ima za posljedicu ukidanje ili narušavanje jednakosti mogućnosti ili tretmana u zaposlenju i zanimanju koje utvrdi zainteresirana članica nakon savjetovanja s reprezentativnim organizacijama poslodavaca i radnika, ako one postoje, i drugih odgovarajućih tijela...”.

Primjeri: Žalitelj⁹⁵ se obratio Ombudsmanima vezano za prijem uposlenika s visokom stručnom spremom u Javno komunalno poduzeće Komunalno d.d. Živinice bez raspisanog natječaja, pri čemu nije poštovana proporcionalna nacionalna struktura zaposlenih. Postupajući po žalbi, Ombudsmani su uputili Javnom komunalnom poduzeću „Komunalno“ d.d. Živinice preporuku da prilikom *prijema uposlenika u radni odnos vodi računa o transparentnosti postupka kao i nacionalnoj zastupljenosti uposlenih*. Odgovor na preporuku nije zaprimljen.

Ombudsmani ističu da je jedno od obilježja propisa koji uređuju radne odnose njihova fleksibilnost na temelju koje gospodarski subjekti mogu vršiti prijem osoba u radni odnos, bez javnog oglašavanja upražnjenog radnog mjesta. U takvoj situaciji dolazi do davanja prednosti osobama koje su primljene u radni odnos bez javnog oglasa, u odnosu na one osobe koje nisu imale mogućnost niti da apliciraju na ta radna mjesta. Na taj način, prilikom popune radnih mjesta nije uspostavljena prihvatljiva proporcionalnost između korištenih sredstava (načina prijema zaposlenika) i cilja koji se pokušava realizirati (popune upražnjenih radnih mjesta). Prema mišljenju Ombudsmana javno oglašavanje upražnjenih radnih mjesta omogućit će većem broju zainteresiranih kandidata da ravnopravno sudjeluju u izboru, te osigurati popunu radnih mjesta objektivno najboljim kandidatima.

Ombudsmani su još 2014. godine uputili Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine inicijativu⁹⁶ za izmjenu i dopunu Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine i Zakona o javnim poduzećima Federacije Bosne i Hercegovine, a radi detaljnijeg uređivanja prijema u radni odnos uz reguliranje obveze za tijela i poduzeća u kojima je vlasnik ili osnivač država. Predmetna inicijativna nije uzeta u obzir prilikom donošenja novog Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine.

Ombudsmani ponovno ističu neophodnost izmjene entitetskih zakona o radu, u smislu obveze propisivanja načina prijema zaposlenika u radni odnos u poduzećima u kojima je osnivač entitet, kanton, grad i općina, a s ciljem eliminiranja korupcije i nepotizma prilikom zapošljavanja, te omogućavanja zapošljavanja najkvalitetnijih kadrova.

⁹⁵ Ž-BR-04-288/15, Preporuka broj P-227/16 od 2.12.2016. godine.

⁹⁶ Inicijativa u predmetu Ž-SA-05-269/14

Preporuke:

- 1. Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine**
 - **da pristupi izmjenama i dopunama Zakona o javnim poduzećima Federacije Bosne i Hercegovine tako da se propiše obveza javnog oglašavanja upražnjenih radnih mjesta.**
- 2. Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine i Narodnoj skupštini Republike Srpske**
 - **da pristupe izmjenama i dopunama Zakona o radu, tako da se propiše obveza javnog oglašavanja upražnjenih radnih mjesta u tijelima ili poduzećima u kojima je osnivač država, entitet, kanton, općina ili grad.**

Ombudsmani skreću pozornost na zahtjev Odbora za ekonomska, socijalna i kulturna prava kojim se od države traži *da uključi ažurirane statističke podatke, razvrstane po dobi, etničkoj skupini, socijalnom i drugom relevantnom statusu, o zastupljenosti žena u društvenom i privatnom sektoru zapošljavanja, kao i o plaćama koje žene primaju u usporedbi s muškarcima za isti rad*⁹⁷, dok je Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije predložio državi *da nastavi s nastojanjima u prikupljanju neprikupljenih statističkih podataka u vezi s etničkim sastavom stanovništva*, te da uspostavi odgovarajuće mehanizme monitoringa (praćenja) etnički motivirane diskriminacije i nasilja među različitim etničkim skupinama⁹⁸.

Nepostojanje ovakvog vida evidencija predstavlja otežavajuću okolnost prilikom utvrđivanja postojanja diskriminacije po spolnoj, etničkoj, ili nekoj drugoj pripadnosti prilikom zapošljavanja.

U izvještajnom razdoblju Ombudsmanima su se obraćali građani⁹⁹ ukazujući na povredu prava iz radnog odnosa, i konkretnije prava na plaću.

Primjer: Žalitelji¹⁰⁰ navode da su zaposlenici J.P. „Mostar Parking“ d.o.o. Mostar i da su se dana 5.5.2016. godine obratili gradonačelniku Grada Mostara sa zahtjevom za pomoć u iznalaženju načina isplate plaća. Porezna uprava Federacije Bosne i Hercegovine je blokirala transakcijski račun poduzeća „Mostar Parking“ d.o.o. Mostar dana 18. 1. 2016. godine, zbog dugovanja za poreze i doprinose. Knjigovodstvena agencija, također, je otkazala daljnju suradnju s poduzećem, te nema tko obračunavati plaće. J.P. „Mostar Parking“ d.o.o. Mostar zaposlenicima nije isplatio plaće od 12. mjeseca 2015. godine. Podnositelji žalbe ističu da, s obzirom na to da se nalaze u bezizlaznim situacijama i mjesecima bez plaće, odlučili su prikupljeni novac iz Parking aparata podijeliti ravnomjerno na sve zaposlenike. Za navedene radnje potrebna im je Odluka koju direktor društva J.P. „Mostar Parking“ d.o.o. Mostar odbija potpisati bez suglasnosti gradonačelnika. S ciljem provjere žalbenih navoda Ombudsmani su uputili akt gradonačelniku Grada Mostara kojim su zatražili izjašnjenje na žalbene navode. Odgovor nije zaprimljen, te je dana 19.10.2016. godine gradonačelniku Grada Mostara upućena preporuka da odmah uspostavi suradnju s Institucijom ombudsmana. U vezi s tim zaprimljeno je izjašnjenje tajništva Grada

⁹⁷E/C.12/BIH/CO/1, Zaključne napomene Odbora o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima točka 33.

⁹⁸CERD/C/BIH/CO/6, Zaključna razmatranja Odbora o eliminaciji rasne diskriminacije, točka 8.

⁹⁹Ž-MO-04-63/16,

¹⁰⁰Ž-MO-04-63/16, Preporuka broj P-194/16 od 30.11.2016. godine.

Mostara¹⁰¹ u kojem se navodi: *“...dana 24.5.2016. godine gradonačelnik Grada Mostara, Ljubo Bešlić uputio je dopis Poreznoj upravi Federacije Bosne i Hercegovine, kojim je zatražena privremena deblokada transakcijskih računa J.P. „Mostar Parking“ d.o.o. Mostar i predložio zaključivanje sporazumne nagodbe s mogućnošću obročne otplate duga. Dana 6.6.2016. godine zaključen je Sporazum o odgođenom plaćaju dužnih javnih prihoda između Kantonalnog poreznog ureda Mostar i J.P. „Mostar Parking“ d.o.o. Mostar. U svrhu financijske pomoći zaposlenicima J.P. „Mostar Parking“ d.o.o. Mostar Gradska uprava Grada Mostara zaključila je Ugovore o djelu s navedenim zaposlenicima, temeljem kojih se istim isplaćuje određeni novčani iznos...”*

Primjer: Žaliteljica¹⁰² navodi da je od 13.10.2010. godine do dana 23.2.2016. godine bila uposlenik JZU Dom zdravlja “Ozren” Petrovo, kao doktor medicine rada u stalnom radnom odnosu. Dana 24.2.2016. godine je od direktora tražila sporazumni raskid ugovora o radu. U vezi s navedenim obratila se direktoru pismenim zahtjevom, te navodi da joj je pojašnjeno da će njen zahtjev biti odobren ukoliko se pismenim putem obveže da neće tužiti ustanovu za umanjivanje plaća i neispлаćivanje ostalih naknada propisanih Zakonom o radu i ugovorom o radu. Dana 26.4.2016. godine Ombudsmeni su uputili akt Republičkoj upravi za inspekcijske poslove Republike Srpske. Zaprimljen je akt Republičke uprave za inspekcijske poslove¹⁰³, odnosno Sektora inspekcije rada i zaštite na radu – Odjela Doboj u kojem se navodi: *“... da je dana 3.5.2016. godine izvršen izvanredan inspekcijski nadzor u navedenoj ustanovi. Rješenjem od 4.5.2016. godine, naloženo je ustanovi da u roku od 8 (osam) dana radnici izda svu traženu dokumentaciju.”*

Ombudsmeni su otvorili istragu po službenoj dužnosti¹⁰⁴ nakon stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine¹⁰⁵, a u vezi s primjenom članka 37 stavak 1 Zakona o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine¹⁰⁶. Naime, članak 37 stavak 1 Zakona o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi: *“1) Rukovoditelj tijela državne službe može zatražiti od Agencije da provede proceduru javnog natječaja za prijem pripravnika u državnu službu.”* Navedenim člankom stavljena je izvan snage zakonska odredba koja je glasila: *“1) Rukovoditelj tijela državne službe može zatražiti od Agencije da u državnu službu primi pripravnika koji se zapošljava na temelju javnog natječaja kojeg objavljuje Agencija.”*

Nakon izmjene navedenog članka ostalo je upitno vrši li se zapošljavanje i dalje putem javnog natječaja, a stupanjem na snagu navedene izmjene Zakona o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine prestala je primjena Pravilnika o jedinstvenim kriterijima i postupku izbora i prijema pripravnika s visokom stručnom spremom u tijela državne službe Federacije Bosne i Hercegovine¹⁰⁷ čime su se prestali primjenjivati kriteriji, kao što je trajanje nezaposlenosti nakon

¹⁰¹ Akt Tajništva Grada Mostara broj 02-05-7307/16 od 19.12.2016. godine.

¹⁰² Ž-SA-04-470/16

¹⁰³ Akt Republičke uprave za inspekcijske poslove Republike Srpske broj 24.100/173-196-38-5/16 od 5.5.2016. godine.

¹⁰⁴ Ž-SA-04-9/16

¹⁰⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 99/15).

¹⁰⁶ Zakon o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06, 4/12 i 99/15).

¹⁰⁷ Pravilnik o jedinstvenim kriterijima i postupku izbora i prijema pripravnika s visokom stručnom spremom u tijela državne službe Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 4/13).

stjecanja diplome visoke stručne spreme i invalidnosti. Činjenica je da zakonska odredba koja je stupila na snagu eksplicitno ne zabranjuje prijem pripravnika bez javnog natječaja u tijela državne službe, a što može dovesti do zlouporabe i dovođenja u neravnopravni položaj drugih osoba kojima će biti uskraćena mogućnost da apliciraju na mjesta pripravnika u tijela državne službe. Također, navedena zakonska odredba nije jasno precizirala kojim kriterijima će se rukovoditelji tijela državne službe voditi prilikom prijema pripravnika u državnu službu, na koji način će se vršiti evidencija i prikupljanje podataka o proporcionalnoj zastupljenosti konstitutivnih naroda i ostalih, uzimati u obzir prosjek ocjena završenog studija, trajanje nezaposlenosti i kriterij invalidnosti.

Uzimajući u obzir navedeno, dana 29.2.2016. godine Vladi Federacije Bosne i Hercegovine upućena je preporuka broj P-24/16 u kojoj je pozvana da preciznije uredi postupak prijema pripravnika u tijela državne službe putem javnog natječaja. Ombudsmeni su zaprimili akt Vlade Federacije Bosne i Hercegovine¹⁰⁸ u kojem je navedeno da je preporuka dostavljena Federalnom ministarstvu pravde na nadležno postupanje.

Primjer: Žalitelj¹⁰⁹ je naveo da je povodom natječaja na poziciju stručnog suradnika u pravosudnim tijelima Republike Srpske od svih kandidata traženo da dostave liječničko uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti, bez napomene da je isto dužan dostaviti samo izabrani kandidat i to prilikom prijema na javni natčaj. Ombudsmeni podsjećaju da je ova praksa u suprotnosti s preporukom Ombudsmana P-66/12 iz 2012. godine kojom je utvrđeno da podaci o zdravstvenom stanju spadaju u posebnu kategoriju osobnih podataka i da traženje predmetne dokumentacije predstavlja nepotrebno administrativno opterećenje građana. U vezi s tim Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine upućena je preporuka da izda naputak svim pravosudnim institucijama u Bosni i Hercegovini da prilikom bilo kojeg javnog natječaja, liječničko uvjerenje zahtijevaju samo od izabranog kandidata i to prilikom prijema u radni odnos. Na preporuku nije dostavljen odgovor.

5.2. Pitanje otpremnina u Republici Srpskoj, odnosno Federaciji Bosne i Hercegovine

Ombudsmanima se i dalje obraćaju osobe¹¹⁰ koje ispunjavaju uvjete iz članka 143 Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno članka 152 Zakona o radu Republike Srpske, u vezi s člankom 182 Pročišćenog teksta Zakona o radu Republike Srpske¹¹¹ koje su se dana 31.12.1991. godine zatekla u radnom odnosu, a koje su se u zakonskom roku obratile poslodavcu radi uspostavljanja radnopravnog statusa, jer u međuvremenu nisu zasnovale radni odnos kod drugog poslodavca. Rješenjima nadležnih povjerenstava za primjenu članka 143 Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine i članka 152 Zakona o radu Republike Srpske, odnosno članka 182 Pročišćenog teksta Zakona o radu Republike Srpske, ovim osobama je priznat status zaposlenika na čekanju. Pored neutemeljeno dugog trajanja postupaka odlučivanja o zahtjevima za otpremninu ovih osoba, Ombudsmeni zaprimaju i veliki broj žalbi koje se odnose na problem

¹⁰⁸ Akt Vlade Federacije Bosne i Hercegovine pod brojem: 03-02-60-1/2016. od dana 3.3.2016. godine.

¹⁰⁹ Ž-BL-06-7/16, P-119/16 od 16.6.2016. godine

¹¹⁰ Ž-BL-04-132/15, Ž-BL-05-74/16.

¹¹¹ Zakon o radu Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 55/07.

isplate priznatih otpremnina, uz obrazloženje da će se otpremnina isplatiti kada se osiguraju sredstva za te namjene.

Posebno napominjemo da se Ombudsmani već duže vrijeme bave problemima građana koji se obraćaju entitetskim povjerenstvima (koja su formirane u skladu sa zakonima o radu u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine). Tako je između ostalog donesena Rezolucija¹¹² kojom je ukazano na neprihvatljivu duljinu trajanja postupka pred ovim povjerenstvima, zatim slijede dva specijalna izvješća¹¹³ u vezi s primjenom članka 182, odnosno 143 Zakona o radu u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine, kojima je, između ostalog, preporučeno da se poduzmu neophodne mjere na poboljšanju organizacijskih i finansijskih potencijala povjerenstava, a sve kako bi se ubrzalo odlučivanje po zahtjevima građana.

Primjer: Žaliteljica¹¹⁴ se obratila Ombudsmanima zbog neisplate otpremnine priznate Rješenjem od 10.6.2011. godine. Na zahtjev Institucije ombudsmana, Ministarstvo za rad i boračko-invalidsku zaštitu Republike Srpske, dostavilo je izjašnjenje¹¹⁵ u kojem se navodi: „...Isplata otpremnina po rješenjima Povjerenstva za implementaciju članka 152 Zakona o radu, vrši se prema redoslijedu donošenja rješenja, o čemu su podnosioci zahtjeva upoznati. S tim u vezi navodimo, da se u proračunu Republike Srpske redovito (svake godine) osiguravaju sredstva za isplatu predmetnih otpremnina, a ovo ministarstvo vrši isplatu prema redoslijedu donošenja rješenja. Zbog velikog broja prispjelih zahtjeva (cca 60.000) i iznosa sredstava koji se na godišnjoj razini osiguravaju u proračunu Republike Srpske, ovo ministarstvo nije u mogućnosti da sve zahtjeve riješi i isplati odmah po donošenju rješenja, zbog čega se u rješenju navodi da će otpremnina biti isplaćena po osiguravanju sredstava za te namjene. Imenovana je uvrštena na popis ovog ministarstva za isplatu otpremnine iz prosinca mjeseca 2015. godine koji, nažalost, zbog nedostatka novčanih sredstava, još nije realiziran, i čija se realizacija očekuje...”

Primjer: Žaliteljica¹¹⁶ se obratila Ombudsmanima navodeći da nije izvršeno Rješenje od 19.9.2005. godine Povjerenstva za implementaciju članka 143 Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine kojom joj je priznato pravo na otpremninu i naloženo poslodavcu da regulira radno-pravni status. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike dostavilo je odgovor¹¹⁷ u kojem navodi: „...obavještavamo Vas da Federalno povjerenstvo za implementaciju članka 143 Zakona o radu nema podataka o izvršenju pojedinačnih rješenja koje ovo povjerenstvo donosi u postupku po žalbama protiv rješenja kantonalnih povjerenstava za implementaciju članka 143 Zakona o radu. Naime, odlukama kantonalnih i Federalnog povjerenstva za implementaciju članka 143 Zakona o radu ne nastaju bilo kakva prava ili obveze ovog povjerenstva, već se radi o postupku u kojem se rješava i pravima radnika, gdje se ovisno od utvrđenog činjeničnog i pravnog stanja, na temelju donesenih odluka mogu utvrditi prava radnika, odnosno mogu nastati obveze poslodavaca za čije su izvršenje nadležni isključivo poslodavci. Ovo je važno zato što je odredbom članka 174 stavak 2 Zakona o radu (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine,

¹¹² Rezolucija broj 6/03

¹¹³ Specijalno izvješće broj SP-01/04 i Specijalno izvješće broj SP-09/07

¹¹⁴ Ž-SA-04-352/16

¹¹⁵ Akt Ministarstva za rad i boračko-invalidsku zaštitu Republike Srpske broj: 16-126-59/16 od 22.4.2016. godine.

¹¹⁶ Ž-BL-05-74/16

¹¹⁷ Akt Federalnog ministarstva rada i socijalne politike broj 03-34/11-1596/16 od dana 15.3.2016. godine.

broj 26/16) propisano da pravomoćna rješenja federalnog, odnosno kantonalnih povjerenstava za implementaciju članka 143 Zakona o radu imaju snagu izvršenog naslova.“

5.3. Komunalne usluge

Ombudsmani ukazuju da je Zakonom o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini¹¹⁸ utemeljena Institucija ombudsmana za zaštitu prava potrošača, koja djeluje kao samostalno i neovisno tijelo, s ciljem promocije dobrog i efikasnog provođenja politike zaštite potrošača u Bosni i Hercegovini. Uzevši u obzir tu činjenicu, znatan dio žalbi iz ove oblasti zaprimljen u Instituciji ombudsmana upućuje se istima na nadležno postupanje¹¹⁹.

U izvještajnom razdoblju u Instituciji ombudsmana zaprimljena je 91 žalba na komunalne usluge i djelatnosti, što je za 24,66% više nego u prethodnoj godini.

Žalbe koje su razmatrane od strane Ombudsmana odnosile su se na nepružanje i uskraćivanje usluga od strane komunalnih poduzeća, nemogućnost ostvarivanja prava na obračun usluge na temelju stvarnih isporuka očitanih na brojilima, nepravilnosti prilikom obračunavanja pruženih usluga, utuživanje za račune za koje je nastupila zastara i sl.

Ombudsmani nalaze posebno zabrinjavajućom praksu pružatelja usluga da paušalno obračunavaju potrošnju vode po broju osoba u domaćinstvu, te preferiraju zajedničke vodomjere u objektima s više stanova ili većeg broja potrošača, a što je suprotno odredbama Zakona o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini koje propisuju: *“Prodaju energije (električna energija, grijanje, plin i sl.) i vode potrošačima treba obračunati na temelju stvarnih isporuka očitanih na brojilu potrošača.”* Na ovaj način se stvara pravna nesigurnost za građane koji o formiranju zbirnog vodomjernog mjesta često nisu upoznati niti od predstavnika etažnih vlasnika, niti od upravitelja.

Primjeri: Žalitelji¹²⁰ ističu da računi za utrošenu vodu i odvođenje otpadnih voda koje ispostavlja KJKP “Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Sarajevo od prosinca 2015. godine nisu realni, iznose preko stotinu KM i ne odgovaraju stvarnim isporukama, odnosno potrošnji vode njihovog domaćinstva koja je u prethodnom razdoblju iznosila od 31,00 do 36,00 KM mjesečno. Ombudsmani su KJKP “Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Sarajevo, uputili preporuku da podnositeljima žalbe ispostavi račune na temelju potrošnje vode izmjerene na vodomjeru preko kojeg se snabdijevaju vodom, te ih u roku od 30 dana obavijesti o poduzetim mjerama. Preporuka nije ispoštovana.

Primjeri: Žalitelj¹²¹ navodi da je od KJKP “Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Sarajevo obaviješten o neizmirenim obvezama po ispostavljenim računima za utrošenu vodu i odvođenje otpadnih voda u iznosu od 156,35 KM. Iako je u svom pismenom odgovoru ukazao da se radi o dugovanju za koje je nastupila zastara, žalitelju se aktom KJKP “Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Sarajevo od

¹¹⁸Zakon o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/06.

¹¹⁹ Ž-SA-05-1178/16, Ž-SA-04-850/16, Ž-SA-05-436/16, Ž-SA-04-203/16

¹²⁰ Ž-SA-04-/16; P - 97/16

¹²¹ Ž-SA-04-176/16

14.1.2016. godine dostavlja Upozorenje o planiranoj obustavi isporuke komunalne usluge. Nakon nekoliko upita upućenih KJKP „Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Sarajevo, Ombudsmeni su aktom direktora ovog Javnog poduzeća od 2.8.2016. godine, obaviješteni da je Povjerenstvo za korekciju računa odlučilo umanjiti dugovanje žalitelja po ispostavljenim računima, na koji način je ostvarena zaštita njegovih prava.

Primjer: Žalitelj¹²² se obratio Ombudsmanima žalbom na postupanje ZEDP „Elektro-Bijeljina” ad Bijeljina, RJ „Elektro distribucija”, Vlasenica, navodeći da od početka ožujka 2016. godine ne dobiva električnu energiju. Ombudsmeni su od označenog poduzeća zatražili, da u što kraćem roku postupi po nalogu iz obavijesti ZEDP „Elektro-Bijeljina” ad Bijeljina od 10.3.2016. godine i osigura uredno snabdijevanje i isporuku električne energije u domaćinstvu podnositelja žalbe. Tek nakon urgencije dostavljen je odgovor u kojem je između ostalog navedeno: *„Nakon dobivanja suglasnosti od općine Šekovići, kao vlasnik VP Šekovići – Bišina, kvarovi na tom elektroenergetskom objektu su otklonjeni, te je kupac električne energije priključen na elektrodistributivnu mrežu 16. 4. 2016. godine i od tada konstantno ima kvalitetnu električnu energiju u svom domaćinstvu.”*

Ombudsmeni su u izvještajnom razdoblju zaprimili određeni broj žalbi¹²³ u kojima su građani ukazivali da im je postupanjima tijela uprave i komunalnih poduzeća uskraćeno pravo na pristup pitkoj vodi.

Primjer: Žalitelj¹²⁴ se obratio Ombudsmanima ističući da je nezadovoljan radom JKP „Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Sanski Most, jer stambeni objekt u kojem živi još uvijek nije priključen na vodovodnu mrežu. Nekoliko puta usmeno se obraćao nadležnom poduzeću. Također, u žalbi ističe da je sam izgradio prilazni put, a potom iskopao kanal te postavio cijevi za dovod vode, i da je spreman platiti sva zakonita dugovanja. Nadležno poduzeće obavijestilo je Ombudsmane¹²⁵ da podnositelj žalbe nije podnosio pismeni zahtjev za priključenje na vodovodnu mrežu, a istaknuto je i sljedeće: *„Kako saznajemo, imenovani je nastanjen u naselju Kamičak, Općina Ključ, koje se nalazi u blizini mjesta Vrhpolje, Općina Sanski Most.”* Žalitelj se potom pismenim putem obraća JKP „Vodovod i kanalizacija” Sanski Most, kako bi se detaljno razmotrio njegov zahtjev za priključenje na vodovodnu mrežu. JKP „Vodovod i kanalizacija” Sanski Most dostavlja izjašnjenje, odnosno odgovor na molbu za privremeno priključenje na vodovodnu mrežu¹²⁶, u kojem se, između ostalog, navodi sljedeće: *„Kako saznajemo, Vi ste nastanjeni u naselju Kamičak Općina Ključ, koje se nalazi u blizini mjesta Vrhpolje, Općina Sanski Most.”* Zbog navedene okolnosti ne može se izvršiti priključenje na vodovodnu mrežu, jer *„JKP „Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Sanski Most vrši vodosnabdijevanje stanovništva samo na području Općine Sanski Most u skladu s odlukama Općinskog vijeća Općine Sanski Most.”* JKP „Vodovod i kanalizacija” d.o.o. Sanski Most upućena je preporuka *da poduzme sve radnje kako bi se utvrdile relevantne činjenice s ciljem ponovnog odlučivanja o zahtjevu podnositelja žalbe.* Praćenje realizacije preporuke je u tijeku.

¹²² Ž-BL-04-199/16

¹²³ Ž-SA-04-240/16; Ž-SA-04-156/16; Ž-SA-04-131/16

¹²⁴ Ž-BL-04-469/16, preporuka broj 234/16 od 15.12.2016. godine.

¹²⁵ Akt broj 02-1803/16 od 20.09.2016. godine.

¹²⁶ Akt broj: 02-2056/16 od 25.10.2016. godine.

Primjeri: Žaliteljica¹²⁷ se obratila Ombudsmanima navodeći da je za vrijeme elementarne nepogode-poplava došlo do pomjeranja tla, što je prouzrokovalo i pomjeranje cijevi njenog bunara, te je ista ostala bez mogućnosti korištenja jedinog pristupa vodi, s obzirom na to da nije priključena na sustav gradskog vodosnabdijevanja. U svibnju 2015. godine obratila se Općini Gračanica, ali odgovor nije zaprimljen. Ombudsmani su uputili preporuku Javnom poduzeću „Vodovod i kanalizacija“ Gračanica da poduzmu potrebne mjere i radnje kako bi se osiguralo priključivanje domaćinstva žaliteljice na distributivnu mrežu gradskog vodosnabdijevanja, te da utvrde mogućnost priključka domaćinstvima kojima nije omogućeno korištenje gradskog vodovoda.

5.4. Pravo na mirovinu

Žalbe građana zaprimljene 2016. godine odnosile su se na duljinu postupaka nakon podnošenja zahtjeva za ostvarivanje prava na mirovinu, postupanje drugostupanjskog tijela, odnosno neodlučivanje u rokovima o žalbama na rješenja prvostupanjskog tijela, na nepravilnosti prilikom obračuna visine mirovine, kao i poteškoće prilikom utvrđivanja staža ostvarenog u drugim državama.¹²⁸

Kao i prethodnih godina problem predstavljaju i spore procedure uvođenja u pravo ukoliko je žalitelj radni staž ostvario u drugim državama.¹²⁹ Riječ je o određivanju srazmjernog dijela mirovine, koji pada na teret različitih nositelja osiguranja, u skladu sa sporazumima o socijalnom osiguranju, koje je Bosna i Hercegovina potpisala s drugim državama. Iako postoji obveza službene suradnje fondova/zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje, postupci mogu duže trajati ovisno o složenosti prikupljanja dokumentacije na temelju koje se utvrđuje radni staž i na temelju koje su uplaćeni doprinosi.

U 2015. godini Ombudsmani su uputili Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike i Federalnom zavodu za mirovinsko i invalidsko osiguranje Inicijativu¹³⁰ za dopunu članka 6 Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine, a s ciljem izjednačavanja bračnih i izvanbračnih partnera o pitanju ostvarivanja prava na obiteljsku mirovinu, a koja inicijativa nije usvojena.

Ombudsmani su uputili¹³¹ i Inicijativu za izmjene i dopune Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske¹³² tako da se u članku 70 točka a) Zakona iza riječi „bračni supružnik“ doda „i izvanbračni supružnik“, te da se u točki b) riječi „ili izvanbračni supružnik“ brišu.

Sukladno odredbama obiteljskih zakona i zakona o nasljeđivanju Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, bračni i izvanbračni partneri imaju jednaka prava, a što je

¹²⁷ Ž-BR-05-154/16, preporuka broj P:247/16 od 19.12.2016. godine.

¹²⁸ Ž-SA-04-327/16, Ž-SA-04-490/16, Ž-SA-04-331/16, Ž-BR-04-54/16, Ž-BL-04-330/16

¹²⁹ Ž-BL-05-424/16

¹³⁰ P-134/15 od 29.6.2015.

¹³¹ Ž-BL-04-761/16 od 26.12.2016. godine.

¹³² „Službeni glasnik Republike Srpske“ br: 134/11, 82/13 i 103/15

rezultat usuglašavanja predmetnih zakona s međunarodnim standardima i Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine.

Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine¹³³ i Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske¹³⁴ trebali bi pratiti tijekove društvenog razvoja i napretka i osigurati pravo na ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu za izvanbračnog druga. Ombudsmani su svjesni da je u određenim pravnim situacijama postupak dokazivanja izvanbračne zajednice kompliciran i zahtjevan, ali ako stranke dokažu kontinuitet trajanja zajednice koja je u stvari faktička, a ne formalna, pretpostavka za ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu ne treba biti upitna.

Primjer: Žaliteljica¹³⁵ se obratila Ombudsmanima navodeći da je Vrhovnom sudu Republike Srpske podnijela zahtjev za izvanredno preispitivanje presude Okružnog suda Banja Luka od 28.5.2014. godine o kojem nije odlučeno. Iz dostavljene žalbe proizilazi da je rješenjem Fonda za mirovinsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, Filijala Banja Luka odbijen zahtjev imenovane za ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu. Na navedeni akt izjavljena je žalba, koja je rješenjem Fonda za mirovinsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, Odjel za rješavanje o pravima u drugom stupnju odbijena. Protiv navedenog rješenja uložena je tužba koja je presudom Okružnog suda u Banjoj Luci od 28.5.2014. godine, također, odbijena kao neutemeljena. Na presudu Okružnog suda dana 26.6.2014. godine Vrhovnom sudu Republike Srpske podnesen je zahtjev za izvanredno preispitivanje presude. Iz spomenute presude proizilazi da je žaliteljica pokrenula postupak za ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu iza umrlog izvanbračnog supruga s kojim ima zajedničko dijete. Iz stanja spisa proizilazi da je umrla na dan smrti imao navršene 33 godine života, da je ostvario ukupan mirovinski staž od 11 godina, 1 mjesec i 15 dana, te da bi ispunjavao uvjete za ostvarivanje prava na invalidsku mirovinu sukladno odredbama članka 60 Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju - Pročišćen tekst¹³⁶, ali tužiteljica ne ispunjava uvjete za ostvarivanje prava na obiteljsku mirovinu, propisane odredbama članaka od 69.-78. ovog Zakona, jer nema presudu po kojoj je određeno pravo na izdržavanje. Ističe da je odredbama Obiteljskog zakona Republike Srpske bračna i izvanbračna zajednica u potpunosti izjednačena, te smatra da je Okružni sud na cijelu ovu stvar gledao strogo formalno kada je odbio njenu tužbu. Dalje, navodi da je njena izvanbračna zajednica s umrlim imala sve odlike bračne zajednice samo što nije bila registrirana pred nadležnim matičarem. Žaliteljica nije imala potrebe za bilo kakvim zahtijevanjem izdržavanja, niti za pokretanjem formalnog sudskog postupka za izdržavanjem jer je njezina izvanbračna zajednica imala sve odlike bračne. Ombudsmani su, ukazujući na stav Ustavnog suda, uputili preporuku Vrhovnom sudu Republike Srpske da poduzme neophodne radnje kako bi se utvrdile relevantne činjenice s ciljem ponovnog odlučivanja o zahtjevu podnositelja žalbe uvažavajući mišljenje Ombudsmana. Odgovor na preporuku nije zaprimljen.

¹³³ Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 29/98, 49/00, 32/01, 29/03, 73/05, 59/06 i 4/09.

¹³⁴ Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 134/11, 82/13 i 103/15.

¹³⁵ Z-BL-05-563/16, Preporuka broj P-225/16 od 12.12.2016. godine.

¹³⁶ Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju - Pročišćen tekst, „Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 134/11.

Ombudsmeni ukazuju na stav Ustavnog suda Bosne i Hercegovine¹³⁷ koji glasi:

„....Ustavni sud smatra da apelant ne može snositi štetne posljedice toga što relevantni zakoni nisu ranije harmonizirani kako bi se provelo dosljedno opredjeljenje zakonodavca da otkloni diskriminaciju u tretmanu izvanbračnih i bračnih partnera u nasljednim odnosima. Ustavni sud smatra da primjena Zakona o nasljeđivanju na način kako su to uradili sudovi u osporenim odlukama nije imala razumno i objektivno opravdanje. Zbog toga je apelant na diskriminirajući način lišen mogućnosti stjecanja statusa zakonskog nasljednika prvog nasljednog reda i sudjelovanja u ostavinskom postupku iza ostaviteljice. Ustavni sud zaključuje da su sudovi primjenom Zakona o nasljeđivanju bez uvažavanja opredjeljenja iz Obiteljskog zakona Federacije Bosne i Hercegovine o dosljednom izjednačavanju izvanbračne zajednice, koja traje preko tri godine, s bračnom zajednicom u svim pravima i obvezama, uključujući i imovinska prava i odbijanjem apelantovog zahtjeva da mu se prizna pravo da kao nasljednik prvog nasljednog reda sudjeluje u ostavinskom postupku, prekršili zabranu diskriminacije.“

Preporuka: Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike, Federalnom zavodu za mirovinsko i invalidsko osiguranje, Narodnoj skupštini Republike Srpske, Ministarstvu rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske, Fondu za mirovinsko-invalidsko osiguranje Republike Srpske, Skupštini i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine da:

- pristupe dopunama pozitivnih zakonskih propisa koji će izvanbračnim partnerima osigurati jednaka prava po osnovi mirovinsko-invalidske zaštite, kao što je to učinjeno za bračne partnere.

Primjer: Žalitelj¹³⁸ se obratio Ombudsmanima žalbom na rad Federalnog zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje, Kantonalna administrativna služba Tuzla, a u vezi s ostvarivanjem prava na starosnu mirovinu. Navodi da je dana 26.2.2016. godine Republički fond za mirovinsko i invalidsko osiguranje, Filijala Ćuprija, Služba Filijale Jagodina, uputio Federalnom zavodu za mirovinsko i invalidsko osiguranje, Kantonalnoj administrativnoj službi Tuzla akt pod nazivom – *Predmet: S.C.– veza Vaš broj 109-74650-39 starosna mirovina*, u čijem prilogu je dostavljena popunjena izjava imenovanog, sve s ciljem priznavanja prava na starosnu mirovinu, ali do dana podnošenja žalbe Ombudsmanima nije ostvario pravo na starosnu mirovinu. Nakon provedenog istražnog postupka Ombudsmeni su zaprimili izjašnjenje Federalnog zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje¹³⁹ u kojem je navedeno: *“...izvještavamo Vas da je KAS Tuzla donijela rješenje broj 109 74650 39 od 24.5.2016. godine...”*, a kojim je žalitelju priznato pravo na mirovinu.

Primjer: Ombudsmeni su zaprimili žalbu¹⁴⁰ bivših branitelja Republike Srpske i bivših profesionalnih vojnih osoba Vojske Republike Srpske, sada Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, a koji su od 1.9.2010. godine dobili status umirovljenih vojnih osoba, koji već duže od četiri godine nisu ostvarili stečena prava, zajamčena zakonom. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine donijela je Zakon o dopunama Zakona o službi u Oružanim snagama Bosne

¹³⁷ Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 4207/13 od 30.9.2016. godine.

¹³⁸ Ž-SA-04-330/16

¹³⁹ Akt Federalnog zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje broj FR6/2-49-4-3254-2/16 od 3.6.2016. godine.

¹⁴⁰ Ž-BL-04-257/16 Preporuka broj P-104/16 od 16.5.2016.

i Hercegovine¹⁴¹ i regulirala stjecanje prava na prijevremenu starosnu mirovinu. Člankom 3 Zakona predviđeno je da se razlika sredstava za ostvarivanje prava osoba koje ispunjavaju uvjete osigura iz proračuna institucija Bosne i Hercegovine i refundira entitetskim fondovima mirovinsko-invalidskog osiguranja. Odredbe Zakona provedene su u Federaciji Bosne i Hercegovine, međutim u *Republici Srpskoj od ove kategorije građana Fond PIO Republike Srpske zahtijevao je da potpišu izjave da od Fonda PIO neće zahtijevati priznanje prava po navedenom zakonu Bosne i Hercegovine, a dobiveni iznos sredstava od Fonda PIO predstavljat će izmirenje obveza za prijevremenu starosnu mirovinu*. Svi branitelji koji nisu potpisali ponuđene izjave u upravnim sporovima pred okružnim sudovima u Republici Srpskoj¹⁴² dobili su presude kojima su njihove tužbe uvažene, a osporeni akt poništen. S obzirom na to da Fond PIO Republike Srpske nije proveo zakonske odredbe temeljem kojih bi pripadnici Oružanih snaga Republike Srpske ostvarili pravo na mirovinu, niti uvažio presude okružnih sudova Republike Srpske, to su Ombudsmeni uputili preporuku Vladi Republike Srpske i Fondu mirovinskog i invalidskog osiguranja Republike Srpske da bez uvjetovanja profesionalnih osoba, demobiliranih branitelja omogući ostvarivanje stečenih prava koja im pripadaju i da sprovede zakonske odredbe i odluke okružnih sudova u Republici Srpskoj. Preporuka nije realizirana.

5.5. Pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu

Europskom socijalnom poveljom (revidiranom) utvrđeno je pravo na zdravstvenu zaštitu¹⁴³. Pitanje zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini regulirano je na izuzetno složen način, na razini entiteta Federacije Bosne i Hercegovine¹⁴⁴, odnosno kantona, Republike Srpske¹⁴⁵ i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine¹⁴⁶, što zbog funkcionalne i zakonske neusklađenosti u velikoj mjeri usložnjava ostvarivanje prava građana iz oblasti zdravstvene zaštite.

Tijekom 2016. godine registrirane su 44 žalbe koje se tiču kršenja prava na zdravstvenu zaštitu, te 86 žalbi na povredu socijalnih prava. Zaprimitljene žalbe odnosile su se na (ne)ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu djece, zdravstvenu zaštitu osoba s mentalnim poteškoćama, plaćanje participacije, utvrđivanje liste lijekova i uopće kvalitete ostvarivanja zdravstvene zaštite.

Primjer: Navodi žalbe¹⁴⁷ upućuju da je osoba s mentalnim poteškoćama moguća žrtva torture i nehumanog postupanja od strane policijskih tijela i zdravstvenih ustanova, koje se ogleda u primjeni sile od strane policije i prisilnom smještanju na psihijatrijski odjel bolnice Sveti apostol

¹⁴¹ Zakon o dopunama Zakona o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 74/10.

¹⁴² Okružni sud Banja Luka, presuda broj 11 0 U 009916 12 U od 3.12.2013. godine, Okružni sud Doboj presuda broj 13 0 U 003300 14 U od 27.2.2015. godine, presuda broj 13 0 U 002786 13 U od 29.4.2014. godine.

¹⁴³ Europska socijalna povelja, članak 11 „S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na zaštitu zdravlja, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da, bilo izravno ili u suradnji s javnim ili privatnim organizacijama, poduzmu odgovarajuće mjere predviđene da, između ostalog: u najvećoj mjeri uklone slučajeve lošeg zdravlja, predvide savjetodavne ili obrazovne mogućnosti za promoviranje zdravlja i poticanja individualne odgovornosti u pitanjima zdravlja, spriječe, u najvećoj mogućoj mjeri, epidemije, endemične i druge bolesti, kao i nezgode.“

¹⁴⁴ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 46/10, Zakon o zdravstvenom osiguranju, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11.

¹⁴⁵ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 106/09, Zakon o zdravstvenom osiguranju, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 18/99, 70/01, 51/01, 17/08, 1/09 i 106/09.

¹⁴⁶ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, broj 38/11, Zakon o zdravstvenom osiguranju Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, br. 1/02, 7/02, 19/07, 2/08 i 34/08.

¹⁴⁷ Ž-SA-05-161/16, Preporuka broj P-231/16 od 24.3.2016. godine.

Luka u Doboju, bez obavješćavanja članova obitelji. Nakon provedenog postupka istrage, Ombudsmeni su uputili preporuku nadležnoj zdravstvenoj ustanovi da se u cilju zaštite i unaprjeđivanja zdravlja, žrtvi omogućí odgovarajuća dijagnostička obrada, liječenje i rehabilitacija, da se imenovanom liječenju organizira tako da se u najmanjoj mogućoj mjeri ograničava njegova sloboda i prava, te prouzrokuju fizičke i psihičke neugodnosti, da se tijekom liječenja redovito provjerava i revidira ako se procijeni da je to potrebno, te da se, ukoliko se utvrdi da je njegovo sadašnje duševno stanje i dijagnoza takva da mu je neophodno dodijeliti staratelja, eventualno pokrenu aktivnosti u tom pravcu.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine naglašavaju da su upravo osobe s mentalnim poteškoćama jedna od najranjivijih skupina građana, značajno izloženije mogućim kršenjima ljudskih prava bile one u bolnici ili izvan nje. Radi se o društvenoj skupini koja je vrlo često neinformirana o svojim pravima i mogućnostima zaštite prava zbog čega postoji bojazan da se upravo ta prava krše. Ombudsmeni ističu da se postupak smještaja u psihijatrijsku bolnicu, bilo dobrovoljno ili prisilno, treba pažljivo pratiti i biti u središtu pozornosti svih službi koji te postupke provode.

Ombudsmeni su imali potrebu intervenirati i povodom odluka nadležnih zdravstvenih ustanova koje pogađaju rad pravnih osoba u privatnom vlasništvu.

Primjer: Na temelju provedenog postupka istrage¹⁴⁸, utvrđeno je da je Zavod zdravstvenog osiguranja Unsko-sanskog kantona obvezao liječnike na području Unsko-sanskog kantona da u njihovo ime od svih osiguranika naplaćuju „radnu pristojbu“ u iznosu od 1,00 KM za svaki recept, da je takva odredba uvrštena u Ugovor s pozivom na odluku Upravnog odbora Zavoda¹⁴⁹, s kojom nisu upoznati osiguranici, Vlada Unsko-sanskog kantona, nadležno ministarstvo zdravstva i socijalne politike, Skupština Unsko-sanskog kantona, da ta odluka nije objavljena na službenoj stranici Zavoda, u Službenom glasniku Unsko-sanskog kantona niti u sredstvima javnog informiranja. Ombudsmeni su zaključili da je uvođenjem novčanih opterećenja za osiguranike, mimo relevantnih zakona iz oblasti zdravstva, Zavod ugrozio puno ostvarivanje zdravstvene zaštite za mnoge ugrožene kategorije kao što su djeca, osobe s invaliditetom ili socijalni slučajevi koji su oslobođeni plaćanja participacije, zbog čega je upućena preporuka Upravnom odboru Zavoda zdravstvenog osiguranja Unsko-sanskog kantona da stavi izvan snage spornu odluku. Direktor Zavoda obavijestio¹⁵⁰ je Ombudsmane Bosne i Hercegovine da će preporuka biti uzeta u obzir kod planiranja proračuna za 2017. godinu, s obzirom na to da su sredstva za 2016. godinu već planirana u proračunu te da bi smanjenje prihoda dovelo do nemogućnosti ostvarivanja zdravstvene zaštite za sve osigurane osobe.

Primjer: Žaliteljica¹⁵¹ navodi da je tijekom mjeseci rujna i listopada na Sveučilišnom kliničkom centru Sarajevo trebala raditi dijagnostičke pretrage s ciljem utvrđivanja hormonalnog statusa, međutim, informirana je da za određene hormone, nema reagensa i da pretrage nije moguće obaviti. Kontaktirala je Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo s ciljem informiranja o proceduri eventualnog refundiranja troškova ukoliko određene pretrage nije moguće obaviti u javnim zdravstvenim ustanovama. Informirana je da je to moguće, ali je uz zahtjev za

¹⁴⁸ Ž-BL-04-253/16, Preporuka broj P-176/16 od dana 21.10.2016. godine.

¹⁴⁹ Broj 01-37-1773/16 od 16.02.2016. godine.

¹⁵⁰ Akt direktora Zavoda zdravstvenog osiguranja Unsko-sanskog kantona broj 01-49-9585/16 od 12.11.2016. godine.

¹⁵¹ Ž-SA-04-1100/16

refundaciju potrebno priložiti potvrdu da zdravstvena ustanova u razdoblju kada se trebao uraditi nalaz nema reagensa, da je nalaz moguće uraditi u privatnoj ustanovi nakon čega se dostavlja originalni fiskalni račun kao i originalna uputnica postupajućeg liječnika. Žaliteljica je UKC Sarajevo uputila zahtjev za izdavanje potvrde da nije bilo potrebnih reagensa, uz zahtjev je priložila kopiju fiskalnog računa iz privatne zdravstvene ustanove i uputnicu doktora opće prakse, no zahtjev je prvobitno odbijen. Tijekom istražnog postupka pred Ombudsmanima zaprimljen je odgovor¹⁵² u kojem se navodi: *“...podnositeljici žalbe upućena je obavijest da se dana 26.9.2016. god. i dana 21.10.2016. god. nisu mogle uraditi predmetne analize zbog nedostatka reagensa za izvedbu istih. Na temelju naprijed navedenog akta podnositeljica žalbe može podnijeti zahtjev za refundaciju troškova na nadležno postupanje ZZO Kantona Sarajevo čiji je osiguranik.”*

Ombudsmani su zaprimili i žalbe građana koje su se odnosile na postupanje Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo.

Primjer: Žaliteljica¹⁵³ navodi da je po preporuci zdravstvene ustanove u kojoj se liječi kupila lijek “Immunorhon 300 micro amp. 1 amp” dana 12.10.2015. godine, kojom prilikom je upućena da ima pravo izvršiti refundaciju novca za kupovinu tog lijeka, radi čega se zahtjevom obratila Zavodu zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo. Dana 28.1.2016. godine primila je dopis¹⁵⁴ Zavoda kojim je njen zahtjev za refundaciju troškova nabave lijeka “Immunorhon 300 micro amp 1 amp” vraćen, s obzirom na to da je *Odluka o listi lijekova Kantona Sarajevo*¹⁵⁵ stavljena izvan snage dana 16.10.2015. godine donošenjem nove *Odluke o pozitivnoj, bolničkoj i magistralnoj listi lijekova Kantona Sarajevo*¹⁵⁶. Žaliteljica smatra da je zbog objektivne činjenice da je lijek kupila dana 12.10.2015. godine, imala pravo na refundaciju sredstava u iznosu od 114,05 KM na temelju tada važećih propisa. Tijekom intervencije Ombudsmana zaprimljen je odgovor¹⁵⁷ Zavoda u kome se navodi: *”Upravni odbor Zavoda zdravstvenog osiguranju Kantona Sarajevo je u postupku po žalbi između ostalih, razmatrao i predmet imenovane, te na sjednici održanoj 22.2.2016. godine donio odluku broj: UO/04-3678-6/16 kojom je usvojen žalbeni navod i odobrena isplata traženih sredstava.”*

Kao što se iz navedenih primjera vidi evidentno je da postoji više zabrinjavajućih problema s kojima se građani suočavaju. Prvo, zdravstvene ustanove nemaju neophodna sredstva za vršenje dijagnostičkih pretraga, niti sve lijekove koji su u određenim situacijama prijeko potrebni. Drugo, građani su prinuđeni lijekove i određeni medicinski materijal nabavljati vlastitim sredstvima, dok istovremeno Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo nije spreman izaći u susret prilikom podnošenja zahtjeva za refundaciju utrošenih sredstava, a ključna je činjenica da se radi o građanima koji su zdravstveno osigurani i čija su prava zajamčena Zakonom o zdravstvenom osiguranju¹⁵⁸ i Zakonom o zdravstvenoj zaštiti¹⁵⁹.

¹⁵² Akt Sveučilišnog kliničkog centra Sarajevo broj: 0203-53919 od 15.2.2016. godine.

¹⁵³ Ž-SA-04-240/16

¹⁵⁴ Odgovor Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo broj: 05-19586/15 od 19.1.2016. godine.

¹⁵⁵ Odluka o listi lijekova Kantona Sarajevo, Službene novine KS, br. 36/13, 50/13 i 51/13

¹⁵⁶ Odluka o pozitivnoj, bolničkoj i magistralnoj listi lijekova Kantona Sarajevo, Službene novine KS, broj 39/15.

¹⁵⁷ Odgovor Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo, broj: 03-02-I-L.B. 6075/16 od 14.4.2016. godine.

¹⁵⁸ Zakon o zdravstvenom osiguranju, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11.

¹⁵⁹ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 46/10.

Primjer pozitivnog rješavanja predmeta¹⁶⁰ tijekom intervencije Ombudsmana vezan je za liječenje trogodišnjeg djeteta koje je rođeno s višestrukim i teškim oboljenjima, te pripada kategoriji djece s posebnim potrebama. S obzirom na to da djevojčica nema urođen refleks gutanja, način njene ishrane mora biti prilagođen bolesti, te zahtijeva ugradnju PEG-a sonde na želudac, kao dijela njene buduće ishrane i života. Rješenjem Fonda zdravstvenog osiguranja, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine prvobitno je odbijen zahtjev žalitelja za besplatnu nabavu lijeka Febrini energy drink trideset (30) bočica kao neutemeljen, iako je potreban djetetu. Nakon više obraćanja Ombudsmana, Fond zdravstvenog osiguranja Brčko distrikta Bosne i Hercegovine donio je odluku da uvrsti lijek Febrini energy drink na listu lijekova od početka 2017. godine.

Primjer: Udruga dijaliziranih i transplantiranih bolesnika Federacije Bosne i Hercegovine¹⁶¹ izjavila je žalbu na postupanje Doma zdravlja Čitluk vezano za neorganiziranje prijevoza za pet dijaliznih pacijenata iz Općine Čitluk na dijalizu u Mostar. Nakon poduzetih aktivnosti Ombudsmana zaprimljen je akt Udruge¹⁶² dijaliziranih i transplantiranih bolesnika Federacije Bosne i Hercegovine u kojem se navodi:

“...ovi pacijenti sada imaju prijevoz od svojih domova na dijalizu u Mostar i povratak s dijalize do kućnog praga što je sasvim normalno i na šta imaju pravo po svim zakonima i propisima, kao i ostalih, blizu 2000 dijaliziranih pacijenata u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Ovim putem, u ime pacijenata i u ime UDiTB Federacije Bosne i Hercegovine, želim da Vam iskažem VELIKU zahvalnost za Vaš trud i angažman oko rješavanja ovog problema s kojim su se čitlučki pacijenti borili više od pola godine.

Smatramo da je angažman Vas kao Institucije bio presudan u ovom slučaju.”

¹⁶⁰ Ž-BR-01-199/16

¹⁶¹ Ž-MO-04-158/16

¹⁶² Akt Udruge dijaliziranih i transplantiranih bolesnika Federacije Bosne i Hercegovine od 12.1.2017. godine.

VI POJAM TORTURE I USPOSTAVLJANJE PREVENTIVNOG MEHANIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Bosna i Hercegovina je još u listopadu 2008. godine ratificirala Opcijski protokol uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, donesen od Generalne skupštine Ujedinjenih naroda od 2002. godine kojim je predviđena obveza za sve države potpisnice da uspostave ili odrede jedno ili više tijela na nacionalnoj razini tj. uspostave preventivne mehanizme koji će vršiti posjete ustanovama u kojima se nalaze osobe lišene slobode, a s ciljem prevencije torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka¹⁶³. Opcijskim protokolom uspostavljen je Pododbor za prevenciju torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka¹⁶⁴, koji je ovlašten da obilazi sva mjesta predviđena za zadržavanje osoba i da daje preporuke državama članicama u vezi sa zaštitom osoba lišenih slobode.

Opcijskim protokolom države članice potvrdile su da je tortura, neljudsko, ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje zabranjeno i da predstavlja ozbiljno kršenje ljudskih prava.¹⁶⁵ Također su se sporazumjele da uspostave sustav redovitih posjeta od strane međunarodnih i domaćih tijela mjestima gdje se nalaze osobe lišene slobode (npr. zatvori, policijske stanice, psihijatrijske bolnice, psihijatrijski odjeli u općim bolnicama, kliničnim centrima, ustanove socijalne zaštite, centri za azil).

Naime, upravo cilj djelovanja preventivnog mehanizma je da kontinuiranim posjetima u ustanovama za zadržavanje osoba lišenih slobode djeluje preventivno i spriječi torturu, redovito provjerava tretman osoba lišenih slobode, daje preporuke nadležnim tijelima s ciljem poboljšanja tretmana i položaja osoba lišenih slobode i da se spriječe tortura, surovi, neljudski ili ponižavajući postupci i kažnjavanje, uzimajući u obzir relevantne norme Ujedinjenih naroda, te podnosi prijedloge i daje mišljenja u vezi s važećim ili predloženim zakonima.¹⁶⁶

Bez obzira na značaj uspostave preventivnog mehanizma i činjenicu da su tijela vlasti u Bosni i Hercegovini u posljednjih šest godina poduzimala određene mjere i aktivnosti radi njegovog formiranja, on do danas nije uspostavljen. Naime, ni u 2016. godini nije usvojen novi Zakon o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine koji bi predviđao uspostavu preventivnog mehanizma u okviru Institucije ombudsmana.

6.1. Praćenje prava zatvorenika/pritvorenika

Sustav izvršenja izrečenih kaznenih sankcija posebno je složen u Bosni i Hercegovini, jer je pozitivno zakonodavstvo koje uređuje ovu oblast, sukladno ustavnoj strukturi Bosne i Hercegovine, raspoređeno na tri razine vlasti. Naime, nadležnost glede izvršenja kaznenih sankcija podijeljena je između Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Federacije Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Republike Srpske i Pravosudnog

¹⁶³ Opcijski protokol, članak 3.

¹⁶⁴ Opcijski protokol, članak 2 stavak 1.

¹⁶⁵ Opcijski protokol, preambula.

¹⁶⁶ Opcijski protokol, članak 19.

povjerenstva Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Upravo ovakav sustav u kojem postoje četiri zakona o izvršenju kaznenih sankcija¹⁶⁷, u krajnjoj liniji ima za posljedicu postojanje različitih pravnih normi koje uređuju istu oblast (ili pitanje) na različit način, što opet dovodi do nejednake primjene istih. Ovakvo stanje neminovno dovodi do nejednakog tretmana osuđenih osoba, a ovisi od toga u kojem dijelu Bosne i Hercegovine su osuđeni na kaznu zatvora ili drugu kaznu, odnosno u kojoj ustanovi i u kojem entitetu izdržavaju kaznu zatvora. Ombudsmani, također, zapažaju da nejednakom tretmanu zatvorenika/pritvorenika doprinosi i činjenica na se na osuđene osobe koje izdržavaju kaznu lišenja slobode primjenjuju različita pravila sadržana u pravilnicima i drugim podzakonskim aktima koji se primjenjuju, ovisno od toga koji je sud izrekao kaznu zatvora npr. jesu li u pitanju sudovi entiteta ili Sud Bosne i Hercegovine.

Tijekom 2016. godine Institucija ombudsmana zaprimila je 166 žalbi osuđenih osoba, a što u odnosu na prethodno izvještajno razdoblje predstavlja povećanje od 58,10%. Povećan broj žalbi svakako je i rezultat pojačanih aktivnosti Odjela za praćenje prava zatvorenika/pritvorenika u prošloj godini manifestiran i kroz posjete zaposlenih u Odjelu skoro svim kazneno-popravnim ustanovama u Bosni i Hercegovini. Tako, u sklopu redovitih aktivnosti Odjela za zaštitu prava pritvorenika/zatvorenika, a na temelju žalbi osuđenih osoba, Ombudsmani su u ovoj godini posjetili sljedeće ustanove: KPZ Zenica (tri puta), KPZ Foča, KPZ Trebinje, KPZ Bijeljina, KPZ-Sarajevo, KPZ Doboje i KPZ Banja Luka. Ovi posjeti su rezultirali i izradom dva izvješća¹⁶⁸ o čemu će u nastavku biti više riječi.

Uvidom u strukturu žalbi, odnosno žalbene osnove nesporno je da se i dalje znatan broj obraćanja osuđenih osoba (kao i prethodnih godina) odnosio na njihove žalbe glede sadržaja pravomoćnih sudskih odluka kojima se oglašavaju krivim, što nikako ne može biti predmet postupanja niti preispitivanja Ombudsmana, o čemu se osuđene osobe pismenim ili usmenim putem obavještavaju.

Ombudsmani su suglasni da postoji potreba da ponovno posjete sve ustanove za izvršenje kaznenih sankcija u Bosni i Hercegovini (kao što je to učinjeno 2009. i 2012. godine kada su izdana Specijalna izvješća o stanju ljudskih prava u ustanovama za izvršavanje kaznenih sankcija), a nakon toga izvrše analizu stanja ljudskih prava u istim i zatečeno stanje usporede u odnosu na utvrđeno stanje iz 2012. godine. S tim u vezi, Ombudsmani konstatiraju da zbog ograničenih kapaciteta i činjenice da u Odjelu za zaštitu prava pritvorenika/zatvorenika trenutno rade samo dva pravnik nisu bili u mogućnosti da ovu aktivnost realiziraju u 2016. godini.

Predstavnici Institucije su s ciljem promocije i zaštite prava osoba lišenih slobode i tijekom 2016. godine zajedno s predstavnicima ostalih tijela vlasti i zatvorskih ustanova sudjelovali na brojnim konferencijama i okruglim stolovima¹⁶⁹ na kojima su razmatrana pitanja iz ove oblasti. Ove aktivnosti spadaju u posebne aktivnosti Odjela, a od značaja su zbog toga što se na istim

¹⁶⁷ Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 22/16, Zakon o izvršenju kaznenih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Federacije Bosne i Hercegovine, br. 44/98, 42/99, 12/09 i 42/11, Zakon o izvršenju kaznenih sankcija u Republici Srpskoj, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 2/10, 98/13 i 44/16 i Zakon o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, broj 31/11.

¹⁶⁸ Izvješće o posjetu Ombudsmana Kazneno-popravnog zavodu poluotvorenog tipa Sarajevo i Specijalno izvješće o kršenju ljudskih prava osuđenih osoba u KPZ-u Zenica.

¹⁶⁹ 11 i 12. 2. 2016. godine organiziran je drugi okrugli stol za širu stručnu zajednicu s ciljem promocije tretmana za ranjive kategorije zatvorenika; 29 i 30. 11. 2016. godine. Konferencija nacionalnih preventivnih mehanizama Jugoistočne Europe, itd.

analizira trenutno stanje i stupanj ostvarivanja ljudskih prava u ustanovama za izvršavanje kaznenih sankcija te razmjenjuju informacije od značaja za rad i postupanje u pojedinačnim predmetima zaštite prava pritvorenika/zatvorenika.

6.1.1. Zdravstvena zaštita

Ombudsmeni su u 2016. godini razmatrali žalbe osuđenih osoba koje su se odnosile na pitanje ostvarivanja njihove zdravstvene zaštite. Najveći broj ovih žalbi odnosio se na kvalitetu zdravstvene zaštite u kazneno-popravnim ustanovama, a u određenoj mjeri i na njenu dostupnost. Pored primarne zdravstvene zaštite od posebnog je značaja omogućavanje specijalističkih pregleda osuđenim osobama.

S obzirom na podatke s kojima Ombudsmeni raspolažu ni u 2016. godini sustav zdravstvene zaštite u ustanovama za izvršavanje kaznenih sankcija u Bosni i Hercegovini nije uspostavljen u punom kapacitetu na način kako je to propisano Europskim zatvorskim pravilima u Dijelu III koji uređuje pitanje zdravstva. Naime, ovo se posebno odnosi na činjenicu da sve kazneno-popravne ustanove još uvijek nemaju najmanje jednog stalno zaposlenog liječnika opće prakse kako je to propisano točkom 41.1 Europskih zatvorskih pravila¹⁷⁰, već koriste mogućnost koja je utvrđena točkom 41.3 ovih Pravila¹⁷¹, odnosno honorarno angažiranje liječnika opće prakse. Ovaj liječnik je u takvim situacijama najčešće zaposlen na temelju ugovora o djelu i njegova obveza je da bude dostupan i da redovito dolazi u ustanovu. Osim navedenog, zdravstvena služba ustanove trebala bi imati dovoljan broj zaposlenog medicinskog osoblja obučenog za pružanje adekvatne zdravstvene zaštite.

Prema podacima Ministarstva pravde Republike Srpske stalno zaposlenog liječnika imaju sljedeće kazneno-popravne ustanove: KPZ Banja Luka, KPZ Foča i KPZ Istočno Sarajevo a nemaju: KPZ Dobož, KPZ Trebinje i KPZ Bijeljina.

Federalno ministarstvo pravde informiralo je Ombudsmane da stalno zaposlenog liječnika imaju samo KPZ Zenica i KPZ Tuzla, dok ostale Kazneno-popravne ustanove u ovom entitetu nemaju.

Prilikom ispitivanja žalbenih navoda koji se odnose na zdravstvenu zaštitu osuđenih osoba, Ombudsmeni inzistiraju na dostavljanju brojčanih pokazatelja koji iskazuju broj potrebnih i obavljenih redovitih pregleda, zatim specijalističkih pregleda i liječničke dokumentacije koja to potvrđuje. Analizom ovih podataka Ombudsmeni mogu cijeniti i je li zdravstvena usluga dovoljno dostupna ovoj kategoriji osoba, mada su svjesni da ovi brojčani podaci ne predstavljaju uvijek mjerilo kvalitete pružene zdravstvene zaštite.

Stoga, Ombudsmeni smatraju da postoji snažna potreba za izradom sveobuhvatne analize stanja u oblasti zdravstvene zaštite u ustanovama za izvršavanje kaznenih sankcija u Bosni i Hercegovini.

¹⁷⁰ Europska zatvorska pravila u dijelu III koji uređuje pitanje zdravstva, točka 41.1 predviđaju da „u svakom zatvoru postojat će najmanje jedan kvalificirani liječnik opće prakse.“

¹⁷¹ Europska zatvorska pravila u dijelu III koji uređuje pitanje zdravstva, točka 41.3 predviđaju: „U slučaju kada zatvori nemaju stalno zaposlenog liječnika, honorarno će se angažirati liječnik da redovito vrši posjete.“

Primjer: Žalitelj¹⁷² navodi da nema adekvatnu zdravstvenu zaštitu u Pritvorskoj jedinici Kazneno-popravnog zavoda Tuzla u kojoj se trenutno nalazi. Postupajući po žalbi, Ombudsmani su zatražili pismeno izjašnjenje na navode iz žalbe. Iz odgovora, između ostalog, proizilazi da se imenovani od trenutka dolaska u pritvorsku jedinicu javio na liječnički pregled 22 puta. Navodi se i da je pored toga šest puta od zavodskog liječnika bio upućen na pregled zavodskom psihijatru. Iako su i nakon toga poduzimali određene istražne radnje, Ombudsmani nisu mogli utvrditi kršenje prava, posebno uvažavajući nalaz i mišljenje ordinirajućeg liječnika, specijaliste urgentne medicine.

Preporuka Ministarstvima pravde Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske da se:

- u skladu s Europskim zatvorskim pravilima utvrdi zdravstvena politika u ustanovama za izdržavanje kaznenih sankcija i osiguraju materijalno-tehničke mogućnosti za njeno provođenje;
- organiziraju edukativni programi radi upoznavanja osoba lišenih slobode s opasnostima od oboljenja i načinima prenošenja zaraznih bolesti s ciljem preventivnog djelovanja.

6.1.2. Korištenje izvanzavodskih pogodnosti

Ombudsmani su i u 2016. godini postupali po žalbama osuđenih osoba koje su se odnosile na njihovo nezadovoljstvo prilikom odobravanja i korištenja izvanzavodskih pogodnosti. Pri tome, treba imati u vidu da je odobravanje pogodnosti mogućnost koju osuđena osoba može zaslužiti isključivo svojim dobrim ponašanjem i vladanjem, a ne pravo osuđenika, odnosno obveza koju uprava mora ispoštovati.

Najveći broj žalbi odnosio se na rješenje u praksi prema kojem je korištenje izvanzavodskih pogodnosti uvjetovano mišljenjem nadležne policijske stanice i tijela socijalne zaštite, pa osuđene osobe u žalbama upućenim Instituciji navode kako policijski službenici koji vrše ove provjere ne utvrđuju pravo stanje na terenu, jer nisu dovoljno objektivni već po automatizmu pišu negativno mišljenje. S druge strane, od rezultata policijskih provjera u najvećoj mjeri ovisi hoće li im od strane Uprave biti odobrene pogodnosti.

Primjer: Osuđena osoba u žalbi¹⁷³ ističe da je PU Živinice, nakon provjera na terenu, poslala pozitivno mišljenje u vezi s korištenjem pogodnosti, dok vaspitač u KPZ-u Zenica tvrdi da je dostavljeno negativno mišljenje. Ističe da nikada nije imao uvid u dostavljeno mišljenje te policijske uprave niti su mu jasni razlozi zbog kojih ne može koristiti izvanzavodske pogodnosti. Nakon provedenog postupka istraživanja žalba je ocijenjena neutemeljenom.

Primjer: Osuđena osoba u žalbi¹⁷⁴ navodi da je smještena u paviljon V-1 i radno angažiran. Žalba se odnosi na upravu ustanove, s obzirom na to da je prema njegovim navodima dobio pozitivne papire u vezi s policijskim provjerama od Policijske stanice Vitez. Usprkos tome njegovi papiri su upućeni i na provjere u Policijsku stanicu Travnik, od koje je dobio djelomično

¹⁷² Ž-BL-07-471/16

¹⁷³ Ž-SA-07-95/16

¹⁷⁴ Ž-SA-07-96/16

pozitivno mišljenje, tako da može izaći iz ustanove, ali ne i doći u Novi Travnik. Nezadovoljan je postupanjem uprave, jer, kako navodi, prema mišljenju načelnika Policijske stanice Novi Travnik, nije bilo potrebno tražiti provjere i od njih, s obzirom na to da su svoje mišljenje odnosno provjere uputili nadležni iz Policijske stanice Vitez, a u pitanju je isti kanton. U vezi s tim traži da Uprava ustanove u što kraćem roku odluči o njegovom pravu na korištenje izvanzavodskih pogodnosti. S ciljem provjere navoda podnositelja žalbe, Institucija ombudsmana zatražila je izjašnjenje Kazneno-popravnog zavoda Zenica. Dostavljen je odgovor¹⁷⁵ Sektora odgoja-tretmana Kazneno-popravnog zavoda Zenica od dana 23.3.2016. godine u kojem je detaljno obrazloženo postupanje Uprave zavoda.

6.1.3. Uvjeti smještaja

Ombudsmani ističu da se, na temelju informacija¹⁷⁶ s kojima raspolažu, pitanje nedostatka smještajnih kapaciteta u 2016. godini odnosilo samo na ustanove za izvršavanje kaznenih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine, dok su u Republici Srpskoj postojeći kapaciteti dovoljni da se smjeste sve osuđene osobe. Zbog popunjenosti i prenatrpanosti ustanova u Federaciji Bosne i Hercegovini određeni broj osuđenih osoba čekao je da bude upućen na izdržavanje kazne zatvora. Ombudsmani napominju da, iako i dalje postoji problem prenatrpanosti ustanova, on nije u tolikoj mjeri izražen kao ranijih godina jer je evidentno da su nadležna tijela u Federaciji Bosne i Hercegovine nastojala dijelom da ga ublaže tako da su sudovi u većoj mjeri izricali alternativne kazne¹⁷⁷ umjesto kazne zatvora.

Radi prikupljanja točnih podataka o popunjenosti smještajnih kapaciteta u ustanovama za izvršavanje kaznenih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj Ombudsmani su aktom¹⁷⁸ zatražili sljedeće informacije:

1. „Statističke podatke koji pokazuju broj raspoloživih i popunjenih smještajnih kapaciteta u ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine na dan 1. 12. 2016. godine. Informaciju, jesu li postojeći kapaciteti dovoljni da se smjeste sve osuđene osobe i ukoliko nisu, koliko osuđenih osoba trenutno čeka upućivanje na izdržavanje kazne zatvora.“ i

¹⁷⁵ U odgovoru Sektora odgoja-tretmana Kazneno-popravnog zavoda Zenica od 23. 3. 2016. godine navedeno je sljedeće „...U konkretnom slučaju, B.B: je izdržao više od pola kazne zatvora. Kako je primjeren osuđenik, traženo je mišljenje od nadležnih policijskih stanica i Centra za socijalni rad u Novom Travniku (gdje je osuđeni počinio kazneno djelo i gdje živi oštećena strana) i u Vitezu (osuđeni je tijekom izdržavanje kazne zatvora promijenio mjesto prebivališta). Osuđeni je dobio pozitivne papire iz PS Vitez. Međutim, imajući u vidu da se osuđenim osobama šalju papiri i u mjesto gdje je počinio kazneno djelo (imajući u vidu žrtvu i oštećenu stranu kaznenog djela) tako se tražilo i mišljenje nadležne policijske stanice u Novom Travniku. Također, uzimala se u obzir i blizina između trenutnog prebivališta osuđenog i ranijeg prebivališta (odnosno mjesta gdje je osuđeni počinio kazneno djelo). Policijska stanica Novi Travnik je, u dva navrata, poslala negativne podatke s terena odnosno podatke u kojima nas obavještava da su obavili razgovor s obiteljima oštećene strane te da se spomenuti protive da osuđeni B. koristi izvanzavodske pogodnosti, da osjećaju veliki strah i da se boje da bi osuđeni mogao ponovno učiniti slično. S obzirom na to da još uvijek nemamo pozitivno mišljenje PS Novi Travnik, te će se za osuđenog razmatrati do daljnjeg za korištenje izvanzavodskih pogodnosti jer je to limitirajući faktor. Osuđenom je omogućeno korištenje zavodskih pogodnosti, te raznih drugih beneficija, uključujući savjetodavnu podršku i sve vidove druge pomoći od ove ustanove. Informiramo vas da je ova ustanova, 18.12.2015. godine, tražila po treći put mišljenje PS Novi Travnik, ali da nismo dobili odgovor.“

¹⁷⁶ Izvješće s drugog okruglog stola koji je održan s ciljem promocije, Priručnik za obuku o dodatnim sposobnostima zatvorskih službenika.

¹⁷⁷ Ž-SA-07-407/15 - Primjer u predmetu gdje je podnositelju žalbe od strane Općinskog suda u Sarajevu izrečena mjera rada za opće dobro na slobodi u trajanju od 50 radnih dana.

¹⁷⁸ Akt Ombudsmana broj: Oi-K-BL-500/16, datum: 30. 11. 2016. godine.

2. „Informaciju, je li, u kojim ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija i koliko novčanih sredstava izdvojeno za adaptaciju, odnosno poboljšanje uvjeta u 2016. godini i koji radovi su urađeni?”

U odgovoru Ministarstva pravde Republike Srpske¹⁷⁹ navedeno je sljedeće:

„Postojeći kapaciteti u potpunosti zadovoljavaju potrebe izvršenja kazne zatvora, kazne maloljetničkog zatvora, odgojne mjere upućivanja u odgojno-popravni dom, kao i potrebe za izvršenje mjere pritvora.

Nemamo podatak koliko osuđenih osoba čeka upućivanje na izdržavanje kazne, ali zasigurno da u Republici Srpskoj nikada nije bilo slučajeva da se neka osuđena osoba ne može uputiti na izdržavanje kazne zatvora zbog popunjenosti kapaciteta. Razina popunjenosti smještajnih kapaciteta kazneno-popravnih ustanova na dan 31.12.2015. godine iznosila su: Prosječna popunjenost svih kapaciteta na dan 31.12.2015. godine, iznosila je 51,55%, od čega je popunjenost kapaciteta za osuđene osobe iznosila 56,33%, a za pritvorena 32,15 %. Najveća popunjenost smještajnih osuđeničkih kapaciteta tijekom godine, kao i u prethodnim godinama evidentirana je u KPZ Banja Luka, Foča i Bijeljina.“

Iz sredstava proračuna kazneno-popravnih ustanova, za rekonstrukciju i adaptaciju zgrada i objekata kao i za nabavu opreme u 2016. godini izdvojeno je: KPZ Banja Luka 250.000,00 KM, KPZ Foča 80.000,00 KM, KPZ Bijeljina 1.460,00 KM, KPZ Istočno Sarajevo 1.600,00 KM i KPZ Doboj 1.200.286,68 KM (1.188.000,68 KM iz sredstava Svjetske banke za obnovu poplavljenih područja +12.286,00 KM iz proračuna KPZ Doboj).“

S obzirom na to da dobiveni podaci pokazuju da su uložena značajna novčana sredstva s ciljem poboljšanja uvjeta, a u što su se i predstavnici Institucije uvjerali posjetom KPZ Banja Luka, Foča i Doboj, Ombudsmani ukazuju na važnost proaktivnog djelovanja Ministarstva pravde Republike Srpske u 2016. godini, jer je nesporno da su dodatnim ulaganjem poboljšani uvjeti izdržavanja kazne zatvora u kazneno-popravnim ustanovama ovog entiteta. Također, pozivaju nadležne da nastave s aktivnostima koje se odnose na izgradnju novog objekta u kojem će biti smješten Kazneno-popravni zavod Bijeljina, kako je to i planirano.

U odgovoru Federalnog ministarstva pravde Sarajevo, broj: 04-49-5186/16 od 15. 12. 2016. godine dostavljen je tablični prikaz ukupnog kapaciteta KPZ u Federaciji Bosne i Hercegovine te razina popunjenosti Zavoda. U vezi s tim u odgovoru je navedeno sljedeće:

„Prema podacima općinskih sudova u Federaciji Bosne i Hercegovine na dan 31. 12. 2015. godine bilo je 196 osoba koje su čekale na izdržavanje kazne. Novi podaci bit će prikupljeni za 2016. godinu, ali već imamo obavijest od strane Općinskog suda u Sarajevu (najveći sud u Federaciji Bosne i Hercegovine) da više nemaju listu čekanja u vezi s upućivanjem na izdržavanje kazne zatvora. Iz gore navedenih podataka evidentno je da postoji prekomjernost u KPZ Sarajevo i to glede smještaja pritvorenika, a ne osuđenih osoba i KPZ Busovača gdje ima 19 osuđenih osoba iznad predviđenih kapaciteta.

U KPZ Bihać predviđeno je izdvajanje od 27.000 KM za projekt rekonstrukcije objekta (rekonstrukcija nadstrešnice, ugradnja konstrukcije plafona, rekonstrukcija pritvorske jedinice), a u KPZ Busovača predviđeno je 20.000 KM za kapitalna ulaganja u Zavod tijekom 2016.

¹⁷⁹ Odgovor Ministarstva pravde Republike Srpske¹⁷⁹ broj: 08. 030/052-8507/16 od 6. 12. 2016. godine.

godine (rekonstrukcija sustava ventilacije, postavljanje rasvjete duž zavodske ograde, nabava plastenika). Za nabavu opreme u Zavodima je predviđeno ukupno 270.000 KM (KPZ Zenica 70.000, KPZ Sarajevo 22.000 KM, KPZ Tuzla 33.000 KM, KPZ Mostar 60.000 KM, KPZ Bihać 30.000 KM, KPZ Orašje 25.000 KM i KPZ Busovača 30.000 KM). Navodimo da je od 1. 10. 2016. godine stavljen u funkciju novi Odgojno-popravni dom u Orašju. U KPZ Busovača je završen objekt za smještaj 60 osuđenih osoba, ali zbog trenutnog nedostatka osoblja službe osiguranja i tretmana još nije stavljen u funkciju.“

Podaci iz ovog odgovora potvrđuju ranije iznesenu konstataciju Ombudsmana da problem prenatrpanosti više nije toliko izražen ni u svim kazneno-popravnim ustanovama u Federaciji Bosne i Hercegovine. Također, pohvalno je da je i nadležno ministarstvo ovog entiteta izdvojilo određena novčana sredstva s ciljem poboljšanja materijalno-tehničkih uvjeta u kazneno-popravnim ustanovama ovog entiteta.

Ombudsmani podsjećaju da su u svom Specijalnom izvješću o stanju ljudskih prava u ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija u Bosni i Hercegovini¹⁸⁰, kao i u Preporuci¹⁸¹ upozoravali na izuzetno loše uvjete u kojima borave pritvorenici/zatvorenici u Kazneno-popravnom zavodu Sarajevo. Ombudsmani su, također, i u svom Specijalnom izvješću o stanju ljudskih prava u ustanovama za izvršenje kaznenih sankcija ukazali da je u cjelokupnom sustavu izvršavanja kaznenih sankcija¹⁸² najlošije stanje unutar KPZ Sarajevo, i da resorno ministarstvo nije pratilo stvarne potrebe, s obzirom na gustoću naseljenosti stanovništva na području koje gravitira ovoj ustanovi. Nažalost, Ombudsmani konstatiraju da ovo stanje nije još uvijek promijenjeno što dokazuje i posjet Ombudsmana koji je izvršen dana 11. 2. 2016. godine na zahtjev pomoćnika direktora Kazneno-popravnog zavoda Sarajevo koji je Instituciji uputio obavijest u kojoj je ukazao na prenatrpanost smještajnih kapaciteta u ovoj ustanovi, tražeći hitnu reakciju nadležnih i pomoć Ombudsmana. Utvrđeno je, da je na dan posjeta predstavnika Institucije stanje u Odjelu pritvora bilo sljedeće: ukupno 135 osoba od toga 126 muškaraca, šest žena i tri pritvorenika koji se nalaze u zdravstvenom odjelu Ustanove. Ovi podaci su alarmantni s obzirom na to da je kapacitet ove ustanove 88 mjesta. Nakon izvršenog posjeta koji je obuhvaćao razgovor s Upravom ustanove, zatim obilazak prostorija pritvora, vršenje uvida u službene evidencije, razgovor s pritvorenim osobama koje su mogle dati podatke relevantne za predmet posjeta, odnosno koji su zatečeni prilikom obilaska (u sobama i u šetnji), sačinjeno je Izvješće o posjetu Ombudsmana Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa Sarajevo i upućene su preporuke¹⁸³ Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministru pravde i direktoru

¹⁸⁰ Objavljen u rujnu 2009. godine.

¹⁸¹ Preporuka u predmetu Ž-SA-07-1381/11, broj: P-209/11

¹⁸² Objavljen u kolovozu 2012. godine.

¹⁸³ U Izvješću o posjetu Ombudsmana Kazneno-popravnom zavodu poluotvorenog tipa Sarajevo Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministru pravde i direktoru Kazneno-popravnog zavoda Sarajevo upućene su sljedeće preporuke:

- da bez odlaganja poduzmu sve potrebne mjere s ciljem poboljšanja kvalitete života pritvorenika što prije svega znači osiguravanje dovoljno životnog prostora po pritvoreniku, osiguravanje osvjjetljenja, grijanja, provjetravanja, pristupa pitkoj vodi, kao i održavanje ovih prostorija u zadovoljavajućem stanju i ispunjavanje zahtjeva zatvorske higijene;
- da poduzmu mjere na izmještanju osuđeničkog dijela ustanove na lokacije Igman ili Ustikolina;
- da nadležnim sudovima ukažu na potrebu da se do stvaranja naprijed navedenih uvjeta suzdrže od izdavanja uputnih akata za izdržavanje mjere pritvora u KPZ-u Sarajevo, te da pritvorene osobe upućuju u druge ustanove;
- da bez daljnjeg odlaganja riješe ili ublaže problem nedovoljnog broja zaposlenika koji rade s osobama lišenim slobode;
- da odmah omoguće pritvorenim osobama boravak na svježem zraku u trajanju od dva sata;
- da u suradnji s Federalnim Ministarstvom zdravstva riješe problem scabiesa (šuge) od koje je oboljela nekolicina pritvorenika u ustanovi;

Kazneno-popravnog zavoda Sarajevo. Nažalost, Ombudsmani konstatiraju da nadležno Ministarstvo nije dostavilo odgovor na izdanu preporuku i informaciju je li se preporučeno ispoštovalo. Ombudsmani zaključuju da je rješavanje pitanja prenatrpanosti ove ustanove od posebnog značaja jer povlači i niz drugih okolnosti koje otežavaju funkcioniranje ove ustanove. Naime, brojne su dodatne poteškoće s kojima se onda u svom radu, organiziranju i funkcioniranju susreće ta ustanova npr. glede organizacije i odgovarajućeg upravljanja ustanovom, pitanja sigurnosti osuđenih osoba i zaposlenih, osiguranje adekvatnih higijenskih uvjeta, zdravstvene zaštite, kao i postojanje većeg rizika od prijetnji, nasilja i pobuna.

Ombudsmani smatraju da će rješavanju ovog problema značajno doprinijeti i puštanje u rad državnog zatvora¹⁸⁴ koji je smješten u Vojkovićima, Općina Istočna Ilidža. Konstrukcija svih objekata ovog Zavoda za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine, u potpunosti je završena, a u pitanju je ukupno deset objekata od čega su objekti A, B, C i D namijenjeni smještaju osuđenika i pritvorenika. Prema dostupnim podacima sa službene web stranice Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, izgradnja državnog zatvora završava se prema planiranim rokovima pa se početak rada državnog zatvora očekuje 2017. godine.

6.1.4. Radni angažman

Glede radnog angažmana osuđenika, Ombudsmani i dalje ukazuju svim kazneno-popravnim ustanovama u Bosni i Hercegovini da trebaju poduzeti dodatne napore i unaprijediti radni angažman osoba koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora, jer takvim postupanjem ispunjavaju obveze koje su propisane Europskim zatvorskim pravilima u Dijelu VII - radni angažman¹⁸⁵, ali i doprinose ostvarivanju punog programa tretmana i resocijalizacije ovih osoba. Naime u brojnim neposrednim kontaktima koja su osuđene osobe prošle godina ostvarile s Ombudsmanima, oni su isticali značaj svog radnog angažmana navodeći da im isti omogućava dobivanje plaće, upotpunjava im vrijeme i pozitivno utječe na njihov proces resocijalizacije. Ombudsmani napominju da su svjesni činjenice da teška materijalna situacija i veliki broj nezaposlenih građana u Bosni i Hercegovini dodatno otežava ispunjavanje ove obveze, međutim, to ne može biti opravdanje za neadekvatnu reakciju nadležnih u ovom segmentu zaštite i ostvarivanja prava osuđenih osoba.

Preporuka: Svim kazneno-popravnim zavodima u Bosni i Hercegovini da u skladu s objektivnim mogućnostima, unaprijede radni angažman osoba koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora.

- da u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova, Upravom policije, riješe problem asistencije policije prilikom izvođenja iz ustanove visoko rizičnih pritvorenih osoba po osnovi ukazivanja liječničke pomoći.

¹⁸⁴ Prema podacima preuzetim sa službene internet stranice Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, ukupna površina državnog zatvora iznositi će 24.000 kvadratnih metara, a svaka ćelija u kojoj će biti smješten po jedan zatvorenik, bit će površine 12 kvadratnih metara. Izgradnja i funkcioniranje budućeg državnog zatvora u potpunosti je usklađena s Europskim zatvorskim pravilima i standardima. Realizacijom planiranog projekta Bosna i Hercegovina će dobiti zatvorske kapacitete maksimalne sigurnosti, kapaciteta 348 mjesta, od čega 298 za zatvorenike i 50 za pritvorenike. Ovim će se značajno rasteretiti kapaciteti entitetskih zatvorskih kapaciteta i riješiti problem njihove prebuciranosti, ali i doprinijeti boljoj resocijalizaciji počinitelja „lakših“ kaznenih djela. Unutar smještajnih objekata nalaziti će se i medicinski blok (primarna medicinska zaštita), dok je poseban objekt namijenjen za edukativne aktivnosti. U tijeku su radovi na instalacijama i unutrašnjosti svih deset objekata zatvorskog kompleksa, uključujući postavljanje stolarije, podova i slično, a intenzivno se radi i na ugradnji opreme unutar zatvora. Planirano je zapošljavanje 250 osoba (policajci, tehničko osoblje, administracija...).

¹⁸⁵ Europskim zatvorskim pravilima, Dio VII- radni angažman, 105.10 „Sustavnim programom rada teži se doprinosu ispunjenju svrhe režima za zatvorenike.“

6.1.5. Pitanje premještaja

Pitanje premještaja osuđenih osoba u Bosni i Hercegovini je od posebnog značaja i odnosi se na premještaj osuđenika iz jednog u drugi kolektiv unutar iste ustanove, iz jedne ustanove u drugu u okviru istog entiteta i iz ustanove jednog entiteta u ustanovu drugog entiteta.

Primjer: Podnositelj žalbe¹⁸⁶ je tražio premještaj unutar ustanove. U žalbi navodi i da trenutno boravi u IV. paviljonu, ali da mu je obećan prelazak u I. paviljon, jer pripada “A” grupi već sedam mjeseci. Direktor KPZ-a Zenica je dostavio izjašnjenje u kojem je navedeno da razlozi zbog kojih je ova osuđena osoba bila smještena u IV. paviljonu više nisu aktualni i da je u međuvremenu premješten u I. paviljon.

Ombudsmani napominju da u Bosni i Hercegovini premještaj osuđenih osoba predstavlja kompleksan problem, posebno zato što zakonodavstvo u ovoj oblasti nije usklađeno, odnosno što nije na jednakim osnovama propisana ova mogućnost, posebno u dijelu koji se odnosi na premještaj osuđenih osoba iz ustanove jednog entiteta u ustanovu drugog entiteta. Naime, Zakon o izvršenju kaznenih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine uopće ne propisuje mogućnost premještaja osuđenih osoba na izdržavanje kazne zatvora u drugi entitet. S druge strane, Zakon o izvršenju kaznenih sankcija Republike Srpske, do njegovih izmjena od svibnja 2016. godine propisivao je mogućnost premještaja iz ustanove jednog u ustanovu drugog entiteta, ali samo kada to zahtijevaju sigurnosni razlozi, a što je po mišljenju Ombudsmana, samo jedan od kriterija za premještaj. Nepostojanje odredbe u Zakonu o izvršenju kaznenih sankcija Federacije Bosne i Hercegovine vezane za premještaj osuđenih osoba iz ustanove za izvršenje kazne zatvora jednog entiteta u ustanovu za izvršenje kazne zatvora drugog entiteta, stvorilo je situaciju da ne postoji primjer da je i odredba utvrđena u Zakon o izvršenju kaznenih sankcija Republike Srpske primijenjena u praksi.

Ombudsmani su mišljenja da su pravnim prazninama i nedorečenostima glede mogućnosti premještaja iz kazneno-popravne ustanove jednog u kazneno-popravnu ustanovu drugog entiteta najviše oštećene osuđene osobe koje imaju prebivalište, odnosno boravište u drugom entitetu, jer praktično gube kvalitetan kontakt s obitelji, a što je značajno imajući u vidu složenu i tešku ekonomsko-socijalnu situaciju, što u konačnici rezultira otežanom rehabilitacijom koja ne ide u željenom pravcu. Upravo zbog svega navedenog, Ombudsmani su s ciljem osiguravanja jasnoće i dosljednosti primjene zakona u ovoj oblasti u predmetu¹⁸⁷, dana 7.3.2016. godine uputili Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, Federalnom ministarstvu pravde i Ministarstvu pravde Republike Srpske, Inicijativu za izmjene i dopune Zakona o izvršenju kaznenih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine¹⁸⁸ i Zakona o izvršenju kaznenih sankcija Republike Srpske¹⁸⁹.

Uzimajući u obzir činjenicu da Ombudsmanima nije dostavljen odgovor na upućenu Inicijativu aktom¹⁹⁰ od Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, zatražili su informaciju, je li ovo zakonodavno tijelo zaprimilo prijedlog Izmjena i dopuna Zakona o izvršenju kaznenih sankcija Federacije Bosne i Hercegovine i ukoliko jeste, hoće li i kada biti razmatran. Istim aktom, od

¹⁸⁶ Ž-SA-07-823/16

¹⁸⁷ Ž-BL-07-107/16

¹⁸⁸ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 44/98, 42/99, 12/09 i 42/11.

¹⁸⁹ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 12/10, 117/11 i 98/13.

¹⁹⁰ Akt Ombudsmana broj: 0i-k-bl-514/16 od 20. 12. 2016. godine.

Federalnog ministarstva pravde zatražena je informacija, koje mjere i radnje je nadležno tijelo poduzelo s ciljem postupanja po upućenoj Inicijativi. U odgovoru¹⁹¹ Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine navedeno je sljedeće: „Izvještavamo Vas da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine podnijela u parlamentarnu proceduru Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju kaznenih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine. Nacrt zakona je razmatran na 11. sjednici Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, dana 18. 5. 2016. godine, nakon čega je donesen zaključak kojim se utvrđuje da se prihvaća Nacrt zakona i da isti može biti osnova za izradu prijedloga.“

U odgovoru¹⁹² Federalnog ministarstva pravde navedeno je: „da je pripremljen Prednacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju kaznenih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine, a koji je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine utvrdila u formi nacrtu dana 22.4.2016. godine uputila u parlamentarnu proceduru. Nakon što su Zastupnički dom i Dom naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine prihvatili nacrt kao temelj za izradu prijedloga zakona, koji treba finalizirati Federalno ministarstvo pravde. U tekstu budućeg prijedloga zakona već je ugrađena odredba o premještaju osuđene osobe u drugi entitet u kojem osuđena osoba ima prebivalište, odnosno boravište.“

S druge strane, Narodna skupština Republike Srpske je na sjednici održanoj u svibnju 2016. godine donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju kaznenih sankcija Republike Srpske¹⁹³ koji u odredbi članka 122a predviđa: „(1) Rukovoditelj Ustanove, uz pismenu suglasnost osuđene osobe, zbog sigurnosti ili zbog organizacije izvršenja kazne zatvora, može ministru podnijeti prijedlog za premještaj na izdržavanje kazne zatvora u drugi entitet u kojem osuđeni ima prebivalište, odnosno boravište.(2) Sigurnosni razlozi ili razlozi organizacije izvršenja kazne zatvora iz stavka 1 ovog članka moraju biti jasno obrazloženi i dokazani. (3) Rješenje o premještaju iz stavka 1 ovog članka donosi ministar nakon pribavljene suglasnosti ministra pravde entiteta u koji se osuđeni premješta.(4) Protiv rješenja iz stavka 3 ovog članka nije dozvoljena žalba niti se može pokrenuti upravni spor.(5) Ako je prijedlog rukovoditelja Ustanove odbijen, novi prijedlog može biti podnesen nakon šest mjeseci od dana primitka rješenja.(6) Troškove premještaja iz stavka 1 ovog članka snosi Ustanova iz koje se vrši premještaj.“

6.1.6. Sigurnost osoba lišenih slobode

Ombudsmani izražavaju zabrinutost glede pitanja sigurnosti osuđenih osoba jer se i dalje gotovo sve kazneno-popravne ustanove suočavaju s manjim brojem zaposlenih od potrebnog i predviđenog sistematizacijom radnih mjesta. Ovo se posebno odnosi na službe osiguranja i tretmana kao najznačajnije službe u procesu resocijalizacije osuđenih osoba. Nedostatak osoblja u službi osiguranja u odnosu na broj osuđenika u velikoj mjeri dovodi do toga da Uprava ustanove ne može osigurati adekvatnu zaštitu ovih osoba, dok nedostatak stručnog osoblja iz dijela prevaspitne službe negativno se odražava na kvalitetu procesa resocijalizacije, što dovodi u pitanje postizanje cilja koji se želi ostvariti izvršenjem izrečene kaznene sankcije.

¹⁹¹ Akt Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine broj: 01-02-1098/16 od 27. 12. 2016. godine.

¹⁹² Akt Federalnog ministarstva pravde, broj 04-4-5545/16 od 8.1.2017. godine.

¹⁹³ Službeni glasnik Republike Srpske, broj 44/16.

Nadležni moraju postupati u skladu s Europskim zatvorskim pravilima koja u Dijelu IV - *bezbjednost i sigurnost* jasno definiraju koje mjere i radnje treba poduzeti radi osiguranja sigurnosti osuđenih osoba. Najčešći vid ugrožavanja sigurnosti osuđenih osoba od strane drugih osuđenika manifestira se vršenjem različitih radnji npr. ucjena, nepoštovanja, fizičkog i psihičkog maltretiranja, provokacije na nacionalnoj i vjerskoj osnovi itd.

Primjer koji pokazuje opisano jeste incident koji se dogodio za pravoslavni Uskrs u Kazneno-popravnog zavodu Zenica, kada su fizički napadnuti osuđenici srpske nacionalnosti od strane osuđenika bošnjačke nacionalnosti. Nakon toga, Ombudsmani su obavili poseban posjet Kazneno-popravnog zavodu u Zenici dana 1.5.2016. godine, a radi utvrđivanja svih činjenica vezanih za predmetni događaj. Nakon toga sačinjeno je Specijalno izvješće o kršenju ljudskih prava osuđenih osoba u Kazneno-popravnog zavodu Zenica, kojim su upućene preporuke¹⁹⁴ Federalnom ministru pravde i direktoru Kazneno-popravnog zavoda Zenica. U odgovoru¹⁹⁵ na upućeno Specijalno izvješće direktor Kazneno-popravnog zavoda Zenica navodi sljedeće: „.... ističem da sam već pokrenuo disciplinsku proceduru za kažnjavanje odgovorne osobe koja je propustila da na vrijeme obavijesti prvog čovjeka Zavoda o spornom incidentu.....ističem da ću kao direktor Zavoda i dalje inzistirati na rješavanju problema nedovoljnog broja zaposlenika u ovom Zavodu, a naročito zatvorskih policajaca - stražara i odgajatelja....obvezujem se da ću zajedno sa svojim suradnicima unaprjeđivati postojeće procedure kako bi osigurao bolju sigurnost osuđenim osobama, a koje će smanjiti rizik od nasilja između istih, ali ističem da su neadekvatni objekti, manjak osoblja i opreme ozbiljno „usko grlo“ u navedenim aktivnostima....o poduzimanju svih neophodnih mjera i aktivnosti na pružanju sigurnosti i ravnopravnosti tretmana osuđenim osobama odnosno prevencije psihičkog i fizičkog zlostavljanja zajedno sa svojim suradnicima nastojat ću da dam adekvatan doprinos kako bi se ovakvi slučajevi u najvećoj mjeri preduprijedili, prevenirali ili spriječili.“

Uvažavajući navedeno Ombudsmani zaključuju da su svjesni da se Uprava Kazneno-popravnog zavoda Zenica u svom radu suočava s problemima glede osiguranja sigurnosti osoba koje su smještene u ovu ustanovu, kako zbog velikog broja osuđenih osoba, neadekvatnih prostorija objekta koje ne zadovoljavaju potrebe tolikog broja osuđenih osoba, tako i zbog nedostatka stručnog osoblja, ali to svakako ne može biti opravdanje za pojavu da osuđenici trpe nasilje. S tim u vezi, Ombudsmani pozdravljaju činjenicu da je Uprava svjesna problema pa samim tim i pohvaljuju nabrojane aktivnosti direktora koje su usmjerene na prevazilazak i rješavanje istih, a kako je to i navedeno u dostavljenom odgovoru. Iz tog razloga još jednom pozivaju nadležno Ministarstvo da se aktivno uključi i pomogne Upravi navedene ustanove u prevazilasku poteškoća s kojima se trenutno suočava u radu.

¹⁹⁴ Preporuke Ombudsmana upućene su: 1. Federalnom ministru pravde - da poduzme neophodne mjere i radnje na potpunom rasvjetljavanju ovog događaja, te da poduzme adekvatne aktivnosti na sankcioniranju svih odgovornih osoba zaposlenih u ovom Zavodu za ovaj težak događaj; 2. direktoru Kazneno-popravnog zavoda zatvorenog tipa Zenica - da poduzme potrebne aktivnosti na sankcioniranju svih odgovornih osoba zaposlenih u ovom Zavodu za ovaj događaj; 3. Federalnom ministru pravde i direktoru Kazneno-popravnog zavoda zatvorenog tipa Zenica - da bez odlaganja riješe problem nedovoljnog broja zaposlenika u ovom Zavodu, posebno zatvorskih policajaca – stražara; 4. direktoru Kazneno-popravnog zavoda zatvorenog tipa Zenica - da uspostavi procedure koje će osigurati potpunu sigurnost osuđenim osobama odnosno procedure koje će na minimum smanjiti rizik od nasilja i drugih događaja koji mogu biti prijetnja sigurnosti osuđenih osoba, posebno osuđenika srpske nacionalnosti; 5. direktoru Kazneno-popravnog zavoda zatvorenog tipa Zenica - da poduzme sve neophodne mjere i aktivnosti kojima se na efikasan način pruža sigurnost i ravnopravan tretman osuđenim osobama, odnosno predupreduju slučajevi fizičkog i psihičkog zlostavljanja između osuđenika, posebno između osuđenika različitih nacionalnosti.

¹⁹⁵ Akt direktora Kazneno-popravnog zavoda Zenica broj: 01-12-3431/16 od 10. 6. 2016. godine.

6.1.7. Komunikacija s vanjskim svijetom

Ombudsmeni napominju da komunikacija osuđenih osoba pismena, usmena ili telefonska s Institucijom ombudsmana ne smije podlijevati nikakvim ograničenjima niti nadzoru. Europska zatvorska pravila¹⁹⁶, propisuju: „*osuđene osobe imaju pravo da komuniciraju bez ograničenja, pismima, telefonom ili na drugi način, sa svojom obitelji, drugim osobama ili predstavnicima vanjskih organizacija i da primaju njihove posjete.*“

Ombudsmeni u ovom izvješću ponovno sa zabrinutošću konstatiraju da nije ispoštovana preporuka koja je upućena u Godišnjim izvješćima za 2013. 2014. i 2015. godinu da se osigura tajnost pismenih pošiljki koje osuđene osobe šalju iz kazneno-popravnih ustanova Republike Srpske na daljnje postupanje Instituciji ombudsmana. Dostavljanje pismenih pošiljki u otvorenim kovertama i s popratnim pismom ustanove koje sadrži već određene podatke osuđenog (osobne i glede djela koje je učinio) očit je primjer upornog ignoriranja preporuka Ombudsmana i kršenja prava osuđenih osoba.

Primjer: Podnositeljica žalbe¹⁹⁷ ističe da je njen suprug priveden 5.8.2016. godine i da se trenutno nalazi u pritvoru KPZ-a Doboj. Prema informacijama kojima raspolaže, od strane suda su mu odobreni telefonski pozivi prema supruzi, međutim, iz nepoznatih razloga do dana podnošenja žalbe nije bilo moguće ostvariti taj vid komunikacije. Predmet je uspješno okončan jer je 19.8.2016. godine podnositeljica žalbe obavijestila Ombudsmane da joj se suprug javio telefonom iz KPZ-a Doboj.

Ombudsmeni i ove godine ponovno pohvaljuju pozitivnu praksu iz Kazneno-popravnog zavoda Doboj, koja je nastavljena i tijekom 2016. godine. Odgajatelji ove ustanove, na zahtjev osuđenih osoba, a ukoliko procijene da postoji potreba, omogućavaju izravan telefonski kontakt s Institucijom ombudsmana. Na ovaj način osuđene osobe u kratkom roku dobiju potreban pravni savjet, a ukoliko ima elemenata i za postupanje, Ombudsmeni mogu poduzeti te radnje bez odlaganja¹⁹⁸. Sa žaljenjem konstatiraju da pozitivna praksa ovakvog postupanja nije preuzeta od strane drugih kazneno-popravnih ustanova u Bosni i Hercegovini, iako je to bila jedna od upućenih preporuka u Godišnjem izvješću iz 2015. godine.

Preporuka: Ministarstvu pravde Republike Srpske i kazneno-popravnim ustanovama u Republici Srpskoj da:

- u skladu s Europskim zatvorskim pravilima, osiguraju tajnost pismenih pošiljki koje osobe lišene slobode upućuju Instituciji ombudsmana;
- preispitaju mogućnost preuzimanja pozitivne prakse Kazneno-popravnog zavoda Doboj.

¹⁹⁶ Europska zatvorska pravila, dio II komunikacija s vanjskim svijetom.

¹⁹⁷ Ž-SA-07-837/16

¹⁹⁸ Ž-BL-07-364/16

6.2. Stanje u ustanovama za smještaj osoba s intelektualnim poteškoćama

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine je još 2009. godine objavila *Specijalno izvješće o stanju u ustanovama za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba u Bosni i Hercegovini* kojim su upućene konkretne preporuke svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini usmjerene na povećanje kvaliteta zbrinjavanja i brige o korisnicima u ustanovama te povećavanje svijesti nadležnih o stanju ljudskih prava u ovoj oblasti.

Pitanje rada ovih ustanova ponovno je aktualizirano donošenjem odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu u predmetu Hadžimejlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine¹⁹⁹. Europski sud je u ovom predmetu utvrdio povredu članka 5 (pravo na slobodu i sigurnost) Europske konvencije o ljudskim pravima, te naložio da se aplikantima isplati pravična novčana naknada temeljem nematerijalne štete, i to 21.250 eura za gđu Hadžimejlić, 27.500 eura za g. Crepulju i 32.500 eura za g. Busovaču na ime nematerijalne štete.

Ombudsmeni su prepoznali potrebu da se ove ustanove ponovno obiđu radi poređenja stanja u odnosu na 2009. godinu, a posebno uvažavajući činjenicu, da preventivni mehanizam u Bosni i Hercegovini, koji bi imao obvezu da to učini, još uvijek nije uspostavljen. Ombudsmeni su, iako ograničeni materijalnim i finansijskim kapacitetima u 2016. godini, započeli aktivnost ponovnog obilaska, u sklopu koje su dosad obišli sljedeće ustanove: Zavod za zaštitu omladine „Pazarić“, Zavod za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba „Bakovići“, Zavod za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba u Fojnici „Drin“, Javnu zdravstvenu ustanovu Psihijatrijska bolnica „Sokolac“²⁰⁰, Dom za socijalno i zdravstveno zbrinjavanje osoba s invaliditetom i drugih osoba „Stolac“, JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo Jagomir, JU Zavod za specijalno obrazovanje i odgoj djece Mjedenica i Sveučilišni klinički centar Republike Srpske, Klinika za psihijatriju. Osim toga, planirano je da još posjete Zavod za liječenje, rehabilitaciju i socijalnu zaštitu kroničnih duševnih bolesnika „Jakeš“ Modriča, Zavod za zaštitu ženske djece i omladine „Višegrad“, Dom za djecu i omladinu ometenu u razvoju „Priedor“ i Centar za prihvrat starih i iznemoglih osoba i beskućnika Duje Općine Doboj Istok. Nakon okončanja svih posjeta i analize utvrđenog stanja na terenu, detaljno stanje u ustanovama gdje su smještene osobe s intelektualnim poteškoćama, bit će prikazano u specijalnom izvješću.

¹⁹⁹ Podnositelji aplikacija: Zuhra Hadžimejlić, Marcel Crepulja i Esad Busovača, aplikacije broj br. 3427/13, 74569/13, i 7157/14. Aplikanti su bili liječeni zbog šizofrenije, oduzeta im je poslovna sposobnost i stavljeni su pod starateljstvo, bilo srodnika, bilo predstavnika centra za socijalni rad, i to prije ili nakon njihovog smještanja u Dom za socijalno zbrinjavanje Drin. gđa Hadžimejlić i g. Crepulja su u odvojenim postupcima podnijeli apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine osporavajući zakonitost njihovog zadržavanja u domu socijalnog zbrinjavanja. Ustavni sud Bosne i Hercegovine utvrdio je u oba slučaja, u mjesecu travnju, odnosno lipnju 2013. godine, da je lišenje slobode aplikanata bilo nezakonito, budući da su bili držani na psihijatrijskom odjelu bez odluke nadležnog suda, te da su njihova prava povrijeđena zbog nepostojanja sudskog preispitivanja zakonitosti njihovog zatvaranja u domu.

²⁰⁰ Iz predmeta Ž-BI-05-288/14 registriranog u Instituciji proizlazi sljedeće: „Aktom broj 07-15-1-3468/15 Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine obavještava Ombudsmane o aktivnostima Vijeća ministara prethodnih godina, a sve kako bi na području Bosne i Hercegovine radila jedna forenzična ustanova. Kako navode, imaju informaciju da je dana 4.11.2014. godine službeno otvoren Zavod za forenzičnu psihijatriju, Sokolac, kao specifična zdravstvena ustanova u sklopu zdravstvenog sustava Republike Srpske, pod izravnom ingerencijom Ministarstva zdravstva i socijalne zaštite Republike Srpske, odnosno Vlade Republike Srpske. Međutim, ne raspolazu s podacima o tome je li Zavod zaista počeo s radom i prijemom prvih forenzičnih bolesnika. Nakon toga, na traženje Ombudsmana, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske obavještava aktom broj 11/04-059-297-1/15 od 21.12.2015. godine da je Vlada Republike Srpske donijela Zaključak broj 04/1-012-2-2446/15 od 29.10.2015. godine, radi otklanjanja zastoja u otpočinjanju rada Zavoda za forenzičnu psihijatriju Sokolac. Ombudsmeni su tijekom ove, 2016. godine, posjetili Psihijatrijsku kliniku Sokolac, a u tijeku je izrada Specijalnog izvješća o stanju u ustanovama u kojima se nalaze osobe s intelektualnim poteškoćama. Dana 31.10.2016. godine kontaktirana je putem telefona direktorica Psihijatrijske klinike Sokolac. Prema njenim navodima, direktor Zavoda za forenzičnu psihijatriju Sokolac sutra (9. 11. 2016. godine) potpisuje ugovore o radu s izabranim radnim osobljem, a prve pacijente očekuju već 15.11.2016. godine.“

VII PRAVA DJECE

Djeca, kao ljudska bića, zauzimaju posebno mjesto u društvu pa je samim tim neophodno da država poduzme sve potrebne mjere i radnje s aspekta zaštite, brige i usmjeravanja ostvarivanja dječjih prava²⁰¹. Na ovaj način, posvećuje potrebnu pozornost rastu i razvoju djece i omogućava da postanu zaštićeni i ravnopravni članovi društva.

Ombudsmeni naglašavaju da Konvencija UN-a o pravima djeteta²⁰² postavlja standarde i ističe univerzalna načela i norme za zaštitu prava djece izdvajajući četiri osnovna načela. To su: najbolji interes djeteta treba da bude prioritet, zaštita djece od bilo kojeg oblika diskriminacije, pravo na opstanak, razvoj i participaciju djece i poštivanje njihovih stavova. Ombudsmeni, također, napominju da je UN-ova Konvencija o pravima djeteta dio Ustava Bosne i Hercegovine i samim tim predstavlja dokument koji u svom radu moraju primjenjivati svi građani (učitelji, nastavnici, profesori, socijalni radnici, doktori, itd.), a u najboljem interesu djeteta.

Statistički podaci u 2016. godini pokazuju da je u Odjelu za zaštitu prava djece zaprimljeno 138 žalbi, a izdano je 11 preporuka.

7.1. Najbolji interes djeteta

I ove godine najveći broj žalbi²⁰³ registriranih u Odjelu za praćenje prava djece odnosio se na zaštitu prava djece prilikom konfliktnih razvoda (nemogućnost ostvarivanja kontakta djeteta s oba roditelja, pravo na izdržavanje djeteta, itd.). U takvim situacijama, uloga centara za socijalni rad je od velikog značaja.

Svako dijete ima pravo da održava kontakt s oba roditelja jer je nesporno da je za pravilno odrastanje djeteta korisno da redovito i adekvatno ostvaruje kontakt i s roditeljem s kojim ne živi svakodnevno. U situacijama kada se roditelji ne mogu sporazumjeti oko kontakta, nadzor nad vršenjem roditeljskog prava preuzima Centar za socijalni rad. Upravo tada uloga Centra je od posebnog značaja i može biti dvostruka, preventivna (kada tijelo starateljstva svojim odlukama omogućava valjano obavljanje roditeljskog prava) i korektivna (kada tijelo starateljstva ispravlja odluke roditelja: upozorava na nedostatke, upućuje roditelje na razgovor kod stručnih ustanova

²⁰¹ Ombudsmeni su u predmetu Ž-BL-06-534/15, P-259/15 od 30.11.2015. godine razmatrali pitanje davanja prednosti prilikom zapošljavanja i ostvarivanja socijalnih prava za djecu poginulih branitelja na teritoriju cijele Bosne i Hercegovine. Propisi Republike Srpske omogućavaju ostvarivanje prava temeljem socijalnog statusa članovima obitelji poginulog branitelja Obrambeno-otadžbinskog rata Republike Srpske, ali ne i drugih vojnih formacija koje su sudjelovale u sukobu u Bosni i Hercegovini. S druge strane, na području Federacije Bosne i Hercegovine, važeći propisi isto tako predviđaju dopunska prava branitelja i članova njihovih obitelji, a ne obuhvaćaju branitelje koji su sudjelovali na svim stranama sukoba, odnosno njihove potomke. Sagledavajući situaciju u Bosni i Hercegovini kao cjelini, dolazi se, dakle, do zaključka da pojedine osobe, ne mogu ostvariti ova prava na teritoriju gdje su stalno nastanjeni ili gdje rade (npr. dijete poginulog branitelja Vojske Republike Srpske u Glamoču ili Drvaru, kao i dijete poginulog branitelja Armije Bosne i Hercegovine u Srebrenici ili Hrvatskog vijeća obrane u Derventi), zbog teritorijalnog ograničenja važenja spomenutih propisa. Radi se o osobama koje su u jednako teškoj situaciji, čiji je gubitak jednako bolan i imaju pravnu osnovu za stjecanje traženog statusa, a nisu u mogućnosti ostvariti svoja prava, i to ne svojom krivnjom. Ombudsmeni su uputili preporuku Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske i Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti da poduzmu mjere na izmjeni pozitivnih propisa kako bi se djeci poginulih branitelja priznao socijalni status i druga pripadajuća prava na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, bez obzira o kojim oružanim snagama se radi. Preporuka Ombudsmana je prihvaćena, a označena tijela su se obvezala na daljnje postupanje u provođenju konkretnih mjera na realizaciji preporuke.

²⁰² Usvojena na Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda 1989. godine.

²⁰³ Ž-BL-01-297/16, Ž-BL-01-604/15

itd.). U tom pravcu, Ombudsmani uvijek nastoje podržati aktivnosti centra, a roditelje pozvati na suradnju i dogovor u najboljem interesu djeteta. Također, roditelje nastoje podsjetiti da imaju prava, dužnosti i obvezu da se staraju o podizanju i odgoju svog djeteta. Upravo zbog socijalne kontrole i društvene komponente roditeljskog prava, norme obiteljskog prava su imperativnog karaktera. Zakonodavac, odnosno država svakom imperativnom normom nastoji osigurati minimum blagostanja za dijete, roditelje i sklad u funkcioniranju obitelji.

Zbog svega navedenog Ombudsmani pozivaju nadležne da ulože dodatne napore i izdvoje potrebna novčana sredstva kako bi se obim i kvaliteta usluga koje Centri za socijalni rad pružaju poboljšao. Zbog ograničenih materijalnih i finansijskih resursa Centri nisu uvijek u mogućnosti da u punom kapacitetu obavljaju svoj posao.

Primjer: Ombudsmanima se žalbom²⁰⁴ obratio otac djeteta zbog nemogućnosti ostvarivanja kontakta sa sinom. S predstavnicima Centra za socijalni rad Banja Luka obavljen je razgovor, a u međuvremenu je majka s djetetom promijenila prebivalište na područje općine Laktaši, te su u tom pravcu Ombudsmani podržali inicijativu banjalučkog centra da s roditeljima održi zajednički sastanak u Laktašima. Nakon toga, Institucija ombudsmana je obaviještena da je dana 10.5.2016. godine održan sastanak s roditeljima maloljetnog djeteta i da je uočen napredak u ostvarivanju kontakta između oca i djeteta. Također se navodi da će Centar za socijalni rad Laktaši poduzeti sve radnje koje su u najboljem interesu djeteta, a koje se odnose na uspostavljanje što kvalitetnijeg odnosa između oca i djeteta. Dana, 13.7.2016. godine, obavljen je razgovor s podnositeljem žalbe. Tom prilikom je utvrđeno da se kontakti odvijaju redovito, da dijete boravi kod oca i više nego što je to predviđeno rješenjem Centra za socijalni rad Laktaši.

Ombudsmanima se i dalje obraćaju građani ukazujući na problem nekoordiniranog djelovanja centara za socijalni rad u situacijama određivanja i osiguranja kontakata roditelja i djece kada bivši bračni partneri žive u različitim entitetima, odnosno kantonima. Obiteljski zakon Republike Srpske²⁰⁵ propisuje da ukoliko dijete ne živi u zajednici s oba roditelja, roditelji će se sporazumjeti o načinu održavanja osobnih odnosa s djetetom. Ako do takvog sporazuma ne dođe, odluku o tome donosi tijelo starateljstva, a identično rješenje predviđeno je i odredbama Obiteljskog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine²⁰⁶. Obiteljski zakon Federacije Bosne i Hercegovine²⁰⁷ propisuje da su oba roditelja dužna održavati osobne odnose i neposredne kontakte s djetetom i poštovati veze djeteta s drugim roditeljem, ukoliko sud ne odredi drugačije.

Problem se javlja u praksi kada roditelji žive na području različitih entiteta, dakle s različitom zakonskom regulativom, ili na području različitih kantona, a nije uspostavljena suradnja nadležnih centara za socijalni rad što u krajnjem slučaju rezultira ugrožavanjem najboljeg interesa djeteta i nemogućnošću ostvarivanja kontakta s oba roditelja. Navedeno dokazuje i navod iz akta JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ Sarajevo, Služba socijalne zaštite Općine Novo Sarajevo²⁰⁸ upućen Općinskom sudu u Sarajevu: „...zbog određenih pravnih nejasnoća koje su iziskivale duže razdoblje za rješavanje došlo do toga da je ugroženo i još uvijek se ugrožava kako djetetovo pravo tako i pravo roditelja da ima neposredne kontakte sa svojim djetetom, ali i da vrši druge sadržaje svog roditeljskog staranja koji mu sudskom odlukom nisu ograničeni.“

²⁰⁴ Ž-BL-01-538/15

²⁰⁵ Obiteljski zakon Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 54/02, 41/08 i 63/14.

²⁰⁶ Obiteljski zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, broj 23/07.

²⁰⁷ Obiteljski zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 35/05 i 31/14.

²⁰⁸ Akt Centra za socijalni rad Općine Novo Sarajevo, broj 35/III-10-544-740/15 od 28.9.2015. godine.

Primjer: Žalitelj²⁰⁹ ističe da je 2010. godine Općinski sud u Sarajevu donio presudu kojom su određeni kontakti između njega i njegovog malodobnog sina. U trenutku donošenja presude majka i dijete su boravili na području Općine Novo Sarajevo, nakon čega je odselila na područje Općine Istočna Ilidža, čime se promijenila mjesna nadležnost Centra za socijalni rad. Zbog navedenog, žalitelj od dana donošenja presude pa do danas nije ostvario niti jedan neposredni kontakt s malodobnim sinom. Ombudsmeni su uputili preporuku Centru za socijalni rad Istočna Ilidža da poduzme sve raspoložive mjere (osigura uvjete) koje će rezultirati odvijanjem neometanih kontakata žalitelja i malodobnog sina. Preporuka nije ispoštovana.

Ombudsmeni su postupali i u predmetu²¹⁰ u kojem je podnositelj nezadovoljan radom nadležnog centra tražio od drugostupanjskog tijela, odnosno inspeksijskog tijela provođenje nadzora nad radom istog. I ovaj predmet dokazuje koliko je značajna uloga centara u zaštiti dječjih prava, ali i kontrolnih mehanizama koji nadziru rad centara. Naime, evidentno je da u određenom broju predmeta roditelji zanemaruju najbolji interes djeteta, jer na prvo mjesto stavljaju svoje želje i potrebe, zbog čega u takvim situacijama zaštita dječjih prava isključivo ovisi o adekvatnoj reakciji nadležnih.

Primjer: Žalitelj navodi da je u više navrata od Federalnog ministarstva rada i socijalne politike i nadležnog inspektora tražio provođenje inspeksijskog nadzora u JU Centar za socijalni rad Bosanski Petrovac u vezi „zlouporabe položaja zaposlenika i direktora“ ove Javne ustanove, te zaštite prava i interesa svog malodobnog sina. Navodi da je od strane inspektora obaviješten da je inspeksijski nadzor izvršen, ali po zahtjevu da mu se dostavi Rješenje izdano Centru za socijalni rad Bosanski Petrovac, nije dobio odgovor. Nadležni inspektor u predmetu poduzeo je mjere na zaštiti prava i interesa malodobnog djeteta. Naime, iz Upozorenja na propuste u staranju djeteta izdanog od strane Centra za socijalni rad Bosanski Petrovac po nalogu inspektora, proizilazi da podnositelj žalbe svojim djelovanjem negativno utječe na psihološki razvoj djeteta i na prvo mjesto stavlja svoju satisfakciju i spor s majkom djeteta, zbog čega u najvećoj mjeri ispašta dijete. Istim aktom Centar za socijalni rad predlaže procjenu mentalnog stanja oba roditelja i njihovih trenutnih partnera od strane ovlaštenog vještaka s ciljem boljeg funkcioniranja i brige o maloljetnom djetetu.

Preporuke:

1. Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske, Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i vladama kantona da:

- ulože dodatne napore kako bi se ojačali materijalni i ljudski kapaciteti centara za socijalni rad;

2. Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine da zajedno s Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Federalnim ministarstvom rada i socijalne politike da:

- razmotre mogućnost uspostavljanja mehanizma rješavanja sukoba nadležnosti između centara za socijalni rad s područja različitih entiteta/kantona;
- utvrde načine uspostavljanja suradnje u postupcima osiguravanja ostvarivanja kontakata između roditelja i djece.

²⁰⁹ Ž-SA-04-601/15, Preporuka broj P-1/16 od 19.1.2016. godine.

²¹⁰ Ž-SA-05-797/15

7.2. Zdravstvena zaštita i obrazovanje djece

UN Konvencija o pravima djeteta u dijelu zdravlja i zdravstvene zaštite djece propisuje: „*Dijete ima pravo na najviši mogući standard zdravlja i zdravstvene zaštite. Država će posvetiti posebnu pažnju primarnoj zdravstvenoj zaštiti i prevenciji, zdravstvenom prosvjećivanju i smanjenju smrtnosti dojenčadi i djeci. U tom smislu država će se uključiti u međunarodnu suradnju i težiti da nijedno dijete ne bude lišeno mogućnosti efikasne zdravstvene zaštite.*“

Još 2012. godine Ombudsmeni su u suradnji s organizacijom *Save the Children* proveli istraživanje u oblasti zdravstvene zaštite djece u Bosni i Hercegovini s posebnom pozornošću na jednak pristup i mogućnost ostvarivanja zdravstvene zaštite za svako dijete. Istraživanje Ombudsmana u okviru izrade Specijalnog izvješća „*Zdravstvena zaštita djece u Bosni i Hercegovini*“ pokazalo je da zdravstvena zaštita djece u Bosni i Hercegovini nije na zadovoljavajućoj razini, dok zakonodavstvo u ovoj oblasti nije u potpunosti usklađeno s Konvencijom UN-a o pravima djeteta, a upravo ovaj dokument predstavlja minimum prava i standarda koje bi država morala osigurati svakom djetetu u Bosni i Hercegovini. S tim u vezi Ombudsmeni i u ovom, kao i u Godišnjem izvješću iz 2015. godine konstatiraju, da zakonski propisi u oblasti zdravstvene zaštite nisu usklađeni s Konvencijom UN-a o pravima djeteta glede definicije djeteta jer postoji konstantan problem u definiciji djeteta i problem ostvarivanja zdravstvene zaštite djece od 15 do 18 godina.

Primjer: Ombudsmeni su utvrdili²¹¹, da postoji niz prepreka za ostvarivanje prava na pristup zdravstvenoj zaštiti, da se od djece zahtijeva ispunjavanje različitih administrativnih procedura, kao što su donošenje potvrda o pohađanju škole, o zdravstvenom osiguranju roditelja, i sl. Ombudsmeni su konstatirali da je takav vid procedura u suprotnosti s odredbama UN-ove Konvencije, kojom se uređuje pitanje zdravstvene zaštite, a ta zaštita mora biti osigurana svakom djetetu do 18 godina. U označenom predmetu Ombudsmeni su izdali preporuku²¹² Skupštini i Vladi Tuzlanskog kantona: da poduzmu adekvatne i efikasne mjere u cilju osiguranja bezuvjetne i besplatne zdravstvene zaštite za svu djecu na području Kantona i Zavodu zdravstvenog osiguranja Tuzlanskog kantona: da osigura da sva djeca na području Kantona budu oslobođena neposrednog osobnog sudjelovanja u vidu godišnje premije – markica. Preporuka nije realizirana.

Primjer: Ombudsmeni su po službenoj dužnosti pokrenuli istragu²¹³ povodom saznanja iz novinskog članka o diskriminaciji djece dijabetičara u Bosni i Hercegovini jer svi nemaju pravo na besplatne inzulinske pumpe, što ovisi od toga u kojem entitetu, odnosno kantonu, žive. U skladu s navedenim, zatražili su od svih Zavoda zdravstvenog osiguranja u Bosni i Hercegovini pismena izjašnjenja i na temelju dostavljenih odgovora utvrdili da postoje razlike u dostupnosti medicinskih pomagala. Inzulinska pumpa je medicinsko pomagalo koje omogućuje kontinuirano snabdijevanje organizma inzulinom u potrebnim dozama tijekom 24 sata. Na temelju dostavljenih izjašnjenja, utvrđeno je da postoje razlike u dostupnosti ovih pomagala. Unatoč činjenici da pojedini kantoni nisu imali pacijenata, odnosno djece dijabetičara kojima je bila potrebna inzulinska pumpa, Ombudsmeni smatraju da je potrebno preventivno djelovanje i

²¹¹ Ž-BR-01-290/15

²¹² Preporuka, broj: P-53/16 od 4. 5. 2016. godine.

²¹³ Ž-MO-04-36/16

podzakonsko uređenje pitanja osiguranja inzulinskih pumpi. S tim u vezi nadležnima su uputili konkretne preporuke, i to Zavodu zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije Bosne i Hercegovine i Zavodu zdravstvenog osiguranja Hercegovačko-neretvanskog kantona - da poduzmu mjere u cilju osiguranja kompletnih zdravstvenih usluga i svih potrebnih aparata za svu djecu dijabetičare u Federaciji Bosni i Hercegovini, bez obzira na njihovo osiguranje.

Ombudsmeni naglašavaju da obrazovanje ima značajnu funkciju u društvu posebno u odrastanju i razvoju djece, odnosno predstavlja funkcionalan element preko kojeg se ostvaruje identitet djece. Nesporno je da vlast usmjeravanjem sustava obrazovanja ima mogućnost mijenjanja strukture društva, jer upravo kroz obrazovanje utvrđuje društvene norme i vrijednosti.

Kroz obrazovni sustav djeca razvijaju osjećaj za vlastitu kulturu i pripadnost svojoj zajednici, odnosno društvenoj skupini, prihvaćajući norme i vrijednosti društva u kojem odrastaju²¹⁴.

Također, Konvencija UN-a o pravima djeteta navodi koji su ciljevi obrazovanja propisujući: *„Obrazovanje će imati za cilj razvoj djetetove osobnosti, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih krajnjih mogućnosti. Obrazovanje će pripremiti dijete za aktivan život u slobodnom društvu i njegovati kod njega poštovanje prema roditeljima, njegovom kulturnom podrijetlu, jeziku i vrijednosti kao i poštovanje prema kulturnom podrijetlu i vrijednosti drugih.“*

Primjer: Roditelji djeteta obratili su se žalbom²¹⁵ na rad profesora srednje škole. Tijekom postupka škola je dostavila izjašnjenje navodeći, da su i ranije stizale primjedbe od većine profesora da učenica/dijete „često na satu koristi mobilni telefon, jede na satu, šeta po učionici bez odobrenja profesora“ i sl., te da je škola uvažila zahtjev roditelja, da profesorica na koju se žalba odnosi ne zaključi ocjenu učenici i oformila Povjerenstvo za polaganje razrednog ispita. Također u prilogu spisa dostavljena je i kopija zapisnika prosvjetnog inspektora iz kojeg proizilazi, da je imenovanoj profesorici izjavljena disciplinska mjera pismenog upozorenja.

Pravo na obrazovanje je posebno značajno s aspekta osiguranja obrazovanja djece s posebnim potrebama i smetnjama u psihofizičkom razvoju. I ove godine Ombudsmeni su s posebnom pozornošću postupali u predmetima koji se odnose na ovu problematiku.

Ombudsmeni ukazuju na pozitivan primjer postupanja u slučaju²¹⁶ „učiteljice iz Sarajeva o kojoj su pisali svjetski mediji: Svijetu objasnila suštinu inkluzije.“ Naime, učiteljica Osnovne škole “Osman Nakaš” u Sarajevu, u prvom razredu u svom odjeljenju imala je dijete/učenika koje ne

²¹⁴ Na svu kompleksnost rada i postupanja Institucije ukazuje i žalba broj Ž-BL-06-718/15 kojom su se Ombudsmanima obratili građani Grada Prijedora povodom inicijative za izgradnju spomen obilježja za djecu stradalu u Prijedoru u razdoblju 1992.-1995. godine. Nakon provedenog postupka istrage Ombudsmeni su dana 29.3.2016. godine uputili preporuku broj P-40/16 predsjedniku Skupštine Grada Prijedora da poduzme mjere iz svoje nadležnosti kako bi spomenuta inicijativa bila uvrštena u dnevni red Skupštine. Dana 12.7.2016. godine, predsjednik Skupštine Grada obavijestio je Ombudsmane da je preporuka provedena na način da je inicijativa razmatrana dana 29.6.2016. godine, da je odbornici nisu podržali s obrazloženjem da je sporna lokacija na kojoj je zahtijevana izgradnja spomenika, da nije usvojena izmjena Regulacijskog plana centralne zone Prijedora, te da je usvojeni Zaključak u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju Republike Srpske, Odlukom o uređenju prostora i građevinskom zemljištu i Odlukom o uređenju centralnog područja Prijedora. Izdavanjem preporuke iscrpljene su mogućnosti koje Ombudsmeni imaju u postupanju po pojedinačnim žalbama građana. S druge strane, Ombudsmeni istovremeno ukazuju i na jedan širi problem, a to je nedostatak memorijalizacije kao dijela prava na reparaciju i segmenta tranzicijske pravde, kao i mogućnost postizanja kompromisa po ovom pitanju u što skorijem vremenskom razdoblju u svim gradovima, odnosno dijelovima Bosne i Hercegovine.

²¹⁵ Ž-BL-01-239/16

²¹⁶ Ž-BL-01-280/16

čuje od svog rođenja. Ima slušni aparat, ali zbog poteškoća sa sluhom, ima usporen govor, a svakako njegova potreba za komunikacijom nije ništa manja nego kod njegovih vršnjaka u razredu. Učiteljica je upoznala dijete prvog dana nastave, a prije toga je razgovarala s roditeljima djeteta. Svjesna problema, učiteljica je prihvatila izazov, dodatno je radila kod kuće, osmišljavala način rada i učila znakovni jezik. Sve vrijeme postojala je uspješna suradnja svih roditelja djece u razredu sa školom i s učiteljicom. Ova suradnja imala je za rezultat da su svi učenici naučili znakovni jezik. Predstavnici Institucije ombudsmana obavili su razgovor s učiteljicom koja je pokazala izuzetnu profesionalnu odgovornost i visok stupanj senzibiliteta, a tijekom trajanja Međunarodne nedjelje djeteta²¹⁷ održali su radionicu s učenicima ovog odjeljenja.

Ombudsmeni zaključuju da nadležna tijela moraju posvetiti neophodnu pozornost problemima, zahtjevima i izazovima koje nosi inkluzivno obrazovanje. Djeca ne mogu čekati, jer što više vremena prođe bez adekvatne reakcije, to će djeca trpjeti štetnije posljedice po svoj psihofizički razvoj.

Primjer: Majka djeteta se obratila²¹⁸ nadležnom Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske, uvažavajući naputke Osnovne škole „Vuk Stefanović Karadžić“ iz Banje Luke, kako bi se dobila suglasnost za izbor asistenta u nastavi za dijete. Naime iz dostavljene dokumentacije nalaza i mišljenja Kliničkog centra Banje Luke, Klinike za psihijatriju od 18. 4. 2016. godine proizilazi, da je u pitanju dijete koje registrira smetnje iz autističnog spektra i da se preporučuje upis u osnovnu školu uz asistenta u nastavi. Kako Ministarstvo nije odgovorilo na zahtjev, majka je zatražila pomoć Ombudsmana. Tijekom intervencije Ombudsmana, Ministarstvo je za dijete dalo suglasnost, što automatski podrazumijeva da će i snositi troškove asistenta u nastavi.

Primjer: Prema saznanjima Ombudsmana²¹⁹, osmogodišnjem dječaku, od strane nadležnih tijela Općine i Centra za socijalni rad Stolac nije omogućen prijevoz vozilom na relaciji Stolac-Mostar u školu Los Rosales i obrnuto kombijem koje je u vlasništvu Općine. Naime, riječ je o djetetu s posebnim potrebama koje zbog navodne diskriminacije ne može pohađati školu. Po službenoj dužnosti pokrenut je postupak istrage i od nadležnih tijela (Centra za socijalni rad i Općine), zatraženo je pismeno izjašnjenje, kao i od Ministarstva obrazovanja, znanosti i kulture Hercegovačko-neretvanskog kantona. Vladi Hercegovačko-neretvanskog kantona, odnosno Ministarstvu obrazovanja, znanosti, kulture i sporta upućena je preporuka da uspostave suradnju s Ombudsmanima na način propisan Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, i dostave traženo izjašnjenje, te razmotre svaku mogućnost da djetetu osiguraju nesmetano pravo na obrazovanje, kako su to Ombudsmeni i zahtijevali svojim aktima. Preporuka nije ispoštovana.

²¹⁷ Međunarodna nedjelja djeteta koja je održana u razdoblju od 3. do 10.10.2016. godine.

²¹⁸ Ž-BL-01-525/16

²¹⁹ Ž-BL-01-348/16, P-185/16 od 19.10.2016. godine.

7.3. Participacija djece

Članak 12. Konvencije UN-a o pravima djeteta uvodi pravo djeteta da se njegovo mišljenje uzme u obzir u svim stvarima i postupcima koji ga se neposredno tiču.

Participacija djece/mladih je proces aktivnog uključivanja upravo djece i mladih u pitanja koja se njih tiču i u akcije u kojima su dorasli, bilo da su ih pokrenula sama djeca ili odrasli. Nije u pitanju neovisno djelovanje, već naprotiv, participacija predstavlja suradnju, razmjenu informacija, dijalog zasnovan na uzajamnom poštovanju i dijeljenju informacija. Odrasli i djeca u tom procesu rade zajedno mada svako ima svoju ulogu, a cilj je da se međusobno dopunjuju. Nije potrebno da se djeca u donošenje određenih odluka uključe po svaku cijenu, da bi se prosto povećalo njihovo sudjelovanje, već da se nađu mogućnosti za njihovo što smislenije uključivanje u pitanjima koja su djeci zaista bitna i gdje mogu da doprinesu.

Javnoj ustanovi Osnovna škola „Jala“ Tuzla, Ombudsmani su, u vezi s organiziranjem ekskurzije za učenike, ukazali²²⁰ na značaj i potrebu da škola u svom budućem radu u punom kapacitetu nastoji osigurati adekvatnu participaciju djece i njihovih roditelja prilikom donošenja odluka koje se tiču ostvarivanje prava i interesa djece.

Primjer: Ombudsmani su od Centra za socijalni rad Prijedor tražili²²¹ da prije donošenja rješenja o povjeravanju djeteta utvrdi sve odlučne činjenice i okolnosti koje su od značaja za donošenje rješenja i da strankama omogućiti da ostvare i zaštite svoja prava i pravne interese, s tim da je ukazano u konkretnom slučaju, da prvenstveno moraju voditi računa o interesu djeteta, a sve u skladu sa Zakonom o općem upravnom postupku Republike Srpske i Obiteljskim zakonom Republike Srpske. Ombudsmani su inzistirali i na provođenju posebnog ispitnog postupka jer je majci djeteta kojoj je povjereno vršenje roditeljskog prava izrečena mjera pojačanog nadzora nad vršenjem roditeljskog prava. U obrazloženju rješenja Centar iznosi i detaljno obrazlaže sve razloge za donošenje svoje odluke, a od izuzetnog je značaja što je u postupku uvažilo i mišljenje djeteta jer je stručni tim Centra prvenstveno imao u vidu prava i interese djeteta.

7.4. Vršnjačko nasilje

Pored uopćene podjele nasilja na fizičko, psihičko, seksualno i zanemarivanje, vršnjačko nasilje je specifičan oblik nasilja nad djecom. Postoje različite definicije vršnjačkog nasilja, ali općeprihvaćena je „*da je vršnjačko nasilje nasilno ponašanje (fizičko ili psihičko), usmjereno k djeci od strane njihovih vršnjaka s ciljem povrjeđivanja, s napomenom da se takvo ponašanje ponavlja po istom obrascu i da svakako podrazumijeva neravnotežan odnos snaga, skupina protiv pojedinca, jači protiv slabijih,*“ Vršnjačko nasilje nisu obične dječje svađe, kratkotrajni incidenti, već zaista postoji namjera, želja jednog djeteta da drugom nanese zlo.

Ombudsmani konstatiraju da je i dalje izražen problem vršnjačkog nasilja, a što je vidljivo iz predmeta registriranih u Instituciji ombudsmana. Vršnjačko nasilje se najčešće događa u školi i

²²⁰ Ž-BL-01-646/15

²²¹ Ž-BL-01-781/14

to u vrijeme odmora u učionici, na hodniku ili u dvorištu. Iako su djeca počinitelji, uloga odraslih odgovornih za ovu djecu je od ključnog značaja u svim pokušajima da se na odgovarajući način reagira i spriječi takvo nasilje, također vodeći računa da te mjere još više ne pogoršaju nasilje, zauzimanjem kaznenog stava i korištenjem nasilja protiv nasilja.

Situacije kada nastavnici, ostali zaposleni u školi i cjelokupno društvo ne reagira adekvatno na nasilno ponašanje učenika, izostajanje osude, odnosno propuštanje adekvatnog nadzora učenika koji su skloni nasilju, pogoduje stvaranju istog, pa je iz tog razloga potrebno da svi članovi društva njeguju atmosferu uvažavanja, razumijevanja i tolerancije. Moraju se osigurati efikasne procedure za preventivno djelovanje i sprječavanje nasilja, a u situacijama kada se i dogodi nasilje moraju se definirati brze i jasne procedure za postupanje. Prevencija mora biti usmjerena na razvijanje svijesti o problemu nasilja, a neophodno je dodatno o ovom pitanju senzibilizirati i educirati djecu, roditelje i širu javnost.

Ombudsmeni sa žaljenjem konstatiraju da, iako su imali namjeru da preispitaju problem vršnjačkog nasilja tijekom 2016. godine, na način da analiziraju zakonske propise, kao i dosadašnju praksu iz ove oblasti, ovu aktivnost nisu uspjeli realizirati zbog ograničenih materijalnih i finansijskih resursa. Aktivnosti Ombudsmana tijekom 2016. godine u ovom dijelu zaštite prava djece odnosile su se isključivo na postupanje po pojedinačnim žalbama.

Primjer: Roditelj djeteta se obratio²²² zbog vršnjačkog nasilja, navodeći da je njegovo dijete pretrpjelo u osnovnoj školi vršnjačko nasilje, te da još uvijek trpi posljedice (u srednjoj školi). U postupku istraživanja Ombudsmeni su prije svega željeli ustanoviti na koji način pomoći djetetu. Također, utvrđeno je da dijete ima psihičkih problema, odnosno dijagnozu adolescentske krize. Ombudsmeni su od Centra za socijalni rad u Prijedoru zatražili da prate obitelj i da intenziviraju savjetodavni rad.

Primjer: Podnositelji žalbe su roditelji djeteta koji u žalbi²²³ navode, da je njihov sin učenik I. razreda Gimnazije Mostar, bez bilo kakvog povoda, fizički napadnut na satu tjelesnog i zdravstvenog odgoja od strane nazočne muške osobe, čiji su mu identitet i status nepoznati. Incident je odmah prijavio svom profesoru tjelesnog odgoja koji ga nije adekvatno zaštitio. Roditelji su izrazili nezadovoljstvo i zbog označenih događanja u obrazovnoj ustanovi uputili su prijavu zlostavljanja učenika, ministru i Prosvjetnoj inspekciji u Ministarstvu obrazovanja, znanosti, kulture i sporta HNK. Mada su zahtijevali hitnost postupanja, nadležna tijela nisu odmah reagirala u konkretnom slučaju. Nakon intervencije Ombudsmana, dostavljeni su traženi odgovori iz Gimnazije Mostar i Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i sporta HNK. Iz istih jasno proizilazi, da su se poduzele radnje na otklanjanju uočenih nepravilnosti. Inspekcija je donijela rješenje kojim je naloženo pokretanje stegovnog postupka protiv volontera/nasilnika i njegovog mentora. Roditelji su informirali da su odgovornim osobama izrečene primjerene sankcije.

²²² Ž-BL-01-79/15

²²³ Ž-MO-04-50/16

7.5. Djeca i internet

Ombudsmeni naglašavaju da su im poznati problemi u vezi sa zlouporabom prava djece na internetu, kako zbog pojedinačnih slučajeva/predmeta registriranih u Instituciji ombudsmana, tako i zbog ocjene stanja dječjih prava u Bosni i Hercegovini uopće, kroz suradnju s domaćim i međunarodnim nevladinim organizacijama i rad u različitim regionalnim i međunarodnim mrežama Ombudsmana. Ombudsmeni inzistiraju da sva nadležna tijela u pružanju zaštite prava djece, prije svega, shvate zlouporabu djece na internetu, kao svaku drugu zlouporabu prava djece i naglašavaju da posebno moraju voditi računa o najgorem obliku ovakve vrste zlouporabe odnosno „vrbovanje djece posredstvom interneta radi seksualne eksploatacije.“

Primjer: Ombudsmeni su odlučili da pokrenu postupak istraživanja po službenoj dužnosti²²⁴ povodom pojedinih medijskih navoda da se na društvenim mrežama diljem Bosne i Hercegovine krše prava djece. Naime, tijekom 2016. godine, Ombudsmeni su posredstvom medija, posebno pisanih uočili da se mediji bave problemom postojanja brojnih „spornih“ fotografija djece na društvenim mrežama i postojanje tzv. facebook profila pod različitim nazivima (npr. *Najveće kurve Kotor-Varoši ili Najveće drolje osnovnih i srednjih škola i sl.*). Tijekom postupka istrage u okviru ovog predmeta, Ombudsmeni su se obratili svim nadležnim ministarstvima unutarnjih poslova u Bosni i Hercegovini s ciljem da, prije svega, dobiju relevantne informacije o samom slučaju, ukoliko takvi slučajevi postoje i ukoliko takve informacije posjeduju. Tražene informacije Ombudsmeni su zahtijevali isključivo cijeneći najbolji interes djeteta, kao i radi razmatranja svake mogućnosti, u okviru mandata i nadležnosti, da se unaprijedi zaštita prava djeteta. Zaprmljeni su odgovori ministarstava unutarnjih poslova²²⁵, koje su Ombudsmeni

²²⁴ Ž-BL-01-239/15

²²⁵ Ministarstvo unutarnjih poslova Bosansko – podrinskog kantona aktom broj 07-01-32-1847/15 od 14.5.2015. godine obavještava Ombudsmane da nije bilo registriranih događaja koji se odnose na kršenje prava djece kroz zlouporabe djece na internetu, a što je utvrđeno uvidom u raspoložive evidencije Sektora kriminalističke policije KMUP Goražde.

Ministarstvo unutarnjih poslova Hercegovačko-neretvanskog kantona se aktom broj 02-02/03-2-04-604/15 od 19.8.2015. godine izjašnjava da nemaju registrirane slučajeve u vezi sa zlouporabom djece putem interneta.

Ministarstvo unutarnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona aktom broj 08-04/6-3-04-2-2364-1/15 od 18.5.2015. godine, također, navodi da nisu imali registrirane slučajeve za bilo koji oblik zlouporabe prava djece na internetu, radi njihove seksualne eksploatacije.

Aktom broj 05-04/01-2-274/15 od 1.6.2015. godine Ministarstvo unutarnjih poslova Unsko-sanskog kantona navodi da ne raspolažu bilo kakvim informacijama u vezi s traženim informacijama.

Nadležno tijelo unutarnjih poslova Kantona Sarajevo, aktom broj 02/2-3-04-11-8596 od 3.6.2015. godine, nemaju prijavljene događaje u vezi sa spornim fotografijama djece na društvenim mrežama i postojanja facebook profila neprimjerenih naziva u 2015. godini.

Na području koje pokriva Ministarstvo unutarnjih poslova Zapadno-hercegovačkog kantona nije bilo registriranih slučajeva kršenja dječjih prava na društvenim mrežama Bosne i Hercegovine, kako proizilazi iz njihovog akta broj 02-2-3/4-910/15-6 od 11.6.2015. godine.

Nadležna tijela unutarnjih poslova Tuzlanskog kantona aktom broj 08-05/04.2-3-1450/15 od 18.6.2015. godine, navode da u 2015. godini (do dana izrade akta) nisu imali prijavljenih slučajeva zlouporabe djece putem interneta, posebno ne vrstu seksualne zlouporabe – tzv. *vrbovanje djece posredstvom interneta radi seksualne eksploatacije*.

Ministarstvo unutarnjih poslova Kantona 10, aktom broj 02-4/4-237/14 od 24.06.2015. godine, obavještava Ombudsmane da u proteklom razdoblju nisu imali evidentiranih slučajeva u vezi sa „spornim fotografijama djece ili da su vrbovana posredstvom interneta radi seksualne eksploatacije“ s područja svoje odgovornosti, ali su za razdoblje 2014. i 2015. godine, taksativno i kronološki naveli slučajeve koji su im prijavljeni zbog zlouporabe na društvenim mrežama, a pri tome su oštećena djeca.

Na području Posavskog kantona nije bilo nikakvih spornih događaja koji bi se mogli dovesti s traženim informacijama, kako to proizilazi iz akta broj 02-2/3-1-04-5-202/15 od 1.6.2015. godine.

Ministarstvo unutarnjih poslova Srednjobosanskog kantona aktom broj 02/3-3-04-2-395/15 od 13.5.2015. godine, obavještava Ombudsmane da su imali samo jedan slučaj – prijavu sličnog karaktera i da su kompletno izvješće prosljedili nadležnom tužiteljstvu (djelo je okvalificirano kao kazneno djelo neovlašteno optičko snimanje iz članka 189. stavak 3. KZ Federacije Bosne i Hercegovine, a izvršenjem kaznenog djela oštećena je maloljetna osoba).

Federalno ministarstvo unutarnjih poslova aktom broj 10-11/8-04-3-3065/15 od 25.5.2015. godine podrobno obavještava Ombudsmane o uočenim događanjima i problemima kroz svakodnevni rad, a tiče se zlouporabe djece na internetu. Svakako da, u onim slučajevima u kojima postoje obilježja kaznenih djela, o svemu obavještavaju nadležno tužiteljstvo. Kako ističu, evidentno

sumirali u svom aktu od 15. 12. 2016. godine, zaključujući da je svakako potrebno i neophodno da nadležna tijela i dalje rade na unaprjeđivanju zakonskog okvira i mehanizama za zaštitu prava djece u slučajevima kršenja njihovih prava putem interneta.

7.6. Maloljetnici u sukobu sa zakonom

U sklopu aktivnosti Odjela za zaštitu prava djece, Ombudsmani su u 2016. godini obišli sve ustanove u kojima maloljetnici izvršavaju sankcije institucionalnog karaktera na području Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Nakon završenih posjeta sačinjen je dokument pod nazivom „*Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini*“²²⁶, čija izrada potječe iz potrebe za boljom zaštitom djece u sukobu sa zakonom koja bi rezultirala njihovom resocijalizacijom i reintegracijom u lokalnu zajednicu, a ne njihovim isključenjem i stigmatizacijom.

Cilj sačinjene Analize bio je da se, pored promoviranja prava i sigurnosti maloljetnika u ustanovama u kojima se izvršavaju sankcije institucionalnog karaktera, pokušaju sagledati rezultati tretmana koji se postižu trenutnim rješenjima u sustavu izvršenja u Bosni i Hercegovini, ukaže na primjere dobre prakse u radu s maloljetnicima i utvrde faktori koji imaju negativan utjecaj na funkcioniranje ovog sustava kao što su nedostatak materijalnih sredstava, nedovoljno educirano osoblje angažirano u radu s maloljetnicima i dr. Naime, Ombudsmani su Analizom pokušali da pruže prikaz realnog stanja uvjeta smještaja u ustanovama i način sprovođenja tretmana djece u sukobu sa zakonom, s obzirom na njihove specifične obrazovne i društvene potrebe. Polazeći od najboljeg interesa djece, Ombudsmani su nastojali identificirati glavne nedostatke i probleme u sadašnjoj strukturi institucionalnog tretmana djece, koja izdržavaju sankcije ili mjere i u tom pravcu ponuditi rješenja i preporuke nadležnim tijelima koja bi na suštinski i pragmatičan način doprinijeli poboljšanju položaja maloljetnika u sukobu sa zakonom i pružili podršku za proces reforme njihovog institucionalnog tretmana.

Analiza je namijenjena svim tijelima državne vlasti, ustanovama koje se bave izvršavanjem sankcija izrečenih maloljetnicima u sukobu sa zakonom, te zdravstvenim, socijalnim, obrazovnim ustanovama, nevladinim organizacijama, ali i maloljetnicima, njihovim roditeljima i ostalim zainteresiranim građanima.

Nakon zbrajanja svih informacija i podataka koji su prikupljeni po obilasku ovih ustanova, Ombudsmani su nadležnim tijelima uputili konkretne i praktične preporuke²²⁷ (pojedinačne preporuke prema određenim ustanovama i generalne preporuke za sve ustanove), a ustanove su pozvane da u označenim rokovima dostave odgovore o načinima realizacije istih.

je da se na raznim facebook profilima nalaze fotografije mladih ženskih osoba i maloljetnica, ali da je takve fotografije teško okarakterizirati kao „dječiju pornografiju.“ Također, navode i svoje nedoumice koje imaju oko pojma „dječije pornografije.“

²²⁶ Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini, sačinjena je kao rezultat suradnje Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine i UNICEF-a u Bosni i Hercegovini, uspostavljena s ciljem pružanja konkretnog doprinosa u poboljšanju institucionalnog tretmana maloljetnika u sukobu sa zakonom.

²²⁷ http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2016.100610154998bos.pdf

VIII POSEBNO UGROŽENE KATEGORIJE GRAĐANA

8.1. Osobe s invaliditetom

Bosna i Hercegovina je 12. ožujka 2010. godine ratificirala Konvenciju UN-a o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol²²⁸. Ovi međunarodni dokumenti obvezuju Bosnu i Hercegovinu da uspostavi standarde i pravila za dostupnost javnih institucija i privatnih objekata namijenjenih za javnu uporabu, rokove i postepeni napredak k njihovom uklanjanju, a zatim i nadgledanje primjene ovih pravila te uvođenje sankcija za njihovo nepridržavanje. Tako je osigurana i njena neposredna primjena, što u praksi često nije ostvareno. Naime, donošenjem novih zakona, ali i podzakonskih akata mnoga pitanja različito se uređuju, jer su pretežno u nadležnosti entiteta i kantona i kao takva potencijalno predstavljaju temelj za diskriminaciju.

U izvještajnom razdoblju zaprimljene su 54 žalbe, a izdano je pet preporuka. Analizom žalbi utvrđeno je da se iste podnose zbog problema pristupačnosti, kašnjenja isplata naknada na temelju invaliditeta, duljine trajanja postupaka odlučivanja po žalbama pred drugostupanjskim tijelima, prava na socijalnu zaštitu, ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu, zaštitu osoba s invaliditetom od svih vidova diskriminacije kao i drugih prava.

Ombudsmani ukazuju da i dalje postoji problem s prikupljanjem podataka koji se odnose na ostvarivanje prava osoba s invaliditetom. Naime, statistički podaci i posebne evidencije osoba s invaliditetom trebali su biti dostupni javnosti nakon popisa stanovništva iz 2013. godine. Međutim, rezultati popisa koji su objavljeni u srpnju 2016. godine nisu osigurali te podatke (problem postoji i glede prihvatanja podataka iz popisa od strane jednog entiteta, naime Republika Srpska je donijela odluku da ne priznaje rezultate popisa, te je donijela svoj, poseban zakon o popisu na svom teritoriju), pa ne postoji ni mogućnost da se formiraju evidencije po spolu ili starosti (djeca, žene i starije osobe s invaliditetom), a koje bi mogle poslužiti kao dobar indikator za financijska izdvajanja društva, kako za osnovne, tako i za specifične potrebe ovih osoba, kao i praćenje poštovanja njihovih temeljnih ljudskih prava.

Preporuka: Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i nadležnim entitetskim ministarstvima:

- **da poduzmu potrebne mjere za uspostavu sveobuhvatnih i jedinstvenih evidencija osoba s invaliditetom.**

Određeni broj žalbi upućenih Instituciji ombudsmana ukazuje da je promocija ljudskih prava i upoznavanje osoba s invaliditetom s istim prvi korak u njihovom ostvarivanju, što dokazuju i postupanja Ombudsmana u pojedinačnim predmetima²²⁹.

Uloga Ombudsmana u promociji prava osoba s invaliditetom od velikog je značaja posebno uvažavajući činjenicu, a što je kroz rad na žalbama potvrđeno, da je veliki broj osoba s invaliditetom tek nakon obraćanja Ombudsmanima, usmenim, pismenim ili telefonskim putem, informiran o načinima i procedurama ostvarivanja njihovih prava (npr. nabava lijekova za

²²⁸ „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori“, broj 11/09.

²²⁹ Ž-BL-02-766/15, Ž-BL-02-202/16, Ž-BL-02-595/16

oboljele od multiple skleroze, oslobađanje od plaćanja carine na uvoz vozila namijenjenih kao ortopedski pomagala osobama s invaliditetom i sl.).

Rad po pojedinačnim žalbama pokazuje da je prilikom donošenja propisa u Bosni i Hercegovini kojima se regulira ostvarivanje prava osoba s invaliditetom, od posebnog značaja omogućiti predstavnicima osoba s invaliditetom aktivno sudjelovanje u donošenju istih.

Ombudsmeni su mišljenja da konzultacije koje se obavljaju moraju biti i efikasne jer u suprotnom ne doprinose pravnoj sigurnosti građana, po kojoj je obvezno načelo javne rasprave.

Primjer: Savez udruga mentalno nedovoljno razvijenih Republike Srpske²³⁰ obratio se Ombudsmanima žalbom na rad Narodne skupštine Republike Srpske navodeći da ista nije uvažila nijedan njihov argument u procesu donošenja Zakona o izmjenama Zakona o socijalnoj zaštiti Republike Srpske. Narodna skupština Republike Srpske je tijekom postupka istrage obavijestila Instituciju ombudsmana da su predstavnici Saveza, kao akreditirani predstavnici u praćenju rada Narodne skupštine pozvani da upoznaju narodne zastupnike o svojim stavovima, jer su u vrijeme obraćanja Saveza, izmjene i dopune bile u fazi nacрта.

Primjer: Udruga paraplegičara Općine Doboj, izjavila je žalbu²³¹ na postupak donošenja Pravilnika o obilježavanju vozila kojim upravlja osoba s invaliditetom ili kojim se prevozi osoba s invaliditetom. Tijekom istrage pred Institucijom ombudsmana utvrđeno je da su izmjene koje su uvrštene u Pravilnik rezultat inicijative Vijeća za osobe s invaliditetom Bosne i Hercegovine.²³² S tim u vezi, Ombudsmeni su održali sastanak s Vijećem osoba s invaliditetom, na kojem je ukazano na potrebu veće konzultacije i koordinacije Udruge osoba s invaliditetom i Vijeća.

Problematicu sudjelovanja osoba s invaliditetom u procesu donošenja odluka koje se tiču njih, Ombudsmeni su obrađivali i u podnesku u okviru međunarodne suradnje koji je upućen Specijalnom izvjestitelju UN-a.²³³

Ombudsmeni su se i ove godine u okviru rada posebnog Odjela najviše bavili pitanjem pristupačnosti osoba s invaliditetom fizičkom okruženju, prijevoznim sredstvima, informacijama i komunikacijskim tehnologijama, ostalim objektima i uslugama. Pitanje pristupačnosti od posebnog je značaja i važnosti jer omogućava osobama s invaliditetom ostvarivanje niza drugih prava. U sklopu svojih aktivnosti tijekom 2016. godine, Ombudsmeni su utvrdili postojanje diskriminacijskih propisa koji se odnose na znak pristupačnosti za obitelji osoba s invaliditetom. Time se djeca s invaliditetom dovode u nepovoljan položaj, jer im se dobivanje oznake pristupačnosti uvjetuje posjedovanjem automobila, za razliku od punoljetnih osoba kojima se taj uvjet ne traži²³⁴. U vezi s tim, a u cilju izjednačavanja prava osoba s invaliditetom prema stupnju

²³⁰ Ž-BL- 02-289/16

²³¹ Ž-BL-02-778/15

²³² Vijeće za osobe s invaliditetom osnovano je od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, odlukom od 30.9.2003. godine, kako bi podržao praćenje i izvještavanje o UN-ove Konvencije o pravima OSI i koordinaciju među različitim razinama vlasti i nevladinim organizacijama. U Vijeću se nalazi 10 predstavnika nevladinih organizacija. Vijeće omogućava formalni dijalog između nevladinih organizacija koje se bave invaliditetom i državnih institucija.

²³³ Rujan 2015. godine.

²³⁴ P-117/16 od 16.6.2016. godine.

invaliditeta Ombudsmeni su inicirali izmjenu *Pravilnika o obilježavanju vozila kojim upravlja osoba s invaliditetom ili kojim se prevozi osoba s invaliditetom*²³⁵.

Primjer: Ombudsmeni su izdali preporuku²³⁶ Ministarstvu komunikacija i transporta Bosne i Hercegovine, broj 117/16 od 13.6.2016. godine, da pokrene postupak izmjene ovog Pravilnika. Preporukom je utvrđeno da Pravilnik o obilježavanju vozila kojim upravlja osoba s invaliditetom ili kojim se prevozi osoba s invaliditetom, sadrži diskriminacijske odredbe glede uvjeta za stjecanje znaka pristupačnosti za maloljetne osobe s invaliditetom u odnosu na punoljetne osobe s invaliditetom. Odredbe važećeg Pravilnika predviđaju kao uvjet za stjecanje znaka pristupačnosti za punoljetne osobe utvrđeni stupanj invaliditeta, što u potpunosti odgovara svrsi koja se želi postići izdavanjem znaka pristupačnosti. Međutim, kod maloljetnih osoba osim stupnja invaliditeta zahtijeva se vlasništvo nad vozilom roditelja ili staratelja maloljetne osobe. Ovakvim pravnim rješenjem, po mišljenju Ombudsmana neutemeljeno se pravi razlika između punoljetnih i maloljetnih osoba kojima je utvrđen 100% invaliditet, i koje se isključivo prevoze vozilom. Ministarstvo prometa i komunikacija Bosne i Hercegovine, aktom od 7.10.2016. godine obavijestilo je Ombudsmane da će, uvažavajući navode iz Preporuke, kroz izmjene Pravilnika ujednačiti uvjete za stjecanje znaka pristupačnosti.

Nedosljednom primjenom zakonskih rješenja i podzakonskih akata, kao i nepostojanjem adekvatnih sankcija za prekršitelje propisanih normi onemogućena je potpuna fizička pristupačnost osoba s invaliditetom objektima javne namjene i drugim urbanističko-građevinskim objektima²³⁷ (npr. stambene zgrade – namjenski pravljene za obitelji poginulih branitelja i ratne vojne invalide u Zvorniku nemaju prilaz za osobe koje koriste invalidska kolica). U sustavu projektiranja, izgradnje i nadzora nedovoljno je razvijena svijest o značaju standarda pristupačnosti, pa se događa da se standardi pristupačnosti primjenjuju djelomično ili nikako.²³⁸ Upravo zbog svega navedenog i činjenice da zgrada u kojoj je od svibnja 2015. godine trajno smješteno sjedište Institucije ombudsmana za ljudska prava u Banjoj Luci nije imala prilagođen pristup osobama s invaliditetom (postojala je jedna stuba koja je onemogućavala osobama s tjelesnim invaliditetom da imaju nesmetan prilaz uredima), Ombudsmeni su proveli istragu *ex officio*²³⁹ kako bi utvrdili postoje li „propusti“ prilikom izgradnje zgrade i tom prilikom podsjetili nadležne na obvezno poštivanje načela utvrđenih UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Imajući u vidu dostavljenu dokumentaciju i izjašnjenja nadležnih, Ombudsmeni su izdali preporuku Odjelu za prostorno uređenje Grada Banje Luke i Zavodu za izgradnju a.d. Banja Luka da, pri vršenju poslova iz svoje nadležnosti i djelokruga rada, ubuduće posvete dužnu pažnju postojanju uvjeta za neometano kretanje osoba s tjelesnim invaliditetom. Primjerak preporuke upućen je i izvođaču radova GP „Krajina“ a.d. Banja Luka. Dana 22. 4. 2016. godine radnici GP „Krajina“ a.d. Banja Luka otklonili su arhitektonske prepreke tako da je omogućen neometan prilaz zgradi sjedišta Institucije ombudsmana u Banjoj Luci osobama s tjelesnim invaliditetom.

²³⁵ Pravilnik o obilježavanju vozila kojim upravlja osoba s invaliditetom ili kojim se prevozi osoba s invaliditetom, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 92/15).

²³⁶ Ž-BL-02-195/16, Preporuka broj P-117/16 od 13.6.2016. godine.

²³⁷ Ž-BL-02-733/15, Ž-BL-02-152/14

²³⁸ Specijalno izvješće o pristupačnosti radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini ukazuje na činjenicu da su mnogi objekti samo prividno pristupačni, te da unutrašnjost objekata nije prilagođena osobama s invaliditetom.

²³⁹ Ž-BL-02-733/15

Također, nakon objavljivanja Specijalnog izvješća pod nazivom „*Pristupačnost radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama s invaliditetom*“²⁴⁰ od siječnja 2016. godine, a postupajući po Zaključku Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Ombudsmani su donijeli odluku da provedu dodatne aktivnosti koje uključuju obilazak radnih prostorija u kojima su smještena zakonodavna tijela koja su obuhvaćena navedenim Specijalnim izvješćem, a radi utvrđivanja stvarnog stanja i poduzetih mjera s ciljem realizacije preporuka danih Specijalnim izvješćem. Značajno je naglasiti da je praćenje realizacije preporuka iz Specijalnog izvješća izvršeno tako da su pozvani predstavnici udruge paraplegičara koji su zajedno s predstavnicima Ombudsmana na licu mjesta utvrđivali postojanje arhitektonskih prepreka, te davali svoje prijedloge i komentare isključivo na temelju svojih potreba. Uspoređujući stanje u poslovnim prostorijama u kojima su smještena zakonodavna tijela u Bosni i Hercegovini dano u Specijalnom izvješću, sa stanjem koje je utvrđeno neposrednim uvidom, može se konstatirati da postoje jasni pokazatelji o poduzetim aktivnostima usmjerenim na integraciju osoba s invaliditetom, odnosno omogućavanje njihovog kretanja bez prepreka. Kroz praćenje realizacije preporuka danih Specijalnim izvješćem, Ombudsmani ističu da je neophodno ukazati i na primjenu standarda koji su utvrđeni pozitivnim propisima, kako bi se pitanje pristupačnosti kvalitetno riješilo u skladu sa svrhom koja se želi postići.

Glede ostvarivanja prava osoba s invaliditetom Ombudsmani su se u 2016. godini bavili i problematikom oslobađanja od obveze plaćanja RTV takse za slijepe i gluhe osobe²⁴¹. Ministarstvo komunikacija Bosne i Hercegovine u informaciji od 19.2.2016. godine obavijestilo je Instituciju ombudsmana da pripremi analizu Zakona o javnom radio-televizijskom sustavu Bosne i Hercegovine, a radi donošenja izmjena postojećeg zakona i uređivanja problematike u vezi oslobađanja plaćanja RTV pristojbe od strane invalidnih osoba. Iz informacije proizilazi „*da je formirana radna skupina sa zadatkom izrade izvješća o usklađenosti i poduzetim mjerama za postizanje usklađenosti javnog radio-televizijskog sustava Bosne i Hercegovine s pravnom stečevinom EU.*“ Otvoren je novi predmet radi traženja informacije o poduzetim aktivnostima na navedenom izvješću.

Također, Ombudsmani su u skladu s člankom 32 Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, a s ciljem omogućavanja osobama s invaliditetom prava na pristup blagovremenim i potpunim informacijama u 2016. godini izdali preporuku²⁴², TV servisima da u okviru raspoloživih kapaciteta razmotre mogućnost angažiranja tumača znakovnog jezika radi prilagođavanja emisija informativnog karaktera osobama oštećenog sluha i da sve informativne emisije imaju ispisane najvažnije vijesti na dnu TV ekrana. Naime, nakon analize dostavljenih izjašnjenja TV servisa u postupku istrage, Ombudsmani su iskazali zabrinutost da su osobe oštećenog sluha uskraćene za dostupnost informacijama uglavnom zbog nedostatka novčanih sredstava. Nažalost, registrirane žalbe pokazuju da se uslijed nedostatka novčanih sredstava bitno ograničavaju prava osoba s invaliditetom na jednaku mogućnost samostalnog življenja, i da se na sve potrebe osoba s invaliditetom „promatra” isključivo sa socijalnog aspekta. Navedena preporuka Ombudsmana upućena je TV servisima koji, ne samo da su obuhvaćeni Zakonom o javnom radio-televizijskom sustavu Bosne i Hercegovine, nego su organizirani kao javna

²⁴⁰ *Pristupačnost radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama s invaliditetom*, broj P-12/16 od siječnja 2016. godine.

²⁴¹ Ž-BL-02-242/15

²⁴² P-156/15

poduzeća u skladu s važećim zakonima i obavljaju djelatnost od općeg interesa, gdje jedinice lokalne samouprave imaju udio u vlasništvu, te u svom nazivu sadrže ime mjesta/grada u Bosni i Hercegovini. Odgovori na preporuku Ombudsmana pokazali su suradnju s Institucijom ombudsmana i opredijeljenost TV servisa na prilagođavanje programa osobama oštećenog sluha.

U izvršavanju aktivnosti iz mandata Institucije, Ombudsmani posebnu pozornost posvećuju primjeni članka 8 Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom (podizanje svijesti). U takvim predmetima²⁴³ prilikom odlučivanja o žalbama u upravnom postupku ili molbama vezanim za rješavanje statusa osoba s invaliditetom, Ombudsmani ukazuju nadležnim tijelima na potrebu donošenje odluka u najboljem interesu osoba s invaliditetom, posebno s ciljem podizanja svijesti o pravima osoba s invaliditetom. U primjerima koji slijede vidljivo je da su nakon intervencije Ombudsmana žalbe uvažene.

Primjer: Žalbeni navodi²⁴⁴ se odnose na neisplaćivanje naknade za tuđu njegu i pomoć od strane Općine Lopare. Žaliteljica navodi da devet mjeseci nije izvršena isplata novčanih sredstava za tuđu njegu i pomoć. S tim u vezi, a nakon utvrđivanja svih činjenica u predmetu dana 19.5.2016. godine Ombudsmani su izdali preporuku²⁴⁵, Općini Lopare, da bez odlaganja, u skladu s pozitivnim zakonskim propisima, osiguraju redovitu isplatu prava na dodatak za pomoć i njegu druge osobe. Dana 9. 8. 2016. godine zaprimljen je odgovor²⁴⁶ Općine Lopare, u kojem se navodi: *“...osobama koje su ostvarile pravo na isplatu sredstava na dodatak za pomoć i njegu druge osobe, sredstva za tu namjenu se isplaćuju redovito, odnosno svaki mjesec. Prema evidenciji s kojom raspolažemo, korisnicima je isplaćena uplata sredstava 7.7.2016. godine. Sva dugovanja iz ranijeg razdoblja su uredno evidentirana i bit će isplaćena korisnicima u skladu s priljevom sredstava u proračun Općine Lopare.”*

Obraćanja građana Instituciji ombudsmana²⁴⁷ pokazuju da u slučajevima kada se vodi postupak oduzimanja poslovne sposobnosti, osobe s invaliditetom nisu informirane o tome da nakon oduzimanja poslovne sposobnosti neće biti u stanju da samostalno donose odluke, da neće imati mogućnost korištenja vlastitog novca, odlučivati o tome gdje će živjeti, s kim se mogu družiti i sl.

Trenutni propisi onemogućavaju osobu koja se lišava poslovne sposobnosti da bude uključena u postupak. Također, u pojedinim slučajevima, iako postoje uvjeti za vraćanje poslovne sposobnosti, to se ne čini zbog nedostatka novčanih sredstava²⁴⁸. Naime, u Republici Srpskoj ne postoji zakonska osnova za oslobađanje troškova plaćanja sudske pristojbe i troškova vještačenja u slučajevima pokretanja ovih postupaka po službenoj dužnosti. S druge strane, Bosna i Hercegovina nije poduzela mjere da osigura provođenje presude Europskog suda za ljudska prava²⁴⁹ glede osiguranja mjera obvezne revizije rješenja kojima je određenim osobama oduzeta poslovna sposobnost.

²⁴³ Ž-BL-02-688/16, Ž-BL-02-668/16

²⁴⁴ Ž-BR-04-4/16

²⁴⁵ Preporuka, broj: 100/16 od 19. 5. 2016. godine.

²⁴⁶ Općna Lopare, broj akta: 02/3-014-1/169 od 4.8.2016. godine.

²⁴⁷ Ž-SA-02-702/16

²⁴⁸ Ž-BL-04-429/15

²⁴⁹ Slučaj Hadžimejlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, presuda od 3.11.2015. godine.

Primjer: Podnositeljici žalbe²⁵⁰ je djelomično oduzeta poslovna sposobnost rješenjem Osnovnog suda u Modriči, a na temelju prijedloga Centra za socijalni rad Modriča. U žalbi navodi nezadovoljstvo radom Centra smatrajući da ne postupaju u njenom interesu. Tijekom postupka istraživanja, Centar je obavijestio Instituciju da su se stekli uvjeti da se podnese prijedlog za vraćanje poslovne sposobnosti, ali da nemaju na raspolaganju potrebna financijska sredstva da izmire troškove vještačenja. Nakon toga, izdana je preporuka²⁵¹ Centru za socijalni rad Modriča da pribave potrebna sredstva radi vještačenja imenovane i da se podnese prijedlog za vraćanje oduzete poslovne sposobnosti. Centar je obavijestio Instituciju da je prijedlog podnesen i da su osigurana sredstva za vještačenje. U tijeku je postavljanje staratelja za imenovanu u navedenom postupku.

Pružanje usluga osobama s invaliditetom koje su definirane kroz zakone o socijalnoj zaštiti i koje se uglavnom ostvaruju na lokalnoj/općinskoj razini kreira sustav socijalne zaštite u lokalnoj zajednici prema njihovim materijalnim mogućnostima. Dosadašnji rad na predmetima registriranim u Instituciji pokazuje da se na razini oba entiteta više pozornosti posvećuje osiguravanju novčanih prava za osobe s invaliditetom i njihovom institucionalnom zbrinjavanju nego ostalim vrstama usluga, posebno procjeni, njezi i pomoći u kući, personalnoj asistenciji itd. Još uvijek u organizacijama i institucijama socijalne zaštite nisu otklonjeni tradicionalni pristupi koji potenciraju i u prvi plan ističu materijalna davanja, a zanemaruju stručnu pomoć koja treba da dovede do samostalnosti i integriteta osoba s invaliditetom. Za drugačiji odnos, organizacije i institucije trebaju dodatnu obuku i učenje novih pristupa, ali i osobe s invaliditetom trebaju pomoć u drugačijem razumijevanju uloga organizacija i institucija u javnom i nevladinom sektoru.

Ombudsmani ponovno ukazuju na problem funkcioniranja Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja Federacije Bosne i Hercegovine, koji vrši procjenu i određuje postotak invaliditeta, te ističu potrebu revizije stanja u ovoj oblasti, u skladu s najboljim interesom osoba s invaliditetom.

Ombudsmani smatraju da su osobe s invaliditetom, zbog važećih zakonskih i podzakonskih propisa, te organizacije ustanova koje se bave ocjenom invalidnosti, izložene dodatnim troškovima, koje u najvećem broju slučajeva snose sami ili čak nisu u mogućnosti ni osigurati potrebna financijska sredstva da bi eventualno osigurali pristup institucijama. Uočeno je neblagovremeno postupanje po zahtjevu za medicinsko vještačenje, odnosno ocjenu radne sposobnosti građana zbog nedostatka financijskih sredstava nadležnih institucija.

Primjer: Žalitelj²⁵² navodi kako je 1.2.2016. godine Federalnom zavodu za penzijsko i mirovinsko osiguranje, Kantonalnoj administrativnoj službi Tuzla, podnio zahtjev za ocjenu radne sposobnosti, ali da do dana obraćanja Instituciji ombudsmana po njegovom zahtjevu nije postupljeno. Nakon intervencije Ombudsmana zaprimljen je odgovor²⁵³ u kojem se navodi: „ ... *izvještavamo Vas da će se zahtjev imenovanog uputiti na Institut za ocjenu radne sposobnosti u*

²⁵⁰ Ž-BL-04-429/15

²⁵¹ Preporuka broj-41/16, dana 23.3.2016. godine.

²⁵² Ž-BR-04-193/16

²⁵³ Akt Federalnog zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje, Kantonalna administrativna služba Tuzla FZ6/2-49-4-5440-2/16 od 12.10.2016. godine.

prvom sljedećem kontingentu predmeta za koje dobijemo suglasnost i sredstva od strane FZ PIO Sarajevo za plaćanje usluga medicinskog vještačenja. FZ PIO/KAS Tuzla zbog ograničenih mogućnosti plaćanja usluga medicinskog vještačenja spis nije mogao prije poslati na ocjenu.“

Primjer: Žalitelj²⁵⁴ je dana 6.4.2016. godine uputio zahtjev za ocjenu radne sposobnosti s pratećom dokumentacijom Federalnom zavodu za penzijsko i mirovinsko osiguranje, Kantonalna administrativna služba Zenica, ali isti nije proslijeđen Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja Federacije Bosne i Hercegovine. Nakon intervencije Ombudsmana zaprimljen je odgovor Federalnog zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje, Kantonalna administrativna služba Zenica²⁵⁵ u kojem se navodi: „Ovom prilikom Vas obavještavamo da je zahtjev G. A. za ocjenu radne sposobnosti podnesen 6.4.2016. godine, nakon što je prošao proceduru plaćanja ovih usluga dana 29.9.2016. godine, upućen Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja Sarajevo, Odjel za prvostupanjski postupak Sarajevo.“

Postupajući po žalbama koje se odnose na ovu problematiku, Ombudsmani primjećuju da nadležno tijelo nakon intervencije Ombudsmana poduzme neophodne radnje i žalitelji ulaze u postupak ocjene radne sposobnosti. Postavlja se pitanje, šta se događa sa zahtjevima građana koji ne koriste mehanizme zaštite svojih prava u vidu obraćanja Ombudsmanima i koliko dugo traju postupci po njihovim zahtjevima.

8.1.1. Profesionalna rehabilitacija osoba s invaliditetom

U postojećim entitetskim zakonima o profesionalnoj rehabilitaciji²⁵⁶ utvrđen je sustav kvota, kao mjera poticanja zapošljavanja osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada. Međutim, podzakonskim aktima još nisu normirani najadekvatniji mehanizmi za implementaciju navedenih zakona. S druge strane, nisu formirani centri za radno osposobljavanje osoba s invaliditetom ni u jednom entitetu.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike²⁵⁷ obavijestilo je Ombudsmane o sljedećem: „...na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine još uvijek ne postoji do kraja izgrađen sustav profesionalne rehabilitacije i osposobljavanja osoba s umanjenom radnom sposobnošću, ali postoji zakonska i podzakonska regulativa i dio infrastrukture u vidu gospodarskih društava za profesionalnu rehabilitaciju OSI, udruga koje se bave tom djelatnošću, kao i obrazovnih ustanova. Također je osnovana i Ustanova za provođenje profesionalne rehabilitacije osoba s umanjanim intelektualnim sposobnostima PRO-REHA, koja već daje početne rezultate u oblasti rehabilitacije.“

Iako su predviđene poticajne mjere za poslodavce koji zapošljavaju osobe s invaliditetom, nedovoljna promocija mogućnosti korištenja poticajnih mjera ima za posljedicu malu zainteresiranost poslodavaca za pokretanje poduzeća koja će zapošljavati takve osobe.

²⁵⁴ Ž-SA-02-794/16

²⁵⁵ Akt Federalnog zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje, Kantonalna administrativna služba Zenica, broj FZ7/1-49-4-5965-2/16 od dana 31.10.2016. godine.

²⁵⁶ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 37/12 i 82/15 i Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 09/10.

²⁵⁷ Akt Federalnog ministarstva rada i socijalne politike broj 05-35/16-99/17 od 24.1.2017. godine.

Rijetki su programi zapošljavanja osoba s invaliditetom, iako u takvim slučajevima poslodavci kao stimulativnu mjeru dobivaju sredstva za njihovo zapošljavanje, jer se u praksi događa da se ne zaposli osoba s invaliditetom, nego sasvim druga osoba²⁵⁸. U takvim slučajevima izostaje adekvatna reakcija institucija odgovornih za dodijeljena sredstva u projektima zapošljavanja i nema sankcija zbog izigravanja i nenamjenskog trošenja sredstava. Ovo ima za posljedicu da se osobe s invaliditetom ne zapošljavaju.

8.2. Prava manjina

Okvirna konvencija za zaštitu prava nacionalnih manjina²⁵⁹ utvrđuje da je zaštita nacionalnih manjina, njihovih prava i sloboda dio međunarodne zaštite ljudskih prava zbog čega se zemlje ugovornice obvezuju da pripadnicima nacionalnih manjina zajamče ravnopravnost pred zakonom. To znači da je zabranjena bilo kakva diskriminacija na temelju pripadnosti nacionalnoj manjini. Ova Konvencija nadalje zahtijeva usvajanje odgovarajućih mjera za unaprjeđenje efektivne ravnopravnosti između pripadnika nacionalne manjine i onih koji pripadaju većini, u svim oblastima ekonomskog, socijalnog, političkog i kulturnog života.

Tijekom izvještajnog razdoblja postupano je u devet predmeta u kojima su se žalitelji pozivali na povrede prava nacionalnih i vjerskih manjina. Žalbeni navodi su se odnosili na sudjelovanje predstavnika nacionalnih manjina u radu tijela vlasti²⁶⁰, na postupak konstituiranja Vijeća nacionalnih manjina Federacije Bosne i Hercegovine²⁶¹, a postavljeno je i pitanje²⁶² postoje li prepreke da se pripadnicima nacionalnih manjina prilikom glasovanja omogući korištenje materinskog jezika.

Ombudsmeni su mišljenja da broj zaprimljenih žalbi ne oslikava stvarno stanje, odnosno stvarni položaj manjina u Bosni i Hercegovini, zbog čega je neophodno osigurati veću prisutnost Ombudsmana na terenu, odnosno u lokalnim zajednicama, a što je otežano zbog ograničenih ljudskih i materijalnih kapaciteta Institucije ombudsmana.

8.3. Povratnici

Ombudsmeni konstatiraju da je i danas, dvadeset godina nakon završetka rata još uvijek aktualno pitanje provođenja Aneksa VII Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini kojim je propisano da sve izbjeglice i raseljene osobe imaju pravo da se slobodno vrate svojim kućama, zatim pravo na povrat imovine koja im je oduzeta tijekom neprijateljstava od 1991. godine, kao i pravo na nadoknadu imovine koja im se ne može vratiti. Odredbe Aneksa VII tijesno su povezane s pitanjem zaštite privatnog vlasništva na način na koji to predviđa Europska konvencija.

²⁵⁸ Ž-BL-02-713/14

²⁵⁹ Konvencija je potpisana i ratificirana 24.2.2000. godine.

²⁶⁰ Ž-BL-03-260/16, Ž-SA-03-538/16, Ž-BL-03-660/16,

²⁶¹ Ž-SA-03-614/16

²⁶² Ž-SA-03-1036/16

Primjer: Ombudsmeni su utvrdili²⁶³ povredu imovinskih prava od strane Općine Derventa, a u vezi s neostvarivanjem stanarskog prava. Naime, tijekom postupka istraživanja Ombudsmeni su utvrdili da je Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske prosljedilo Općini Derventa akt²⁶⁴ u kojem je navedeno sljedeće: „U cilju rješavanja stambenog pitanja osoba čiji su stanovi porušeni tijekom ratnih djelovanja donesena je Odluka o stanovima u vlasništvu Općine Derventa i Pravilnik o dodjeli u zakup stanova na kojima ne postoji stanarsko pravo, u kojem je propisano prvenstvo dodjele ovih stanova spomenutim osobama, što je u skladu s odredbama članka 14 Zakona o privatizaciji državnih stanova. Na temelju članka 6 naprijed navedenog Pravilnika imenovano je Stambeno povjerenstvo o davanju u zakup predmetnih stanova. U tijeku su pripreme za raspisivanje Natječaja za davanje u zakup stanova s kojima raspolaže Općina Derventa,“ dok iz akta²⁶⁵ Općine Derventa proizilazi da „Općina Derventa trenutno raspolaže s 46 slobodnih stanova od kojih je većina u neuseljivom, odnosno devastiranom i poludevastiranom stanju.“ Činjenica da je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji državnih stanova rok za ispunjavanje propisane obveze prolongiran do 30.6.2018. godine ne znači da obveza dodjele stanova dopijeva tek istekom predviđenog roka, a posebno što Općina Derventa raspolaže s određenim brojem stanova, Ombudsmeni su zauzeli stav da je potrebno da se procedura dodjele stanova izvrši u što kraćem roku. S tim u vezi, a u cilju ostvarivanja prava imenovane Ombudsmeni su načelniku Općine Derventa izdali Preporuku²⁶⁶ da uvažavajući mišljenje Ombudsmana u predmetnoj stvari u što kraćem roku provede proceduru za sklapanje ugovora o otkupu i zakupu stanova na kojima ne postoji stanarsko pravo. U tijeku je praćenje realizacije preporuke.

Ombudsmeni upozoravaju da pojedinac ne može i ne smije trpjeti posljedice radi nespremnosti lokalne zajednice da poduzme korake koji imaju za cilj rješavanje pojedinih njegovih životnih pitanja.

Neizvršavanjem obveza stvara se propust u radu jedinice lokalne samouprave koji za posljedicu ima stvaranje pravne nesigurnosti, otežavanje pravnog položaja građana i kršenje njihovih prava. Načela dobre uprave zahtijevaju od tijela javne vlasti da poštuju i ostvaruju opravdana očekivanja koja su kod građana stvorena postupcima i radnjama samih tijela. Standard dobre uprave ne dozvoljava nečinjenje i pasivnost već traži aktivan, odnosno angažiran stav tijela prema obavljanju poslova iz svog djelokruga i zakonito vršenje tih poslova radi ostvarivanja cilja zbog koga su tijelu dane javne ovlasti.

Primjer: U tijeku je postupanje Ombudsmana u predmetu²⁶⁷ iz kojeg je evidentno da je podnositeljica žalbe izvršila povrat stana u Općini Drvar, ali je zgrada u kojoj se stan nalazi devastirana i samim tim stan neuvjetan za život. Općina Drvar je u svom odgovoru²⁶⁸ istaknula da će u okviru svojih ovlasti i u skladu s raspoloživim sredstvima sudjelovati u rekonstrukciji stambenih zgrada oštećenih ratnim djelovanjima. S tim u vezi, Ombudsmeni su od Općine zatražili informaciju je li i kada je planirana rekonstrukcija stambene zgrade u kojoj se nalazi

²⁶³ Ž-BL-05-547/16

²⁶⁴ Odgovor Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske broj: 02-372-64 od 29.9.2016. godine.

²⁶⁵ Akt Općine Derventa broj: 06-053-13 od 22.8.2016. godine.

²⁶⁶ Preporuka broj: P-211/16 od 28. 10. 2016. godine.

²⁶⁷ Ž-BL-04-621/16

²⁶⁸ Odgovor broj: 02.05-3713/16 od 22. 11. 2016. godine.

stan podnositeljice žalbe. Navedeno pokazuje da u određenim slučajevima građani formalno ostvare pravo na povrat imovine, ista im bude vraćena u vlasništvo, ali se ista ne može koristiti u punom obimu. Zbog toga se postavlja pitanje je li građanin i stvarno ostvario pravo na imovinu.

8.4. Prava žena

Nakon preporuka CEDAW Odbora upućenih institucijama Bosne i Hercegovine 2013. godine, Bosna i Hercegovina je učinila ograničene napore u pravcu unaprjeđenja i harmonizacije zakonodavnog okvira, javnih politika, kao i efikasnog provođenja specifičnih sustavnih rodno odgovornih afirmativnih mjera za efikasno poboljšanje položaja žena i zaštite njihovih temeljnih ljudskih prava.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je ratificiralo Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (2013) bez rezervi i usvojilo Okvirnu strategiju za provođenje ove konvencije za razdoblje 2015.-2018. godine, te naglasilo prioritetnu opredijeljenost za njenu punu primjenu u svjetlu preuzimanja uloge predsjedavanja Odborom ministara Vijeća Europe (2015.), što ukazuje na pozitivne pomake u pravcu jačanja obavezanosti za primjenu međunarodnih instrumenata u zaštiti ženskih ljudskih prava u Bosni i Hercegovini.²⁶⁹

Entitetske vlade su usvojile strategije u kojima su detaljnije definirani ciljevi u planiranju i djelovanju u borbi protiv nasilja u obitelji: Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u obitelji u Federaciji Bosne i Hercegovine 2013.-2017. godine²⁷⁰ i Strategija za suzbijanje nasilja u obitelji Republike Srpske 2014.-2019. godine²⁷¹.

Međutim, i pored ratifikacije najvažnijih međunarodnih akata vezanih za ostvarivanje izbornih prava žena, Bosna i Hercegovina je propustila da osigura stvarne mehanizme za njihovu primjenu i praćenje, bez kvalitativnih indikatora napretka, što pokazuju podaci predstavljeni Instituciji ombudsmana tijekom skupova održanih na ovu temu u razdoblju izvještavanja. Konkretnije, Bosna i Hercegovina je zadržala osnovni zakonodavni okvir koji djelomično osigurava zastupljenost žena u izbornom procesu, međutim, bez sustavno reguliranih afirmativnih mjera u slučaju kada zakonom zajamčeno sudjelovanje žena ne bude provedeno u praksi, što otvara mogućnost da žene i dalje budu marginalizirane u procesu upravljanja i rukovođenja institucijama vlasti na svim razinama.

U oblasti zapošljavanja, rada i zaštite socijalnih prava žena, u razdoblju koje pokriva ovo izvješće, nije ostvaren stvarni napredak u ostvarivanju stvarne ravnopravnosti muškaraca i žena na tržištu rada. Česti su slučajevi davanja otkaza trudnicama, a žene koje rade u „sivoj ekonomiji“ nisu integrirane u formalno tržište rada. Ima pokazatelja da žene nisu jednako

²⁶⁹ Alternativno CEDAW izvješće, Izvješće organizacija civilnog društva o primjeni zaključnih zapažanja i preporuka CEDAW odbora za Bosnu i Hercegovinu 2013.-2017, studeni 2016. godine.

²⁷⁰ Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u obitelji Federacije Bosne i Hercegovine 2013.-2017. godine.

²⁷¹ Vlada Republike Srpske, Strategija za suzbijanje nasilja u obitelji Republike Srpske 2014.-2019.

plaćene za isti rad, a na teritoriju Bosne i Hercegovine nije uspostavljen jednak sustav zaštite prava žena koje koriste porodiljni dopust što se odnosi i na naknade tijekom porodiljnog dopusta.

I pored napora javnih institucija da kroz propise, strategije i politike u oblasti prevencije i zaštite zdravlja posebnu pozornost usmjere na zabranu diskriminacije i promociju rodne ravnopravnosti, praksa pokazuje da su ove regulative u osnovi deklarativno formalističke prirode i da žene, naročito pripadnice marginaliziranih skupina kao što su žene s invaliditetom, žene na selu, žrtve rata ili Romkinje nemaju osiguran jednak i nediskriminatoran pristup zdravlju u svim dijelovima Bosne i Hercegovine. Ključni identificirani problemi uključuju nepostojanje zdravstvenih servisa prilagođenih potrebama žena i nesenzibiliran pristup zdravstvenih radnika i radnica pružanju usluga prevencije i zaštite zdravlja. Teme vezane za seksualno i reproduktivno zdravlje nisu dio obveznih nastavnih planova i programa i ograničene su na povremene edukacije za ograničen broj učenika i učenica, koje provode nevladine organizacije, bez sustavnog pristupa obukama nastavnog osoblja.

Žene povratnice u najvećem broju su zaposlene u poljoprivredi, u pravilu, bez reguliranog radnog pravnog statusa i mogućnosti ostvarivanja socijalnih i drugih prava, nemaju neometan pristup zdravstvenoj zaštiti, kao ni jednak pristup resursima pri zapošljavanju i samozapošljavanju, koji se dominantno dodjeljuju muškarcima.

Žene na selu osobito su pogođene siromaštvom, predominantno angažirane u neplaćenoj ekonomiji brige, izuzetno ograničene mobilnosti, bez nesmetanog pristupa zdravstvenoj zaštiti i podršci u slučajevima nasilja u obitelji. Ne postoje službeni podaci o položaju višestruko marginaliziranih žena u ruralnim zajednicama, poput Romkinja, LBT žena, samostalnih majki, udovica, žena treće dobi, žena s invaliditetom i žena izloženim nasilju u obitelji. Podrška ženama u ruralnim zajednicama u pristupu i ostvarivanju prava ograničeno je dostupna kroz aktivnosti nevladinih organizacija i ovisna o međunarodnim fondovima, bez sustavnih i strateških opredjeljenja javnih institucija.

Žene s invaliditetom izrazito su izložene diskriminaciji, prijeti im veći rizik od nasilja i imaju ograničen pristup društvenim resursima, zapošljavanju i pozicijama donošenja odluka, kao i servisima podrške i pomoći koji su osigurani za žene bez invaliditeta. Problemi koji traže osobitu pozornost i hitnu akciju institucija na svim razinama u Bosni i Hercegovini, su osiguravanje široko dostupnog pristupa zdravstvenim uslugama prilagođenim ženama s invaliditetom uz obučenost medicinskog osoblja za pružanje takvih usluga, pokretanje programa zapošljavanja za žene s invaliditetom, kao i osiguravanje pristupa socijalnim uslugama i određivanje prava iz oblasti socijalne zaštite uzimajući u obzir stvarne potrebe žena s invaliditetom.

Romkinje u Bosni i Hercegovini i dalje su izložene višestrukim oblicima diskriminacije, pogođene siromaštvom i nedostatkom pristupa društvenim resursima. Nije zabilježen napredak u planiranju i provođenju sustavnih i ciljanih afirmativnih akcija institucija Bosne i Hercegovine na svim razinama u pravcu stvarnog unaprjeđenja položaja Romkinja i zaštite njihovih temeljnih ljudskih prava, a oblasti naročite ugroženosti ostaju nedostatak pristupa stambenom zbrinjavanju i zdravstvenoj zaštiti, kao i zaštiti od nasilja u obitelji, izloženost ranim brakovima, otežan pristup romskih djevojčica redovitom školovanju i vrtićima, kao i nepostojanje afirmativnih mjera usmjerenih na rješavanje pitanja nezaposlenosti Romkinja.

IX DISKRIMINACIJA

Diskriminacija je izuzetno negativna pojava s društvenog aspekta, jer dovodi do osjećaja nejednakosti među ljudima, a s pravnog aspekta jer je zabranjena osnovnim pravnim aktima koji su na snazi u Bosni i Hercegovini.

Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine²⁷² uveo je novine u pravni sustav Bosne i Hercegovine jer su njime definirani oblici diskriminacije i uvedeni mehanizmi zaštite u čemu je središnja uloga povjerena Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine povjerava Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine status “središnje institucije nadležne za zaštitu od diskriminacije” i u tu svrhu predviđa osnivanje i rad posebnog odjela s isključivim zadatkom razmatranja predmeta navodne diskriminacije koju je počinila bilo koja pravna ili fizička osoba i u bilo kojoj oblasti života²⁷³.

Zakon predviđa široko polje nadležnosti Ombudsmana, koje sežu od promotivnih aktivnosti, istraživanja u oblasti diskriminacije, do postupanja po žalbama pojedinaca koji tvrde da su žrtve diskriminacije i preuzimanja aktivne uloge u prekršajnim postupcima za zaštitu od diskriminacije, i u velikoj mjeri, prate međunarodne standarde relevantne za rad tijela za zaštitu jednakosti.

No, za efikasnu borbu protiv diskriminacije nije dovoljno samo usvojiti zakonska rješenja usklađena s međunarodnim standardima. Ključno je osigurati efikasnu i pravilnu primjenu zakona (koja je u Bosni i Hercegovini trenutno ocijenjena slabom), prije svega kroz jačanje institucija koje mogu odgovoriti novom važnom zadatku antidiskriminacijske zaštite.

Usvajanjem izmjena i dopuna Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine na sjednici Doma naroda Parlamentarne skupštine 14.7.2016. godine, unaprijeđen je zakonski okvir za zaštitu od diskriminacije. Kroz ove izmjene zakona seksualna orijentacija i rodni identitet terminološki su ispravno imenovane kao osnove na kojima je zabranjena diskriminacija. Pored toga, kao zabranjena osnova diskriminacije navedene su i “spolne karakteristike”, čime Bosna i Hercegovina postaje prva država u jugoistočnoj Europi koja kroz svoj sveobuhvatni Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine predviđa i zaštitu interpolnih/interseks osoba od diskriminacije u svim oblastima života. Zakon konačno na pravi način regulira zaštitu lezbijki, gejeva, biseksualnih, trans i interpolnih (LGBTI) osoba od diskriminacije.

²⁷² Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 59/09 i 66/16.

²⁷³ Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije uspostavljen je u siječnju 2009. godine s osnovnim ciljem da osigura ujednačavanje pristupa u ostvarivanju i zaštiti prava građana na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine i poduzima efikasne mjere s ciljem sprječavanja bilo kojeg oblika diskriminacije. Radom na pojedinačnim žalbama ili u postupcima istraživanja po službenoj dužnosti, Ombudsmani nastoje ukazati na značaj što dosljednije primjene zabrane diskriminacije sadržane u međunarodnim konvencijama i domaćem zakonodavstvu, kao i na značaj usklađivanja domaćeg zakonodavstva s međunarodnim standardima ljudskih prava. U preporukama i ostalim odlukama ukazuje se odgovornim institucijama i službama na faktore koji onemogućavaju ravnopravan zakonski tretman prema svim građanima Bosne i Hercegovine i predlažu odgovarajuće mjere za efikasnu pravnu intervenciju usmjerenu na zaštitu prava građana.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine donosi i druge novine:

- eksplicitno navođenje starosne dobi i invaliditeta kao osnova na kojima je zabranjena diskriminacija (članak 2),
- zabranu diskriminacije na temelju povezanosti s ugroženom skupinom (članak 2)²⁷⁴,
- poboljšanu definiciju uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja (članak 4),
- definiranje težih oblika diskriminacije (članak 4)²⁷⁵.

Poboljšani su proceduralni aspekti zakona i to:

- glede odredbi o hitnosti postupka (članak 11)²⁷⁶,
- posebnim tužbama (članak 12)²⁷⁷,
- nadležnosti sudova i rokovima (članak 13)²⁷⁸,
- propisivanjem mjera osiguranja (članak 14)²⁷⁹,
- preraspodjele tereta dokazivanja (članak 15)²⁸⁰,
- sudjelovanje trećih osoba (članak 16)²⁸¹,
- mogućnost podnošenja kolektivnih tužbi (članak 17)²⁸².

²⁷⁴ Članak 2 stavak 1 glasi: “Diskriminacijom će se, u smislu ovog zakona, smatrati svako različito postupanje uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojoj osobi ili skupini osoba i onima koji su s njima u rodbinskoj ili drugoj vezi na temelju njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, starosne dobi, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugoj udruzi, obrazovanja, društvenog položaja i spola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, kao i svake druge okolnosti koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojoj osobi onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u svim oblastima života.”

²⁷⁵ Članak 4 stavci 1 i 2 glasi: “Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje uzrokovano nekom od osnova iz članka 2 stavak (1) ovog zakona koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe i stvaranje zastrašujućeg, neprijateljskog, degradirajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja. Seksualno uznemiravanje je svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode čiji je cilj ili efekt povreda dostojanstva osoba, posebno kada se njime stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Stavak 6 glasi: “Težim oblikom diskriminacije smatrat će se diskriminacija počinjena prema određenoj osobi po više osnova iz članka 2 stavak (1) ovog zakona (višestruka diskriminacija), diskriminacija počinjena nekoliko puta (ponovljena diskriminacija) i diskriminacija koja postoji duže vrijeme (produžena diskriminacija).”

²⁷⁶ Članak 11 stavci 4 i 5 glasi: “Sud i druga tijela primjenjuju načelo hitnosti u svim postupcima u kojima se ispituju tvrdnje o počinjenoj diskriminaciji. U skladu s općim pravilima postupka sud i druga tijela dužni su poduzeti sve neophodne mjere kojima će se osigurati da se postupci u kojima se ispituju tvrdnje o počinjenoj diskriminaciji provedu hitno i okončaju u najkraćem mogućem roku.”

²⁷⁷ Članak 12 stavak 2 glasi: “Zahtjevi iz stavka (1) ovog članka mogu se istaknuti zajedno sa zahtjevima za zaštitu drugih prava o kojima se odlučuje u parničnom postupku ako su svi zahtjevi u međusobnoj vezi, bez obzira na to je li za te zahtjeve propisano rješavanje u redovitom ili u posebnom parničnom postupku, osim sporova o ometanju posjeda. U tom slučaju primjenjuju se mjerodavna pravila za vrstu spora o kojoj je riječ, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.”

²⁷⁸ Članak 13 stavak 1 glasi: “Ako ovim zakonom nije drugačije propisano, a u skladu sa zakonima o sudovima oba entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, za sporove po tužbi iz članka 12 ovog Zakona nadležan je u prvom i drugom stupnju, osim suda opće mjesne nadležnosti, i sud na čijem području tužitelj ima prebivalište ili boravište, te sud u mjestu u kojem se dogodila šteta ili je počinjena radnja diskriminacije” i stavak 4 “Rok za podnošenje tužbe na temelju članka 12 ovog zakona je tri godine od dana saznanja o učinjenoj povredi prava, a najduže pet godina od dana učinjenja povrede. U slučaju kontinuirane diskriminacije, rok se računa od dana posljednje učinjene radnje. Rokovi se ne računaju u slučajevima sistemske diskriminacije. Rok za podnošenje zahtjeva za reviziju iznosi tri mjeseca od dana uručenja drugostupanjske presude.”

²⁷⁹ Članak 14 Zakona glasi: “Prije pokretanja i tijekom postupka povodom zahtjeva iz članka 12 stavak (1) sud može na prijedlog predlagača odrediti sudsku mjeru osiguranja, odnosno privremenu mjeru osiguranja, sukladno pravilima Zakona o parničnom postupku koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini...”

²⁸⁰ Članak 15 stavak 1 glasi: “Kada osoba ili skupina osoba u svim postupcima predviđenim ovim zakonom, na temelju njima raspoloživih dokaza, učine vjerojatnim da je došlo do diskriminacije, teret dokazivanja da nije došlo do diskriminacije leži na suprotnoj strani.”

²⁸¹ Članak 16 stavak 1 glasi: “U postupku koji se pokreće u skladu s člankom 12 ovog Zakona može se, u skladu s pravilima parničnog postupka, kao umješak na strani osobe ili skupine osoba koje tvrde da su žrtve diskriminacije pridružiti tijelo, organizacija, ustanova, udruga ili druga osoba koja se u okviru svoje djelatnosti bavi zaštitom od diskriminacije osobe ili skupine osoba o čijim se pravima odlučuje u postupku.”

²⁸² Članak 17 stavak 1 glasi: “Udruge ili druge organizacije osnovane u skladu sa zakonom, koje se bave zaštitom ljudskih prava, odnosno prava određene skupine osoba, mogu podnijeti tužbu protiv osobe koje je povrijedile pravo na jednako postupanje većeg broja osoba koje pretežno pripadaju skupini čija prava tužitelj štiti.”

Na temelju svega navedenog, Ombudsmani mogu konstatirati da je, između ostalog, i na temelju djelovanja Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine unaprijeđen.

U idućem razdoblju neophodno je raditi na promociji i provođenju novih odredbi ovog Zakona, naročito kada govorimo o odredbama koje se odnose na zaštitu diskriminacije na temelju seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika i zaštite LGBTI osoba od diskriminacije. Ombudsmani, također, ukazuju da bi bilo korisno sačiniti sveobuhvatni komentar zakona, te organizirati specijalističke obuke za državne službenike, suce i tužitelje.

9.1. Ocjena stanja po žalbama, izrada podzakonskih akata, specijalno izvješće

Postupak po pojedinačnim žalbama građana predstavlja najznačajniji vid zaštite ljudskih prava. U Instituciji ombudsmana u 2016. godini, registrirano je ukupno 150 predmeta diskriminacije. Ombudsmani ističu da su određeni predmeti riješeni pozitivno i prije izdavanja preporuke, bilo posredovanjem, poticanjem prijateljskog rješenja ili poduzimanjem medijacije između strana u sporu, bilo tako da odgovorno javno tijelo samo korigira svoje postupanje nakon prvog obraćanja Institucije ombudsmana, što će u sljedećim poglavljima biti ilustrirano konkretnim primjerima.

U razdoblju izvještavanja, Ombudsmani su izdali 27 preporuka, najčešće u slučajevima mobinga, diskriminacije na osnovu pripadnosti nacionalnoj manjini, na osnovu obrazovanja kao i po ostalim osnovama.

Nepoštivanje preporuka Ombudsmana koje se tiču povreda Zakona o zabrani diskriminacije povlači prekršajnu odgovornost fizičkih i pravnih osoba, kao i njihovo novčano kažnjavanje do 10.000 KM, izricanje mjere sigurnosti zabrane obavljanja djelatnosti, kao i druge sankcije predviđene člancima 19 i 20 spomenutog Zakona. Institucija ombudsmana pribjegava pokretanju sudskog postupka samo kao krajnjoj mjeri, jer postoje očekivanja da će preporuke u konačnici biti ispoštovane s obzirom na to da je takvo rješenje u interesu svih strana u postupku.

Tijekom 2016. godine nastavljene su promotivne aktivnosti i informativne kampanje koje su usmjerene prema nadležnim institucijama i javnosti. Ograničena sredstva i kapaciteti Institucije ombudsmana umanjile su mogućnost djelovanja Institucije u promociji, tako da je to djelovanje u 2016. godini kao i u prethodnim godinama uglavnom bilo u sklopu aktivnosti koje su bile organizirane od strane drugih organizacija i institucija. Detaljan kronološki pregled aktivnosti i promocija iz oblasti diskriminacije sadržan je u nastavku ovog Izvješća.

9.2. Pregled stanja – poređenje u odnosu na prethodno razdoblje

Najveći broj žalbi u izvještajnom razdoblju, odnosi se na mobing, kao poseban oblik diskriminacije na radnom mjestu (55), zatim slijede žalbe na diskriminaciju na osnovu etničke pripadnosti (7), na osnovu spolnog izražavanja ili orijentacije (7), diskriminaciju na osnovu nacionalnog ili socijalnog podrijetla (6), na osnovu društvenog položaja i spola (5), na osnovu vjere (2), segregacija (2), i po jedna žalba zbog uznemiravanja, diskriminacije po osnovu jezika,

veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja i obrazovanja. Prema procjenama Ombudsmana, ovi podaci i dalje ne predstavljaju stvaran prikaz obima diskriminacije, jer i dalje postoje neprijavljeni slučajevi, zbog generalnog nepovjerenja u institucije, kao i zbog straha od eventualnih negativnih posljedica po status žrtava.

U tom smislu, Ombudsmeni primjećuju da je konstantno prisutan visok broj žalbi na mobing²⁸³, da se redovito pojavljuju žalbe na etničku diskriminaciju²⁸⁴ ali u blago opadajućem broju, ali i da se sve više predmeta otvara po navodima o diskriminaciji po osnovu seksualne orijentacije²⁸⁵ (LGBT populacije) ili predmetima vezanim za govor mržnje, iako je broj žalbi iz posljednje dvije kategorije gotovo zanemariv u odnosu na ukupan broj predmeta u Instituciji.

9.3. Specijalno izvješće o pravima LGBT osoba u Bosni i Hercegovini

Tijekom 2013. godine Sarajevski otvoreni centar (SOC), zajedno s nekoliko drugih organizacija koje se bave ljudskim pravima, uputio je prijedlog za izradu Specijalnog izvješća o stanju ljudskih prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini, te je u Strategiji Institucije za razdoblje od 2016.-2021. godine planirana izrada ovog izvješća. Također, Zajedničko povjerenstvo za ljudska prava, Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine je u lipnju 2015. godine usvojilo zaključak kojim je pozvalo Instituciju ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine da kreira Specijalno izvješće o pravima LGBT osoba u Bosni i Hercegovini. Kao rezultat jednogodišnjeg rada sačinjeno je Specijalno izvješće o pravima LGBT osoba u Bosni i Hercegovini, koje je prezentirano na 32. tematskoj sjednici Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava Bosne i Hercegovine, održanoj 6.12.2016. godine u Sarajevu. Na prezentaciji je, između ostalog, rečeno da je cilj Specijalnog izvješća o pravima LGBT osoba u Bosni i Hercegovini utvrđivanje trenutnog stanja i stvarnog pristupa ljudskim pravima od strane pripadnika LGBT zajednice, ukazivanje nadležnim tijelima koje mjere je potrebno poduzeti radi unaprjeđenja položaja ove populacije, kao i podizanje svijesti građana Bosne i Hercegovine i informiranje javnosti o trenutnom stupnju ostvarivanja prava LGBT osoba.

Kako je navedeno u samom Izvješću, *izrada Specijalnog izvješća o stanju LGBT osoba u Bosni i Hercegovini predstavlja sveobuhvatno istraživanje statusa i prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini i sadrži podatke i informacije dobivene od javnih vlasti, nevladinih organizacija, akademskih stručnjaka, kao i primjere iz prakse Institucije ombudsmana.*

Za svaku demokratsku državu imperativ je osiguranje jednakog tretmana svake osobe, koja se nalazi pod njezinom jurisdikcijom, bez obzira na pripadnost. Izostajanje ovog načela vodi nejednakostima, isključenjima, marginalizaciji i netoleranciji, a što u konačnici rezultira društvenim podjelama.“

Posebno poglavlje Izvješća posvećeno je medijima i izvještavanju o LGBT zajednici. Kako je navedeno *stav javnosti o LGBT osobama kreiraju isti oni faktori koji utječu i na formiranje percepcije javnosti o bilo kojem drugom socijalnom pitanju. Dakle, na formiranje pozitivnih ili*

²⁸³ Ž-SA-06-315/15 (P-282/15), Ž-BL-06-750/14(P-246/15), Ž-SA-06-1258/14

²⁸⁴ Ž-BR-06-18/14 (P-42/15), Ž-BL-05-83 i 84/15 (P-225/15)

²⁸⁵ Ž-BL-06-676/14 (P-60/15), Ž-BL-06-90/15 (P-227/15), Ž-SA-06-104/15

negativnih stavova utječu: način izvještavanja o LGBT temama u medijima, komentari vezani za iste, koji ponekad mogu prerasti u govor mržnje, izostanak javne osude takvih istupa, istupi javnih osoba i predstavnika političkih stranaka, kao i stavovi osoba iz obrazovne i akademske zajednice. U istom poglavlju dana je preporuka javnim servisima kao i svim medijskim kućama, tiskovnim i elektroničkim medijima u Bosni i Hercegovini da rade na podizanju svijesti i promociji prava LGBT osoba s ciljem senzibiliziranja javnosti i podizanja svijesti o njihovim pravima.

Kada je riječ o preporukama iz samog Izvješća treba izdvojiti i preporuke nositeljima javnih funkcija od kojih se traži da otvorenije istupaju u zaštiti LGBT populacije povodom pojedinačnih incidenata i generalno, te političkim strankama da u svoje programe uvrste teme zaštite od diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

Imajući na umu nedavni iskorak institucija vlasti u usvajanju pravnih rješenja, ali i javnih politika koje se tiču ili uključuju prava LGBTI osoba, izvješće sadrži i tri vrlo bitne preporuke koje bi trebalo što prije implementirati. Te preporuke se tiču rješavanja pitanja pokrivanja prilagodbe spola kroz zdravstvenu zaštitu za trans osobe, pitanja adekvatne zaštite prava na okupljanje LGBTI osoba, te pitanje pravnog priznavanja istospolnih zajednica života u Bosni i Hercegovini.

U reakcijama koje su uslijedile po objavljivanju navedeno je da je Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine prepoznala probleme LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini i dala veoma jasne preporuke u mnogim oblastima.

U skladu sa zaključcima sa sjednice Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava, Ombudsmani i ovom prilikom podvlače značaj predstavljanja Izvješća i u entitetskim parlamentima i Skupštini Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, upućivanje preporuka nadležnim tijelima, te izvještavanje Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava od strane Institucije o realizaciji preporuka na šestomjesečnoj osnovi.

Sve poduzete i planirane aktivnosti imaju za cilj snažniji i sustavniji progres u oblasti ljudskih prava lezbijki, gej, biseksualnih i transrodnih osoba u cijeloj Bosni i Hercegovini, kao i generalno jačanje pozicije i utjecaja civilnog društva, što predstavlja jedan od temeljnih stubova demokratskog uređenja.

Ombudsmani izražavaju nadu da će Izvješće skrenuti pozornost na položaj LGBT osoba u bosanskohercegovačkom društvu jer *način na koji jedno društvo tretira LGBT osobe oslikava način na koji se društvo odnosi prema svemu što je različito, a upravo u različitostima se ogleda bogatstvo i progresivnost jednog društva.*

Preporuka:

- **otvorenije istupanje nositelja javnih funkcija, radi razbijanja predrasuda, preveniranja svih oblika nasilničkog ponašanja i govora mržnje u svrhu zaštite prava LGBT populacije.**

9.4. Priručnik za postupanje Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u predmetima diskriminacije

U drugoj polovini 2015. odnosno tijekom 2016. godine, a nakon više od šest godina od stupanja na snagu Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine u suradnji s Misijom OSCE-a u Bosni i Hercegovini, na poseban način pristupili su procesu kritičkog sagledavanja dostignute razine standarda glede razmatranja i rješavanja predmeta diskriminacije, s jasnim zadatkom da na temelju izazova i naučenih lekcija iz prethodnog vremena dostignute standarde ocijene i značajno unaprijede. Kao rezultat navedenog procesa sačinjen je i u listopadu 2016. godine javno publikovan *Priručnik za postupanje Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u predmetima diskriminacije*²⁸⁶. Ovim Priručnikom prezentirana je značajna praksa postupanja Ombudsmana u predmetima iz oblasti diskriminacije, te definirani standardi postupanja u svim predmetima diskriminacije. Ombudsmeni Bosne i Hercegovine smatraju da standardi koji su u ovoj Instituciji dostignuti mogu poslužiti i drugim mehanizmima zaštite u Bosni i Hercegovini, a koji su prema dostupnim saznanjima imali manji broj predmeta u odnosu na broj predmeta pred ovom Institucijom.

Razlog za donošenje Priručnika za postupanje Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u predmetima diskriminacije leži u činjenici da postoji neujednačeno postupanje u predmetima diskriminacije, da niti jednim podzakonskim aktom nisu razrađene ili operacionalizirane pojedine odredbe Zakona, te da različita tijela ili odgovorne osobe postupaju po prijavama diskriminacije na neujednačen, ponekad kontradiktoran i za građane često neizvjestan način.

U sedmogodišnjoj praksi primjene Zakona, Ombudsmeni su na temelju kritičkog sagledavanja izazova u domenu antidiskriminacijske zaštite definirali standarde postupanja u predmetima diskriminacije koji su decidno i na slikovit način obrazloženi u ovom Priručniku.

U ovom procesu Ombudsmeni su važno uporište za modalitete svog postupanja pronašli i u praksi pravosudnih institucija, prvenstveno Europskog suda za ljudska prava, Europskog suda pravde i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Budući da su pravosudne institucije u značajno drugačijem položaju u odnosu na Ombudsmane, sa svakako drugačijim mehanizmima ispitivanja predmeta i donošenja zaključaka, ova praksa je samo djelomično odgovorila potrebama Ombudsmana za ispitivanje predmeta, odnosno žalbi po osnovu diskriminacije. Stoga, standarde postupanja koji uzimaju u obzir osobenost Institucije kao neovisne institucije za zaštitu ljudskih prava i nadležnosti u skladu sa Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Institucija je samostalno razvijala.

²⁸⁶ Priručnik za postupanje Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u predmetima diskriminacije, vidi http://ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2016.101419280006bos.pdf

9.5. Pojedinačni primjeri od generalnog značaja

9.5.1. Utvrđivanje nacionalne pripadnosti kandidata na natječajima

Jedno od čestih pitanja s kojima se mnoge javne institucije u Bosni i Hercegovini susreću jeste pitanje utvrđivanja nacionalne pripadnosti kandidata u javnim natječajima, s obzirom na to da postoji sumnja u autentičnost nacionalnog opredjeljenja.

Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine obratilo se između ostalih i Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine dana 17.2.2016. godine, s pitanjem oko utvrđivanja pripadnosti narodu za kandidate u natječajnoj proceduri za prijem u profesionalnu vojnu službu. Ombudsmani su ovim povodom zauzeli sljedeći stav:

Članak II Ustava Bosne i Hercegovine propisuje da sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine imaju pravo na slobodu misli, savjesti i vjere. Ustav, kao ni zakoni Bosne i Hercegovine, ne propisuju način na koji se utvrđuje nacionalna ili etnička pripadnost pojedinom narodu, ili nacionalnoj manjini. Entitetskim zakonima o matičnim knjigama predviđena je mogućnost da se pripadnost određenom narodu upisuje u matične knjige po rođenju od strane roditelja, vodeći računa o najboljem interesu djeteta, i da se može promijeniti prilikom stjecanja punoljetnosti, ali zakoni dozvoljavaju i mogućnost da ova rubrika ostane nepopunjena. Izborna pravila u Bosni i Hercegovini nameću obvezu istog nacionalnog izjašnjavanja u jednom izbornom ciklusu, a dosljedno poštovanje ove obveze prati Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine. S druge strane, manipulacije kandidata promjenom nacionalnog opredjeljenja predstavljaju zlouporabu prava i onemogućavaju konstitutivne narode u ostvarivanju svojih prava, a kandidati koji su sankcionirani zbog promjene pripadnosti narodu ne mogu se smatrati žrtvama diskriminacije²⁸⁷.

U skladu s navedenim, Ombudsmani smatraju da svaka fizička osoba koja boravi na teritoriju Bosne i Hercegovine ima puno pravo na nacionalno izjašnjavanje, što podrazumijeva i promjenu nacionalne pripadnosti. S druge strane, ne postoji osnova da bilo koje tijelo utvrđuje validnost ovakvog opredjeljenja, ali se može govoriti o zlouporabi prava u slučaju postojanja jasnih pokazatelja o manipulaciji ovim pravom, (ali ne i sumnje), kao što je gore detaljnije obrazloženo.

9.5.2. Nazivi ulica i ustanova

U razdoblju izvještavanja Ombudsmani su demonstrirali na zakonu utemeljenu mogućnost da anti-diskriminacijskom zaštitom obuhvate i pitanje naziva ulica, javnih ustanova i uopće korištenje uvredljivih simbola, imena i asocijacija u javnosti. Člankom 2 stavak 4 Ustava Bosne i Hercegovine propisano je da sve osobe u Bosni i Hercegovini uživaju prava i slobode predviđene Ustavom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim sporazumima bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi.

²⁸⁷ U prilog stavu Ombudsmena je i mišljenje Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu pod brojem AP-66/15.

Potpuno uvažavajući slobodu izražavanja i opredjeljenja glede evociranja pojedinih povijesnih događaja, Ombudsmeni za ljudska prava zauzeli su jedinstven stav da je potrebno poduzeti sve mjere kojima će se nadležne institucije i odgovorne osobe u najvećoj mogućoj mjeri suzdržati od davanja imena ulicama, javnim ustanovama ili uopće korištenje simbola u javnoj komunikaciji koji mogu biti uvredljivi za bilo koju etničku zajednicu ili skupinu u Bosni i Hercegovini. Isto tako, imajući u vidu kompleksnu etničku i političku strukturu Bosne i Hercegovine, Ombudsmeni pozivaju na veći stupanj korištenja neutralnih naziva, prihvatljivih za sve strane, kako se isti ne bi doživljavali kao provokacija, a s ciljem uspostavljanja većeg stupnja stabilnosti, uvažavanja i tolerancije.

9.5.3. Uporaba jezika u procesu obrazovanja

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su postupajući po više zaprimljenih žalbi, odnosno po službenoj dužnosti tijekom 2016. godine²⁸⁸ istraživali na koji način je upisivan naziv predmeta “Bosanski-Bošnjački jezik” u svjedodžbe i đачke knjižice učenika osnovnih škola u Republici Srpskoj.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine i ovom prilikom ističu da svako dijete mora imati jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti sudjelovanja u odgovarajućem obrazovanju, koje mora biti u skladu s utvrđenim standardima koji će djetetu osigurati da na najbolji način razvije svoje potencijale, i što podrazumijeva osiguranje jednakih uvjeta i prilika za svu djecu.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine podsjećaju na svoje saopćenje²⁸⁹ za javnost kojim su nadležnim tijelima ukazali na dužnost poduzimanja mjera, s ciljem da se svakom djetetu u bilo kojem dijelu Bosne i Hercegovine omogući jednak pristup obrazovanju, a što se osobito odnosi na područja sa značajnom povratničkom populacijom, u oba entiteta, te ih podsjetili da svako nepostupanje u tom smislu, prema odredbama Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, otvara pitanje prekršajne i građanske odgovornosti.

Cijenivši ozbiljnost navedene problematike²⁹⁰, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine u drugoj polovini 2016. godine pristupili su izradi Specijalnog izvješća o uporabi službenih jezika i pisama u Bosni i Hercegovini, odnosno u oba entiteta i u kantonima Federacije Bosne i Hercegovine, koji će biti prezentiran javnosti u prvom kvartalu 2017. godine.

9.5.4. Boksit Milići

Tijekom posljednjeg kvartala 2015. godine, Ombudsmeni su otvorili istragu po službenoj dužnosti, a u vezi s informacijama koje su ukazivale na kršenje prava radnika u kompaniji „Boksit“ a.d. Milići.²⁹¹ Nakon izjašnjenja svih relevantnih strana utvrđeno je da je došlo do ispoljavanja praksi i aktivnosti koje predstavljaju kršenja prava radnika i sadrže elemente nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu, poznatijeg pod nazivom mobing.

²⁸⁸ Ž-SA-06-854/15, Ž-SA-06-13/16, Ž-BL-06-359/16 Preporuka broj P-107/16 od 20.06.2016. godine, Ž-BR-06-225/16.

²⁸⁹ <http://ombudsmen.gov.ba/Novost.aspx?newsid=497&lang=HR> od 8.6.2016. godine.

²⁹⁰ I potpredsjednica Federacije Bosne i Hercegovine, svojim aktom broj 02-10-356-01/15 od 14.10.2015. godine zatražila je izradu Izvješća o uporabi službenih jezika u Bosni i Hercegovini, u entitetima i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine.

²⁹¹ Ž-BL-711/15, Ž-BL-06-761/15, Ž-BL-06-800/15 - P-18/16 od 15.1.2016. godine.

Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine iskoristili su ovaj slučaj da istaknu protivljenje uporabi poligrafa u kontekstu rješavanja radno-pravnih odnosa i naglasili da se u konkretnom slučaju nije vodio kazneni postupak, niti kaznena istraga od strane ovlaštenih tijela, već je poligrafsko testiranje iskorišteno kao metoda discipliniranja radnika, mimo Zakona o radu i drugih općih propisa koji reguliraju oblast radnih odnosa, zbog čega se prisiljavanje radnika na poligrafsko testiranje doživljava kao mobing.

Ombudsmeni su, također, utvrdili da je na službenoj internet stranici Kompanije objavljena zabrana kretanja pojedinim osobama, da je na njoj zaključno s danom 8.1.2015. godine, navedeno 13 osoba, imenom i prezimenom, a kojima se zabranjuje ulazak i boravak u objektima i prostorima Kompanije „Boksit“ a.d. Milići, pružanje usluga bilo koje vrste, a da zabrana obuhvaća i ugostiteljske objekte, prijevozna sredstva (autobuse), Autobusku stanicu, Dom rudara itd., s obrazloženjem da su ti objekti privatna imovina, u vlasništvu akcionara Kompanije. Ombudsmeni ovakav vid postupanja smatraju neprihvatljivim, s obzirom na to da se radi o ograničavanju temeljnih ljudskih prava, da je riječ o javnim objektima, koji bez obzira na vlasničku strukturu, po svojoj prirodi moraju biti dostupni svim građanima, bez diskriminacije. Navedeni primjer ukazuje na aktivnu ulogu nedržavnih subjekata koji svojim ponašanjem dovode do kršenja ljudskih prava, a istovremeno državna tijela pokazuju ili nespремnost ili nemogućnost da reagiraju na ovakve pojave.

Nakon provedenog postupka istrage, Ombudsmeni su sačinili *Specijalno izvješće o (ne)poštovanju ljudskih prava i prava iz oblasti rada u Kompaniji „Boksit“ Milići*²⁹² koje sadrži preporuku Upravi ove Kompanije da poduzme sve neophodne mjere kako bi iz svoje poslovne prakse eliminirala sve one radnje koje dovode ili bi mogle imati za posljedicu uznemiravanje radnika ili izazivanje osjećaja nesigurnosti i straha.

Izvješće je u razdoblju izvještavanja dostavljeno i Zajedničkom povjerenstvu Zastupničkog doma i Doma naroda za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, a njime su obuhvaćeni navodi o korištenju poligrafa i zabranama boravka u objektima i na lokacijama koje su u vlasništvu Kompanije. Jednoglasno usvojenim zaključkom Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava, na sjednici od 7.3.2016. godine, predviđeno je da Specijalno izvješće bude upućeno Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, u daljnju proceduru, da bi ga Zastupnički dom usvojio s jednim od zaključaka da se predmet proslijedi tužiteljstvu na nadležno postupanje.

Ombudsmeni ponavljaju i podvlače da gospodarska društva ovakvog kapaciteta moraju s osobitim stupnjem odgovornosti tretirati prava zaposlenih, ali i drugih građana, jer se radi o ostvarivanju važnih egzistencijalnih prava, pri čemu Uprava kompanije ne bi smjela koristiti položaj nadređenosti i autoriteta. Eventualni animoziteti, netrpeljivosti ili nesporazumi moraju se prevazići na profesionalan način.

²⁹²<http://ombudsmen.gov.ba/Default.aspx?id=0&lang=SR>

9.5.5. Mobing

Jedan od najtežih slučajeva mobinga po kojem je tijekom 2016. godine postupano u Instituciji odnosio se na rad Uprave za indirektno/neizravno oporezivanje Bosne i Hercegovine, Regionalni centar Tuzla, gdje su podnositelji žalbe bili žrtve kontinuiranog mobinga i viktimizacije. Po preporuci Ombudsmana, podnositelji žalbe vraćeni su na rukovodeće pozicije, ali su i dalje izloženi disciplinskom postupku i povredama njihovih radnih prava. Radi zaštite svojih prava, podnositelji žalbe pokrenuli su postupak pred Sudom Bosne i Hercegovine u kojem Institucija ombudsmana vrši monitoring na zahtjev stranke.

Ombudsmani ovim putem skreću pozornost na odredbe Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini kojim je propisano da nijedna osoba koja je prijavila diskriminaciju ili sudjelovala u pravnom postupku za zaštitu od diskriminacije neće trpjeti nikakve posljedice zbog takvog prijavljivanja ili sudjelovanja. Odredbama istog Zakona propisano je da je viktimizacija poseban oblik diskriminacije, koji povlače veće novčane kazne i druge sankcije predviđene zakonom.

9.5.6. Korištenje neplaćenog dopusta radi odlaska u inozemstvo

Tijekom 2016. godine, u Instituciji ombudsmana za ljudska prava registrirano je nekoliko predmeta koji su se odnosili na odbijanje zahtjeva za neplaćeni dopust s radnog mjesta policijskog službenika Ministarstva unutarnjih poslova Republike Srpske²⁹³.

Ombudsmani generalno smatraju da traženje neplaćenog dopusta u trajanju od godinu dana, radi sudjelovanja u međunarodnoj misiji vezanoj za europsku sigurnost ne predstavlja dugoročniji angažman u inozemstvu, nego sasvim uobičajen vremenski okvir za koji većina javnih institucija ne samo odobrava, nego i stimulira dopust zaposlenih u svrhu stjecanja novih i korisnih iskustava. Ombudsmani, također, naglašavaju da odobravanje neplaćenog dopusta ne predstavlja financijski teret za matičnu instituciju, te da je često nejasno na temelju kojih kriterija se pojedincima odobrava ili odbija ovakav zahtjev.

²⁹³ Prema jednoj od žalbi odbijen je zahtjev podnositelja žalbe za neplaćeni dopust koji bi on koristio za angažman u Misiji OEBS-a u Ukrajini. Nakon provedenog postupka istrage, Ombudsmani su dana 23.3.2016. godine izdali preporuku broj: P-36/16 kojom se ministru unutarnjih poslova Republike Srpske preporučuje da u skladu sa svojim ovlastima podnositelju žalbe odobri angažman u razdoblju za koje je aplicirao, te da prilikom donošenja budućih rješenja koja se odnose na ovu problematiku svakako uvaži nalaz i mišljenje Ombudsmana Bosne i Hercegovine. Aktom broj: 06/2-127-86/16, od dana 22.7.2016. godine Ministarstvo je dostavilo odgovor na izdanu preporuku. U istom se navode razlozi uslijed kojih spomenuta preporuka ne može biti realizirana, zbog čega su Ombudsmani odlučili da vrše monitoring postupka pred sudom koji je pokrenut ovim povodom. Ovi slučajevi će poslužiti kao dobar primjer za djelotvornost preporuke Ombudsmana u sudskim postupcima, s obzirom na to, da su navodi iz tužbe djelomično zasnovani na nalazima iz preporuke.

X PREPORUKE OMBUDSMANA

Ombudsmeni u skladu s člankom 32 Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine nakon razmatranja žalbe, ili provedenog postupka po službenoj dužnosti, odgovornom tijelu mogu dati preporuke s ciljem otklanjanja uočenih povreda ljudskih prava. Tijela koja dobiju takve preporuke dužna su pismeno odgovoriti i obavijestiti Ombudsmane o učinku preporuka u roku koji su Ombudsmeni odredili.

Ukoliko odgovorno tijelo ne poduzme mjere iz preporuke, ili ako ne obavijesti Ombudsmane o razlozima njihovog nepoduzimanja, Ombudsmeni neposredno višem tijelu ukazuju na tijek predmeta i na dane preporuke. Za uspješno funkcioniranje Institucije posebno je značajna izgradnja dobrih odnosa između institucija u Bosni i Hercegovini i ombudsmana, a što podrazumijeva uspostavu suradnje s Institucijom na način propisan Zakonom o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine i provođenje preporuka bez ikakvog uvjetovanja.

Analizom izdanih preporuka i načina njihove realizacije može se konstatirati da odgovorna tijela nakon prijema preporuke postupaju na sljedeće načine: a) ispoštuju preporuku u cijelosti, b) djelomično realiziraju preporuku, c) uspostave određeni oblik suradnje s Institucijom, d) ne postupe po preporuci uz izričito navođenje razloga za nepostupanje, ili e) uopće ne dostave povratnu informaciju Instituciji. Znatno broj preporuka izdan je zbog nesuradnje tijela s Ombudsmanima.

Način realizacije	Broj predmeta
Djelomično realizirana	14
Nema odgovora	59
Nije realizirana	62
Ostvarena suradnja	48
Realizirana	84
Ukupno	267

XI SURADNJA S MEDIJIMA

Svjesni uloge koju mediji imaju u promociji ljudskih prava, informiranju šire javnosti o njihovom kršenju i mogućnostima zaštite, Ombudsmani Bosne i Hercegovine u svom radu posebnu pozornost posvećuju suradnji s medijima.

Suradnja Ombudsmana i medija odvija se s ciljem sistematičnog, kontinuiranog, pravovremenog i točnog informiranja javnosti, putem tiskanih i elektroničkih medija, o događajima i pitanjima od značaja za ostvarivanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini kroz rad i aktivnosti Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

S druge strane, izvještavanje medija o životnim situacijama građana, njihovim potrebama i interesima, najbolji su načini da se uoče povrede prava građana. Ova saznanja u određenom broju slučajeva služe kao osnova za otvaranje predmeta po službenoj dužnosti s ciljem ispitivanja točnosti navoda i poduzimanja aktivnosti u skladu s mandatom Institucije na otklanjanju eventualnih kršenja prava građana.

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine primjenjuje standardne procedure u odnosima s medijima, što podrazumijeva davanje odgovora o aktivnostima i pitanjima iz nadležnosti Institucije, sudjelovanje predstavnika Institucije u medijima (intervjui, izjave, gostovanja u TV i radioemisijama), organizaciju konferencija za novinare, objavljivanje saopćenja za javnost, predstavljanje aktivnosti Institucije kroz distribuciju promotivnih materijala, te sudjelovanje u promotivnim kampanjama i sl.

Istovremeno, Ombudsmani Bosne i Hercegovine ocjenjuju da pravo građana na pravovremenu i točnu informaciju izravno ovisi o ambijentu u kojem novinari trebaju imati adekvatne i nesmetane uvjete za rad. S tim u vezi, Ombudsmani Bosne i Hercegovine smatraju nedopustivim i najoštrije osuđuju sve napade i nedolična, odnosno neprimjerena ponašanja prema novinarima i svim radnicima u medijima koji su se dogodili u posljednje vrijeme u Bosni i Hercegovini. Istovremeno pozivaju nadležna tijela da poduzmu sve mjere s ciljem istraživanja svih radnji koje za posljedicu imaju ugrožavanje sigurnosti novinara i ograničavanje medijskih sloboda.

Kroz svoj rad, novinari aktualiziraju pitanja i probleme s kojima se suočava jedno društvo, doprinose otvaranju debate, mogućnosti svih aktera da izraze svoj stav i s time upoznaju javnost doprinoseći razini demokratičnosti u jednom društvu, izgradnji društva koje tolerira i prihvaća druge stavove i uvjerenja, te teži k punoj ravnopravnosti svih pojedinaca i skupina.

Društvo u kojem su novinari na bilo koji i bilo kakav način spriječeni da to čine, suočeno je ne samo s ograničenjem stupnja slobode izražavanja, nego i ograničavanjem svih drugih ljudskih prava i sloboda.

Zbog sve učestalijih incidenata ove vrste Ombudsmani Bosne i Hercegovine pripremaju Specijalno izvješće o položaju novinara i slučajevima prijetnji novinarima, o čemu će javnost biti blagovremeno informirana.

U izvještajnoj godini intenzivirana je suradnja Ombudsmana Bosne i Hercegovine i medija, što svakako doprinosi jačanju povjerenja građana u Instituciju i otvara mogućnost aktualiziranja tema od značaja za ostvarivanje ljudskih prava.

Mediji su, kao i proteklih godina, sukladno svojoj uređivačkoj politici, sa značajnim interesiranjem pratili rad Ombudsmana Bosne i Hercegovine. Izvještavali su na temelju izjava Ombudsmana, njihovih pomoćnika i ostalih zaposlenih, zatim na temelju izvješća s događaja i konferencija za novinare, ali su isto tako prenosili i stavove i reagiranja Ombudsmana koje su oni iznosili preko saopćenja za javnost.

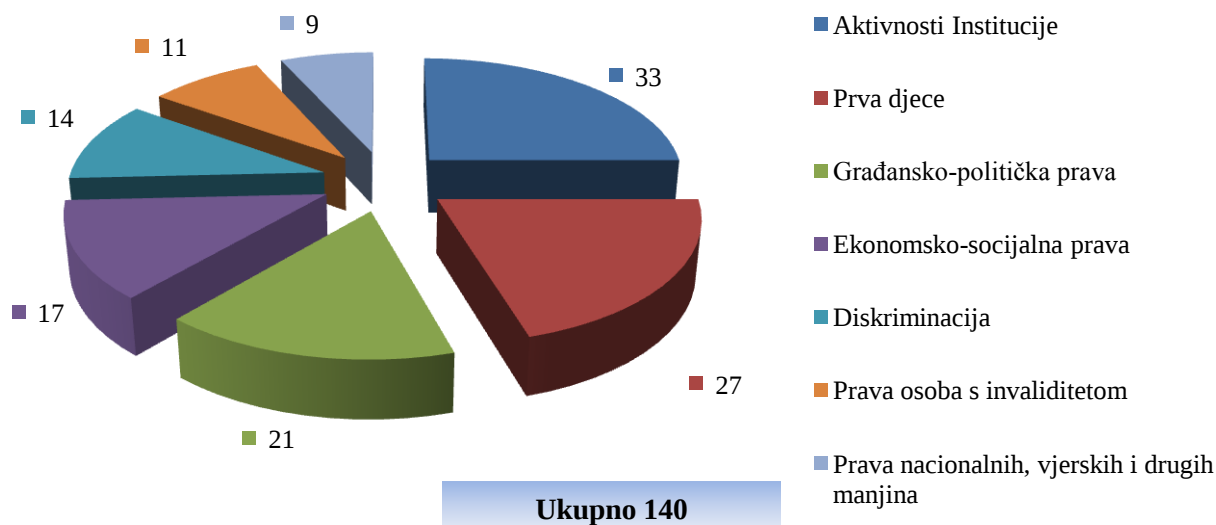
U 2016. godini Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine je odgovorila na ukupno 140 zahtjeva medija, što je 12 zahtjeva više nego 2015. godine.

Ove aktivnosti podrazumijevale su gostovanje Ombudsmana i njihovih pomoćnika u radio i televizijskim emisijama, intervju, izjave kao i dostavljanje odgovora u pisanom obliku za tiskane i elektroničke medije.

S obzirom na to da objavljeni novinski članci i emitirani televizijski prilozi lokalnih medija diljem Bosne i Hercegovine nisu obuhvaćeni obrađenom statistikom, potrebno je napomenuti da su ovi mediji dali značajan doprinos u informiranju građana o mogućnosti obraćanja Instituciji ombudsmana kao mehanizmu za zaštitu njihovih prava, a što je od posebnog značaja kod uspostavljanja uredovnih dana u Bijeljini.

U izvještajnom razdoblju Ombudsmani su izdali i 38 saopćenja za javnost u kojima su aktualna događanja u društvu i aktivnosti Institucije razmatrane s gledišta zaštite i unaprjeđenja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini.

Na isti način Ombudsmani su nastojali da doprinesu afirmaciji prava, posebno ranjivih kategorija stanovništva povodom obilježavanja značajnih datuma iz oblasti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini u 2016. godini.

Grafikon 1: Pregled zahtjeva medija po oblastima ljudskih prava

U prethodnoj godini mediji su se najviše interesirali za aktivnosti i pitanja iz opće nadležnosti Institucije, točnije saznanja do kojih su Ombudsmeni došli postupajući po žalbama građana i mjera koje su poduzeli na otklanjanju utvrđenih kršenja njihovih prava. U ovim izjavama, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine, također, su se osvrnuli na ostale pokazatelje kojima se ocjenjuje opće stanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Navedenu problematiku tretirala su 33 zahtjeva.

Promatrano po kategorijama povreda prava, iako s procentualno manjim udjelom u odnosu na prethodne godine, analiza zaprimljenih zahtjeva medija u 2016. godini pokazuje da se najveći broj ovih zahtjeva odnosio na oblast zaštite prava djeteta (27).

Ombudsmeni i njihovi pomoćnici davali su izjave za medije u vezi s pitanjima koja tretiraju prava djece u oblasti obrazovanja, ostvarivanja zdravstvene zaštite, ali isto tako i slučajeve vršnjačkog nasilja, eksploatacije djece i druge problematike u ostvarivanju prava djece u Bosni i Hercegovini.

U oblasti građanskih i političkih prava, Ombudsmeni su odgovorili na 21 zahtjev medija, od kojih se najveći broj odnosio na funkcioniranje pravosuđa i slobodu pristupa informacijama.

U nešto manjoj mjeri zahtjevi medija odnosili su se na ekonomsko-socijalna prava građana (17). U okviru ove oblasti tretirane su teme iz domena socijalne zaštite, kao i prava iz radnog odnosa itd.

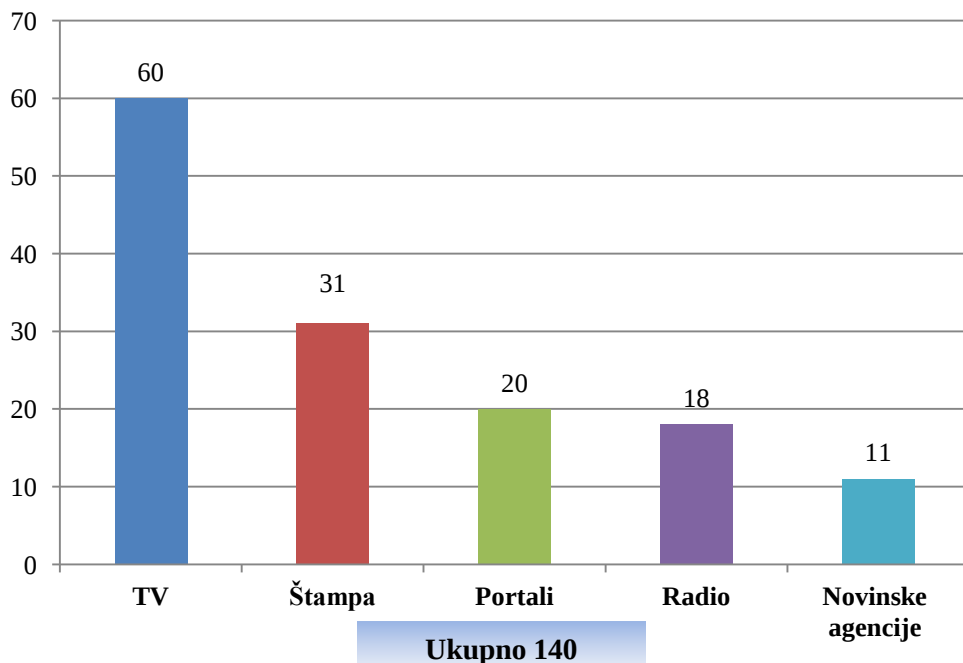
U odnosu na 2015. godinu, približno isti udio u ukupnom broju zaprimljenih zahtjeva medija u 2016. godini zauzimaju teme iz nadležnosti Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije (14). Ipak, medijima svakako treba priznati doprinos u informiranju građana glede postojanja zaštite od diskriminacije, kao i stavljanja u fokus interesiranja javnosti tema koje se tiču diskriminacije na temelju seksualne orijentacije (LGBT), mobinga, kao i drugih oblika diskriminacije, što znači da su i mediji prepoznali važnost ovih tema.

Povećan interes medija u izvještajnoj godini, u odnosu na prethodnu, zabilježen je po pitanju prava osoba s invaliditetom (11), što je, međutim, i dalje niska razina zastupljenosti u ukupnom broju obraćanja i ukazuje na potrebu aktualiziranja pitanja koja se odnose na ostvarivanja prava ove kategorije stanovništva u medijskom prostoru Bosne i Hercegovine.

Imajući u vidu, pored ostalog, i ovu činjenicu, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine nastojali su informirati javnost o posjetima ustanovama u kojima su smještene osobe s intelektualnim i mentalnim teškoćama, aktivnostima na uklanjanju prepreka pristupačnosti, kao i ostalim problemima čije rješavanje bi omogućilo unaprjeđenje stanja prava osoba s invaliditetom.

Iz oblasti ostvarivanja prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina Institucija ombudsmana odgovorila je na devet zahtjeva medija, dok su prava pritvorenika i zatvorenika bila osam puta predmet obraćanja medijskih kuća ovoj Instituciji. Razgovarano je o uvjetima u kazneno-popravnim zavodima u Bosni i Hercegovini, obraćanju Instituciji i poduzetim mjerama, te ostalim zapažanjima Ombudsmana kada je riječ o ostvarivanju prava zatvorenika i pritvorenika.

Pored iznošenja zapažanja i poduzetih aktivnosti glede navedenih tema, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su u domenu promocije posebnu pozornost ove godine posvetili obilježavanju jubileja 20 godina djelovanja Institucije ombudsmana Bosne i Hercegovine i uspostavljanju uredovnih dana Institucije ombudsmana u Bijeljini. Povodom ovog značajnog jubileja, uz podršku Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, snimljen je promotivni film o 20 godina Ombudsmana Bosne i Hercegovine. Film je prikazan na regionalnoj konferenciji, 18. listopada 2016. godine, a objavljen je i na web stranici Institucije.

Dijagram 1: Medijski interes za rad Institucije prema vrsti medija

Promatrano prema vrsti medija, u izvještajnoj godini nije došlo do značajnijih promjena u interesiranju medija za rad Institucije ombudsmana u odnosu na 2015. godinu.

Kao što je vidljivo iz dijagrama, uvjerljivo najveći udio u ukupnom broju izjava za medije, Ombudsmeni i njihovi pomoćnici ostvarili su u televizijskim programima (60), dok je duplo manje izjava realizirano po zahtjevima tiskanih medija (31). Promatrano prema vrsti medija za koje su predstavnici Institucije dali izjave u izvještajnoj godini slijede portali (20) i radiostanice (18), te novinske agencije (11).

Ombudsmeni i ostali relevantni sugovornici iz Institucije ombudsmana, najveći broj izjava dali su za BHRT, a povod su bila aktualna događanja u društvu, odnosno aktivnosti ove Institucije. Zapažena gostovanja Ombudsmeni Bosne i Hercegovine ostvarili su i u programu RTV Federacije Bosne i Hercegovine i RTRS. U posebnim tematskim emisijama upoznali su gledatelje s mandatom i nadležnostima Institucije ombudsmana, a razgovarano je, također, o aktualnim pitanjima u oblasti zaštite i promocije ljudskih prava.

Interesiranje za rad Ombudsmana Bosne i Hercegovine pokazale su i televizije Al Jazeera, N1, TV1, kao i „Glas Srpske“, Radio Slobodna Europa i brojne druge medijske kuće. Ombudsmeni

Bosne i Hercegovine u sve većem broju odgovaraju i na zahtjeve portala, kao što su Diskriminacija.ba, portal Buka i dr.

Značajan doprinos u informiranju javnosti u lokalnim zajednicama dali su RTVUSK, Semberske novine, TV City i dr.

U izvještajnoj, kao i prethodnih godina, većina izjava za medije realizirana je iz sjedišta Institucije u Banjoj Luci i Područnog ureda u Sarajevu, dok su u značajno manjoj mjeri u ove aktivnosti bili uključeni ostali područni uredi.

Kao mehanizmu za promociju i informiranje građana o radu Institucije i pitanjima od značaja za zaštitu i ostvarivanje njihovih prava, Ombudsmani Bosne i Hercegovine su i ove godine posebnu pozornost posvetili sadržaju službene internet stranice Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, www.ombudsmen.gov.ba.

Pored redovitih aktivnosti Ombudsmana Bosne i Hercegovine, na web stranici su objavljena specijalna izvješća, analize i preporuke, te publikacije i promotivni videomaterijali, a posjetiteljima je omogućeno i da preuzmu obrazac žalbe.

Broj informacija objavljenih na ovoj internetskoj prezentaciji uvjerljivo je najveći do sada, a u odnosu na 2015. godinu je čak dvostruko veći.

Tijekom 2016. godine na ovoj internetskoj prezentaciji objavljeno je 176 pojedinačnih informacija, a posjećena je 39.418 puta i ukupno je pogledano 121.394 stranica sa sadržajima. Te posjete ostvarilo je 24.717 različitih posjetitelja koji su se, u prosjeku, zadržavali dvije minute i četrdeset pet sekundi na internetskoj prezentaciji. Najviše posjeta bilo je iz Bosne i Hercegovine, slijede Srbija i Hrvatska, a značajan broj posjeta zabilježen je iz Rusije, SAD-a, Njemačke, Velike Britanije, Kenije, Južne Afrike, itd.

I 2016. godine suradnja s medijima nastavljena je kroz sudjelovanje predstavnika Institucije na skupovima posvećenim pitanjima iz oblasti medijskih sloboda, kao i redovitim kontaktima s medijskim kućama, te službenicima za informiranje iz drugih agencija i institucija.

XII SURADNJA S TIJELIMA I INSTITUCIJAMA

12.1. Suradnja s tijelima i institucijama u Bosne i Hercegovine

Ombudsmeni su usvajajući Strategiju djelovanja Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine za razdoblje od 2016.-2021. godine definirali i svoje tematske prioritete, a na temelju svojih nadležnosti utvrđenih u Zakonu o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine razvili su i strateške ciljeve, i to su: jačanje kapaciteta Institucije ombudsmana, efikasna zaštita i promocija ljudskih prava, suradnja s institucijama i tijelima Bosne i Hercegovine, međunarodna i institucionalna suradnja, suradnja s nevladinim organizacijama i građanima, suradnja s medijima i suradnja s akademskom zajednicom.

Slijedeći upravo ovaj pravac, u 2016. godini je značajno intenzivirana suradnja s tijelima i institucijama u Bosni i Hercegovini, a posebno treba istaknuti suradnju sa zakonodavnom vlašću u Bosni i Hercegovini i otvaranje dijaloga i prostora za suradnju na značajnim pitanjima iz oblasti ljudskih prava. Strateški i sektorski pristup suradnji sa Zajedničkim povjerenstvom za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, i u 2016. godini pokazao se kao uspješan način na koji se razgovara i pronalaze adekvatni pravci djelovanja u oblasti prevencije kršenja i zaštite ljudskih prava građana Bosne i Hercegovine. Ova suradnja je konkretizirana i kroz razmatranje specijalnih izvješća koja su Ombudsmeni sačinili u 2016. godini, dok je Zajedničko povjerenstvo za ljudska prava Parlamentarne Skupštine Bosne i Hercegovine razmatralo i usvajalo konkretne zaključke u smislu realizacije preporuka iz ovih izvješća.

Važni razgovori s predstavnicima Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine vođeni su i glede donošenja novog Zakona o ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, te procesa reakreditacije Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine od strane Pododbora za akreditaciju Globalne alijanse nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava (SCA GANHRI) koja je bila zakazana za mjesec studeni 2016. godine.

Nastavljena je i suradnja sa specijaliziranim parlamentarnim tijelima, gender centrima entiteta, centrima za socijalni rad, vijećima nacionalnih manjina, Vijećem za osobe s invaliditetom i to najviše u segmentu borbe protiv diskriminacije, ravnopravnosti spolova, pravima LGBTI osoba, pravima djece i pravima osoba s invaliditetom. Posebno izdvajamo konferenciju održanu 23. svibnja 2016. godine koju su organizirali Gender Centar – Centar za jednakost i ravnopravnost spolova Vlade Republike Srpske uz podršku Sarajevskog otvorenog centra i Europske unije, a povodom usvajanja Godišnjeg operativnog plana za provedbu Gender akcijskog plana (GAP) koji, između ostalog, uključuje konkretne mjere za promociju i zaštitu prava LGBTI osoba, a koji je usvojila Vlada Republike Srpske u prosincu 2015. godine. Posebna pozornost u ovom kontekstu je posvećena i preporuci Vijeća Europe CM/Rec(2010)5 o suzbijanju diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, koja se odnosi i na Bosnu i Hercegovinu, a koja predviđa različite zakonodavne i administrativne mjere kako bi se osigurala ravnopravnost LGBTI populacije u svim oblastima društvenog života.

Uspješno je realizirana i konferencija pod nazivom “Uloga institucija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine u borbi protiv diskriminacije”, održana 30.6.2016. godine kao plod suradnje

Ombudsmana Bosne i Hercegovine, Povjerenstva za zaštitu ljudskih prava Skupštine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, a na kojoj je razgovarano o mehanizmima i preporukama u borbi protiv diskriminacije u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine.

Zajednička tematska sjednica o stanju u oblasti porodijskog i roditeljskog prava i naknada u Federaciji Bosne i Hercegovine, koja je održana dana 20. lipnja 2016. godine u organizaciji Povjerenstva za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Povjerenstva za jednakopravnost spolova Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i Povjerenstva za jednakopravnost spolova Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, u suradnji s Institucijom ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine i Klubom parlamentarki Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, te Federalnim Ministarstvom rada i socijalne politike, Gender Centrom Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i NGO Žene ženama, rezultirala je otvaranjem dijaloga i prijedlozima najboljih rješenja u oblasti javne politike prema majkama/roditeljama.

Poseban iskorak Ombudsmani su napravili u segmentu unaprjeđenja suradnje s predstavnicima pravosudnih institucija, pogotovo imajući u vidu da upravo najveći broj žalbi građana se odnosi na slabo funkcioniranje pravosuđa. Ombudsmani su u mjesecu travnju održali radni sastanak s predsjednikom Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine (VSTV Bosne i Hercegovine), g. Milanom Tegeltijom na kojem su razgovarali o duljini trajanja sudskih postupaka pred sudovima u Bosni i Hercegovini, nedjelotvornom provođenju sudskih odluka, posebno u svjetlu donesenih odluka Europskog suda kojima se potvrđuje da je neizvršenje sudskih odluka kršenje ljudskih prava. Posebna pozornost je posvećena razgovoru na temu tretiranja predmeta diskriminacije, kao i neophodnost provođenja hitnih postupaka u predmetima radnih odnosa, obiteljskog prava i diskriminacije. Tijekom sastanka su dogovoreni daljnji modaliteti suradnje između VSTV-a Bosne i Hercegovine i Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Ombudsmani su održali i niz sastanaka s predsjednicima sudova svih razina u Bosni i Hercegovini, te sudjelovali na Konferenciji predsjednika sudova i glavnih tužitelja u Bosni i Hercegovini održanoj 30. i 31. svibnja u Tesliću na kojoj se razgovaralo o efikasnosti, kvaliteti i mjerama za unaprjeđenje rada pravosuđa. U skladu sa svojim kapacitetima Institucija ombudsmana za ljudska prava nastavila je vršiti monitoring suđenja u predmetima gdje je za to postojao zahtjev stranke ili gdje je ocijenjeno da je to potrebno.

Ombudsmani su posebnu važnost kao i u prethodnim godinama posvetili prisustvu u lokalnoj zajednici i suradnji s nositeljima lokalne samouprave, te su tijekom 2016. godine održani sastanci s načelnicima Općina Bijeljina, Doboj i Mostar.

Intenziviran je dijalog i s akademskom zajednicom. Ombudsmani su tijekom izvještajnog razdoblja razgovarali sa studentima nekoliko fakulteta o zaštiti, promociji i važnosti ljudskih prava, a uloženi napor i otvoren dijalog rezultirali su potpisivanjem Sporazuma o suradnji između Ombudsmana i javnih i privatnih sveučilišta u Bosni i Hercegovini u mjesecu studenom u Banjoj Luci.

12.2. Suradnja s međunarodnim institucijama i organizacijama

Za Instituciju ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine 2016. godina bila je posebno značajna, imajući u vidu da je to bila godina u kojoj je zakazana reakreditacija Institucije pred Pododborom Globalne alijanse nacionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava (GANHRI) u Genevi, što predstavlja određenu potvrdu i afirmaciju statusa Institucije ombudsmana na međunarodnom planu, a u nacionalnom kontekstu daje pečat njenoj neovisnosti i potvrđuje funkcioniranje u skladu s Pariškim načelima. Istovremeno, 2016. godina je bila i godina u kojoj je Institucija proslavila 20 godina svog rada i djelovanja nizom aktivnosti koje su podrazumijevale intenziviranje suradnje sa svim međunarodnim akterima i organizacijama u zemlji i izvan nje.

Kao i u prethodnim godinama jedan od najznačajnijih partnera Institucije ombudsmana je Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini koja neizostavno pruža podršku izgradnji i jačanju kapaciteta Institucije, njenom značajnijem prisustvu u lokalnoj zajednici, kao i implementaciji njenog posebnog mandata u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije. U 2016. godini poseban fokus je stavljen na promoviranje rada Ombudsmana Bosne i Hercegovine i njihovih preporuka. Kao glavni donator u implementaciji aktivnosti kojima su Ombudsmeni Bosne i Hercegovine obilježili 20 godina rada i postojanja, Misija OSCE u Bosni i Hercegovini ostala je istinski partner Institucije ombudsmana u borbi za tolerantnije bosanskohercegovačko društvo u kojem se poštuju ljudska prava.

Zahvaljujući podršci Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, Ombudsmeni su sudjelovali i na dvadeset devetom godišnjem generalnom sastanku Globalne alijanse nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava (GANHRI) koji je održan od 21.-23. svibnja u Genevi, a na kojem se raspravljalo o trenutnim izazovima u zaštiti ljudskih prava, s tim da je jedna od ključnih tema bilo pitanje migracijske krize i uloge Ombudsmana u kriznim situacijama.

Posebno treba istaknuti i podršku Misije OSCE-a u realizaciji aktivnosti na uspostavljanju uredovnih dana u lokalnim zajednicama, a uz čiju pomoć su od 7. lipnja počeli s radom uredovni dani u Bijeljini, s planom otvaranja uredovnih dana u Doboju i Bihaću. Izravni kontakt s građanima na terenu ostaje prioritet Ombudsmana, s tim da pozitivno ocjenjujemo suradnju s lokalnim vlastima koje su susretljive, osiguravaju prostor i tehničke preduvjete za uspješno provođenje aktivnosti uredovnih dana.

Ombudsmeni su u 2016. godini održali niz bilateralnih sastanaka s čelnicima međunarodnih organizacija, veleposlanstava i visokih delegacija, kao što su: regionalni koordinator za Zapadni Balkan Međunarodne organizacije za migracije (IOM), g. Gianluco Rocco, rezidentna koordinatorica UN-a i rezidentna predstavnica UNDP-a u Bosni i Hercegovini, Sezin Sinanoglu, nj.e. Heinrich Maurer, veleposlanik Švicarske u Bosni i Hercegovini, veleposlanica Sjedinjenih Američkih Država Maureen Cormack, koji su na ovim sastancima izrazili podršku Ombudsmanima Bosne i Hercegovine i njihovom radu i pokazali izuzetnu zainteresiranost za suradnju s Institucijom.

Značajan je i posjet delegacije Biroa za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i provođenje zakona SAD-a Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (INL) koji je imao

za cilj razgovor o važećem kazneno-pravnom sustavu, odnosno prije svega zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini, kao i analiza stanja u svjetlu buduće suradnje i pomoći vlade Sjedinjenih Američkih Država Bosni i Hercegovini u ovoj oblasti.

Tijekom 2016. godine Ombudsmeni su napravili snažan iskorak u suradnji s Vijećem Europe kroz početak implementacije dvogodišnjeg projekta u okviru zajedničke inicijative Europske unije i Vijeća Europe, kao dio Horizontalnog instrumenta, okvirnog programa suradnje Europske unije i Vijeća Europe s ciljem podrške Jugoistočnoj Europi i Turskoj pod nazivom: "Jačanje Institucije ombudsmana za ljudska prava u borbi protiv diskriminacije", koji ima za cilj osnaživanje kapaciteta osoblja Institucije u oblasti diskriminacije.

Ombudsmeni su u travnju mjesecu primili i delegaciju Tajništva Vijeća Europe koja je posjetila Bosnu i Hercegovinu u svjetlu pripreme 18. Izvješća o usklađenosti obveza i dužnosti Bosne i Hercegovine i implementacije post-prijemnog programa suradnje, i upoznali ih sa stanjem ljudskih prava i zabrinutostima glede prijedloga novog Zakona o ombudsmanu s kratkim osvrtom na mišljenje Venecijanskog povjerenstva vezano za ovaj prijedlog.

Instituciju ombudsmana u 2016. godini posjetili su i predstavnici Europskog povjerenstva protiv rasizma i netolerancije (ECRI), koji su s Ombudsmanima razgovarali o položaju i statusu Institucije, ali i obvezama Ombudsmana prema Zakonu o zabrani diskriminacije. Nadalje, predstavnici povjerenstva interesirali su se za položaj nacionalnih manjina, posebno Roma u Bosni i Hercegovini, zatim osoba s invaliditetom, ali i o aktivnostima Institucije ombudsmana u odnosu na prava LGBT populacije.

Istovremeno, Ombudsmeni su nazočili seminaru koji je organiziralo Europsko povjerenstvo protiv rasizma i netolerancije (ECRI) u Strasbourgu dana 26. i 27. svibnja 2016. godine za specijalizirana tijela koja se bore protiv rasizma i rasne diskriminacije u 47 zemalja-članica, a na kome se razgovaralo o važnoj savjetodavnoj ulozi specijaliziranih tijela prema zakonodavnim i izvršnim tijelima vlasti.

Nastavljena je i suradnja s Uredom Vijeća Europe u Bosni i Hercegovini u oblasti izvršenja kaznenih sankcija u okviru dva komplementarna projekta čiji je cilj unaprjeđenje vladavine prava i ljudskih prava, te novi iskorak na putu usvajanja europskih standarda u Bosni i Hercegovini. Riječ je o zajedničkom programu Europske unije i Vijeća Europe pod nazivom "Usklađivanje kaznenih politika i praksi u Bosni i Hercegovini s europskim standardima."

Kada govorimo o suradnji s agencijama UN-a u Bosni i Hercegovini, ona se u 2016. godini odvijala u svjetlu međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine, odnosno, prije svega, realizacije preporuka UN-ovog odbora i preporuka Univerzalnog periodičnog izvješća, pri čemu su Ombudsmeni Bosne i Hercegovine inicirali sačinjavanje Kompilacije preporuka UN-ovih ugovornih tijela koja može biti osnova prilikom izrade Akcijskog plana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Značajno je istaknuti suradnju i s UNICEF-om u oblasti zaštite prava djeteta i podršku koju su pružili Instituciji ombudsmana prilikom izrade dokumenta pod nazivom: „Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini.“

Ombudsmeni su i u 2016. godini nastavili s aktivnim djelovanjem u okviru međunarodnih mreža i asocijacija u kojima Institucija ostvaruje punopravno članstvo, s tim da treba naglasiti da je 30. rujna 2016. godine Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine primljena u punopravno članstvo Europske mreže tijela za ravnopravnost (EQUINET), koja okuplja 45 organizacija iz 33 europske zemlje koje imaju ovlasti da se u svojstvu nacionalnog tijela za ravnopravnost bore protiv diskriminacije. EQUINET promovira ravnopravnost u Europi kroz podršku nacionalnim tijelima za ravnopravnost, posebno u njihovoj neovisnosti i efikasnosti mehanizama koji trebaju omogućiti ravnopravnije društvo. U daljnjem tekstu dajemo pregled nekoliko najznačajnijih sastanaka i stručnih skupova u okviru ovih mreža:

Godišnja konferencija i sjednica Skupštine Europske mreže Ombudsmana za djecu (ENOC), održana je od 20. do 22. rujna 2016. godine u Vilniusu, Litvanija. Tema konferencije bila je „Podjednake mogućnosti obrazovanja za svu djecu“, na kojoj su razmijenjene najbolje prakse i informacije o aktivnostima u vezi s ravnopravnošću djece u obrazovanju, ali i drugim temama vezanim za najbolji interes djece.

Sastanak savjetodavne skupine Europske mreže nacionalnih institucija za ljudska prava (ENNHRI) u okviru projekta o ljudskim pravima starijih osoba koji se održao 27. i 28. rujna 2016. godine u Bruxellesu, koji je ujedno i predstavljao obilježavanje Međunarodnog dana starih u Europskom parlamentu. Savjetodavna skupina je organizirana s ciljem razmatranja Nacrta izvješća o ljudskim pravima starih osoba smještenih u ustanove koji je sačinjen na temelju monitoringa obavljenog od strane nacionalnih institucija ljudskih prava u šest pilot država: Hrvatska, Litvanija, Rumunjska, Njemačka, Mađarska i Belgija. Ovo izvješće sadrži i preporuke za unaprjeđenje stanja ljudskih prava starih osoba u ustanovama, te predstavlja instrument za zagovaranje uspostave standarda za institucionalno zbrinjavanje starih osoba.

Godišnji sastanak Generalne skupštine Europske mreže nacionalnih institucija za ljudska prava (ENNHRI) koji je održan 27. i 28. listopada u Zagrebu, na kojem su članovi Mreže razgovarali o aktualnim izazovima i kretanjima na području zaštite i promocije ljudskih prava, kao i planovima za daljnje aktivnosti Mreže. Posebna pozornost tijekom dvodnevnog susreta bila je posvećena ljudskim pravima u kontekstu borbe protiv terorizma, a u radu Generalne skupštine, pored članova ENNHRI-ja, sudjelovali su i predstavnici Europskog povjerenstva, Vijeća Europe, EQUINET-a, Agencije EU za ljudska prava (FRA), UN-ovog Odbora za eliminiranje rasne diskriminacije (CERD), OSCE-a i Amnesty Internationala.

Konferencija mreže Nacionalnih preventivnih mehanizama Jugoistočne Europe povodom obilježavanja desetogodišnjice usvajanja Opcijskog protokola uz UN-ovu Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih postupaka ili kazni (OPCAT) koja je održana 29. i 30. studenog u Zagrebu, s posebnim osvrtom na naučene lekcije i unaprjeđenje sustava praćenja realizacije preporuka NPM-a.

Konferencija Europske mreže tijela za ravnopravnost (EQUINET) pod nazivom „Različiti, inkluzivni i ravnopravni: Inovacije u intersekcionalnosti rodne ravnopravnosti“ održana je 7. prosinca 2016. godine u Bruxellesu. Konferencija je imala za cilj da stavi u žižu interesiranja skupine koje su često nevidljive u postojećim pravnim okvirima i jurisprudenciji, kao i da se razmijene iskustva o izazovima stvarne primjene intersekcijskog pristupa ravnopravnosti.

Godišnja konferencija Ombudsmana za djecu Jugoistočne Europe (CRONSEE) pod nazivom „Uloga Zaštitnika građana u zaštiti djece izbjeglica i migranata“ održana je u Skoplju 14. i 15. prosinca 2016. godine. Tema dvodnevne konferencije bila je zaštita prava i interesa djece migranata, prepreke u određivanju najboljeg interesa za djecu u pokretu, posebno za djecu bez pratnje, rizici od zlostavljanja, nasilja i zanemarivanja, slučajevi diskriminacije i identifikacije maloljetnika, problemi obiteljskog razdvajanja.

U skladu sa svojim obvezama i mandatom nacionalne institucije za zaštitu ljudskih prava akreditirane u statusu „A“, Ombudsmani su nastavili s interakcijom s ugovornim tijelima UN-a i Uredom Visokog povjerenika za ljudska prava UN-a, kroz sačinjavanje podnesaka i davanja doprinosa, popunjavanje upitnika i kroz izravne kontakte po pitanjima relevantnim za Bosnu i Hercegovinu.

Paralelno s ovim aktivnostima, Institucija ombudsmana bila je i dio globalnih inicijativa i participirala je na važnim skupovima na svjetskoj razini. Neki od tih skupova su:

Konferencija “Konflikt u vezi sa seksualnim nasiljem - naučene lekcije iz Bosne i Gruzije” u organizaciji UNICEF-a, kroz IASC Child Protection Sub Cluster i Kvinna till Kvinna koja je održana 23. svibnja u Kijevu, s ciljem da se otvori rasprava na temu seksualnog nasilja za vrijeme konflikta, a u vezi sa sukobom u istočnoj Ukrajini, te izrade preporuke za sljedeće korake u borbi protiv seksualnog nasilja tijekom sukoba.

Konferencija o sprječavanju trgovine ljudima za radnu eksploataciju u lancima nabave, koja je 7. i 8. rujna održana u Berlinu. Tema konferencije čiji je organizator bio Ured specijalne predstavnice OEBS i koordinatorica za borbu protiv trgovine ljudima odnosila se na prevenciju trgovine ljudima u lancima snabdijevanja s fokusom na prakse i mjere vlada.

Regionalna konferencija u organizaciji UNDP-a koja je održana 5. prosinca u Istanbulu, a bila je posvećena ulozi nacionalnih institucija za ljudska prava u primjeni Agende 2030 o održivom razvoju i ciljevima održivog razvoja.

12.3. Regionalna suradnja

Opredijeljenost Ombudsmana za jačanje regionalne suradnje je tijekom niza godina rezultirala značajnim napretkom posebno u segmentu rješavanja individualnih žalbi kršenja ljudskih prava u pitanjima koja imaju regionalnu dimenziju i prelaze državne granice. Ostvarena je brza i efikasna suradnja koja građanima Bosne i Hercegovine omogućava da putem Institucije ombudsmana Bosne i Hercegovine rješavaju i pitanja za koja su nadležne institucije i izvan granica Bosne i Hercegovine.

Istovremeno, Ombudsmani nastavljaju s razvijanjem dobrih i produktivnih odnosa s Ombudsmanima iz regije održavanjem niza bilateralnih sastanaka i proširujući tu suradnju i na specijalizirana tijela i u tom smislu izdvajamo posjet sjedištu Institucije ombudsmana Bosne i Hercegovine u Banjoj Luci, Povjerenice za zaštitu ravnopravnosti Srbije, Brankice Janković sa suradnicima u mjesecu travnju, koja je imala za cilj razmjenu iskustava u radu na predmetima

diskriminacije i uspostavljanje regionalnog foruma za diskusiju o pitanjima borbe protiv diskriminacije.

Nedostatak regionalne suradnje u oblasti borbe protiv diskriminacije nametnuo je potrebu i za održavanjem šire stručne rasprave i stoga je u okviru Programa obilježavanja dvadeset godina postojanja i rada Ombudsmana za ljudska prava u Bosni i Hercegovini, u Sarajevu 17. listopada 2016. godine, uz podršku Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, održana Regionalna konferencija Ombudsmana i tijela za jednakost o postupanjima u slučajevima diskriminacije na kojoj je predstavljen i Priručnik za postupanje u predmetima diskriminacije koji je sačinila Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine. Ujedno, ovo je bila i prilika da sudionici konferencije, Ombudsmani i predstavnici regionalnih tijela za jednakost iz Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Albanije, Slovenije i Makedonije razgovaraju o budućim pravcima međusobne suradnje i mogućnostima realizacije zajedničkih aktivnosti. Nastavak ove suradnje predstavljalo je i održavanje „Prvog regionalnog foruma tijela za ravnopravnost Jugoistočne Europe“, 16. studenog u organizaciji Povjerenika za zaštitu ravnopravnosti Republike Srbije u Beogradu, a u svjetlu obilježavanja Međunarodnog dana tolerancije, na kojem je potpisana Izjava o suradnji između regionalnih tijela za ravnopravnost i Ombudsmana koji imaju ovaj mandat.

Teme i aktivnosti koje su u 2016. godini bile posebno zanimljive za tijela za ravnopravnost odnosile su se na migracije i prava izbjeglica, prava i zaštitu djece u pokretu, jačanje aktivne transparentnosti i borbe protiv korupcije u tranzicijskim društvima, oblast izvršenja kaznenih sankcija i najbolje prakse nacionalnih preventivnih mehanizama. Ombudsmani i predstavnici Institucije su aktivnim sudjelovanjem na stručnim skupovima ponudili svoja znanja i razmijenili iskustva s praktičarima iz regije, a u nastavku izdvajamo samo neke od konferencija:

Radionica „Upotreba sile od strane policije“ koja je održana u Skoplju 30. i 31. ožujka u organizaciji Europskog povjerenstva (TAIEX) u suradnji s Uredom Ombudsmana Republike Makedonije.

XXVIII. Međunarodni znanstveni skup pod nazivom „Kaznene i prekršajne sankcije i mjere: izricanje, izvršenje i uvjetni otpust.“ Znanstveni skup u organizaciji Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja koji je održan od 2. do 3. lipnja 2016. godine, na Paliću u Srbiji, a koji je okupio eminentne stručnjake i znanstvenike iz zemalja regije i drugih zemalja Europe i svijeta.

Međunarodna konferencija pod nazivom: „Zaštita ljudskih prava u Crnoj Gori: Primjena domaćih pravnih lijekova, sudskih i izvansudskih mehanizama od strane pravnih stručnjaka“ održana 28. lipnja 2016. godine u Podgorici, Crna Gora.

“Pravna zaštita u oblasti diskriminacije u Jugoistočnoj Europi,” konferencija organizirana od strane njemačkog GIZ-a, a održana u Budvi u razdoblju od 27. do 30. lipnja 2016. godine, na kojoj je prezentirana regionalna studija o stanju u zemljama vezana za borbu protiv diskriminacije, kapacitete institucija, instrumente pravne zaštite i primjenu antidiskriminacijskog zakonodavstva.

Regionalna konferencija za nacionalne preventivne mehanizme, u organizaciji Ombudsmana Republike Makedonije, uz podršku Visokog povjerenika za ljudska prava Ujedinjenih naroda, koja je održana 3. i 4. studenog 2016. godine u Ohridu. U fokusu konferencije bilo je pravo na azil i formalni, kao i neformalni povratak migranata i izbjeglica. Posebna pozornost tijekom konferencije bila je posvećena pristupu azilu, postupku koji se provodi u svakoj zemlji na migracijskoj ruti, kao i pitanju nevraćanja i zaštite osjetljivih skupina, kao što su maloljetnici bez pratnje, žene i starije osobe.

XIII SURADNJA S NEVLADINIM I CIVILNIM SEKTOROM

U 2016. godini Ombudsmani su registrirali i ostvarili značajan broj zahtjeva za suradnjom i sudjelovanjem u raznovrsnim aktivnostima nevladinih organizacija. Kao i prethodnih godina, Institucija ombudsmana, a u odnosu na ogranične kapacitete i implementaciju mnogobrojnih aktivnosti nastojala je odgovoriti na većinu poziva, a sve s ciljem održavanja visokog stupnja suradnje s civilnim sektorom.

Uvažavajući značaj ove suradnje, početkom 2016. godine Ombudsmani su održali dva konzultativna sastanka u Sarajevu i Banjoj Luci s predstavnicima nevladinih organizacija. Osnovni ciljevi ovih sastanaka bili su razmjena informacija i iskustava u zaštiti i promociji ljudskih prava s posebnim naglaskom na suradnju između Institucije ombudsmana za ljudska prava i nevladinih organizacija. Sastanci su bili značajni i radi kreiranja liste prioriteta i pitanja koja zahtijevaju veći angažman Ombudsmana, a koji su inkorporirani u Strategiju djelovanja i planove rada za razdoblje od 2016.-2021. godine. Također, ovom prilikom diskutiralo se o daljnjim modelima suradnje i mjerama za unaprjeđenje suradnje s NVO. Ovakve konzultacije s civilnim sektorom pomažu Instituciji da adekvatno ustroji svoje prioritete djelovanja i konkretno ostvari suradnju s pojedinačnim NVO ili koalicijama.

Tijekom 2016. godine oblasti u kojima su Ombudsmani najviše surađivali s nevladnim organizacijama odnose se na pitanja zaštite marginaliziranih skupina, osoba s invaliditetom, pravima žena, pravima djece pripadnika manjinskih skupina i borbu protiv diskriminacije. Kao i prethodnih godina, nastavljena je uspješna suradnja s organizacijama My Rights, Koalicijom za strategiju i izjednačavanje mogućnosti i prava osoba s invaliditetom Unsko-sanskog kantona, Koalicijom marginaliziranih skupina (KOMA), Vašim pravima Bosne i Hercegovine, a unaprijeđena je i suradnja s Asocijacijom za demokratske inicijative (ADI), Sarajevskim otvorenim centrom (SOC) i drugima.

U oblasti jačanja i promocije uspostave sustava pristupa pravdi i uspostavi efikasnog sustava besplatne pravne pomoći, Institucija ombudsmana nastavila je suradnju s organizacijom Vaša prava Bosne i Hercegovine. Suradnja s organizacijom Vaša prava Bosne i Hercegovine manifestirala se kroz sudjelovanje predstavnika Institucije ombudsmana na konferenciji na temu: "Vladavina prava i pristup pravdi u Bosni i Hercegovini" u organizaciji udruge "Vaša prava Bosne i Hercegovine" i Veleposlanstva Kraljevine Nizozemske u Bosni i Hercegovini. Cilj konferencije je bio da se razmijene mišljenja po pitanju pravnog i institucionalnog okvira za uspostavljanje sveobuhvatnog sustava besplatne pravne pomoći u Bosni i Hercegovini, s ciljem stvaranja efikasnijeg i otvorenog sektora pravde, te pomoći građanima Bosne i Hercegovine i njenim institucijama u ispunjavanju obveza u procesu EU integracija. Poseban naglasak stavljen je na jačanje vladavine prava i pristup pravosuđu u Bosni i Hercegovini. U kontekstu nastavka suradnje s Udrugom Vaša prava predstavnici Institucije ombudsmana dali su svoj doprinos na seminaru koji se odnosio na radno-pravne sporove i zaštitu prava radnika-mobing, uznemiravanje i diskriminaciju na kojem su razmatrani najefikasniji mehanizmi zaštite radnika, mogućnosti pružanja pravne pomoći radnicima u vezi s praktičnim problemima koji su prisutni posebno u sporovima o dokazivanju diskriminacije i mobinga.

U oblasti zaštite prava djece Institucija je nastavila suradnju s koalicijom mreže NVO za prava djeteta „Snažniji glas za djecu“ i Save the Children. Tijekom 2016. godine Ombudsmeni su sa Save the Children započeli aktivnosti na realizaciji projekta LYRA „Mladi Romski lideri u akciji” koji ima za cilj osnaživanje mladih romskih i neromskih aktivista da poduzimaju aktivnosti na lokalnoj, nacionalnoj i regionalnoj razini, kako bi se osigurala socijalna inkluzija, nediskriminacija i zaštita romske populacije.

U svrhu zaštite prava djece, u sjedištu Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u Banjoj Luci održan je prijam za djecu i predstavnike nevladine organizacije „Zdravo da ste.“ Tom prilikom djeca su upoznata s ulogom Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u ostvarivanju dječjih prava, posebno kada su u pitanju aktivnosti Odjela za praćenje prava djece koji djeluje pri ovoj Instituciji i uočenim problemima u njihovom ostvarivanju.

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, a uzevši u obzir poseban mandat i proširene nadležnosti u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije tijekom 2016. godine ostvarila je uspješnu suradnju i s nevladinim organizacijama koje se bave diskriminacijom kroz sudjelovanje na njihovim konferencijama, okruglim stolovima, stručnim skupovima i promotivnim aktivnostima. Iz brojnih aktivnosti tijekom 2016. godine, kao značajne se mogu izdvojiti aktivnosti Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava LGBT osoba na konferenciji pod nazivom "Ljudska prava LGBTI osoba: prezentacija Rozog izvješća 2016." Konferenciju povodom 17. svibnja, Međunarodnog dana borbe protiv homofobije i transfobije organizirali su Centar za mlade „KVART“ iz Prijedora i „Oštra Nula“ iz Banje Luke u suradnji sa Sarajevskim otvorenim centrom. Predstavnici Institucije ombudsmana sudjelovali su i na godišnjoj konferenciji koalicije "Jednakost za sve" pod nazivom: "Borba protiv diskriminacije u Bosni i Hercegovini: Imamo li efikasne mehanizme?". Konferenciju, u okviru projekta "Jednakost za sve: Koalicija organizacija civilnog društva protiv diskriminacije", organizirali su Mediacentar Sarajevo u partnerstvu s tri organizacije: Centrom za društvena istraživanja Analitika, Prava za sve i Vaša prava Bosne i Hercegovine. Glavni cilj konferencije bio je da doprinese razumijevanju ključnih koncepata i aktivnosti, kao i izazova u uspostavljanju efikasnog sustava zaštite od diskriminacije u Bosni i Hercegovini. Na konferenciji su razmatrana pitanja u vezi s ulogom koju Institucija ombudsmana, sudovi i aktivnosti prikupljanja statističkih podataka o diskriminaciji imaju u efikasnijem osiguravanju prava svakog pojedinca na zaštitu od diskriminacije.

Rad Institucije tijekom 2016. godine obilježio je i nastavak aktivnosti u vezi s inicijativom Partnerstvo za otvorenu vlast – *Open Government Partnership* (OGP) kroz sudjelovanje na konferenciji pod nazivom: „Pokretanje partnerstva za otvorenu vlast u Bosni i Hercegovini: (ne)moguća misija?“. Zaključak konferencije je da bosanskohercegovačke vlasti trebaju poduzeti aktivnosti s ciljem otvorenosti i transparentnosti rada tijela vlasti, konkretno kroz poboljšanje Zakona o slobodi pristupa informacijama, edukaciju javnih službenika, unaprjeđenje web stranica javnih institucija, implementiranje preuzetih obveza u okviru inicijative Partnerstva za otvorenu vlast, raspravu i objavu proračuna institucija s ciljem uspostavljanja kredibilnih i efektivnih mehanizama, osiguranje boljeg nadzora zakonodavne vlasti nad procesom planiranja i izvršenja proračuna i uspostavljanje mehanizama izravne demokratije i jačanja utjecaja građana.

Značajan broj aktivnosti predstavnika Institucije ombudsmana odnosio se i na sudjelovanje na konferencijama u vezi sa slobodom medija i otvorenim pristupom informacijama kao što su: „Švedski dan slobode medija: otvoren pristup informacijama“ u organizaciji „Civil rights defenders“ Švedskog instituta i Veleposlanstva Kraljevine Švedske i konferenciji „Pristup informacijama i otvoreni podaci“ u organizaciji „Transparency international Bosne i Hercegovine.“

XIV OSTALI VAŽNI DOGAĐAJI

Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine svoj rad u 2016. godini započeli su s novogodišnjim prijamom za predstavnike medija, te na taj način podcrtali važnu ulogu koju novinari i mediji igraju u afirmaciji i prevenciji kršenja ljudskih prava. U razgovoru s novinarima Ombudsmeni su ponovili svoje opredjeljenje za jačanjem partnerskih odnosa s medijskom zajednicom i zajedničkim radom na promociji ljudskih prava.

Obilježavanje Dječje nedjelje od 3. do 7. listopada 2016. godine nizom aktivnosti Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine koje su podrazumijevale: Sastanak s mladim romskim savjetnicima u okviru zajedničkih aktivnosti na implementaciji projekta LYRA, čiji je nositelj organizacija Save the Children. Projekt LYRA „Mladi Romi u akciji“ usmjeren je na jačanje vještina i kapaciteta mladih lidera za identificiranje zajedničkih faktora isključenosti i diskriminacije s kojima se suočavaju Romi, a zatim i na pripremu izvodljivih i primjenjivih akcijskih planova za rješavanje tih problema kroz omogućavanje međudržavne razmjene i umrežavanja, te suradnje s organizacijama civilnog društva.

Konferencija o mehanizmima zaštite prava djeteta u Bosni i Hercegovini, zajednički organizirana s Mrežom nevladinih organizacija za djecu Bosne i Hercegovine “Snažniji glas za djecu”, uz podršku Save the Children s osnovnim ciljem unaprjeđenja primjene međunarodnih standarda i mehanizama zaštite djece u Bosni i Hercegovini s posebnim naglaskom na potrebu ratifikacije Trećeg opcijskog protokola o komunikacijskim procedurama (OP3) uz Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta.

Tematska sjednica Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i predstavnika Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine na kojoj je prezentiran dokument pod nazivom: „Analiza stanja u ustanovama u kojima su smješteni maloljetnici u sukobu sa zakonom u Bosni i Hercegovini“, nastao kao rezultat suradnje Institucije ombudsmana i UNICEF-a s ciljem pružanja konkretnog doprinosa u poboljšanju institucionalnog tretmana maloljetnika u sukobu sa zakonom.

Održavanje radionice na temu “Vršnjačko nasilje i nasilje na internetu” u Elektrotehničkoj školi „Nikola Tesla“ u Banjoj Luci, Odjela za praćenje prava djece u okviru Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Posjet Ombudsmana i predstavnica Odjela za praćenje prava djece Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine Osnovnoj školi „Osman Nakaš“ u Sarajevu.

Posjet članova skupine djece “In spe” koja djeluje pri nevladinoj organizaciji „Zdravo da ste“ iz Banje Luke i članova skupine djece koja djeluju pri nevladinoj organizaciji „Naša djeca“ iz Sarajeva uredima Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine u Banjoj Luci i Sarajevu.

Obilježavanje 20 godina rada i djelovanja Institucije ombudsmana za ljudska prava, pod motom „Jednaki u različitosti“, nizom aktivnosti tijekom 2016. godine koje su u fokus stavile probleme

s kojima se danas suočavaju ranjive kategorije društva: djeca, osobe s invaliditetom, stare osobe, povratnici, manjine (Romi, LGBTI), žene i sl. Završna manifestacija obilježavanja održana je 17. i 18. listopada, uz organizaciju dvije značajne konferencije, prva regionalnog karaktera koja je okupila ombudsmane i povjerenike za ravnopravnost iz regije, i druga međunarodnog karaktera koja je okupila međunarodne stručnjake i praktičare u oblasti ljudskih prava, pravnike, suce, predstavnike zakonodavne i izvršne vlasti, organizacije civilnog društva, međunarodne organizacije, predstavnike akademske zajednice i sve one koji su u proteklih 20 godina na bilo koji način doprinijeli radu Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Potpisivanje Sporazuma o suradnji između Institucije i javnih i privatnih sveučilišta u Bosni i Hercegovini, u studenom mjesecu u Banjoj Luci je iskorak i formalizacija suradnje s akademskom zajednicom s ciljem povećanja stupnja informiranosti i edukacije studenata u oblasti ostvarivanja, zaštite i promocije ljudskih prava. Sporazumom se uspostavlja okvir za razvoj partnerske suradnje strana potpisnica kroz razne vidove aktivnosti i pomoći, kao i razmjenu informacija i međusobne konzultacije u realizaciji projekata i aktivnosti. Istovremeno, svim zainteresiranim studentima završne godine studija pravnih fakulteta se omogućava da pored teorijskog znanja stečenog tijekom školovanja, stječu i praktično znanje u Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

Sudjelovanje Ombudsmana na konferenciji „Gdje počinje govor mržnje, prestaje sloboda govora“ povodom obilježavanja 10. prosinca – Međunarodnog dana ljudskih prava u organizaciji Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine uz podršku projekta Europske unije „Podrška pružateljima socijalne pomoći i poboljšanje kapaciteta za praćenje – EU SOCEM.“

XV TABLIČNI PRIKAZ PREPORUKA

BROJ PREPORUKE	BROJ ŽALBE	UPUĆENA TIJELU	POVREDA PRAVA	DATUM IZDAVANJA PREPORUKE	REALIZACIJA	PRIMLJEN ODGOVOR
P-1/16	Ž-SA-04-601/15	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ISTOČNA ILIDŽA N/R DIREKTORA	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	4.1.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-2/16	Ž-SA-05-166/15 Ž-SA-05-569/15	OPĆINA NOVO SARAJEVO N/R OPĆINSKOG NAČELNIKA, OPĆINSKO VIJEĆE N/R PREDSEDATELJA OV	19 - UPRAVA	4.1.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-3/16	Ž-MO-05-194/15	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA MOSTAR	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	7.1.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-4/16	Ž-MO-05-179/15	ADVOKATSKA/ODVJETNIČKA KOMORA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE N/R DISCIPLINSKOG TUŽITELJA SARAJEVO	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	7.1.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-5/16	Ž-SA-01-14/16	KANTONALNO TUŽITELJSTVO KANTONA SARAJEVO, DRŽAVNA AGENCIJA ZA ISTRAGE I ZAŠTITU ISTOČNO SARAJEVO	13 - PRAVA DJETETA	19.1.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-6/16	Ž-BR-05-167/15,	SPORTSKO-RIBOLOVNI SAVEZ BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	27.1.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-7/16	Ž-BL-04-17/16	AGENCIJA ZA DRŽAVNU UPRAVU REPUBLIKE SRPSKE, MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	21.1.2016.	REALIZIRANA	DA
P-8/16	Ž-SA-05-1366/14	OPĆINA HADŽIĆI -SLUŽBA CIVILNE ZAŠTITE -N/R NAČELNIKA HADŽIĆI	19 - UPRAVA	27.1.2016.	REALIZIRANA	DA
P-9/16	Ž-LI-05-181/15	FEDERALNO MINISTARSTVO ZA PITANJA BRANITELJA I INVALIDA OBRAMBENO-OSLOBODILAČKOG RATA SARAJEVO	19 - UPRAVA	28.1.2016.	REALIZIRANA	DA
P-10/16	Ž-LI-05-339/15	KANTONALNI SUD U LIVNU	09 - SUDOVI	28.1.2016.	REALIZIRANA	DA
P-11/16	Ž-LI-04-362/15	MINISTARSTVO RADA, ZDRAVSTVA, SOCIJALNE SKRBI I PROGNAHNIH KANTONA 10	10 - RADNI ODNOSI	28.1.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA

P-12/16	Ž-BL-02-620/15	ZAKONODAVNA TIJELA U BOSNI HERCEGOVINI	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	29.1.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-13/16	Ž-BL-06-533/15	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - NA TEMELJU NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PODRIJETLA	29.1.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-14/16	Ž-BL-06-780/14	MINISTARSTVO PROMETA I KOMUNIKACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-15 - NA TEMELJU IMOVINSKOG STANJA	29.1.2016.	REALIZIRANA	DA
P-15/16	Ž-SA-06-422/15	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA TEMELJU DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	29.1.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-16/16	Ž-BL-01-346/15	JU MJEŠOVITA SREDNJA ŠKOLA SANSKI MOST	13 - PRAVA DJETETA	1.2.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-17/16	Ž-SA-04-851/15	SVEUČILIŠTE U BIHAĆU, EKONOMSKI FAKULTET, N/R NASTAVNO-ZNANSTVENOG VIJEĆA, N/R DEKANA, SVEUČILIŠTE U BIHAĆU SENAT SVEUČILIŠTA N/R ČLANOVA SENATA	11 - OBRAZOVANJE	1.2.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-18/16	Ž-BL-05-800/15, Ž-BL-06-711/15, Ž-BL-06-761/15	„BOKSIT“ MILIĆI DOO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	4.2.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-19/16	Ž-BL-06-719/15	OPĆINA JAJCE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-11 - NA TEMELJU ETNIČKE PRIPADNOSTI	18.2.2016.	REALIZIRANA	DA
P-20/16	Ž-BL-04-494/15	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE BANJA LUKA	10 - RADNI ODNOSI	24.2.2016.	REALIZIRANA	DA
P-21/16	Ž-BL-04-722/14	JU OSNOVNA ŠKOLA "DOSITEJ OBRADOVIĆ" KNEŽEVO, MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	11 - OBRAZOVANJE	25.2.2016.	REALIZIRANA	DA
P-22/16	Ž-BL-04-132/15	MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	10 - RADNI ODNOSI	25.2.2016.	REALIZIRANA	DA
P-23/16	Ž-BL-05-651/15	OPĆINA JEZERO	19 - UPRAVA	25.2.2016.	NEMA ODGOVORA	NE

P-24/16	Ž-SA-04-9/16	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	26.2.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-25/16	Ž-SA-05-1226/15	JAVNA USTANOVA OSNOVNA ŠKOLA "DŽEMALUDIN ČAUŠEVIĆ", ŠKOLSKI ODBOR SARAJEVO	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	26.2.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-26/16	Ž-SA-04-117/16	SVEUČILIŠTE U SARAJEVU, MEDICINSKI FAKULTET SARAJEVO, SENAT SVEUČILIŠTA U SARAJEVU, SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	26.2.2016.	REALIZIRANA	DA
P-27/16	Ž-SA-04-891/15	KANTON SARAJEVO, MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, ZNANOST I MLADE N/R MINISTRA SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	26.2.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-28/16	Ž-MO-04-203/13	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	29.2.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-29/16	Ž-MO-05-10/15	OPĆINA NEUM, OPĆINSKO VIJEĆE OPĆINE NEUM	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	29.2.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-30/16	Ž-BL-04-781/15	MINISTARSTVO RADA I BRANITELJSKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	2.3.2016.	REALIZIRANA	DA
P-31/16	Ž-BL-06-695/15	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	2.3.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-32/16	Ž-BL-05-728/14	OPĆINA PRNJAVOR, MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	2.3.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-33/16	Ž-LI-05-131/15	FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA SARAJEVO	19 - UPRAVA	5.4.2016.	REALIZIRANA	DA
P-34/16	Ž-BL-05-611/15	JAVNA USTANOVA OSNOVNA ŠKOLA „JALA“ TUZLA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	7.3.2016.	REALIZIRANA	DA
P-35/16	Ž-BL-05-782/15	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	9.3.2016.	REALIZIRANA	DA
P-36/16	Ž-BL-04-31/16	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	28.3.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA

P-37/16	Ž-BL-05-523/14	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE PODRUČNA JEDINICA NOVI GRAD	19 - UPRAVA	15.3.2016.	REALIZIRANA	DA
P-38/16	Ž-BL-06-738/15	UPRAVA ZA NEIZRAVNO OPOREZIVANJE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	29.3.2016.	REALIZIRANA	DA
P-39/16	Ž-BL-06-142/16	GRAD DOBOJ	01 - DISKRIMINACIJA	29.3.2016.	REALIZIRANA	DA
P-40/16	Ž-BL-06-718/15	GRAD PRIJEDOR	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-11 - NA TEMELJU ETNIČKE PRIPADNOSTI	29.3.2016.	REALIZIRANA	DA
P-41/16	Ž-BL-04-429/15	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD MODRIČA	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	29.3.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-42/16	Ž-BL-04-735/14	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, PROSVJETNA INSPEKCIJA, MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	29.3.2016.	NIJE REALIZIRANA	NE
P-43/16	Ž-BL-05-204/15	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE KNEŽEVO	26 - TUŽITELJSTVA	29.3.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-44/16	Ž-BL-04-43/16,	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD PRNJAVOR	10 - RADNI ODNOSI	29.3.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-45/16	Ž-BL-05-406/15	OPĆINA HAN PIJESAK	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	29.3.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-46/16	Ž-BL-05-25/16	JP RADIO-TELEVIZIJA REPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	29.3.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-47/16	Ž-BL-02-733/15	GRAD BANJA LUKA	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	4.4.2016.	REALIZIRANA	NE
P-48/16	Ž-SA-04-1080/15	FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKO / MIROVINSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE MOSTAR, KANTONALNA ADMINISTRATIVNA SLUŽBA ZENICA ODJEL ZA RJEŠAVANJE O PRAVIMA IZ P I O Z E N I C A	25 - MIROVINE	7.4.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-49/16	Ž-SA-05-112/16	OPĆINA ILIDŽA N/R NAČELNIKA SARAJEVO	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	7.4.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-50/16	Ž-LI-05-3/16	OPĆINSKO VIJEĆE DRVAR	22 - VLADINA I MINISTARSKA	22.4.2016.	REALIZIRANA	DA

			IMENOVANJA			
P-51/16	Ž-SA-05-781/15	VLADA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA N/R PREMIJERA, MINISTARSTVO ZDRAVSTVA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA N/R MINISTRA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	4.4.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-52/16	Ž-SA-05-1072/15	KANTON SARAJEVO, MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, ZNANOSTI I KULTURE SARAJEVO N/R MINISTRA	19 - UPRAVA	13.4.2016.	REALIZIRANA	DA
P-53/16	Ž-BR-01-290/15	1-SKUPŠTINA TUZLANSKOG KANTONA N/R PREDSEDNIKA 2-VLADA TUZLANSKOG KANTONA N/R PREMIJERA 3-ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA TUZLANSKOG KANTONA N/R DIREKTORA TUZLA	13 - PRAVA DJETETA	24.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-54/16	Ž-SA-05-521/15	VLADA TUZLANSKOG KANTONA N/R PREMIJERA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	11.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	NE
P-55/16	Ž-SA-06-1126/15	UPRAVA ZA NEIZRAVNO OPOREZIVANJE BOSNE I HERCEGOVINE N/R DIREKTORA SREDIŠNJI URED UIO BANJA LUKA	01 - DISKRIMINACIJA	12.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-56/16	Ž-SA-06-1088/13, Ž-SA-06-167/12	FEDERALNI ZAVOD ZA MIROVINSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE N/R DIREKTORA MOSTAR	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	13.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-57/16	Ž-SA-01-26/16	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD JAJCE	13 - PRAVA DJETETA	13.5.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-58/16	Ž-SA-05-558/15	KLINIČKI CENTAR SVEUČILIŠTA U SARAJEVU, SLUŽBA ZA ODNOS S JAVNOŠĆU SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	13.5.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-59/16	Ž-SA-05-1383/14	OPĆINA TRAVNIK SLUŽBA ZA OPĆU UPRAVU I BIZ T R A V N I K N/R NAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	13.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-60/16	Ž-SA-05-324/16	VISOKOM SUDBENOM I TUŽITELJSKOM VIJEĆU BOSNE I HERCEGOVINE I MINISTARSTVIMA PRAVDE U BOSNI I HERCEGOVINI	09 - SUDOVI	27.5.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-61/16	Ž-BL-05-119/16	OPĆINSKI SUD U VELIKOJ KLADUŠI	09 - SUDOVI -- 09-2 - DULJINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	17.5.2016.	REALIZIRANA	DA

P-62/16	Ž-BL-04-88/16	POREZNA UPRAVA BANJA LUKA	10 - RADNI ODNOSI	17.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-63/16	Ž-BL-05-56/16	ZDRAVSTVENA USTANOVA DOM ZDRAVLJA BIHAĆ	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	17.5.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-64/16	Ž-BL-05-206/16	MINISTARSTVO FINACIJA UNSKO-SANSKOG KANTONA	09 - SUDOVI -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	17.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-65/16	Ž-BL-05-740/15	OPĆINA ZENICA	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	17.5.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-66/16	Ž-BL-04-15/16	JAVNO KOMUNALNO PODUZEĆE „KOMB“ D.O.O. BUŽIM	10 - RADNI ODNOSI	17.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-67/16	Ž-BL-05-737/14	GRAD BANJA LUKA	19 - UPRAVA	17.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-68/16	Ž-BL-05-125/16	AGENCIJA ZA DRŽAVNU UPRAVU REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	17.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-69/16	Ž-BL-04-95/16	KP „VODOVOD I KANALIZACIJA“ A. D. BROD	10 - RADNI ODNOSI	17.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-70/16	Ž-BL-05-140/16	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	17.5.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-71/16	Ž-BL-05-193/16	MINISTARSTVO PRAVDE BOSNE I HERCEGOVINE	28 - PREDMETI KORUPCIJE	17.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-72/16	Ž-BL-05-102/16	MINISTARSTVO RADA I BRANITELJSKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	17.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-73/16	Ž-BL-05-471/15	GRAD BIHAĆ, FEDERALNA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	17.5.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-74/16	Ž-BL-01-754/15	JAVNA USTANOVA SREDNJOŠKOLSKI CENTAR „NIKOLA TESLA“ BROD	13 - PRAVA DJETETA	17.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-75/16	Ž-BL-04-725/14	MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BOSNE I HERCEGOVINE, MINISTARSTVO ZA IZBJEGLE I RASELJENE OSOBE REPUBLIKE SRPSKE	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	17.5.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA

P-76/16	Ž-SA-05-36/16	OPĆINA DOBOJ-JUG	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	17.5.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-77/16	Ž-BL-06-97/16	SVEUČILIŠTE U BANJOJ LUCI, POLJOPRIVREDNI FAKULTET	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	30.5.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-78/16	Ž-BL-05-650/15	MINISTARSTVO ZA IZBJEGLICE I RASELJENE OSOBE REPUBLIKE SRPSKE	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	30.5.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-79/16	Ž-BL-06-64/16	SVEUČILIŠTE U TUZLI, FILOLOŠKI FAKULTET	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	30.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-80/16	Ž-BL-04-674/15	FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE	23 - ZDRAVSTVO	30.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-81/16	Ž-BL-06-445/15	POREZNA UPRAVA REPUBLIKE SRPSKE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-14 - NA TEMELJU POLITIČKOG ILI DRUGOG UVJERENJA	17.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-82/16	Ž-BL-04-57/16	GIMNAZIJA FRA GRGE MARTIĆA POSUŠJE, MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, ZNANOSTI, KULTURE I SPORTA ZAPADNOHERCEGOVAČKOG KANTONA	10 - RADNI ODNOSI	17.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-83/16	Ž-BL-05-180/16	SREDNJA STRUKOVNA ŠKOLA POSUŠJE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	17.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-84/16	Ž-SA-05-295/14	KANTONALNO TUŽITELJSTVO ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA ZENICA	26 - TUŽITELJSTVA	23.5.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-85/16	Ž-SA-04-123/16	J.U. CENTAR ZA DJECU I MLADE S POSEBNIM POTREBAMA "LOS ROSALES" MOSTAR N/R DIREKTORICE MOSTAR	10 - RADNI ODNOSI	23.5.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-86/16	Ž-SA-05-48/16	SREDNJOBOSANSKI KANTON, MINISTARSTVO ZDRAVSTVA I SOCIJALNE POLITIKE TRAVNIK N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	23.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-87/16	Ž-SA-05-121/16	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO N/R NAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	23.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-88/16	Ž-SA-05-549/15	JU DOM ZDRAVLJA VITEZ	10 - RADNI ODNOSI	23.5.2016.	REALIZIRANA	DA

P-89/16	Ž-SA-05-130/16	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO N/R NAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	23.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-90/16	Ž-SA-05-1082/14	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO N/R NAČELNIKA OPĆINE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU.	23.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-91/16	Ž-SA-05-737/15	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	19 – UPRAVA	23.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-92/16	Ž-SA-05-1187/15	SREDNJOBOSANSKI KANTON, MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA, IZGRADNJE, ZAŠTITE OKOLIŠA, POVRATKA I STAMBENIH POSLOVA TRAVNIK N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	23.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-93/16	Ž-BR-05-9/14	1-MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA SEKTOR ZA DRŽAVLJANSTVO I PUTNE ISPRAVE SARAJEVO 2-MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA 3-OPĆINA ZVORNIK, ADMINISTRATIVNA SLUŽBA, ODJEL ZA OPĆU UPRAVU, ZVORNIK 4-GRAD TUZLA, SLUŽBA ZA OPĆU UPRAVU I ZAJEDNIČKE POSLOVE TUZLA	17 - JAVNE ISPRAVE	24.5.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-94/16	Ž-BR-04-59/15	1-OPĆINA BANOVIĆI 2-OPĆINA ŽIVINICE	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	24.5.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-95/16	Ž-BR-05-257/15	VLADA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE -ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE -PODODJEL ZA SOCIJALNU ZAŠTITU BRČKO	19 - UPRAVA	24.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-96/16	Ž-BR-01-92/15	1-OPĆINA TEOČAK, JAVNA USTANOVA “CENTAR ZA SOCIJALNI RAD” TEOČAK 2-OPĆINSKI SUD U KALESIJI KALESIJA	13 - PRAVA DJETETA	24.5.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-97/16	Ž-SA-04-200/16	KJKP “VODOVOD I KANALIZACIJA” D.O.O. SARAJEVO N/R DIREKTORA	21 - KOMUNALNE USLUGE	24.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-98/16	Ž-SA-04-251/16	JAVNA USTANOVA DOM ZDRAVLJA KANTONA SARAJEVO N/R GENERALNOG DIREKTORA	09 - SUDOVI	24.5.2016.	REALIZIRANA	DA

P-99/16	Ž-BR-05-226/15	JAVNO PODUZEĆE ŽELJEZNICE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU SARAJEVO, POSLOVNO PODRUČJE TUZLA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	24.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-100/16	Ž-BR-04-4/16	OPĆINA LOPARE	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	24.5.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-101/16	Ž-SA-05-409/16	FEDERALNO MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	30.5.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-102/16	Ž-SA-05-289/16	ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE N/R DIREKTORA S A R A J E V O, FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVLJA N/R DIREKTORA S A R A J E V O	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	30.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-103/16	Ž-SA-02-902/15	FEDERALNI ZAVOD ZA PENZIJSKO / MIROVINSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE MOSTAR, KANTONALNA ADMINISTRATIVNA SLUŽBA ZENICA, ODJEL ZA RJEŠAVANJE O PRAVIMA IZ PIO Z E N I C A	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	30.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-104/16	Ž-BL-04-257/16	VLADA REPUBLIKE SRPSKE, FOND MIROVINSKOG I INVALIDSKOG OSIGURANJA REPUBLIKE SRPSKE	25 - MIROVINE	30.5.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-105/16	Ž-BL-05-134/16	OPĆINA GRADIŠKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	30.5.2016.	REALIZIRANA	DA
P-106/16	Ž-LI-04-391/15, Ž-LI-05-395/15, Ž-LI-05-40/16	OPĆINSKI SUD U LIVNU	09 - SUDOVI -- 09-2 - DULJINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	14.6.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-107/16	Ž-BL-06-359/16, Ž-SA-06-13/16, Ž-SA-06-615/15, Ž-SA-06-854/15	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA, FEDERALNO MINISTARSTVO OBRAZOVANJA I ZNANOSTI MOSTAR	01 – DISKRIMINACIJA 01-09 – NA OSNOVU JEZIKA	20.6.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-108/16	Ž-MO-05-12/15	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA N/R MINISTRA ZENICA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	21.6.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA

P-109/16	Ž-MO-04-35/16	ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA I REOSIGURANJA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO, ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA HERCEGOVAČKO-NERETVANSKOG KANTONA MOSTAR, FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE BRČKO, ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA TRAVNIK, ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA KANTONA 10 LIVNO, ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA ZENICA, ZAVOD ZA ZDRAVSTVENO OSIGURANJE BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA GORAŽDE, ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA UNSKO-SANSKOG KANTONA BIHAĆ, ZAVOD ZA ZDRAVSTVENO OSIGURANJE ZAPADNO-HERCEGOVAČKOG KANTONA GRUDE	23 - ZDRAVSTVO	22.6.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-110/16	Ž-MO-05-175/15	MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO, FEDERALNO MINISTARSTVO RASELJENIH OSOBA I IZBJEGLICA SARAJEVO, OPĆINA ČAPLJINA, ČAPLJINA	20 - RATNE ŠTETE	22.6.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-111/16	Ž-SA-05-308/15	KANTON SARAJEVO, VLADA KANTONA SARAJEVO, KABINET PREMIJERA N/R PREMIJERA	09 - SUDOV I -- 09-3 - IZVRŠENJE PRESUDA	24.6.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-112/16	Ž-BL-05-272/16	OPĆINA NEVESINJE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	26.9.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-113/16	Ž-BL-05-382/15	MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE REPUBLIKE SRPSKE	28 - PREDMETI KORUPCIJE	29.6.2016.	REALIZIRANA	DA
P-114/16	Ž-SA-05-276/16	MINISTARSTVO ŠUMARSTVA, POLJOPRIVREDE I VODOPRIVREDE SREDNJOBOSANSKOG KANTONA TRAVNIK	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	29.6.2016.	REALIZIRANA	DA

P-115/16	Ž-SA-05-495/16	FEDERALNO MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	29.6.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-116/16	Ž-SA-05-163/16	VLADA KANTONA SARAJEVO N/R PREMIJERA	19 - UPRAVA	28.6.2016.	REALIZIRANA	DA
P-117/16	Ž-BL-02-195/16	MINISTARSTVO KOMUNIKACIJA I TRANSPORTA BOSNE I HERCEGOVINE	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	1.7.2016.	REALIZIRANA	DA
P-118/16	Ž-BL-06-773/15	OPĆINA JAJCE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	4.7.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-119/16	Ž-BL-06-7/16	VISOKO SUDBENO I TUŽITELJSKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-15 - NA TEMELJU IMOVNOG STANJA	7.7.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-120/16	Ž-BL-04-34/16	CENTAR ZA SOCIJALNI RAD DRVAR	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	4.7.2016.	REALIZIRANA	DA
P-121/16	Ž-BL-06-774/15	SVEUČILIŠTE U ISTOČNOM SARAJEVU	01 - DISKRIMINACIJA	7.7.2016.	REALIZIRANA	DA
P-122/16	Ž-MO-05-204/15	OPĆINA LJUBUŠKI	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	6.7.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-123/16	Ž-MO-04-19/16	VLADA HNK N/R PREDsjedNIKA MOSTAR	10 - RADNI ODNOSI	6.7.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-124/16	Ž-MO-05-64/16	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE N/R PREMIJERA SARAJEVO	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	6.7.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-125/16	Ž-LI-05-13/16	SKUPŠTINA KANTONA 10, POVJERENSTVO ZA IZBOR I IMENOVANJE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	13.7.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-126/16	Ž-LI-04-103/16	UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE LIVNO	10 - RADNI ODNOSI	13.7.2016.	NIJE REALIZIRANA	NE
P-127/16	Ž-LI-05-307/15	KANTONALNI SUD U LIVNU	09 - SUDOVI	13.7.2016.	REALIZIRANA	DA
P-128/16	Ž-SA-05-474/16	MINISTARSTVO FINACIJA-POREZNA UPRAVA REPUBLIKE SRPSKE PODRUČNI CENTAR ISTOČNO SARAJEVO PODRUČNA JEDINICA ISTOČNO SARAJEVO ISTOČNO SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	20.7.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-129/16	Ž-SA-05-744/15	OPĆINA PROZOR-RAMA, SLUŽBA ZA RAZVOJ, PODUZETNIŠTVO, OBRT I FINACIJE PROZOR- RAMA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	20.7.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA

P-130/16	Ž-SA-05-745/15	OPĆINA LJUBUŠKI, SLUŽBA ZA PRORAČUN I FINACIJE UL. ZRINSKO-FRANKOPANSKA 71, 88 320 LJUBUŠKI	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	20.7.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-131/16	Ž-BL-01-297/16	OKRUŽNO TUŽITELJSTVO BANJA LUKA, OSNOVNI SUD BANJA LUKA, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BANJA LUKA	13 - PRAVA DJETETA	25.7.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-132/16	Ž-BL-05-130/16	FEDERALNO MINISTARSTVO RASELJENIH OSOBA I IZBJEGLICA	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	25.7.2016.	REALIZIRANA	DA
P-133/16	Ž-BL-04-742/15	OPĆINA BUŽIM, OPĆINSKO VIJEĆE	19 - UPRAVA	25.7.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-134/16	Ž-BL-05-434/15	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, INDUSTRIJE I RUDARSTVA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	25.7.2016.	NIJE REALIZIRANA	NE
P-135/16	Ž-BL-04-175/16 Ž-BL-04-176/16	ŽELJEZNICE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	25.7.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-136/16	Ž-BL-05-73/16 Ž-BL-05-74/16	MINISTARSTVO FINACIJA REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	25.7.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-137/16	Ž-BL-05-337/16	CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	25.7.2016.	REALIZIRANA	DA
P-138/16	Ž-LI-05-131/16	UPRAVA ZA PITANJA BRANITELJA TOMISLAVGRAD	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	10.10.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-139/16	Ž-SA-05-113/15	KANTONALNO TUŽITELJSTVO KANTONA SARAJEVO	26 - TUŽITELJSTVA	16.8.2016.	NIJE REALIZIRANA	NE
P-140/16	Ž-BL-05-317/16	ELEKTROPRIJENOS BOSNE I HERCEGOVINE A.D. BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	23.8.2016.	REALIZIRANA	DA
P-141/16	Ž-BL-05-461/16	VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	23.8.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-142/16	Ž-BL-06-331/16	SVEUČILIŠNA BOLNICA FOČA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	23.8.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-143/16	Ž-BL-04-324/16	UPRAVA ZA NEIZRAVNO OPOREZIVANJE	10 - RADNI ODNOSI	23.8.2016.	REALIZIRANA	DA

P-144/16	Ž-BL-01-586/13	OSNOVNI SUD U MRKONJIĆ GRADU	13 - PRAVA DJETETA	23.8.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-145/16	Ž-BL-05-212/16	SVEUČILIŠTE U BANJOJ LUCI, URED ZA OSIGURANJE KVALITETA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	24.8.2016.	REALIZIRANA	DA
P-146/16	Ž-SA-05-325/16 Ž-SA-05-326/16	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE "JP BH POŠTA" D.O.O. SARAJEVO NADZORNI ODBOR	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	25.8.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-147/16	Ž-BL-04-55/16	OPĆINA OŠTRA LUKA	25 - MIROVINE	30.8.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-148/16	Ž-SA-05-454/16 Ž-SA-05-455/16	VLADA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA N/R PREMIJERA, MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU I IZBJEGLICE N/R MINISTRA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	31.8.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-149/16	Ž-SA-04-1080/15	POREZNA UPRAVA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	25 - MIROVINE	5.9.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-150/16	Ž-SA-05-1218/15	MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	31.8.2016.	REALIZIRANA	DA
P-151/16	Ž-SA-05-331/16	VLADA ZENIČKO DOBOJSKOG KANTONA N/R PREMIJERA Z E N I C A, MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, PROMET I KOMUNIKACIJE I ZAŠTITU OKOLINE ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA N/R MINISTRA Z E N I C A	19 - UPRAVA	31.8.2016.	REALIZIRANA	DA
P-152/16	Ž-BR-05-214/15	AGENCIJA ZA BANKARSTVO REPUBLIKE SRPSKE VASE PELAGIĆA 11 A 78 000 BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-2 - ODBIJANJE PRISTUPA INFORMACIJAMA	7.9.2016.	REALIZIRANA	DA
P-153/16	Ž-BR-04-159/14	KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD, POLUOTVORENOG TIPA U ORAŠJU ORAŠJE	10 - RADNI ODNOSI	7.9.2016.	REALIZIRANA	DA
P-154/16	Ž-BR-04-204/15	VLADA REPUBLIKE SRPSKE, MINISTARSTVO ZA IZBJEGLICE I RASELJENE OSOBE BANJA LUKA	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	7.9.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-155/16	Ž-BL-05-366/16	GRAD BANJA LUKA, MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	5.9.2016.	REALIZIRANA	DA

P-156/16	Ž-BL-02-732/15	RTV SERVISI U BOSNI I HERCEGOVINI	12 - OSOBE S INVALIDITETOM	5.9.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-157/16	Ž-SA-05-526/16	VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, MINISTARSTVO PROMETA I KOMUNIKACIJA N/R MINISTRA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	27.9.2016.	REALIZIRANA	DA
P-158/16	Ž-SA-05-575/16	JU „TREĆA OSNOVNA ŠKOLA“- ILIDŽA ŠKOLSKI ODBOR N/R DIREKTORA ŠKOLE ILIDŽA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	14.9.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-159/16	Ž-SA-05-75/16	JU OSNOVNA ŠKOLA BAŠIGOVCİ ŽIVINICE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA.	14.9.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-160/16	Ž-SA-05-388/15	SVEUČILIŠNI KLINIČKI CENTAR U SARAJEVU N/R PREDSEDNIKA UPRAVNOG ODBORA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	14.9.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-161/16	Ž-SA-05-182/16	REGIONALNI CENTAR ZA UPRAVLJANJE OTPADOM GORNJI VAKUF-USKOPLJE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA		NIJE REALIZIRANA	DA
P-162/16	Ž-SA-05-183/16	OPĆINA GORNJI VAKUF- USKOPLJE GORNJI VAKUF-USKOPLJE N/R NAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	14.9.2016.	REALIZIRANA	DA
P-163/16	Ž-SA-05-1037/14	OPĆINA ILIDŽA N/R NAČELNIKA	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	14.9.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-164/16	Ž-SA-05-1009/15	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	14.9.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-165/16	Ž-SA-05-263/16	OKRUŽNI GOSPODARSKI SUD ISTOČNO SARAJEVO, ISTOČNO SARAJEVO	09 - SUDOVI	14.9.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-166/16	Ž-BL-05-630/15	FEDERALNA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE	19 - UPRAVA	26.9.2016.	REALIZIRANA	DA
P-167/16	Ž-BL-04-346/16	MINISTARSTVO RADA I BRANITELJSKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	26.9.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-168/16	Ž-SA-01-915/16	KANTONALNI SUD U SARAJEVU	13 - PRAVA DJETETA	10.10.2016.	REALIZIRANA	DA
P-169/16	Ž-BL-06-258/16	MEDICINSKI FAKULTET U BANJOJ LUCI	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	10.10.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-170/16	Ž-SA-06-227/16	OPĆINA ŽIVINICE N/R NAČELNIKA OPĆINE	01 - DISKRIMINACIJA	13.10.2016.	REALIZIRANA	DA

P-171/16	Ž-SA-05-291/16	OPĆINA DRVAR N/R NAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	13.10.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-172/16	Ž-SA-05-388/16	OPĆINA KUPRES-NOVO SELO KUPRES N/R NAČELNIKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	13.10.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-173/16	Ž-BL-05-379/16 Ž-BL-05-380/16	SKUPŠTINA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA, MINISTARSTVO FINACIJA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	17.10.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-174/16	Ž-BL-05-654/15	OPĆINA ČAPLJINA	19 - UPRAVA	20.10.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-175/16	Ž-BL-05-403/16	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE REPUBLIKE SRPSKE	19 - UPRAVA	20.10.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-176/16	Ž-BL-04-253/16	ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA UNSKO-SANSKOG KANTONA	06 - JAVNI PRIHODI	20.10.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-177/16	Ž-BL-06-220/16	JU GIMNAZIJA GRADIŠKA	01 - DISKRIMINACIJA	20.10.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-178/16	Ž-BL-05-281/16	OKRUŽNI GOSPODARSKI SUD	09 - SUDOVI -- 09-2 - DULJINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	20.10.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-179/16	Ž-SA-06-571/16	SVEUČILIŠTE U ZENICI REKTORU I SENATU ZENICA	01 - DISKRIMINACIJA	24.10.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-180/16	Ž-SA-04-1214/15, Ž-SA-04-823/16, Ž-SA-04-824/16, Ž-SA-04-825/16	MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA, IZGRADNJE I ZAŠTITE OKOLIŠA KANTONA SARAJEVO N/R MINISTRA SARAJEVO, OPĆINA ILIDŽA N/R NAČELNIKA ILIDŽA	21 - KOMUNALNE USLUGE	24.10.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-181/16	Ž-SA-05-347/16	VLADI FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE "JP BH POŠTA" D.O.O. SARAJEVO NADZORNI ODBOR	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	24.10.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-182/16	Ž-BL-05-213/16	OKRUŽNI SUD U BANJOJ LUCI	09 - SUDOVI	25.10.2016.	REALIZIRANA	DA
P-183/16	Ž-BL-05-236/15	MINISTARSTVO ZA IZBJEGLICE I RASELJENE OSOBE REPUBLIKE SRPSKE	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	25.10.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-184/16	Ž-BL-04-248/16	ZDRAVSTVENA USTANOVA LJEKARNA SANSKI MOST	10 - RADNI ODNOSI	18.10.2016.	NIJE REALIZIRANA	NE

P-185/16	Ž-BL-01-348/16	VLADA HERCEGOVAČKO- NERETVANSKOG KANTONA MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, ZNANOSTI, KULTURE I SPORTA HERCEGOVAČKO- NERETVANSKOG KANTONA	13 - PRAVA DJETETA	25.10.2016.	NIJE REALIZIRANA	NE
P-186/16	Ž-SA-05-519/16	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, ZASTUPNIČKI DOM NARODA	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	26.10.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-187/16	Ž-SA-05-733/16	JU NARODNO KAZALIŠTE SARAJEVO, UPRAVNI ODBOR	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	26.10.2016.	REALIZIRANA	DA
P-188/16	Ž-BR-04-12/16	GRAD TUZLA - SLUŽBA CIVILNE ZAŠTITE -SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA TUZLA	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	27.10.2016.	REALIZIRANA	DA
P-189/16	Ž-BR-05-92/16	VLADA TUZLANSKOG KANTONA MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, ZNANOSTI, KULTURE I SPORTA TUZLA	19 - UPRAVA	27.10.2016.	REALIZIRANA	DA
P-190/16	Ž-BR-05-51/15	KANTONALNOM TUŽITELJSTVU TUZLANSKOG KANTONA	26 - TUŽITELJSTVA	27.10.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-191/16	Ž-BR-04-27/16	VLADI BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE, ODJELU ZA OBRAZOVANJE	11 - OBRAZOVANJE	27.10.2016.	REALIZIRANA	DA
P-192/16	Ž-BR-05-138/16	GRAD TUZLA -GRADSKO VIJEĆE - SLUŽBA ZA EKONOMSKI RAZVOJ I DRUŠTVENE DJELATNOSTI	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	27.10.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-193/16	Ž-BR-04-127/15	VLADA TUZLANSKOG KANTONA - MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU I POVRATAK, JAVNA USTANOVA CENTAR ZA SOCIJALNI RAD TUZLA - NA ZNANJE TUZLA	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	27.10.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-194/16	Ž-MO-04-63/16	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	10 - RADNI ODNOSI	27.10.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-195/16	Ž-MO-04-176/15	SOKO TVORNICIJA TRANSMISIJA D.O.O.MOSTAR	10 - RADNI ODNOSI	27.10.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-196/16	Ž-LI-04-183/16	VLADA KANTONA 10 - ŽALBENO VIJEĆE	10 - RADNI ODNOSI	1.11.2016.	NEMA ODGOVORA	NE

P-197/16	Ž-SA-06-337/16	ZAKONODAVNA TIJELA DRŽAVE, ENTITETA I BRČKO DISTRIKTA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-19 - NA TEMELJU SPOLNOG IZRAŽAVANJA ILI ORIJENTACIJE	2.11.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-198/16	Ž-BL-05-381/16	SKUPŠTINA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	7.11.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-199/16	Ž-BL-05-271/16	GRAD ZENICA, SLUŽBA ZA OPĆU UPRAVU I STAMBENE POSLOVE	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	8.11.2016.	REALIZIRANA	DA
P-200/16	Ž-SA-05-208/14	VRHOVNI SUD FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	19 - UPRAVA	9.11.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-201/16	Ž-LI-05-189/16	MUP KANTONA 10 , ODSJEK ZA UNUTARNJU KONTROLU LIVNO	05 - POLICIJA	16.11.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-202/16	Ž-MO-05-136/16	GRAD MOSTAR, N/R GRADONAČELNIKA, MOSTAR GRAD MOSTAR, ODJEL ZA URBANIZAM I IZGRADNJU, N/R NAČELNICE, MOSTAR	19 - UPRAVA	18.11.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-203/16	Ž-SA-05-988/16	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO N/R PREMIJERA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	18.11.2016.	NIJE REALIZIRANA	NE
P-204/16	Ž-BR-05-40/16	OPĆINA GRAČANICA N/R NAČELNIKA GRAČANICA	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	1.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-205/16	Ž-BR-04-266/14	VLADI TUZLANSKOG KANTONA, MINISTARSTVU FINACIJA	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	1.12.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-206/16	Ž-BR-05-184/15	OPĆINI TEOČAK	19 - UPRAVA	1.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-207/16	Ž-BR-05-71/16	1-MINISTARSTVO INDUSTRIJE, ENERGETIKE I RUDARSTVA TUZLANSKOG KANTONA 2 - JAVNA USTANOVA SLUŽBA ZA ZAPOSŁJAVANJE TUZLANSKOG KANTONA TUZLA	09 - SUDOVI	1.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-208/16	Ž-BR-05-252/15	OPĆINSKI SUD U TUZLI N/R PREDSJEDNIKA TUZLA	09 - SUDOVI	1.12.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA
P-209/16	Ž-BR-04-87/16	CENTRALNOM GRIJANJU D.D. TUZLA	21 - KOMUNALNE USLUGE	1.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-210/16	Ž-SA-04-929/15	ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON, VLADA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA ZENICA, AGENCIJA ZA PRIVATIZACIJU N/R DIREKTORA ZENICA	10 - RADNI ODNOSI	30.11.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA

P-211/16	Ž-BL-05-547/16	OPĆINA DERVENTA	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	30.11.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-212/16	Ž-BL-05-422/16	OPĆINA LUKAVAC	20 - RATNE ŠTETE	30.11.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-213/16 ²⁹⁴	Ž-BL-04-152/16	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	10 - RADNI ODNOSI	30.11.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-214/16	Ž-SA-05-1184/15	OPĆINA ILIDŽA SLUŽBA ZA IMOVINSKO-PRAVNE, STAMBENE, GEODETSKE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA ILIDŽA	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	30.11.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-215/16	Ž-BL-05-349/16	FOND ZA MIROVINSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE FILIJALA BANJA LUKA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	1.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-216/16	Ž-SA-05-406/16	GRAD TREBINJE	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	16.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-217/16	Ž-SA-05-11/16	OPĆINA CENTAR, KABINET OPĆINSKOG NAČELNIKA- INSPEKCIJA SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	16.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-218/16	Ž-SA-04-370/16	SVEUČILIŠTE U SARAJEVU OBALA KULINA BANA BROJ 7/II 71 000 SARAJEVO N/R REKTORA MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, ZNANOSTI I MLADE KANTONA SARAJEVO, REISA DŽEMALUDINA ČAUŠEVIĆA BROJ 1 71 000 SARAJEVO N/R MINISTRA	11 - OBRAZOVANJE	29.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-219/16	Ž-SA-04-1019/16	JU ELEKTROTEHNIČKA ŠKOLA ZA ENERGETIKU SARAJEVO N/R DIREKTORA	10 - RADNI ODNOSI	16.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-220/16	Ž-BL-04-602/16	SVEUČILIŠTE U BANJOJ LUCI SVEUČILIŠTE U BANJOJ LUCI FAKULTET POLITIČKIH ZNANOSTI	10 - RADNI ODNOSI	9.12.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-221/16	Ž-BL-04-413/16	„ZZ POLJOPROM“ U STEČAJU	25 - MIROVINE	29.11.2016.	NEMA ODGOVORA	NE

²⁹⁴ Do finalizacije Godišnjeg izvješća nije istekao rok za obavijest o učincima Preporuke

P-222/16	Ž-BL-05-268/16	MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BOSNE I HERCEGOVINE	20 - RATNE ŠTETE	9.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-223/16	Ž-BL-05-768/15	TUŽITELJSTVO BOSNE I HERCEGOVINE	26 - TUŽITELJSTVA	9.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-224/16	Ž-BL-05-590/16	VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE	09 - SUDOVI	9.12.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-225/16	Ž-BL-05-563/16	VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE	09 - SUDOVI -- 09-2 - DULJINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	9.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-226/16	Ž-BR-05-255/15	OPĆINA LUKAVAC - OPĆINSKO PRAVOBRANITELJSTVO - SLUŽBA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE - SLUŽBA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO - PRAVNE POSLOVE NAČELNIKU OPĆINE - NA ZNANJE LUKAVAC	19 - UPRAVA	9.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-227/16	Ž-BR-04-288/15	JAVNO KOMUNALNO PODUZEĆE „KOMUNALNO“ D.D. ŽIVINICE	10 - RADNI ODNOSI	9.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-228/16	Ž-SA-05-575/16	JU „TREĆA OSNOVNA ŠKOLA“- ILIDŽA ŠKOLSKI ODBOR N/R DIREKTORA ŠKOLE ILIDŽA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	12.12.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-229/16	Ž-SA-05-844/16	KJKP „TRŽNICE-PIJACE“ D.O.O. SARAJEVO	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA -- 03-1 - NEODLUČIVANJE U ZAKONSKOM ROKU	19.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-230/16	Ž-SA-05-25/16	NADZORNI ODBOR JP “ BOSANSKO - PODRINJSKE ŠUME” D.O.O. GORAŽDE	22 - VLADINA I MINISTARSKA IMENOVANJA	13.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-231/16	Ž-SA-05-161/16	CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BROD N/R DIREKTORA, BOLNICA “SVETI APOSTOL LUKA” U DOBOJU N/R DIREKTORA	05 - POLICIJA	24.3.2016.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	NE
P-232/16	Ž-BL-05-127/16	OPĆINSKI SUD U BIHAĆU	09 - SUDOVI -- 09-2 - DULJINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	9.12.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-233/16	Ž-BL-04-517/16	OSNOVNI SUD U BIJELEJINI	10 - RADNI ODNOSI	20.12.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-234/16	Ž-BL-04-469/16	JKP „VODOVOD I KANALIZACIJA“ D.O.O. SANSKI MOST	21 - KOMUNALNE USLUGE	15.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-235/16	Ž-BL-05-588/16	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE REPUBLIKE SRPSKE	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	16.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE

P-236/16	Ž-BL-04-165/16	FOND ZA MIROVINSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE	25 - MIROVINE	5.12.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-237/16	Ž-SA-05-508/16	GRAD BIHAĆ	19 - UPRAVA	28.12.2016.	REALIZIRANA	NE
P-238/16	Ž-SA-05-891/16	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO N/R PREMIJERA	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	28.12.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-239/16	Ž-SA-05-478/16	JU KANTONALNI CENTAR ZA SOCIJALNI RAD SARAJEVO, SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE NOVI GRAD SARAJEVO	19 - UPRAVA	28.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-240/16	Ž-SA-05-1002/16	SLUŽBA ZA OPĆE POSLOVE I DRUŠTVENU DJELATNOST OPĆINE SANSKI MOST	03 - PRISTUP INFORMACIJAMA	28.12.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-241/16	Ž-SA-05-741/16	VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, IZVRŠITELJ POSLOVA SKRBNIŠTVA ZA LJUBLJANSKU BANKU SARAJEVO	19 - UPRAVA	28.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-242/16	Ž-SA-04-726/16	ZRAK D.D. SARAJEVO N/R DIREKTORA SARAJEVO	10 - RADNI ODNOSI	28.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-243/16	Ž-BR-05-205/16	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA, POLICIJSKA STANICA ŽIVINICE	05 - POLICIJA	29.12.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-244/16	Ž-BR-04-90/16	VLADI BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE, ODJELU ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE PODODJELU ZA SOCIJALNU ZAŠTITU	23 - ZDRAVSTVO	29.12.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-245/16	Ž-BR-04-146/15	VLADI BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE, ODJELU ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE; MINISTARSTVU ZDRAVSTVA I SOCIJALNE ZAŠTITE VLADE REPUBLIKE SRPSKE; INSTITUTU ZA MEDICINSKO VJEŠTAČENJE ZDRAVSTVENOG STANJA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE; FEDERALNOM MINISTARSTVU ZDRAVSTVA; FEDERALNOM MINISTARSTVU RADA I SOCIJALNE POLITIKE;	24 - SOCIJALNA ZAŠTITA	29.12.2016.	OSTVARENA SURADNJA	DA

P-246/16	Ž-BR-05-18/16	OPĆINSKOM SUDU U LUKAVCU	09 - SUDOVI -- 09-2 - DULJINA TRAJANJA POSTUPKA (ČLANAK 6)	29.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-247/16	Ž-BR-05-154/16	OPĆINI GRAČANICA, JAVNOM PODUZEĆU „VODOVOD I KANALIZACIJA“ GRAČANICA	19 - UPRAVA	29.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-248/16	Ž-BR-05-220/16	MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA, POLICIJSKOJ STANICI ŽIVINICE	05 - POLICIJA	29.12.2016.	REALIZIRANA	DA
P-249/16	Ž-BR-05-271/15	KANTONALNOJ UPRAVI ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE TUZLA	19 - UPRAVA	29.12.2016.	NEMA ODGOVORA	NE
P-250/16	Ž-BR-05-148/16	OPĆINI CENTAR SARAJEVO SLUŽBI ZA UPRAVU ZA STAMBENE POSLOVE	15 – IMOVINSKO-PRAVNI ODNOSI	29.12.2016.	NIJE REALIZIRANA	DA

ANEKS I PREGLED PRORAČUNA ZA 2016. GODINU

0304 Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Pregled rashoda i izdataka po ekonomskim kategorijama, Period izvještavanja: od 1.1.2016. do 31.12.2016.

Obrazac 2.

Redni broj	Opis	Ekon. kod	Proračun	Izmjene i dopune (rebalans, prestruktur., preraspodjela, rezerva, namjenska sredstva i dr.)	Korigirani proračun	Ostvareni kumulativni iznos ukupnih rashoda i izdataka	Ostvareni kumulativni iznos istog razdoblja prethodne godine	Postotak 7/6 x 100	Postotak 7/8 x 100
1	2	3	4	5	6 (4+5)	7	8	9	10
1	Ukupni rashodi i izdatci (2+16)		2.368.000	0	2.368.000	2.279.371	2.328.369	96,3%	97,9%
2	Ukupni tekući rashodi (3+6)	610000	2.343.000	-23.700	2.319.300	2.231.420	2.272.002	96,2%	98,2%
3	Plaće i naknade troškova zaposlenih (4+5)	611000	1.875.000	-14.000	1.861.000	1.821.595	1.836.709	97,9%	99,2%
4	Bruto plaće i naknade plaća	611100	1.691.000	0	1.691.000	1.676.270	1.656.592	99,1%	101,2%
5	Naknade troškova zaposlenih	611200	184.000	-14.000	170.000	145.325	180.117	85,5%	80,7%
6	Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge (7+.....+15)	613000	468.000	-9.700	458.300	409.825	435.293	89,4%	94,1%
7	Putni troškovi	613100	83.000	14.000	97.000	88.677	65.103	91,4%	136,2%
8	Izdatci za telefonske i poštanske usluge	613200	60.000	-2.700	57.300	47.376	47.199	82,7%	100,4%
9	Izdatci za energiju i komunalne usluge	613300	12.000	0	12.000	4.555	11.270	38,0%	40,4%
10	Nabava materijala i sitnog inventara	613400	52.000	-11.000	41.000	39.871	37.503	97,2%	106,3%
11	Izdatci za usluge prijevoza i goriva	613500	35.000	-10.000	25.000	15.237	20.417	60,9%	74,6%
12	Unamljivanje imovine i opreme	613600	132.000	0	132.000	131.583	181.307	99,7%	72,6%
13	Izdatci za tekuće održavanje	613700	30.000	0	30.000	26.231	33.870	87,4%	77,4%
14	Izdatci osiguranja, bankarskih usluga i usluga platnog prometa	613800	7.000	0	7.000	3.874	2.843	55,3%	136,3%
15	Ugovorene i druge posebne usluge	613900	57.000	0	57.000	52.421	35.781	92,0%	146,5%
16	Ukupni kapitalni izdatci		25.000	23.700	48.700	47.951	56.367	98,5%	85,1%
17	Izdatci za nabavu stalnih sredstava	821000	25.000	23.700	48.700	47.951	56.367	98,5%	85,1%
18	Nabava opreme	821300	25.000	23.700	48.700	47.951	56.367	98,5%	85,1%

ANEKS II PREGLED OBVEZA PO ZAKONU O SLOBODI PRISTUPA INFORMACIJAMA

1. Javna tijela na razini Bosne i Hercegovine koja su ispunila obvezu imenovanja Službenika za informiranje i dostavili Vodič i Indeks registar u skladu s člancima 19 i 20 ZOSPI:

R.br.	Ime institucije	R.Br.	Ime institucije
1	Agencija za policijsku podršku Bosne i Hercegovine	37	Institut za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine
2	Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine	38	Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine
3	Agencija za forenzička ispitivanja Bosne i Hercegovine	39	Povjerenstvo za koncesije Bosne i Hercegovine
4	Agencija za identifikacijske isprave, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine	40	Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine
5	Agencija za javne nabave i Ured za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine	41	Povjerenstvo za uklanjanje mina Bosne i Hercegovine
6	Agencija za lijekove i medicinska sredstva Bosne i Hercegovine	42	Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine
7	Agencija za nadzor nad tržištem Bosne i Hercegovine	43	Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine
8	Agencija za osiguranje depozita Bosne i Hercegovine	44	Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine
9	Agencija za osiguranje u Bosni i Hercegovini	45	Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine
10	Agencija za poštanski promet Bosne i Hercegovine	46	Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine
11	Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje Bosne i Hercegovine	47	Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine
12	Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije Bosne i Hercegovine	48	Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine
13	Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine	49	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
14	Agencija za razvoj visokog obrazovanja, i osiguranje kvaliteta Bosne i Hercegovine	50	Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine
15	Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine	51	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine
16	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine	52	Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine
17	Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova Bosne i Hercegovine	53	Odbor državne službe za žalbe Bosne i Hercegovine
18	Agencija za unaprjeđenje inozemnih investicija Bosne i Hercegovine	54	Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
19	Agencija za zaštitu osobnih podataka Bosne i Hercegovine	55	Pravobraniteljstvo Bosne i Hercegovine
20	Arhiv Bosne i Hercegovine	56	Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine
21	Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz područja visokog obrazovanja Bosne i Hercegovine	57	Predsjedništvo Bosne i Hercegovine
22	Centar za uklanjanje mina Bosne i Hercegovine	58	Služba za poslove sa strancima Bosne i Hercegovine
23	Središnja banka Bosne i Hercegovine	59	Služba za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine
24	Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine	60	Sud Bosne i Hercegovine
25	Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine	61	Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine
26	Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine-BHDCA	62	Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja i bilja
27	Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine	63	Uprava za neizravno oporezivanje Bosne i Hercegovine
28	Direkcija za europske integracije Bosne i Hercegovine	64	Ured koordinatora za reformu javne uprave Bosne i Hercegovine
29	Državna agencija za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine	65	Ured za reviziju finansijskog poslovanja institucija Bosne i Hercegovine
30	Državna regulativna agencija za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine	66	Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine
31	Državno regulatorno povjerenstvo za električnu energiju Bosne i Hercegovine	67	Ustavni sud Bosne i Hercegovine
32	Elektroprivreda Bosne i Hercegovine	68	Vanjskotrgovinska/Spolnotrgovinska komora Bosne i Hercegovine
33	Fond za povratak Bosne i Hercegovine	69	Ured za zakonodavstvo Bosne i Hercegovine
34	Granična policija Bosne i Hercegovine	70	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine
35	Institucija ombudsmana za zaštitu potrošača Bosne i Hercegovine	71	Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
36	Institut za akreditiranje Bosne i Hercegovine		

2. Javna tijela na razini Bosne i Hercegovine koja su tijekom 2016. godine dostavljala statističke podatke u skladu s člankom 20 ZOSPI

R.br.	Ime institucije	R.Br.	Ime institucije
1	Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine	16	Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine
2	Agencija za identifikacijske isprave, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine	17	Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine
3	Agencija za javne nabave Bosne i Hercegovine	18	Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine
4	Agencija za nadzor nad tržištem Bosne i Hercegovine	19	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
5	Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine	20	Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine
6	Agencija za osiguranje Bosne i Hercegovine	21	Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine
7	Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine	22	Ombudsman za zaštitu potrošača Bosne i Hercegovine
8	Agencija za razvoj visokog obrazovanja, i osiguranje kvaliteta Bosne i Hercegovine	23	Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine- Tajništvo
9	Agencija za zaštitu osobnih podataka Bosne i Hercegovine	24	Predsjedništvo Bosne i Hercegovine –Tajništvo
10	Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine-BHDCA	25	Ured koordinatora za reformu javne uprave Bosne i Hercegovine
11	Direkcija za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine	26	Ured za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine
12	Granična policija Bosne i Hercegovine	27	Ustavni sud Bosne i Hercegovine
13	Fond za povratak Bosne i Hercegovine	28	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine - Generalno tajništvo
14	Institut za intelektualno vlasništvo Bosne i Hercegovine	29	Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
15	Komisija/Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine		

Kada govorimo o dostavljanju statističkih podataka od strane javnih tijela na razini Bosne i Hercegovine, Institucija ombudsmana za ljudska prava u izvještajnoj godini konstatira da 29 javnih tijela redovito ispunjava svoju obvezu. Tijekom 2015. godine ovu obvezu je ispunjavalo 39 javnih tijela.

3. Javna tijela na razini Federacije Bosne i Hercegovine koja su tijekom 2016. godine dostavljala statističke podatke u skladu sa ZOSPI:

R.Br.	Razina entiteta	R.Br.	Nivo Kantona	R.Br.	Razina općine
1	Vlada Federacije Bosne i Hercegovine	1	Kantonalni sud u Tuzli	1	Općina Bosansko Grahovo
2	Federalni hidrometeorološki zavod	2	Kantonarno tužiteljstvo Kantona Sarajevo	2	Općina Hadžići
3	Povjerenstvo za vrijednosne papire Federacije Bosne i Hercegovine	3	Kantonarno tužiteljstvo Zeničko-dobojskog kantona	3	Općina Lukavac
4	Ministarstvo unutarnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine	4	Kantonarno tužiteljstvo Unsko-sanskog kantona	4	Općina Sapna
		5	Ministarstvo unutarnjih poslova Kantona Sarajevo		
		6	JP Olimpijski bazen Otoka		
		7	Sveučilište u Tuzli		

U 2016. godini, četiri javna tijela na razini Federacije Bosne i Hercegovine redovito su ispunjavala svoju obvezu dostavljanja statističkih podataka, što je dva manje nego 2015. godine kada je tu obvezu ispunjavalo šest javnih tijela. Na razini kantona u sastavu Federacije Bosne i Hercegovine u 2016. godini ovu obvezu ispunilo je sedam javnih tijela, dok je u 2015. godini ovu obvezu ispunjavalo 11 javnih tijela. Kada govorimo o općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine, statističke podatke u 2016. godini redovito su dostavljala četiri javna tijela, dok je u 2015. godini ovu obvezu ispunjavalo 17 javnih tijela na općinskoj razini.

4. Javna tijela na razini Republike Srpske koja su tijekom 2016. godine dostavila statističke podatke u skladu sa ZOSPI:

R.Br.	Razina entiteta	R.Br.	Razina okruga	R.Br.	Razina općine
1	Fond za mirovinsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske	1	Okružni gospodarski sud Doboј	1	Općina Milići
2	Republičko tužiteljstvo	2	Okružni sud u Doboјu	2	Općina Prnjavor
		3	Okružno tužiteljstvo Doboј	3	Općina Rudo
		4	Okružno tužiteljstvo Banja Luka	4	Općina Ugljevik
				5	Općina Gradiška
				6	Općina Foča
				7	Osnovni sud u Tesliću

Na razini entiteta Republike Srpske, u 2016. godini u odnosu na 2015. godinu, došlo je do povećanja broja javnih tijela na općinskoj razini koja ispunjavaju svoju obvezu dostave statističkih podataka.

Tijekom 2016. godine sljedeća javna tijela su ispunila obvezu dostavljanja rješenja o službeniku za informiranje, Vodiča i Indeks Registra u skladu sa ZOSPI:

1. Povjerenstvo za zaštitu i očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (Vodič, Indeks Registra, Rješenje o službeniku za informiranje);
2. JU Direkcija regionalnih cesta Unsko-sanskog kantona (Rješenje o službeniku za informiranje);
3. Agencija za identifikacijske isprave, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine (Vodič);
4. Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo (Rješenje o službeniku za informiranje, Vodič);
5. Kantonalno tužiteljstvo Zapadnohercegovačkog kantona (Rješenje o službeniku za informiranje);
6. JP „Vodovod“ d.o.o. Mostar (Rješenje o službeniku za informiranje);
7. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine (Vodič, Indeks Registra);
8. Federalno ministarstvo prostornog uređenja (Rješenje o službeniku za informiranje, Vodič);
9. Federalna uprava za inspekcijske poslove (Rješenje o službeniku za informiranje);
10. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (Rješenje o službeniku za informiranje);
11. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine (Rješenje o službeniku za informiranje);
12. Okružni gospodarski sud Istočno Sarajevo (Rješenje o službeniku za informiranje);
13. Općinski sud u Zenici (Rješenje o službeniku za informiranje).

ANEKS III TABLIČNI PRIKAZ STATISTIČKIH POKAZATELJA

Rad po žalbama po odjelima u 2016. godini

ODJEL	Zaprimljeno u 2016. godini	Preneseno iz ranijih godina	Ukupno rađeno u 2016. godini	Ukupno završeno u 2016. godini	Preneseno u 2017. godinu
01 - Odjel za praćenje prava djece	139	101	240	121	119
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	53	49	102	55	47
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	9	9	18	10	8
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	738	340	1078	713	365
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	1718	907	2625	1630	995
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	152	129	281	142	139
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	168	99	267	145	122
UKUPNO	2977	1634	4611	2816	1795

Broj žalbi po uredima u 2016. godini

Odjel	Broj
01 - Odjel za praćenje prava djece // SA	72
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom // SA	22
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // SA	6
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // SA	319
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // SA	679
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // SA	71
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika // SA	140
Ukupan broj predmeta Sarajevo	1309
01 - Odjel za praćenje prava djece // BL	51
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom // BL	26
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina // BL	3
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // BL	197
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // BL	447
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // BL	69
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika // BL	27
Ukupan broj predmeta Banja Luka	820
01 - Odjel za praćenje prava djece // Brčko	5
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom // Brčko	1
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // Brčko	129
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // Brčko	163
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Brčko	9
Ukupan broj predmeta Brčko	307
01 - Odjel za praćenje prava djece // Mostar	10
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom // Mostar	3
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // Mostar	54
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // Mostar	105
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Mostar	1
Ukupan broj predmeta Mostar	173
01 - Odjel za praćenje prava djece // Livno	1
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom // Livno	1
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava // Livno	39
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava // Livno	324
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Livno	2
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika // Livno	1
Ukupan broj predmeta Livno	368
Ukupan broj predmeta u Instituciji	2977

Broj žalbi primljenih pod potkategorijama 2016. godine

Povreda prava	Potkategorija	Broj predmeta
01 – Diskriminacija	00 – Ostalo	60
01 – Diskriminacija	01-01 – Uznemiravanje	1
01 – Diskriminacija	01-03 – Mobing	55
01 – Diskriminacija	01-04 – Segregacija	2
01 – Diskriminacija	01-09 - Na temelju jezika	1
01 – Diskriminacija	01-10 - Na temelju vjere	2
01 – Diskriminacija	01-11 - Na temelju etničke pripadnosti	7
01 – Diskriminacija	01-12 - Na temelju nacionalnog ili socijalnog podrijetla	6
01 – Diskriminacija	01-13 - Na temelju veze s nacionalnom manjinom	1
01 – Diskriminacija	01-14 - Na temelju političkog ili drugog uvjerenja	1
01 – Diskriminacija	01-15 - Na temelju imovnog stanja	1
01 – Diskriminacija	01-17 - Na temelju obrazovanja	1
01 – Diskriminacija	01-18 - Na temelju društvenog položaja i spola	5
01 – Diskriminacija	01-19 - Na temelju spolnog izražavanja ili orijentacije	7
01 – Diskriminacija	SUMA	150
02 - Mediji i sloboda informiranja	SUMA	13
03 - Pristup informacijama	00 – Ostalo	138
03 - Pristup informacijama	03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	98
03 - Pristup informacijama	03-2 - odbijanje pristupa informacijama	53
03 - Pristup informacijama	03-3 - pravo na dva stupnja	2
03 - Pristup informacijama	SUMA	291
04 - Vjerske slobode / religija	SUMA	7
05 – Policija	SUMA	138
06 - Javni prihodi	SUMA	5
07 – Zatvori	00 – Ostalo	140
07 – Zatvori	07-1 - korištenje zavodskih pogodnosti i posjeta	20
07 – Zatvori	07-2 - zdravstvena zaštita i higijenski uvjeti	4
07 – Zatvori	07-4 – pomilovanja	2
07 – Zatvori	SUMA	166
08 - Ravnopravnost spolova	SUMA	1
09 – Sudovi	00 – Ostalo	340
09 – Sudovi	09-1 - žalbe na rad sudaca/sutkinja	27
09 – Sudovi	09-2 - duljina trajanja postupka (članak 6)	144
09 – Sudovi	09-3 - izvršenje presuda	58
09 – Sudovi	SUMA	569
10 - Radni odnosi	SUMA	328
11 – Obrazovanje	SUMA	27
12 - Osobe s invaliditetom	SUMA	54
13 - Prava djeteta	SUMA	138
14 - Ekologija zaštita okoliša	SUMA	4
15 – Imovinsko-pravni odnosi	SUMA	178
16 – Nasilje	SUMA	3
17 - Javne isprave	SUMA	23
18 – Manjine	SUMA	6
19 – Uprava	SUMA	358
20 - Ratne štete	SUMA	22
21 - Komunalne usluge	SUMA	91
22 - Vladina i ministarska imenovanja	SUMA	47
23 – Zdravstvo	SUMA	44
24 - Socijalna zaštita	SUMA	86
25 – Mirovine	SUMA	161
26 – Tužiteljstva	SUMA	57
27 – Pravobraniteljstva	SUMA	4
28 - Predmeti korupcije	SUMA	6
SUMA	SUMA	2977

Broj žalbi koje su završene//Način okončanja žalbi u 2016. godini

R.br.	Način okončanja	Predmeti iz 2016. godine	Predmeti iz ranijih godina	Ukupno
1	U tijeku intervencije Ombudsmana	635	528	1163
2	Preporukom Ombudsmana	71	166	237
3	Nezainteresiranost stranke za daljnje vođenje postupka	238	158	396
4	Neprihvatljiva žalba	491	174	665
5	Na drugi način	178	123	301
6	Nenadležnost i ustupanje predmeta nadležnom tijelu	33	4	37
7	Prosljeđen drugom uredu Ombudsmana	8	1	9
8	Specijalnim izvješćem	1	5	6
9	Ponovni postupak	2	0	2
10	Ukupno	1657	1159	2816

SAMO ZA NEPRIHVATLJIVA ŽALBA - POTKATEGORIZACIJA

00 – ostalo	55	9
01 - anonimna žalba	3	0
02 - zlonamjerna žalba	2	1
03 - neutemeljena žalba	369	146
04 - žalba ne sadrži nikakav zahtjev	4	1
05 - narušavanje legitimnih prava treće strane	0	0
06 - kašnjenje podnositelja od 1godine nakon činjenica, događaja ili odluke	12	1
07 - nisu iscrpljena sva pravna sredstva	13	7
08 - žalba nepotpuna ili nerazumljiva (nije naknadno dopunjena)	5	3
09 - podnositelj odustao od žalbe	5	1
10 - žalba s već razmatranim činjenicama (dupliranje žalbe)	22	5
11 - činjenično stanje prije 14. prosinca 1995. godine	1	0
Ukupno	491	174

Broj žalbi s preporukama izdanim u 2016. godini po kategorijama povreda prava i realizaciji

R.br.	Povreda prava	Broj predmeta s izdatom preporukom
1	01 – Diskriminacija	27
2	03 - Pristup informacijama	49
3	05 – Policija	5
4	06 - Javni prihodi	1
5	09 – Sudovi	18
6	10 - Radni odnosi	36
7	11 – Obrazovanje	4
8	12 - Osobe s invaliditetom	5
9	13 - Prava djeteta	11
10	15 – Imovinsko-pravni odnosi	21
11	16 – Nasilje	1
12	17 - Javne isprave	1
13	19 – Uprava	31
14	20 - Ratne štete	3
15	21 - Komunalne usluge	7
16	22 - Vladina i ministarska imenovanja	19
17	23 – Zdravstvo	3
18	24 - Socijalna zaštita	11
19	25 – Mirovine	7
20	26 – Tužiteljstva	5
21	28 - Predmeti korupcije	2
22	UKUPNO	267

Način realizacije	Broj predmeta
Djelomično realizirana	14
Nema odgovora	59
Nije realizirana	62
Ostvarena suradnja	48
Realizirana	84
Ukupno	267

Broj žalbi s izdanom preporukom po odjelima u 2016. godini

ODJEL	Broj žalbi s preporukom izdanom u 2016. godini
Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	153
Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	70
Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	5
Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i dr. manjina	0
Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	0
Odjel za praćenje prava djece	10
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	29
UKUPNO	267

Broj preporuka po odjelima u 2016. godini

Naziv odjela	Broj preporuka izdanih u 2016. godini
01 - Odjel za praćenje prava djece	10
02 - Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	5
03 - Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	0
04 - Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	65
05 - Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	146
06 - Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	24
07 - Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	0
UKUPNO	250

Broj žalbi s izdanom preporukom po uredima u 2016. godini

Ured	Broj žalbi s preporukom izdanom u 2016. godini
Ured Sarajevo	96
Ured Banja Luka	111
Ured Brčko	33
Ured Mostar	13
Ured Livno	14
UKUPNO	267

Broj preporuka po uredima u 2016. godini

Ured	Broj preporuka izdanih u 2016. godini
Ured Sarajevo	86
Ured Banja Luka	106
Ured Brčko	33
Ured Mostar	13
Ured Livno	12
UKUPNO	250

20 protivnih strana iz oblasti sudova za koje je Institucija zaprimila najviše žalbi

R.Br.	Naziv tijela	Broj predmeta	Sjedište organa
1	OPĆINSKI SUD LIVNO (odjel: Drvar 1, Tomislavgrad 12)	86	LIVNO
2	KANTONALNI SUD LIVNO	58	LIVNO
3	OPĆINSKI SUD SARAJEVO	51	SARAJEVO
4	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	48	BANJA LUKA
5	KANTONALNI SUD SARAJEVO	36	SARAJEVO
6	VRHOVNI SUD FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	25	SARAJEVO
7	OPĆINSKI SUD TUZLA	25	TUZLA
8	KANTONALNI SUD TUZLA	20	TUZLA
9	OKRUŽNI SUD BANJA LUKA	17	BANJA LUKA
10	VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE	15	BANJA LUKA
11	OPĆINSKI SUD MOSTAR	15	MOSTAR
12	USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE	15	SARAJEVO
13	KANTONALNI/ŽUPANIJSKI SUD U MOSTARU	13	MOSTAR
14	OPĆINSKI SUD VISOKO	13	VISOKO
15	OSNOVNI SUD BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE	11	BRČKO DISTRIKT
16	OSNOVNI SUD GRADIŠKA	11	GRADIŠKA
17	OPĆINSKI SUD TRAVNIK	10	TRAVNIK
18	KANTONALNI SUD BIHAĆ	9	BIHAĆ
19	OSNOVNI SUD PRIJEDOR	9	PRIJEDOR
20	SUD BOSNE I HERCEGOVINE	9	SARAJEVO

20 protivnih strana za koje je Institucija zaprimila najviše žalbi bez oblasti pravosuđa

R.br.	Naziv tijela	Broj predmeta	Sjedište tijela
1	FEDERALNI ZAVOD PIO/MIO	57	TUZLA
2	KPZ ZENICA	56	ZENICA
3	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	32	BIJELJINA
4	MINISTARSTVO RADA I BRANITELJSKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	30	BANJA LUKA
5	GRAD BANJA LUKA	24	BANJA LUKA
6	MUP REPUBLIKE SRPSKE	20	BANJA LUKA
7	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA I ZNANOSTI KANTONA SARAJEVO	19	SARAJEVO
8	FEDERALNI ZAVOD PIO/MIO KAS TUZLA	18	TUZLA
9	FEDERALNO MINISTARSTVO RASELJENIH OSOBA I IZBJEGLICA	17	SARAJEVO
10	MUP UNSKO-SANSKOG KANTONA	16	BIHAĆ
11	MUP KANTONA SARAJEVO	16	SARAJEVO
12	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BANJA LUKA	15	BANJA LUKA
13	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO	15	SARAJEVO
14	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE	13	SARAJEVO
15	MINISTARSTVO OBRANE BOSNE I HERCEGOVINE	13	SARAJEVO
16	FEDERALNO MINISTARSTVO ZA PITANJA BRANITELJA I INVALIDA OOR FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE	13	SARAJEVO
17	GRAD TUZLA	12	TUZLA
18	KANTONALNO TUŽITELJSTVO U SARAJEVU	12	SARAJEVO
19	OPĆINA NOVO SARAJEVO	12	SARAJEVO
20	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	12	BANJA LUKA

